

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΕΚΠΟΝΗΤΕΣ:
ΚΟΥΤΡΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
ΜΑΝΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΚΟΤΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΒΟΛΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3479/1
Ημερ. Εισ.: 12-10-2005
Δωρεά: Συγγραφείς
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2005
ΚΟΥ

Στους γονείς μου, Βαγγέλη και Λίτσα

και στα αδέρφια μου, Παύλο και Χάρη...

Ελίζα

Στους γονείς μου, Άρη και Μαίρη...

Γρηγόρης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τον τρόπο με τον οποίο ο στρατηγικός αναπτυξιακός σχεδιασμός εφαρμόζεται για την ανάπτυξη μιας περιοχής. Αρχικά, παρουσιάζεται ένα θεωρητικό υπόβαθρο σχετικά με την έννοια και τα είδη του σχεδιασμού, αλλά το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον στρατηγικό σχεδιασμό και στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτές διαμορφώνονται από το σύγχρονο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Κατόπιν, παρατίθεται η υφιστάμενη κατάσταση του εξεταζόμενου νομού, αυτού της Φλώρινας, καθώς και τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε βάσει ερωτηματολογίων. Στην τρίτη ενότητα διατυπώνονται όλες εκείνες οι πολιτικές και παρεμβάσεις, οι οποίες θα οδηγήσουν το νομό στην ανάπτυξη. Τέλος, εξάγονται τα τελικά συμπεράσματα που αφορούν στην αναπτυξιακή πορεία του νομού Φλώρινας και στις προκλήσεις που αναμένεται να δεχτεί μελλοντικά.

ABSTRACT

The present work studies the way with which the strategic planning is applied in order to help the development of an area. Initially, a theoretical background is presented with regard to the significance and the types of planning, but the interest is focused on the strategic planning and on the basic principles of sustainable development, as they are shaped by the modern European environment. Then, the project deals with the existing situation of the examined prefecture, the one of Florina, as well as the results of the local research which was carried through by using questionnaires. In the third unit, all policies and interventions, which will lead the prefecture to an economical growth, are formulated. Finally, the final conclusions, which are related to the developmental process of prefecture Florina and to the challenges that the area is expected to accept in future, are drawn.

Λέξεις – Κλειδιά

Στρατηγικός Σχεδιασμός

Βιώσιμη ανάπτυξη

Συμμετοχικές διαδικασίες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ – ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	x
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ	xi
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	xii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	xv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xvii
ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄ : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	1
A.1. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	2
A.1.1. Έννοια του σχεδιασμού.....	2
A.1.2. Στρατηγικός σχεδιασμός.....	4
A.1.2.1. Έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού.....	4
A.1.2.2. Χαρακτηριστικά του στρατηγικού σχεδιασμού.....	6
A.1.2.3. Οφέλη του στρατηγικού σχεδιασμού.....	8
A.1.2.4. Παραδείγματα στρατηγικών σχεδίων	9
A.2. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	11
A.2.1. Ο ρόλος του σχεδιασμού στον Ευρωπαϊκό χώρο – Χωρική ανάπτυξη	11
A.2.2. Σύγχρονες οικονομικές τάσεις.....	12
A.2.3. Σχεδιασμός στο πλαίσιο του Δ΄ ΚΠΣ	13
A.2.3.1 Εισαγωγή	13
A.2.3.2. Βασικές αναπτυξιακές επιλογές.....	13
A.2.3.3.Βασικοί στόχοι για την αναπτυξιακή στρατηγική και την πολιτική εφαρμογής της	14
A.2.3.4. Περιεχόμενα και φάσεις κατάρτισης	15
A.2.3.5. Προκαταρκτικές κατευθύνσεις της ΕΕ για τους Στρατηγικούς Στόχους - Άξονες Ανάπτυξης	16
A.3. ΜΕΣΑΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ – ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΝΟΜΩΝ	19
A.4. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	20
A.4.1. Εξέλιξη της έννοιας – επικρατέστεροι ορισμοί	20
A.4.2. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική	22
A.4.3. Η Ελληνική Στρατηγική	22
A.4.4. Συμπεράσματα	23
ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄ : ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	24
B.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	25

B.2. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	26
B.2.1. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά	26
<i>B.2.1.2. Διοικητική διαίρεση με βάση τον Καποδιστριακό νόμο</i>	32
B.2.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	48
<i>B.2.2.1. Πληθυσμιακές εξελίξεις – πληθυσμιακές πυραμίδες</i>	49
<i>B.2.2.2. Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής</i>	51
<i>B.2.2.3. Σύνθετοι δείκτες</i>	52
<i>B.2.2.4. Γονιμότητα</i>	54
<i>B.2.2.5. Θνησιμότητα – Μέση προσδοκώμενη ζωή</i>	55
B.2.3. Χωροταξικά χαρακτηριστικά.....	56
B.3. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	57
B.3.1. Τομεακή διάρθρωση απασχόλησης.....	57
B.3.2. Πρωτογενής τομέας.....	61
<i>B.3.2.1. Γεωργία</i>	61
B.3.2.1.1. Κύρια προϊόντα	64
B.3.2.1.2. Τοπικά προϊόντα.....	72
<i>B.3.2.2. Κτηνοτροφία</i>	74
B.3.2.2.1. Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων.....	76
<i>B.3.2.3. Δάση</i>	77
<i>B.3.2.4. Αλιεία</i>	80
<i>B.3.2.5. Ορυκτός πλούτος</i>	81
B.3.3. Δευτερογενής τομέας	81
<i>B.3.3.1. Κύρια χαρακτηριστικά του δευτερογενούς τομέα</i>	81
<i>B.3.3.2. Αριθμός και διάρθρωση των επιχειρήσεων ανά κλάδο</i>	83
<i>B.3.3.3. Είδος και νομική μορφή των επιχειρήσεων του νομού</i>	84
<i>B.3.3.4. Επενδυτικές δραστηριότητες στο δευτερογενή τομέα</i>	86
<i>B.3.3.5. Μεταποίηση στο νομό Φλώρινας</i>	90
<i>B.3.3.6. Μεταποίηση και εμπορία κτηνοτροφικών προϊόντων</i>	91
<i>B.3.3.7. Επενδύσεις στη Μεταποίηση</i>	91
<i>B.3.3.8. ΒΙΠΕ νομού Φλώρινας</i>	92
B.3.4. Τριτογενής τομέας.....	92
<i>B.3.4.1. Υπηρεσίες</i>	93
B.3.4.1.1. Εμπόριο – Επενδύσεις.....	93
B.3.4.1.2. Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας.....	94
B.3.4.1.3. Τουρισμός	95
B.3.4.1.3.1. Τουριστικά καταλύματα.....	95
B.3.4.1.3.2. Χιονοδρομικό Κέντρο Βίγλας Πισσοδερίου	96
B.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	97
B.4.1. Οικονομικοί δείκτες	97
<i>B.4.1.1. ΑΕΠ</i>	97
<i>B.4.1.2. Απασχόληση και ανεργία</i>	98
<i>B.4.1.3. Εισόδημα και ευημερία</i>	102
<i>B.4.1.4. Ανθρώπινο δυναμικό</i>	103
<i>B.4.1.5. Ελκτικότητα</i>	104
<i>B.4.1.6. Κοινωνική υποδομή</i>	104
<i>B.4.1.7. Παραγωγική υποδομή</i>	105
B.4.2. Συμπεράσματα για την οικονομική κατάσταση του νομού	105

<i>B.4.2.1. Γενικά</i>	105
<i>B.4.2.2. Κοινωνικός διαχωρισμός της πόλης</i>	106
B.5. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ	106
B.5.1. Οδικό δίκτυο	106
B.5.2. Σιδηροδρομικό δίκτυο	108
B.5.3. Συγκοινωνιακό δίκτυο	109
B.5.4. Ενέργεια	109
<i>B.5.4.1. Ηλεκτρική ενέργεια</i>	109
<i>B.5.4.2. Εναλλακτικές μορφές ενέργειας</i>	113
B.5.5. Τηλεπικοινωνίες.....	114
B.5.6. Δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης απορριμμάτων	114
<i>B.5.6.1. Δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης</i>	114
<i>B.5.6.2. Δίκτυα αποχέτευσης</i>	116
B.5.6.2.1. Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού	116
<i>B.5.6.3. ΔΙΑΔΥΜΑ ΑΕ: Διαχείριση απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας</i>	117
B.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	118
B.6.1. Εκπαίδευση	119
B.6.2. Αθλητισμός	121
B.6.3. Υγεία – Πρόνοια	121
B.6.4. Δικαιοσύνη.....	122
B.6.5. Ασφάλεια.....	122
B.7. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	122
B.7.1. Φυσικό πόροι	122
<i>B.7.1.1. Λίμνες</i>	123
<i>B.7.1.2. Ορεινοί όγκοι</i>	130
<i>B.7.1.3. Δάση</i>	131
<i>B.7.1.4. Έδαφος</i>	131
<i>B.7.1.5. Ορυκτός πλούτος</i>	131
B.7.2. Περιοχές Προστασίας.....	132
<i>B.7.2.1. Περιοχές Φυσικού Κάλλους</i>	132
<i>B.7.2.2. Περιοχές NATURA 2000</i>	132
<i>B.7.2.3. Εθνικοί Δρυμοί</i>	133
<i>B.7.2.4. Καταφύγια Θηραμάτων</i>	133
B.8. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	134
B.8.1. Αρχιτεκτονική κληρονομιά	135
B.8.2. Παραδοσιακοί – ιστορικοί οικισμοί.....	137
<i>B.8.2.1. Παραδοσιακός οικισμός ‘Νυμφαίου’</i>	137
<i>B.8.2.2. Παραδοσιακός οικισμός ‘Ψαράδων’</i>	141
B.8.3. Μουσεία	142
B.8.4. Αρχαιολογικοί χώροι.....	145
B.8.5. Πολιτιστικές εκδηλώσεις – έθιμα	146
B.9. ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	147
B.9.1. Προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας.....	147
<i>B.9.1.1. Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG</i>	149

<i>B.9.1.2. Τρέχοντα προγράμματα</i>	151
B.9.2. Σχέσεις Ελλάδας και FYROM	152
B.10. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ..	153
B.11. ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΗ ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ	
ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	164
B.11.1. Αξιολόγηση υφιστάμενης κατάστασης	165
B.11.2. Προσδοκίες για την επόμενη πενταετία	167
B.11.3. Θέση σε γενικά θέματα	168
B.11.4. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του νομού	170
B.11.5. Κατηγορίες πολιτικών για το μέλλον του τόπου	171
B.11.6. Αξιολόγηση προτάσεων	173
B.11.7. Αξιολόγηση τομεακών δράσεων	174
B.11.8. Χαρακτηρισμός της πόλης της Φλώρινας	176
B.11.9. Στοιχεία ερωτηθέντων	177
B.12. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT.....	179
B.12.1. Δυνατά σημεία	181
B.12.2. Αδύνατα σημεία	183
B.12.3. Ευκαιρίες	185
B.12.4. Απειλές	186
B.13. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ	189
B.13.1. Σενάριο της Αποφυγής	189
B.13.2. Σενάριο της Προσοχής	190
B.13.3. Σενάριο της Επιφυλακτικότητας	191
B.13.4. Σενάριο της Δυναμικής Στρατηγικής	191
 ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄ : ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ –	
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	194
Γ.1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΩΝ	
ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	197
Γ.1.1. Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση ίσων ευκαιριών	197
Γ.1.2. Ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων	197
Γ.1.3. Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης	198
Γ.2. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ	
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	199
Γ.2.1. Υποδομές μεταφορών	199
<i>Γ.2.1.1. Οδικοί άξονες</i>	200
<i>Γ.2.1.2. Σιδηροδρομικό δίκτυο</i>	200
Γ.2.2. Ανάπτυξη επιχειρηματικών υποδομών και δραστηριοτήτων	201
Γ.2.3. Λοιπά δίκτυα	201
Γ.3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ	203
Γ.3.1. Νέα Αγροτική Πολιτική	203

Γ.3.2. Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης και εναλλακτικών δραστηριοτήτων	204
Γ.3.3. Ορθολογική Διαχείριση και Αξιοποίηση Υδάτινων Πόρων	205
Γ.3.4. Αναδάσμοι – Βελτίωση βοσκοτόπων	205
Γ.3.5. Δάση – Δασοπονία	206
Γ.3.6. Ανάπτυξη υποδομών αγροτικού χώρου.....	206
Γ.3.7. Προστασία Περιβάλλοντος	207
Γ.3.8. Ολοκληρωμένη παρέμβαση και ανάπτυξη σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας	207
Γ.3.9. Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης της υπαίθρου.....	207
Γ.3.10. Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας της υπαίθρου	207
Γ.4. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	209
Γ.4.1. Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων.....	209
Γ.4.2. Πολιτιστικά χαρακτηριστικά	210
Γ.4.3. Ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού	212
Γ.4.4. Προβολή του νομού.....	214
Γ.5. ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	216
Γ.5.1. Ενίσχυση επιχειρήσεων	217
Γ.5.2. Στήριξη – ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων και προώθηση τοπικών προϊόντων.....	217
Γ.5.3. Ενσωμάτωση καινοτομίας και τεχνολογίας – Ενίσχυση εφαρμοσμένης έρευνας.....	218
Γ.5.4. Ενίσχυση δικτύων συνεργασιών και εξωστρέφειας των επιχειρήσεων...	218
Γ.5.6. Κοινωνία της Πληροφορίας.....	218
Γ.6. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	219
Γ.6.1. Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας στις αστικές περιοχές	220
Γ.6.2. Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές	221
Γ.6.3. Ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παράδοσης και του σύγχρονου πολιτισμού στις αστικές περιοχές.....	221
Γ.6.4. Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης στις αστικές περιοχές.....	222
Γ.6.5. Ανάπτυξη – Βελτίωση βασικών υποδομών και μεταφορών αστικών κέντρων	223
Γ.7. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ.....	224
Γ.7.1. Ανάπτυξη βασικών υποδομών, υπηρεσιών και μεταφορών.....	224
Γ.7.2. Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος.....	225
Γ.7.3. Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς	225
Γ.7.4. Αξιοποίηση τοπικών πόρων	225
Γ.7.4.1. Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης.....	226

<i>Γ.7.4.2. Ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων</i>	226
Γ.8. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ, ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	227
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	231
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	234
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	238
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΧΑΡΤΕΣ	245

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Οι νέοι ΟΤΑ του Ν. Φλώρινας.....	32
Πίνακας 2: Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Ν. Φλώρινας.....	49
Πίνακας 3: Πληθυσμός Ν. Φλώρινας ανά ηλικιακές ομάδες κατά τα έτη 1951 – 2001.....	49
Πίνακας 4: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ανά δεκαετίες από το 1951-2001.....	51
Πίνακας 5: Σύνθετοι δείκτες για το Ν. Φλώρινας από 1951 έως το 2001.....	52
Πίνακας 6: Δείκτης γονιμότητας ICF για το Ν. Φλώρινας.....	54
Πίνακας 7: Μέση ηλικία γυναικών στην τεκνοποίηση για το Ν. Φλώρινας.....	54
Πίνακας 8: Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά παραγωγικής δραστηριότητας Ν. Φλώρινας.....	58
Πίνακας 9: Κατανομή πληθυσμού κατά φύλο στον Πρωτογενή – Δευτερογενή – Τριτογενή τομέα στο Ν. Φλώρινας.....	61
Πίνακας 10: Γεωργικά μηχανήματα στο Ν. Φλώρινας κατά το έτος 2004.....	62
Πίνακας 11: Καλλιεργούμενες εκτάσεις στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	63
Πίνακας 12: Εκτάσεις Σιτηρών στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	65
Πίνακας 13: Εκτάσεις φασολιών στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	66
Πίνακας 14: Εκτάσεις γεώμηλων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	67
Πίνακας 15: Εκτάσεις ζαχαρότευτλων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	68
Πίνακας 16: Δενδρώδεις καλλιέργειες στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	69
Πίνακας 17: Καλλιεργούμενα αμπέλια στο δήμο Αμυνταίου κατά τα έτη 2000 – 2004.....	71
Πίνακας 18: Εκτάσεις πιπεριών στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004.....	73
Πίνακας 19: Κυριότεροι ζωικοί πληθυσμοί στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004.....	75
Πίνακας 20: Κτηνοτροφικά προϊόντα στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004.....	76
Πίνακας 21: Εδαφοπονική εκμετάλλευση στο Ν. Φλώρινας.....	78
Πίνακας 22: Ιδιοκτησίες δασικής γης στο Ν. Φλώρινας.....	78
Πίνακας 23: Επιχειρήσεις ανά δήμο στο Ν. Φλώρινας.....	84
Πίνακας 24: Είδος και αριθμός ενεργών επιχειρήσεων Ν. Φλώρινας 2005 (έως Μάιο).....	85
Πίνακας 25: Νομική μορφή ενεργών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας.....	86
Πίνακας 26: Εξέλιξη μεταποιητικών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας από το 1969 έως το 1999.....	87
Πίνακας 27: Ενάρξεις και διαγραφές επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας (1999-2005).....	89
Πίνακας 28: Τουριστικές Επιχειρήσεις στο Ν. Φλώρινας.....	96
Πίνακας 29: Κατανομή του ΑΕΠ το έτος 2000 στο Ν. Φλώρινας.....	98
Πίνακας 30: Δείκτες απασχόλησης και ανεργίας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.....	98
Πίνακας 31: Αριθμός ανέργων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 1998 – 2002.....	99
Πίνακας 32: Υψηκοότητα των Ανέργων στο Ν. Φλώρινας.....	101
Πίνακας 33: Επίπεδο εκπαίδευσης των Ανέργων στο Ν. Φλώρινας.....	101
Πίνακας 34: Χειρισμός Ηλεκτρονικού Υπολογιστή στο Ν. Φλώρινας.....	102
Πίνακας 35: Δείκτες εισοδήματος και ευημερίας.....	103
Πίνακας 36: Η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού.....	103
Πίνακας 37: Δείκτες ελκτικότητας.....	104
Πίνακας 38: Δείκτες κοινωνικής υποδομής.....	104
Πίνακας 39: Δείκτες παραγωγικής υποδομής.....	105
Πίνακας 40: Ισχύς των εργοστασίων της ΔΕΗ στο Ν. Φλώρινας.....	112
Πίνακας 41: Κοινωνικές υποδομές ανά δήμο στο Ν. Φλώρινας.....	118
Πίνακας 42: Αριθμός σχολικών μονάδων ανά δήμο στο Ν. Φλώρινας.....	119
Πίνακας 43: Καταφύγια θηραμάτων στο Ν. Φλώρινας.....	134
Πίνακας 44: Κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι στο Ν. Φλώρινας.....	145
Πίνακας 45: Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο Ν. Φλώρινας ανά δήμο.....	146
Πίνακας 46: Αξιολόγηση πολιτικών του νομού.....	172
Πίνακας 47: Αξιολόγηση τομέων δράσης των δήμων του νομού.....	175
Πίνακας 48: Ανάλυση SWOT.....	180
Πίνακας 49: Ο ρόλος της πόλης της Φλώρινας.....	219
Πίνακας 50: Άξονες προτεραιότητας και μέτρα δράσης.....	228

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ – ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Διαδικασία Στρατηγικού Σχεδιασμού.....	7
Γράφημα 1: Πυκνότητα πληθυσμού στο Ν. Φλώρινας	32
Γράφημα 2: Πληθυσμιακή πυραμίδα του Ν. Φλώρινας (1951).....	50
Γράφημα 3: Πληθυσμιακή πυραμίδα του Ν. Φλώρινας (2001).....	51
Γράφημα 4: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής από το 1951 έως το 2001	52
Γράφημα 5: Διαχρονική εξέλιξη σύνθετων δεικτών στο Ν. Φλώρινας.....	53
Γράφημα 6: Δείκτης γονιμότητας ICF στο Ν. Φλώρινας.....	54
Γράφημα 7: Μέση ηλικία γυναικών στην τεκνοποίηση στο Ν. Φλώρινας.....	55
Γράφημα 8: Πιθανότητα θανάτου στο Ν. Φλώρινας ανά φύλο (2001)	55
Γράφημα 9: Μέση προσδοκώμενη ζωή ανά φύλο στο Ν. Φλώρινας (2001).....	56
Γράφημα 10: Οι τομείς της οικονομίας στο Ν. Φλώρινας	58
Γράφημα 11: Διαχρονική εξέλιξη καλλιεργούμενων εκτάσεων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 – 2004	64
Γράφημα 12: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων σιτηρών στο Ν. Φλώρινας	65
Γράφημα 13: Διαχρονική εξέλιξη των φασουλώνων στο Ν. Φλώρινας	66
Γράφημα 14: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων γεώμηλων στο Ν. Φλώρινας	68
Γράφημα 15: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων ζαχαρότευτλων στο Ν. Φλώρινας	69
Γράφημα 16: Διαχρονική εξέλιξη των κυριότερων δενδρωδών καλλιεργειών στο Ν. Φλώρινας.....	70
Γράφημα 17: Διαχρονική εξέλιξη των Καλλιεργούμενων αμπέλων στο δήμο Αμυνταίου .	71
Γράφημα 18: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων πιπεριών στο Ν. Φλώρινας	74
Γράφημα 19: Διαχρονική εξέλιξη των κυριότερων ζωικών πληθυσμών στο Ν. Φλώρινας .	75
Γράφημα 20: Ιδιοκτησίες δασικής γης στο Ν. Φλώρινας.....	78
Γράφημα 21: Κατηγορίες ενεργών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας.....	85
Γράφημα 22: Ενάρξεις και διαγραφές των επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας (1999 έως Μάιο του 2005)	89
Γράφημα 23: Διαχρονική εξέλιξη των ανέργων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 1998 – 2002.....	99
Γράφημα 24: Αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης στο νομό.....	166
Γράφημα 25: Προσδοκίες των κατοίκων για την επόμενη πενταετία	167
Γράφημα 26: Θέση των κατοίκων σε επιλεγμένα θέματα	169
Γράφημα 27: Πλεονεκτήματα του νομού	171
Γράφημα 28: Μειονεκτήματα του νομού	171
Γράφημα 29: Αξιολόγηση πολιτικών για το μέλλον του νομού.....	173
Γράφημα 30: Αξιολόγηση προτάσεων για το νομό	174
Γράφημα 31: Αξιολόγηση τομέων δράσης των δήμων του νομού.....	176
Γράφημα 32: Χαρακτηρισμός της πόλης της Φλώρινας.....	176
Γράφημα 33: Ηλικία ερωτηθέντων.....	177
Γράφημα 34: Μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων	177
Γράφημα 35: Επάγγελμα ερωτηθέντων.....	178

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Η θέση του νομού Φλώρινας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	246
Χάρτης 2: Διοικητική διάρθρωση του νομού Φλώρινας	247
Χάρτης 3: Εξαρτήσεις οικιστικού δικτύου του νομού Φλώρινας.....	248
Χάρτης 4: Οδικό δίκτυο του νομού Φλώρινας	249
Χάρτης 5: Γεωφυσικός χάρτης του νομού Φλώρινας.....	250

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΜΕΑ	Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες
ΑΝΦΛΩ	Αναπτυξιακή Φλώρινας
ΒΙΠΕ	Βιομηχανική Περιοχή
ΒΙΟΠΑ	Βιοτεχνικό Πάρκο
ΓΕΦ	Γυμναστική Ένωση Φλώρινας
ΓΝΦ	Γενικό Νοσοκομείο Φλώρινας
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΔΔ	Δημοτικό Διαμέρισμα
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΥΑΦ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Άρδευσης Φλώρινας
ΔΙΑΔΥΜΑ	Διαχείριση Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας
ΔΣ	Δασικό Σύμπλεγμα
ΕΑΜ	Ελληνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο
ΕΛΑΣ	Ελληνικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Σώμα
ΕΑΣ	Ελληνικός Αγροτικός Συνεταιρισμός
ΕΒΕ	Ελληνικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο
ΕΓΣ	Ελληνικός Γεωργικός Συνεταιρισμός
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΒΙΖ	Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης
ΕΟΜΜΕΧ	Ελληνικός Οργανισμός Μικρών Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας
ΕΟΤ	Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΠΠ	Εταιρία Προστασίας Πρεσπών
ΕΣΣΑ	Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΙΕΚ	Ίδρυμα Επαγγελματικές Κατάρτισης
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΙΜΟΑ	Ινστιτούτο Μελετών, Οργάνωσης και Ανάπτυξης

ΚΑΠΗ	Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΕΚ	Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
κκ ΑΕΠ	Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΚΠ	Κοινοτική Πρωτοβουλία
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΚΤΕΛ	Κοινό Ταμείο Επιβατικών Λεωφορείων
ΛΙΠΤΟΛ	Λιγνιτορυχείο Πτολεμαΐδας
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΠΑΠ	Ονομασία Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας
ΟΠΠΑΧ	Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου
ΟΣΕ	Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος
ΟΤΑ	Ομάδα Τοπικής Δράσης
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΟΠ	Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης
ΣΟΧ	Σύλλογος Ορειβασίας Χιονοδρομίας
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης
ΤΕΔΚ	Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΕΟΜ	Τουριστικές Επιχειρήσεις Οδικών Μεταφορών
ΤΜΧΠΠΑ	Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΥΔΑΣ	Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΦΣΦ	Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Φλώρινας
ΧΑΝΘ	Χριστιανική Αδελφότητα Νέων Θεσσαλονίκης
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων

FYROM	Former Yugoslavian Republic of Macedonia
ICF	Index Complex of Fertility
ISO	International Standards Organization
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Points
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς τη συμβολή των παρακάτω προσώπων, τα οποία οφείλουμε να ευχαριστήσουμε θερμότατα, αλλά και άλλων τόσων οι οποίοι συνέβαλαν, πρακτικά και νοητά, στη διεξαγωγή της:

- Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Άγγελο Κότιο, Αναπληρωτή καθηγητή του τμήματός μας, ο οποίος υπήρξε κύριος επιβλέπων και καθοδηγητής των βημάτων μας καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας. Όχι μόνο μας έδωσε το έναυσμα για την επιλογή του θέματος αλλά μέσα από συνεχείς και εποικοδομητικούς διαλόγους μας μύησε στη διαδικασία αυτή της αναπτυξιακής κατεύθυνσης
- Ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η βοήθεια που μας προσέφερε ο κ. Σαράτσης Ιωάννης, στέλεχος του εργαστηρίου Αξιολόγησης Πολιτικών και Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΤΜΧΠΠΑ). Τόσο κατά τη φάση συλλογής βιβλιογραφίας όσο και κατά τη διάρκεια επεξεργασίας του ερωτηματολογίου για την επιτόπια έρευνα, η στήριξη και οι συμβουλές που μας παρείχε ήταν καθοριστικές για την πορεία της εργασίας. Δεν μπορούμε να παραλείψουμε, εξάλλου, το γεγονός ότι ήταν πάντα πρόθυμος είτε να μας ακούσει είτε να μας προμηθεύσει με οτιδήποτε στοιχείο ήταν στη διάθεσή του
- Ακόμα, ο κ. Μιχαηλίδης Γιώργος, Λέκτορας του τμήματός μας, επέδειξε ιδιαίτερη προθυμία στο να μας βοηθήσει τόσο κατά τη διάρκεια συλλογής στοιχείων όσο και κατά την τελική φάση διόρθωσης.
- Τον κ. Στρατάκη Ι., Νομάρχη Φλώρινας, ο οποίος δέχτηκε να συζητήσει μαζί μας τις προοπτικές ανάπτυξης του νομού και να μας επισημάνει τα κυριότερα προβλήματα του τόπου
- Τον κ. Ασπρίδη Α., Δήμαρχο Δ. Περάσματος και Πρόεδρο της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ), ο οποίος μας παρείχε πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό και συζήτησε μαζί μας τις τελευταίες εξελίξεις στην πορεία των δήμων
- Τον κ. Κοντίνη Ν., Υπάλληλο Τεχνικής Υπηρεσίας Δ. Αμυνταίου
- Τον κ. Ζαφειρίδη Ι., Τεχνικό ISDN του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ) Φλώρινας
- Τον κ. Τέγα Μ., Τηλεπικοινωνιακό Μηχανικό ΟΤΕ Φλώρινας

-
- Την κα. Μποσδελεκίδου Ι., Υπάλληλο Διεύθυνσης Δασών
  - Τον κ. Αθανασιάδη Μ., Πρόεδρο Διεύθυνσης Εγγείων Βελτιώσεων
  - Τον κ. Τζεπραηλίδη Κ., Τομεάρχη Λειτουργίας ΑΗΣ Μελίτης, για τη θερμή υποδοχή του στο χώρο του εργοστασίου της ΔΕΗ και το ενδιαφέρον του να μας βοηθήσει στη συλλογή στοιχείων
  - Τον κ. Γώγο Σ., Υπάλληλο του Δ. Φλώρινας
  - Τον κ. Τσακμάκη Κ., Δήμαρχο Δ. Μελίτης
  - Την κα. Αβραμοπούλου – Ρόμπη Ερμιόνη, Διευθύντρια ΔΕΥΑΦ
  - Τον κ. Σίσκο Θ., Υπάλληλο ΔΕΚΑΦ, που μας παρείχε πολύτιμο βιβλιογραφικό υλικό βασισμένο σε προηγούμενες μελέτες
  - Τον κ. Μάνο Ε., κάτοικο Δ. Περάσματος, ο οποίος μεσολάβησε ώστε να έρθουμε σε επαφή με τα περισσότερα από τα παραπάνω πρόσωπα της τοπικής εξουσίας
  - Τον κ. Μπλάγα Γ., Υπάλληλο Νομαρχίας – Επιστημονικό Σύμβουλο
  - Την κα. Γκόλνα Χ., Υπάλληλο της Αναπτυξιακής Φλώρινας (ΑΝΦΛΩ)
  - Τον Υπεύθυνο του Γραφείου Τύπου Νομαρχίας
  - Τις οικογένειές μας, για την υλική και ηθική συμπαράσταση που μας προσέφεραν όχι μόνο κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της πενταετούς φοίτησής μας
  - Το φίλο και συμφοιτητή Κακλίδη Αργύρη, ο οποίος επί πέντε συναπτά έτη στηρίζει κάθε συγγραφική μας προσπάθεια, τόσο με τις εύστοχες παρατηρήσεις του όσο και με την ηθική του συμπαράσταση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει τον τίτλο: ‘Στρατηγικός αναπτυξιακός σχεδιασμός για το νομό Φλώρινας’ και έχει ως κύριο σκοπό την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στο νομό και κατόπιν τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων παρέμβασης και πολιτικών που πρέπει να ακολουθηθούν ώστε να βελτιωθούν οι ρυθμοί ανάπτυξής του.

Κύριο εργαλείο για τη διεξαγωγή της εργασίας υπήρξε ο στρατηγικός σχεδιασμός, ο οποίος αποτελεί σύγχρονη προσέγγιση και έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα εύστοχος σε παρόμοιες περιπτώσεις, αφού έχει μακροχρόνιο πεδίο υλοποίησης των προτεινομένων δράσεων, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνει υπόψη του τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της τοπικής κοινωνίας.

Ο διαχωρισμός της εργασίας έγινε σε τρεις επιμέρους ενότητες. Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει το θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο εμπεριέχονται οι βασικότεροι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί μέχρι σήμερα σχετικά με την έννοια του σχεδιασμού. Ακόμα, γίνεται διαχωρισμός της έννοιας και των ωφελειών του στρατηγικού σχεδιασμού σε σχέση με τα υπόλοιπα εφαρμοσθέντα είδη. Επιπρόσθετα, εξετάστηκαν οι σύγχρονες εξελίξεις στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, όσον αφορά στο ρόλο του σχεδιασμού και στις οικονομικές τάσεις, ενώ όντας στο κατώφλι του Δ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, κρίθηκε απαραίτητη η παρουσίαση των βασικότερων αναπτυξιακών επιλογών και στόχων της ΕΕ για τη νέα προγραμματική περίοδο.

Η δεύτερη ενότητα ασχολείται με την καταγραφή και την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης του νομού, σκιαγραφώντας τη φυσιογνωμία της περιοχής με στοιχεία ιστορικά, γεωγραφικά, δημογραφικά, χωροταξικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά. Σημαντικό κομμάτι της δεύτερης ενότητας αποτελεί η επιτόπια έρευνα που έγινε με τη βοήθεια ερωτηματολογίων στους κατοίκους του νομού και οδήγησε στην εξαγωγή συμπερασμάτων όχι μόνο σχετικά με τα κυριότερα προβλήματα που υφίστανται στην περιοχή αλλά και με τους οραματισμούς τους για μια νέα αναπτυξιακή πορεία. Η σύνταξη της ανάλυσης SWOT, που έγινε αξιολογώντας τα στοιχεία της υφιστάμενης κατάστασης και των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου, οδήγησε στη διατύπωση των εναλλακτικών σεναρίων δράσης και ανέδειξε τις σημαντικότερες κατευθύνσεις παρέμβασης.

Στην τρίτη ενότητα διατυπώνονται οι προτεινόμενες πολιτικές και οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις που πρέπει να υιοθετηθούν από τους αρμόδιους φορείς

και τους τοπικούς δρώντες ώστε να μπορέσει ο νομός να διαμορφώσει μια σαφή ταυτότητα, αναδεικνύοντας τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα και ακολουθώντας τους σύγχρονους ρυθμούς ανάπτυξης. Οι άξονες παρέμβασης και τα προτεινόμενα μέτρα συνοψίζονται σε συγκεντρωτικό πίνακα.

Με το πέρας της εργασίας, διεξάγονται εποικοδομητικά συμπεράσματα που σχετίζονται τόσο με τη μελλοντική πορεία που θα ακολουθήσει ο νομός όσο και με τη χρησιμότητα εφαρμογής του στρατηγικού σχεδιασμού και τον κατευθυντήριο ρόλο του σε αντίστοιχες παρεμβάσεις.

Η επιλογή του θέματος έγινε σε συνεργασία με τον επιβλέποντα καθηγητή μας, κ. Κότιο, ο οποίος υπήρξε και βασικός καθοδηγητής μας σε όλη τη διάρκεια εκπόνησής της. Εξάλλου, η καταγωγή ενός από δύο εκπονητές από τη συγκεκριμένη περιοχή διευκόλυνε πρακτικά τόσο τη συλλογή στοιχείων όσο και την άμεση επαφή με τους τοπικούς φορείς, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και προτάσεων. Συν τις άλλους, η έλλειψη ανάλογων αναπτυξιακών σχεδίων για το νομό Φλώρινας ενέτεινε το ενδιαφέρον μας για την ενασχόλησή μας με το συγκεκριμένο αντικείμενο.

Τυχόν παραλείψεις και λάθη της παρούσας εργασίας είναι αποκλειστική ευθύνη των εκπονητών της.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A.1. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

A.1.1. Έννοια του σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός είναι μια έννοια πολυδιάστατη, γι' αυτό και υπάρχουν διαφόρων ειδών προσεγγίσεις, ανάλογα με την οπτική και τους στόχους του καθενός. Όσον αφορά στον επιστημονικό τομέα, οι επικρατέστερες έννοιες είναι οι παρακάτω:

Κατά τους Davidoff και Reiner (1962, στο Λουκίσσας 2001: 13), ο σχεδιασμός είναι η διαδικασία που προσδιορίζει την κατάλληλη μελλοντική δράση με μια σειρά επιλογών.

Ο Λουκίσσας (2001: 13) ορίζει το σχεδιασμό ως 'μια κοινωνική και οργανωτική δραστηριότητα για την ανάπτυξη της βέλτιστης στρατηγικής με σκοπό την εκπλήρωση των επιθυμητών στόχων' αλλά και σαν 'μία μέθοδο που προσδιορίζει τα μέσα για την επιτυχία των στόχων'.

Ο σχεδιασμός (η διαδικασία), σε αντίθεση με το σχέδιο (το προϊόν), αποτελεί μια προσπάθεια εκ μέρους της κοινωνίας για παρέμβαση με βάση ρυθμίσεις, κανόνες, κίνητρα ή και έργα για να κατευθύνει την ανάπτυξη σε έναν τόπο προς μια επιθυμητή κατεύθυνση. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης αυτής εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως η ύπαρξη στρατηγικής, σχεδίου και προγράμματος, η διαθεσιμότητα των αναγκαίων μέσων και πόρων, η εφαρμογή σχεδίου και προγράμματος αλλά κυρίως η 'θέληση' της τοπικής κοινωνίας να παρέμβει, συμμετέχοντας ενεργά. Συνεπώς, ο σχεδιασμός αποτελεί μια συνεχή διαδικασία μέσω της οποίας προσδιορίζονται στόχοι, ενώ παράλληλα αναγνωρίζονται και αξιολογούνται μέθοδοι για την επίτευξή τους (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2001: 250-251).

Σύμφωνα πάλι με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001: 254), ο σχεδιασμός είναι μια σύνθετη ορθολογική διαδικασία συγκρότησης πολιτικής σε διάφορα επίπεδα διοίκησης, τοπικό, περιφερειακό, εθνικό με συμμετοχή ανάλογα και διαφόρων φορέων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο του δημοκρατικού προγραμματισμού. Έτσι, ο σχεδιασμός είναι:

- 'Σύνθετος', με την έννοια της επιδίωξης πολλαπλών στόχων που οδηγούν στην ανάπτυξη.
- 'Ορθολογικός', με την έννοια ότι βασίζει τις δράσεις σε στόχους που υιοθετεί εκτιμώντας τα χαρακτηριστικά, προβλήματα και προοπτικές της ανάπτυξης.
- 'Διαδικασία', με την έννοια μιας συνεχούς προσαρμογής των στόχων και των δράσεων με βάση μεταβολές στα προβλήματα και τις προοπτικές της ανάπτυξης.

- 'Συγκρότηση πολιτικής', με την έννοια ότι λαμβάνονται αποφάσεις για δράσεις (μέτρα και έργα) για να επιτύχει συγκεκριμένους στόχους που προκύπτουν μετά από ανάλυση των προβλημάτων και των δυνατοτήτων.

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του σχεδιασμού είναι η 'πρόληψη', με την έννοια ότι στοχεύει στην εκ των προτέρων δράση για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων προβλημάτων. Επιπλέον, όπως κάθε άλλος δημοκρατικός προγραμματισμός, χαρακτηρίζεται από το ότι οι στόχοι και οι δράσεις προκύπτουν από μια διαδικασία συνεργασίας των φορέων άσκησης πολιτικής σε διάφορα διοικητικά επίπεδα και συνεκτίμησης των προτεραιοτήτων και ενδιαφερόντων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας γενικότερα (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2001: 254).

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Μιχαηλίδης (2003: 36), ο 'κλασικός' σχεδιασμός, τα στάδια του οποίου είναι η λεπτομερής αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης, η διαμόρφωση όλων των πιθανών εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης, η διερεύνηση της διαθεσιμότητας των πόρων και η κατάληξη στο βέλτιστο και επιθυμητό σενάριο, προσκρούει πλέον σε δύο βασικούς εξωτερικούς παράγοντες:

- Στην έλλειψη επαρκών δημόσιων πόρων, οι οποίοι δύνανται ενδεχομένως να μοχλεύουν διαθέσιμους ιδιωτικούς πόρους
- Στους καταναγκασμούς που προκύπτουν από το εντονότατα ανταγωνιστικό εξωτερικό οικονομικό περιβάλλον.

Ως αποτέλεσμα, ο 'κλασικός' αντικαθίσταται πλέον από τον στρατηγικό σχεδιασμό, ο οποίος δεν παράγει αναγκαστικά νέες πρωτότυπες αναλύσεις της υφιστάμενης κατάστασης και δεν ανακαλύπτει εξαρχής νέες αναπτυξιακές δυνατότητες αλλά:

- Αξιολογεί και τις επιπτώσεις των προηγούμενων και τρεχουσών πολιτικών και προγραμμάτων
- Αναλύει τα νέα δεδομένα που καθιστούν αναγκαία την επιλογή νέων αξόνων ανάπτυξης
- Προσδιορίζει, ιεραρχεί και εξειδικεύει νέους στρατηγικούς στόχους
- Συνθέτει ένα ενιαίο σχέδιο επενδύσεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα
- Επιλέγει τις στρατηγικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις που κρίνονται απαραίτητες για την υλοποίηση της στρατηγικής
- Προσδιορίζει τους αναγκαίους όρους για την υλοποίησή του.

(Μιχαηλίδης, 2003: 36)

A.1.2. Στρατηγικός σχεδιασμός

Το ενδιαφέρον για τον στρατηγικό σχεδιασμό αναδύθηκε εξαιτίας αρκετών εξελίξεων. Αρχικά, οι αρχηγοί των κυβερνήσεων, τα δημόσια πρακτορεία, οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και οι τοπικές κοινότητες αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες και προκλήσεις, καθώς τα ποικίλα ερεθίσματα από το περιβάλλον γίνονται εξαιρετικά ταραχώδη (Emery and Trist 1965, στο Bryson J. and Einsweiler R., 1988: 1).

Στη σύγχρονη εποχή, όχι μόνο οι αλλαγές συμβαίνουν ολοένα και συχνότερα χωρίς καμία προειδοποίηση, αλλά αλλαγές και εξελίξεις σε μια περιοχή επηρεάζουν δραστικά και άλλες, γειτονικές και μη. Ως αποτέλεσμα, οι αρχηγοί των κυβερνήσεων σε συνεργασία με τους τοπικούς ηγέτες χρειάζονται βοήθεια ώστε να ελέγξουν και να χειριστούν σωστά τις επερχόμενες αλλαγές και την πολυπλοκότητα που τις χαρακτηρίζει. Συνεπώς, ο στρατηγικός σχεδιασμός παρέχει ορισμένες από τις έννοιες, τις διαδικασίες και τα εργαλεία που χρειάζονται για αυτήν την προσπάθεια (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 1)

A.1.2.1. Έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού

Ο στρατηγικός σχεδιασμός είναι μια πειθαρχημένη προσπάθεια που αποσκοπεί στη λήψη θεμελιωδών αποφάσεων και δράσεων, οι οποίες διαμορφώνουν και κατευθύνουν το τι είναι ένας οργανισμός (ή κάποια άλλη οντότητα), τι κάνει και γιατί το κάνει (Bryson 1988; Olsen and Eadie 1982, στο Bryson J. and Einsweiler R., 1988: 1). Εξάλλου, όπως επισημαίνουν οι Bryson J. and Einsweiler R. (1988: 1), ο στρατηγικός σχεδιασμός προορίζεται για να βοηθήσει τόσο αυτούς που ηγούνται ενός κόμματος όσο και αυτούς που είναι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων να σκέφτονται και να ενεργούν στρατηγικά.

Κατά τους Bryson και Einsweiler (1988, στο Λουκίσσας, 2001: 57), η μέθοδος του στρατηγικού σχεδιασμού προέρχεται από τον εταιρικό σχεδιασμό που εφαρμόζεται στον προγραμματισμό των επιχειρήσεων. Ωστόσο, οι ρίζες του στρατηγικού σχεδιασμού είναι βαθιές αλλά λιγιστές σε αριθμό. Στο δημόσιο τομέα, ο στρατηγικός σχεδιασμός πρωταρχικά βρήκε εφαρμογή σε στρατιωτικούς σκοπούς και στη δεξιότητα για άσκηση πολιτικής σε ευρεία κλίμακα (Quinn 1980; Bracker 1980, στο Bryson J. and Einsweiler R., 1988: 1). Παρόλα αυτά, οι περισσότερες προσπάθειες για την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδιασμού, στον αιώνα που διανύουμε, έχουν επικεντρωθεί στην εφαρμοσιμότητα του τελευταίου στους

κερδοσκοπικούς οργανισμούς, αν και δύναται να εφαρμοστεί επίσης για μη κερδοσκοπικούς σκοπούς, στο στρατό, στην εξωτερική πολιτική μιας χώρας ή ακόμα και για διπλωματικούς σκοπούς (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 1).

Εξάλλου, ο στρατηγικός σχεδιασμός έχει οριστεί ως μια διαδικασία προσδιορισμού μακροπρόθεσμων στόχων και στρατηγικών υλοποίησης που βασίζεται στις παρακάτω αρχές:

- Η συμμετοχή δημόσιων και ιδιωτικών πρωτοβουλιών είναι απαραίτητη για την επιτυχία του σχεδιασμού.
- Η σύγκριση της περιοχής με άλλες ανταγωνιστικές είναι χρήσιμη για να προσδιοριστεί η αγορά.
- Η εξεύρεση στρατηγικής για την ανάπτυξη των εσωτερικών δυνατοτήτων της οργάνωσης και εκμετάλλευση των ευκαιριών στο περιβάλλον.

(Λουκίσσας, 2001: 57)

Σύμφωνα με τον Lee (1994, στο Λουκίσσας, 2001: 8-9), πρακτικά διακρίνονται τρεις τύποι σχεδιασμού, οι οποίοι διαφέρουν μεταξύ τους από την άποψη του χρονικού ορίζοντα απόφασης και της λεπτομέρειας που απαιτείται:

- Στρατηγικός Σχεδιασμός: Αναφέρεται στην εκπόνηση μακροπρόθεσμων σχεδίων που εξετάζουν μελλοντικές προοπτικές και εστιάζεται στην επίλυση βασικών επιλογών.
- Τακτικός Σχεδιασμός: Επιδιώκει την αξιολόγηση προγραμμάτων και επιλογή μεταξύ εναλλακτικών λύσεων.
- Σχέδια εφαρμογής: Φροντίζουν για την επίλυση άμεσων προβλημάτων και συνεπώς απαιτούν μεγάλο βαθμό λεπτομέρειας.

Είναι προφανές πως για να επιτευχθεί η μέγιστη αποτελεσματικότητα στο σχεδιασμό, θα πρέπει και οι τρεις τύποι να συμβαίνουν ταυτόχρονα και να υπάρχει ανταπόκριση μεταξύ τους. Ο στρατηγικός σχεδιασμός πρέπει να εξετάζει τις επιπτώσεις των σημερινών εφαρμογών στο μέλλον και συγχρόνως να λαμβάνει υπόψη τις επιλογές του τακτικού σχεδιασμού. Συνεπώς, ένας σωστός στρατηγικός σχεδιασμός θα πρέπει να γίνεται αρκετά εγκαίρως ώστε να μη χρειάζεται να ανατρέψει παρούσες αποφάσεις, αλλά και να ανανεώνεται τακτικά για να μπορεί να παραμένει πάντα επίκαιρος.

Προσαρμόζοντας την έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού στους κλάδους της χωροταξίας και της πολεοδομίας, ο Οικονόμου (2001: 4, στο Μιχαηλίδης και Παπαθεοχάρης, 2003: 23) αναφέρει ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός ασχολείται με το

χώρο μακροσκοπικά και σε μεγάλη κλίμακα, εξετάζοντας τη βαθύτερη δομή του χώρου.

A.1.2.2. Χαρακτηριστικά του στρατηγικού σχεδιασμού

Ως κύρια χαρακτηριστικά του στρατηγικού σχεδιασμού μπορούν να αναφερθούν τα παρακάτω:

- Η εστίαση της διαδικασίας σχεδιασμού στα θέματα που έχουν επιλεγεί ως τα σημαντικότερα.
- Η εξέταση της διαθεσιμότητας των πόρων χρηματοδότησης και την επίδραση παραγόντων από το εξωτερικό περιβάλλον.
- Η αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων για την περιοχή μελέτης.
- Ο προσανατολισμός προς συγκεκριμένες δράσεις που οδηγούν σε πρακτικά αποτελέσματα.

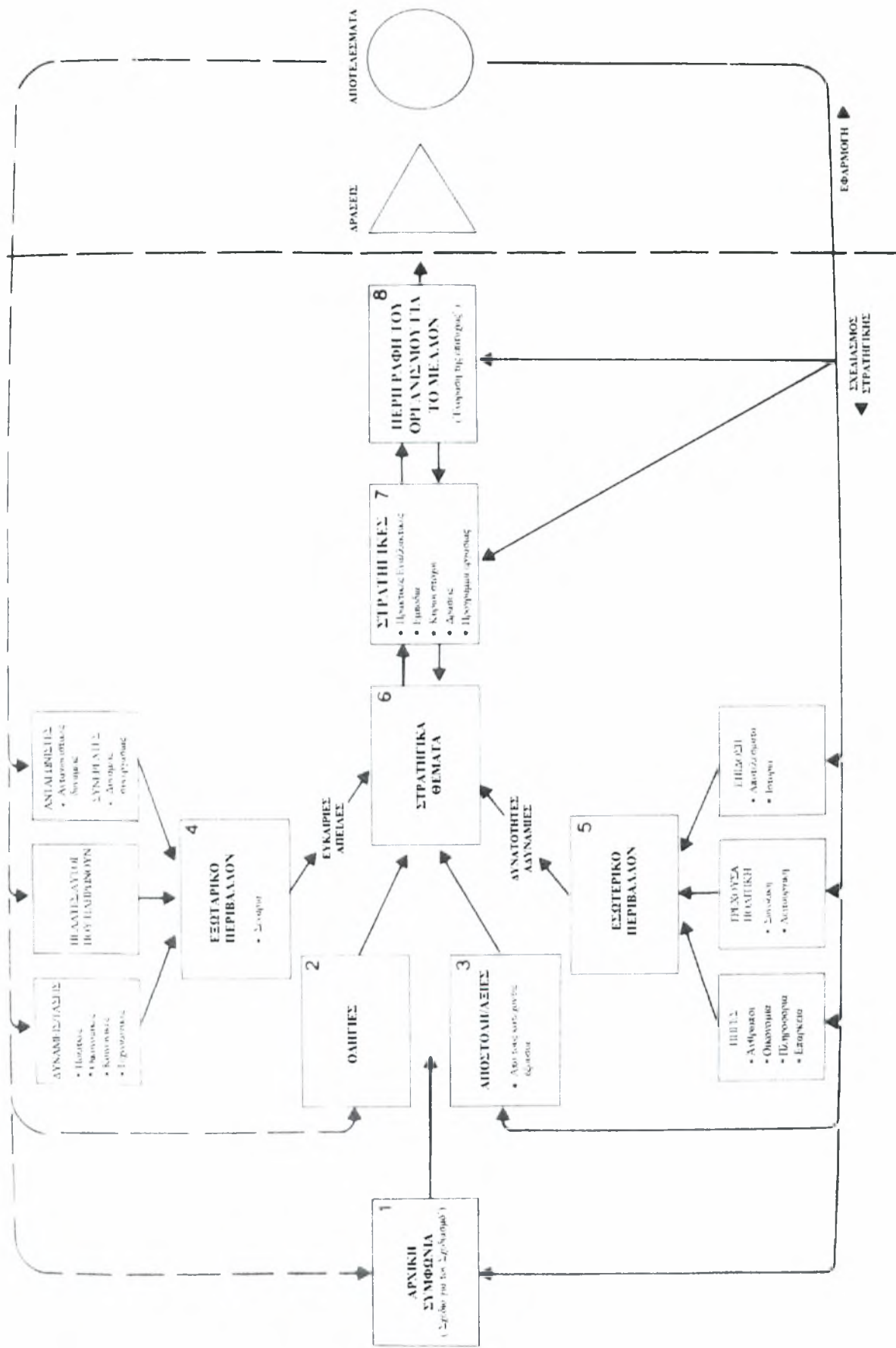
(Λουκίσσας, 2001: 57)

Συμπερασματικά, ένα επιτυχημένο στρατηγικό σχέδιο προϋποθέτει την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τα οποία, με το σωστό συνδυασμό των ευκαιριών και την αντιμετώπιση επερχόμενων απειλών, θα εκπληρώσουν το σύνολο των στόχων που έχουν τεθεί.

Η διαδικασία του στρατηγικού σχεδιασμού, σύμφωνα με τους Bryson και Einsweiler (1988: 17), μπορεί να απεικονισθεί και με το παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 1: Διαδικασία Στρατηγικού Σχεδιασμού

Πηγές: Bryson, Freeman, and Roering 1986; Bryson, Van de Ven, and Roering 1987, Ιδία επεξεργασία

A.1.2.3. Οφέλη του στρατηγικού σχεδιασμού

Τόσο οι δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί όσο και άλλες οντότητες αποφασίζουν να διεξάγουν στρατηγικό σχεδιασμό για διάφορους λόγους, κυρίως όμως γιατί επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους η οποία μπορεί να επιφέρει και άλλα παρόμοια οφέλη.

Όπως υποστηρίζει εξάλλου ένα σύνολο συγγραφέων (Steiner 1979; Barry 1986; Bryson et al. 1986; Bryson et al. 1987; Bryson 1988, στο Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 3), ο στρατηγικός σχεδιασμός μπορεί να βοηθήσει έναν οργανισμό να:

- Σκέφτεται στρατηγικά και να αναπτύσσει αποτελεσματικές στρατηγικές
- Διασαφηνίζει τη μελλοντική του πορεία
- Καθιερώνει τις προτεραιότητές του
- Λαμβάνει σημερινές αποφάσεις υπό το φως των μελλοντικών συνεπειών
- Αναπτύσσει μια συνεκτική και υπερασπίσιμη βάση για τη λήψη αποφάσεων
- Εξασκεί τη μέγιστη διακριτικότητα στην περιοχή, υπό το πρίσμα του οργανωτικού ελέγχου
- Επιλύει κύρια οργανωτικά προβλήματα
- Βελτιώνει την οργανωτική της φυσιογνωμία
- Καταπιάνεται αποτελεσματικά με ταχύτητα εναλλασσόμενες συνθήκες
- Ευνοεί και να στηρίζει την ομαδική εργασία και την εμπειρογνωμοσύνη.

Μολονότι ο στρατηγικός σχεδιασμός μπορεί να παρέχει όλα τα προαναφερθέντα οφέλη, δεν υπάρχει εγγύηση ότι θα το πετύχει αφού πρόκειται απλώς για ένα σύνολο εργαλείων (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 3) και όχι μια εγγυημένη επιτυχία. Για το λόγο αυτό, οι σχεδιαστές είναι αυτοί που επιβαρύνονται με την ευθύνη του ορθού σχεδιασμού, γεγονός που επιβάλλει να είναι προσεκτικοί στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν κάθε ζήτημα, έχοντας πάντα μια κριτική ματιά αλλά και ένα διαισθητικό ταλέντο για το μέλλον.

Ωστόσο, ο στρατηγικός σχεδιασμός δεν είναι πάντοτε 'αξιοσύστατος' (Barry 1986, στο Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 3), κυρίως λόγω του αυξημένου κόστους εφαρμογής του και της έλλειψης δεξιοτήτων και αξιόπιστων πηγών για την κατάστρωση ενός αποτελεσματικού στρατηγικού σχεδίου.

Α.1.2.4. Παραδείγματα στρατηγικών σχεδίων

Ο όρος ‘στρατηγικό σχέδιο αστικής ανάπτυξης’, από τα τέλη της δεκαετίας του ‘90, παραπέμπει κυρίως στην προώθηση της ανάπτυξης των πόλεων στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού (Jundge et al. 1995, στο Οικονόμου 2002: 62).

Ο Οικονόμου (2002: 62) επισημαίνει ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός σήμερα καλύπτει κυρίως το σχεδιασμό των μεγάλων πόλεων και μητροπόλεων, που διαδραματίζουν κατά τα τελευταία χρόνια κεντρικό ρόλο στο διεθνή ανταγωνισμό και την προσπάθεια των χωρών για βελτίωση της θέσης τους στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας.

Συνήθως, ο χρόνος εφαρμογής ενός στρατηγικού σχεδίου είναι αρκετά εκτεταμένος, μιας και η ολοκλήρωσή του απαιτεί κάποιες δεκαετίες. Παρόλο οι στόχοι κάθε σχεδίου διατυπώνονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο, τα εργαλεία και τα μέσα υλοποίησής του είναι προκαθορισμένα.

Εν αντιθέσει με τον Ευρωπαϊκό χώρο όπου έχουν ήδη πραγματοποιηθεί αρκετά στρατηγικά σχέδια για σύγχρονες πόλεις, η Ελληνική πραγματικότητα άργησε να συνειδητοποιήσει τη σημασία και την αποτελεσματικότητά τους για την ανάπτυξη. Συνεπώς, μέχρι και σήμερα, πραγματοποιήθηκαν ελάχιστα σχέδια τέτοιου τύπου για τις ελληνικές πόλεις. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής ελληνικού στρατηγικού σχεδίου, παρατίθεται το παρακάτω:

Στρατηγικό Σχέδιο Λαμίας 2000+

Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος RECITE ‘Στρατηγική Μεσαίων Πόλεων’, η πόλη της Λαμίας ξεκίνησε ένα καινοτομικό και πειραματικό πρόγραμμα στρατηγικής ανάπτυξης. Το σχέδιο απαιτούσε αρχικά την ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης, καταγράφοντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της πόλης. Ακολούθως, ετέθησαν οι κατευθυντήριοι στόχοι για την ανάπτυξη:

- Συμμετοχή στα κοινά χωρίς αποκλεισμούς
- Υιοθέτηση της αρχής της αειφορίας
- Νέες ιδέες, συνεργασία και αλληλοσεβασμός

και διαμορφώθηκαν οι συγκεκριμένοι τομείς παρέμβασης:

- Αστικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής
- Ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες
- Πολιτισμός, ταυτότητα και εικόνα της πόλης
- Δυναμική παραγωγή και νέες τεχνολογίες

- Διεθνείς και εσωτερικές συνεργασίες
- Δημοτικοί και αναπτυξιακοί μηχανισμοί διοίκησης και διαχείρισης.

(Λουκίσσας, 2001: 59)

Δυστυχώς, από την ολοκλήρωση του συγκεκριμένου σχεδίου και μέχρι σήμερα, ελάχιστες παραδειγματικές δράσεις έχουν υλοποιηθεί, με τις περισσότερες από τις προτεινόμενες δράσεις να βρίσκονται σε στασιμότητα. Αυτό υποδηλώνει, για πολλοστή φορά, την αδυναμία και την κωλυσιεργία του κρατικού μηχανισμού απέναντι στην υλοποίηση των δράσεων που προτείνονται από τις εκάστοτε μελέτες.

Αντίστοιχο παράδειγμα στρατηγικού σχεδιασμού από τον Ευρωπαϊκό χώρο αποτελεί το παρακάτω:

Oak Ridge, Tennessee: Στρατηγικός σχεδιασμός για μια στρατηγική πόλη

Το Oak Ridge στο Tennessee δεν είναι μια τυπική αμερικανική πόλη. Δημιουργήθηκε κρυφά από τις αμερικανικές δυνάμεις στρατού κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σε μια απομακρυσμένη περιοχή, 25 μίλια δυτικά του Knoxville. Σαράντα χρόνια αργότερα, το Oak Ridge δεν ήταν πλέον μια στρατιωτική κατασκήνωση των 75.000 στρατιωτών αλλά μια ενσωματωμένη πόλη των 28.000 κατοίκων (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 160).

Από το ξεκίνημα, το Oak Ridge ήταν μια σχεδιασμένη κοινότητα. Αλλά επειδή ο σχεδιασμός της δεν είχε ως κύριο στόχο τη στέγαση ανθρώπων και εμπορικών δραστηριοτήτων, ο αρχικός της χαρακτήρας και η επακόλουθη ανάπτυξή της απαιτούσαν μια σταθερή δέσμευση για την επίλυση των προβλημάτων που προέκυπταν, όπως για παράδειγμα ο μακροχρόνιος αστικός σχεδιασμός. Έτσι, η τοπική κοινότητα και η δημοτική κυβέρνηση προσέγγισαν το πρόβλημα, συνδυάζοντας παραδοσιακά στοιχεία του κύριου σχεδίου (master plan) με συστατικά του στρατηγικού σχεδιασμού (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 160)

Τέσσερα ήταν τα σημαντικότερα κριτήρια που προτάθηκαν από τους σχεδιαστές ως οι αντικειμενικοί στόχοι της στρατηγικής διαδικασίας:

- Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας ήταν απαραίτητη
- Το τοπικό συμβούλιο έπρεπε να συμμετέχει άμεσα στη διαμόρφωση των σχεδίων και να αποδεχτεί το τελικό σχέδιο
- Το τελικό σχέδιο έπρεπε να είναι εύκολα κατανοητό και ευανάγνωστο για το ευρύ κοινό
- Το τελικό σχέδιο έπρεπε να είναι χρήσιμο

(Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 163).

Παρόλο που υπήρξαν διαφωνίες ως προς το πώς θα πρέπει να λυθούν τα βασικότερα προβλήματα και ως προς το πώς θα πρέπει να αδραχθούν οι ευκαιρίες, υπήρξε γενική ομοφωνία για τα σοβαρότερα ζητήματα που έπρεπε να τους απασχολούν και αυτά ήταν: ζητήματα οικονομικής ανάπτυξης και εύρεσης εργασίας, ζητήματα πληθυσμιακά και ζητήματα στέγασης, γενικά αναπτυξιακά και τέλος ζητήματα που αφορούσαν στην ποιότητα ζωής των κατοίκων (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 168).

Το παράδειγμα του Oak Ridge μας διδάσκει ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός και ο παραδοσιακός πολυσήμαντος σχεδιασμός δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενοι αλλά μπορούν να αναμειχθούν επιτυχώς. Μέσα από τον στρατηγικό σχεδιασμό γεννήθηκαν ζητήματα τα οποία συναθροίστηκαν και ομαδοποιήθηκαν σε συγκεκριμένες ανησυχίες των κατοίκων (Bryson J. and Einsweiler R. 1988: 169 - 170).

A.2. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

A.2.1. Ο ρόλος του σχεδιασμού στον Ευρωπαϊκό χώρο – Χωρική ανάπτυξη

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της χωρικής οργάνωσης της ΕΕ συνίσταται στην πολιτιστική της ποικιλομορφία, η οποία συγκεντρώνεται σε μικρή σχετικά έκταση και κάνει την ΕΕ να ξεχωρίζει από άλλες μεγάλες οικονομικές ζώνες του κόσμου (ΗΠΑ, Ιαπωνία, κ.λπ.). Η πολυμορφία αυτή, που πιθανότατα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης της ΕΕ, πρέπει να διατηρηθεί κατά τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Συνεπώς, οι πολιτικές που σχετίζονται με τη χωρική οργάνωση και την οικιστική διάρθρωση δε θα πρέπει να οδηγούν στην εξομοίωση των τοπικών και περιφερειακών ταυτοτήτων στον κύκλο της ΕΕ (Χωροταξία: Θεωρία, Τεχνικές, Πολιτική, 2002: 7).

Οι εθνικές πολιτικές χωρικής ανάπτυξης των κρατών μελών καθώς και οι τομεακές πολιτικές της ΕΕ αντιμετωπίζουν το χώρο ως ένα ενιαίο σύνολο. Όμως, παρόλο που οι στόχοι των περισσότερων πολιτικών δεν έχουν άμεσα χωρικό χαρακτήρα, είναι δυνατό να διαγνωσθεί πίσω από αυτούς μια σειρά αντιλήψεων ως προς την οργάνωση του χώρου. Ωστόσο, οι χωρικές επιδράσεις των κοινοτικών πολιτικών δεν αλληλοσυμπληρώνονται αναγκαστικά στο πνεύμα μιας πιο ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, ούτε συμφωνούν απαραίτητα με τα σχέδια που έχουν οι περιφέρειες και οι πόλεις για την ανάπτυξή τους (Χωροταξία: Θεωρία, Τεχνικές, Πολιτική, 2002: 20 - 21).

Εξαιτίας των πρόσφατων διευρύνσεων και με την προοπτική νέων στο μέλλον, η ΕΕ χαρακτηρίζεται σήμερα από ένα μέγεθος και μια πολυμορφία που απαιτεί μια στρατηγική χωρικής ανάπτυξης (Χωροταξία: : Θεωρία, Τεχνικές, Πολιτική, 2002: 22). Κύριος αναπτυξιακός στόχος της ΕΕ τίθεται επομένως η εφαρμογή ενός σχεδίου πολυκεντρικού χαρακτήρα, ώστε να αποφευχθεί η υπερβολική οικονομική και δημογραφική συγκέντρωση στον πυρήνα της (Λονδίνο, Παρίσι, Μιλάνο, Μόναχο, Αμβούργο). Κι ενώ μέχρι σήμερα, οι προτεινόμενες πολιτικές ευνοούσαν τους δεσμούς μεταξύ περιφέρειας και κεντρικής περιοχής (πυρήνας) μέσω δικτύων και έργων υποδομής, οι νέες προοπτικές προωθούν ένα περισσότερο πολυκεντρικό μοντέλο ανάπτυξης το οποίο δύναται να βελτιώσει τη χωρική ισορροπία στην Ευρώπη.

A.2.2. Σύγχρονες οικονομικές τάσεις

Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί την εφαρμογή μιας πολιτικής, η οποία θα προωθεί την ανταγωνιστικότητα και θα στηρίζει την οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ανεργία στους κόλπους της ΕΕ αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για την ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωσης, ενώ ταυτόχρονα η οικονομία και η απασχόληση στηρίζονται όλο και περισσότερο στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

Σύμφωνα με τα στοιχεία από το τεύχος Χωροταξία: Θεωρία, Τεχνικές, Πολιτική, (2002: 72), η ευελιξία και η ικανότητα για καινοτομία αποτελούν τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για να οδηγηθεί η ΕΕ στην οικονομική ανάπτυξη. Από την άποψη αυτή, οι ΜΜΕ προσφέρουν αρκετά πλεονεκτήματα, μιας και βρίσκονται πιο κοντά στους πελάτες και μπορούν να ανταποκριθούν ταχύτερα και με μεγαλύτερη ευελιξία στις ανάγκες που προκύπτουν.

Κατά το παρελθόν, όμως, οι οικονομικές τάσεις οδήγησαν κυρίως σε αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων όσον αφορά στην ανάπτυξη. Έχοντας ως παράδειγμα τις συνθήκες και τις εξελικτικές τάσεις του παρελθόντος, η ευρωπαϊκή Κοινότητα μπορεί να αποφύγει λάθη του παρελθόντος και να χαράξει μια νέα ενεργό πολιτική χωρικής ανάπτυξης που θα επιδιώκει τη δημιουργία διαφοροποιημένης οικονομικής διάρθρωσης μεταξύ των περιφερειών.

A.2.3. Σχεδιασμός στο πλαίσιο του Δ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ)

(www.ggea.gr/programper4/html/keimena/default.htm).

A.2.3.1 Εισαγωγή

Ο στρατηγικός στόχος της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης με κοινωνική συνοχή μπορεί να επιτευχθεί με την προώθηση μιας ανταγωνιστικής και δυναμικής οικονομίας βασιζόμενης στη γνώση, που να οδηγεί στην πλήρη απασχόληση με τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας. Οι προσανατολισμοί αυτοί αφορούν στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ταυτόχρονα, στρατηγικός στόχος για την Ελλάδα είναι η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και συνοχής προς το μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο. Με τις προοπτικές αυτές, ξεκινούν, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, οι διαδικασίες σχεδιασμού της περιόδου που θα ακολουθήσει την υλοποίηση του τρέχοντος ΚΠΣ 2000-2006.

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, στο οποίο θα περιγράφονται οι κύριοι αναπτυξιακοί στόχοι της χώρας μας σε εθνικό, τομεακό και περιφερειακό επίπεδο, πρέπει να προκύψει μέσα από ένα γόνιμο διάλογο με τους πολίτες. Η αποτελεσματικότητα του κοινωνικού διαλόγου προϋποθέτει τη συμμετοχή των πιο ζωντανών δυνάμεων του πνευματικού και επιστημονικού κόσμου, των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, της πολιτικής και των μη κυβερνητικών οργανώσεων.

Ο προγραμματισμός 2007-2013 αποτελεί μέρος μιας συνολικής, μακροχρόνιας προοπτικής ανάπτυξης που καλύπτει ολόκληρο το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα. Ως εκ τούτου, οι βασικοί άξονες ανάπτυξης περιλαμβάνονται ήδη στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2000-2006 και θα συνεχίσουν να αποτελούν στόχο και κατά την επόμενη εικοσαετία. Παράλληλα, για την επίτευξη των επιμέρους στόχων απαιτείται μια αυστηρή ιεράρχηση προτεραιοτήτων.

A.2.3.2. Βασικές αναπτυξιακές επιλογές

Η ελληνική οικονομία, στα πλαίσια της παγκόσμιας αγοράς, εισέρχεται σε μια νέα φάση ανάπτυξης που καθορίζεται από την πορεία της ανταγωνιστικότητάς της. Η πορεία αυτή εξαρτάται από συγκεκριμένους παράγοντες, όπως οι εξελίξεις στο οικονομικό περιβάλλον, η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, η περιβαλλοντική προστασία και η αναβάθμιση και βελτίωση της παραγωγικότητας.

Στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη, καθορίζονται και οι πολιτικές επιλογές:

- ενίσχυση της παιδείας και της εκπαίδευσης με έμφαση στην ταχεία προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος κατάρτισης προκειμένου να δοθούν ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην 'ευρεία-ολοκληρωμένη' γνώση.
- ενίσχυση της έρευνας, της ανάπτυξης και της παραγωγής καινοτομίας στη χώρα και ενθάρρυνση της ενεργότερης συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα σ' αυτές.
- βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και ενίσχυση της εξωστρέφειας και της ανταπόκρισης των επιχειρήσεων στις ευκαιρίες και τις εξελίξεις του διεθνούς ανταγωνισμού.
- ενίσχυση της συμπληρωματικότητας παθητικών και ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και συνυπολογισμός της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο ρόλο των πολιτικών για την ανταγωνιστικότητα.
- συνέχιση της δημιουργίας βασικών δικτύων υποδομών για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη και συνοχή.
- αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος, με εναρμόνιση της σχέσης αγοράς και φυσικών πόρων, ειδικότερα σε θέματα ενέργειας, γεωργικών εκμεταλλεύσεων, χρήσης γης και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής και της ανάπτυξης της υπαίθρου, με έμφαση στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με βάση τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και με στόχο να αντεπεξέλθουν οι περιφέρειες αυτές στον εθνικό και ευρωπαϊκό ανταγωνισμό.

Βασικές προϋποθέσεις αποτελούν η συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς και της οικονομικής ολοκλήρωσης της χώρας με τη διεθνή αγορά, η αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης και ο εκσυγχρονισμός της σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς.

A.2.3.3. Βασικοί στόχοι για την αναπτυξιακή στρατηγική και την πολιτική εφαρμογής της

Στα πλαίσια των ανωτέρω γενικών επιδιώξεων, βασικοί στόχοι που τίθενται για τον προσδιορισμό της αναπτυξιακής στρατηγικής και της εφαρμογής της είναι οι ακόλουθοι:

- α) οικονομική ανάπτυξη
- β) κοινωνική συνοχή
- γ) αειφόρος ανάπτυξη
- δ) βελτίωση της παραγωγικότητας.

Α.2.3.4. Περιεχόμενα και φάσεις κατάρτισης

Η κατάρτιση του νέου Στρατηγικού Σχεδίου περιλαμβάνει δύο στάδια: αρχικά, τη διάγνωση των αναπτυξιακών προοπτικών και στη συνέχεια το σχεδιασμό του Στρατηγικού Σχεδίου.

Στάδιο διάγνωσης των αναπτυξιακών προοπτικών

Η διάγνωση των αναπτυξιακών προοπτικών περιλαμβάνει τις ακόλουθες διαδικασίες:

- Σύσταση των οργάνων κατάρτισης, καθορισμός αρμοδιοτήτων και ανάθεση εργασιών (κατάρτιση προδιαγραφών, ερωτηματολόγια, αναθέσεις έργου)
- Έρευνα - συγκέντρωση των στοιχείων που συνιστούν την υπάρχουσα κατάσταση, με έμφαση στα επιμέρους προβλήματα, τις διαφαινόμενες τάσεις, κ.λπ.
- Επεξεργασία των στοιχείων της ανάλυσης SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)
- Διατύπωση συμπερασμάτων και των βασικών κατευθύνσεων ανάπτυξης
- Κατάρτιση της ex ante αξιολόγησης του νέου Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης.

Στάδιο Σχεδιασμού του Προγράμματος

Στη βάση των στρατηγικών επιλογών που απορρέουν από το στάδιο διάγνωσης καταρτίζεται το Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, με εξειδίκευση σε προτεραιότητες τομεακές και γεωγραφικές, και σχεδιάζονται τα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Σύμφωνα με τη 2^η Εγκύκλιο (Οκτώβριος 2004), ο σχεδιασμός του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης (ΕΣΣΑ) 2007-2013 θα βασισθεί σε εθνικές αναπτυξιακές επιλογές, πως ήδη έχουν διατυπωθεί προκαταρκτικά στην 1^η Εγκύκλιο (Ιούνιος 2004), καθώς και σε προσανατολισμούς που ήδη διαμορφώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και αφορούν στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η γενική κατεύθυνση που διαμορφώνεται είναι ότι:

- Ο σχεδιασμός της ανάπτυξης κατά τη νέα περίοδο θα βασισθεί σε συγκεκριμένους Στρατηγικούς Στόχους - Άξονες Ανάπτυξης για κάθε κράτος-μέλος που θα πρέπει όμως να παρουσιάζουν συνεκτικότητα με την κοινή ευρωπαϊκή στρατηγική.
- Κάθε Στρατηγικός Στόχος θα προωθηθεί με συγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα το οποίο θα είναι μονοταμειακό, σύμφωνα με τα σχέδια των νέων

Κανονισμών των διαρθρωτικών Ταμείων. Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα θα προδιαγράφουν τους Άξονες Προτεραιότητας για την επίτευξη των Στόχων αυτών.

- Κάθε φορέας τομεακής πολιτικής (Υπουργεία) και κάθε φορέας περιφερειακής πολιτικής (Γενικές Γραμματείες Περιφερειών) θα καταρτίσει αντίστοιχα το δικό του Αναπτυξιακό Πρόγραμμα. Με βάση τα Αναπτυξιακά Προγράμματα θα εκπονηθούν τελικά τα Επιχειρησιακά Προγράμματα.

A.2.3.5. Προκαταρκτικές κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για τους Στρατηγικούς Στόχους - Άξονες Ανάπτυξης

Με βάση τα μέχρι στιγμής κατευθυντήρια κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναδεικνύονται οι παρακάτω Άξονες Ανάπτυξης ως κατεύθυνση για τη διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής, χωρίς η απαρίθμησή τους να έχει ιεραρχική σημασία:

1. Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας.

α) Γενικές θεματικές ενότητες:

- Ενίσχυση της 'έρευνας και ανάπτυξης' και της παραγωγής καινοτομίας και ενθάρρυνση της ενεργότερης συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα σ' αυτές.
- Διεύρυνση των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ.
- Προώθηση της επιχειρηματικότητας, βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και ενίσχυση της εξωστρέφειας και της ανταπόκρισης των επιχειρήσεων στις ευκαιρίες και τις εξελίξεις του διεθνούς ανταγωνισμού, καθώς και της διαδικασίας οικονομικής ολοκλήρωσης των αγορών.
- Δημιουργία τοπικών τεχνικών υποδομών στήριξης των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ.
- Αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας για την ανάπτυξη και βελτίωση των επιχειρήσεων.
- Διαμόρφωση του κατάλληλου περιβάλλοντος για την προώθηση νέων παραγωγικών επενδύσεων ή την βελτίωση των υφισταμένων.

β) Ειδικές θεματικές ενότητες

- Αγροτική ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της αλιείας.
- Ανάπτυξη και βελτίωση των τουριστικών επενδύσεων και υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών επενδύσεων.

2. Βελτίωση της προσπελασιμότητας και των υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος.

- Ανάπτυξη και βελτίωση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών.
- Ανάπτυξη και βελτίωση των εθνικών δικτύων μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας.
- Ανάπτυξη και βελτίωση των περιφερειακών δικτύων μεταφορών, ιδίως των διασυνδέσεων με τα εθνικά δίκτυα, καθώς και των δικτύων ύδρευσης.
- Ενίσχυση των υποδομών της κοινωνίας της πληροφορίας, ώστε να αναπτυχθούν οι υπηρεσίες των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών.
- Βελτίωση των κοινωνικών υποδομών.

3. Αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων.

α) Γενικές θεματικές ενότητες

- Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης με εναρμόνιση της σχέσης αγοράς και φυσικών πόρων.
- Προώθηση μέτρων πρόληψης φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων.

β) Ειδικές θεματικές ενότητες

- Προώθηση μέτρων συμμόρφωσης προς το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ.
- Ενίσχυση της ανάπτυξης των οικολογικών βιομηχανιών.
- Αποκατάσταση και αξιοποίηση υποβαθμισμένων βιομηχανικών χώρων.
- Προώθηση καθαρότερων μεθόδων μεταφοράς.
- Ενίσχυση των επενδύσεων που αυξάνουν την αποδοτικότητα της ενέργειας.
- Ανάπτυξη και χρήση ανανεώσιμης ενέργειας.

4. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης.

α) Γενικές θεματικές ενότητες

- Ανάπτυξη και βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας και προώθηση στρατηγικών δια βίου μάθησης προκειμένου να δοθούν ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην 'ευρεία-ολοκληρωμένη γνώση'.
- Ενίσχυση της απασχόλησης και προώθηση της ισότιμης πρόσβασης σε αυτήν.

β) Ειδικές θεματικές ενότητες

- Αναβάθμιση αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης και βελτίωση της σύνδεσης εκπαίδευσης και κατάρτισης με την απασχόληση.
- Ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας.
- Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων με ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση.
- Ενίσχυση της συμπληρωματικότητας παθητικών και ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και προώθηση ενεργητικών μέτρων και πολιτικής για την απασχόληση και τη διασφάλιση της πρόσβασης όλων στην αγορά εργασίας
- Προώθηση μέτρων στήριξης της κοινωνικής ένταξης.

5. Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης.

α) Γενική θεματική ενότητα

- Βελτίωση των θεσμών και της διοικητικής ικανότητας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, ώστε να εξασφαλίζεται η προσαρμογή στις αλλαγές που επιβάλλουν οι εξελίξεις (ικανότητα διοίκησης της αλλαγής).

β) Ειδικές θεματικές ενότητες

- Ενίσχυση της στρατηγικής προσέγγισης του προγραμματισμού της δημόσιας διοίκησης, με παράλληλη αποκέντρωση αρμοδιοτήτων μέσω εταιρικών σχέσεων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
- Ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας για το σχεδιασμό, την υλοποίηση και τη διαχείριση αναπτυξιακών προγραμμάτων σε περιφερειακό επίπεδο.
- Βελτίωση των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, τους εργαζόμενους και τους ανέργους.
- Διεύρυνση της ικανότητας συνεργασίας δημόσιων-ιδιωτικών φορέων και κινητοποίησης (μόχλευσης) ιδιωτικών πόρων για τη συγχρηματοδότηση επενδύσεων.

6. Ενίσχυση της διασυνοριακής, της διακρατικής και της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

α) Γενική θεματική ενότητα

- Προώθηση της αρμονικής και ισορροπημένης ανάπτυξης στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της Ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας.

β) Ειδικές θεματικές ενότητες

- Ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας, μεταξύ γειτονικών αρχών, για την από κοινού επίλυση προβλημάτων που αφορούν την αστική, την αγροτική και την παράκτια ανάπτυξη και την ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων και δικτύωσης των ΜΜΕ.
- Ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας, μέσω ζωνών διακρατικής συνεργασίας με κοινά συμφέροντα και ευκαιρίες, για την προώθηση της 'έρευνας και ανάπτυξης', της κοινωνίας της πληροφορίας, της αναβάθμισης και προστασίας του περιβάλλοντος και πρόληψης των κινδύνων και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων.
- Ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας, για ανταλλαγές, συνεργασία και δικτύωση των περιφερειών.

Οι ανωτέρω προκαταρκτικές κατευθύνσεις των Αξόνων Ανάπτυξης θα εξειδικευτούν στη συνέχεια σε επίπεδο Περιφέρειας με στόχο την ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής και ανάπτυξης, έτσι ώστε να ενισχυθεί η ελκυστικότητα των περιφερειών και η ανταγωνιστικότητά τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, με βάση και τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα. Έμφαση βεβαίως θα δοθεί στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και σε περιφέρειες με ειδικά χαρακτηριστικά όπως είναι οι υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, οι απομακρυσμένες περιφέρειες και οι περιφέρειες με γεωγραφικά μειονεκτήματα (π.χ. νησιά, ορεινές περιοχές).

A.3. ΜΕΣΑΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ – ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΝΟΜΩΝ

Η πόλη της Φλώρινας ανήκει στην κατηγορία των μεσαιών πόλεων, με πληθυσμό 15.265 κατοίκους, σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος (ΕΣΥΕ) του 2001, ενώ παράλληλα είναι και η πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού.

Σύμφωνα με το Γούσιο (2003: 39), η οικονομική και κοινωνική ζωή των αστικών κέντρων αυτής της κατηγορίας προσδιορίζεται άμεσα τόσο από την κυρίαρχη παραγωγική δραστηριότητα του γεωργικού τομέα της ενδοχώρας τους (δυνατότητα ελέγχου από τα κέντρα αυτά των εισροών – εκροών μέσω του εμπορίου και της μεταποίησης μέρους των παραγόμενων πρώτων υλών), όσο και από τη θέση τους ως νομαρχιακά κέντρα όπου εδρεύουν μια σειρά από σημαντικές υπηρεσίες, διοικητικές και κοινωνικές.

Τα αστικά αυτά κέντρα συνεργάζονται σε μεγάλο βαθμό με τις κωμοπόλεις της αγροτικής του ενδοχώρας για τις εμπορικές τους δραστηριότητες (Γούσιος, 2003: 39).

Κάτι τέτοιο δε φαίνεται να ισχύει στην περίπτωση της Φλώρινας και του Αμυνταίου, της μεγαλύτερης κωμόπολης του νομού, αφού λόγω ιστορικών γεγονότων, το Αμύνταιο επέλεξε να ακολουθήσει μια ανεξάρτητη πορεία προς την ανάπτυξη, παράλληλη με αυτήν της Φλώρινας και συνάμα ανταγωνιστική. Έτσι, τα τελευταία χρόνια οι δύο πόλεις συναγωνίζονται μεταξύ τους για το ποια θα απορροφήσει περισσότερα κονδύλια από τα εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα και συνεπώς καμιά δεν είναι διατεθειμένη να αναπτύξει ένα πνεύμα συνεργασίας βασισμένο σε δίκτυα υποδομών, υλικών και άυλων.

Επιπρόσθετα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι παραγωγικές και οικονομικές δραστηριότητες των Συνεταιριστικών Ενώσεων, των οποίων τα διοικητικά κέντρα εδρεύουν στην πλειοψηφία τους στις μεσαίου μεγέθους πόλεις (Γούσιος, 2003: 39).

Από την άλλη, η γεωγραφική θέση και ο ρόλος των πόλεων – πρωτευουσών, όπως είναι και η Φλώρινα, προσδιορίζεται από την ανυπαρξία άλλων αστικών κέντρων στην ευρύτερη ενδοχώρα τους, είτε απεναντίας από τη γειτνίαση και ένταξή τους σε ένα δίκτυο μικρών αστικών πόλεων (Γούσιος, 2003: 40).

A.4. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

A.4.1. Εξέλιξη της έννοιας – επικρατέστεροι ορισμοί

Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις της εποχής μας είναι η επίτευξη αιεφόρου ανάπτυξης, μέσω της θέσπισης μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής με στόχο την εναρμόνιση της περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Ο όρος αειφορία ή βιώσιμη ανάπτυξη εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη γερμανόφωνη δασική βιβλιογραφία στις αρχές του 18^{ου} αιώνα και είχε την έννοια της επιδίωξης μιας διηνεκούς μέγιστης προσφοράς υλικών και μη υλικών αγαθών από το δάσος. Με την πάροδο του χρόνου η αειφορία δε σημαίνει μόνο τη διαρκή σταθερή και σύμμετρη παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών αλλά κυρίως τη διατήρηση του δάσους ως λειτουργικού συστήματος (Γλύκα κ.ά., 2003: 4 – 5).

Για την τήρηση της αρχής της αειφορίας είναι απαραίτητη η τήρηση δύο άλλων αρχών: της διατήρησης του δάσους και της διατήρησης της παραγωγικότητας του εδάφους. Έτσι, η αειφορία μετατρέπεται σε αρχή διαχείρισης και βρίσκει εφαρμογή σε όλα τα φυσικά οικοσυστήματα και τους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους.

Ο όρος ‘αειφορική ανάπτυξη’ καθιερώθηκε το 1987 από την έκθεση ‘το κοινό μας μέλλον’ που συνέταξε η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την

Ανάπτυξη. Πρόκειται για τη γνωστή έκθεση Μπρούντλαντ (Brutland Report) (Μπασιακούλης, 2004: 38).

Η έκθεση Μπρούντλαντ προτείνει ως λύση των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών αδιεξόδων την επιλογή της αυτοσυντήρησης ή αειφόρου ή αειφορικής ανάπτυξης (Sustainable Development). Σύμφωνα με τον ορισμό που δίδεται στην έκθεση Brutland των Ηνωμένων Εθνών¹, η αειφόρος ανάπτυξη συμπεριλαμβάνει όχι μόνο μια οικονομική ανάπτυξη, που προστατεύει τους υφιστάμενους πόρους προς όφελος των γενεών του μέλλοντος, αλλά και μια ισόρροπη χωρική ανάπτυξη. Συνεπώς, οι κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις στο χώρο θα πρέπει να είναι συμβατές με τις οικολογικές και πολιτιστικές λειτουργίες του, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό σε μια αειφόρο, ισορροπημένη χωρική ανάπτυξη σε εκτενή χωρικά σύνολα. (Χωροταξία: Θεωρία, Τεχνικές, Πολιτική, 2002: 11).

Ο όρος 'βιώσιμη ή αειφορική ανάπτυξη' (sustainable development), επεκράτησε διεθνώς το 1992, μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας (<http://www.axiosvivos.gr/static/whatis.htm>).

Το περιεχόμενο του όρου, όπως το όρισε η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών είναι 'η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να μειώνει τη δυνατότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες'. Ο παραπάνω ορισμός είναι ο πιο δημοφιλής, ανάμεσα σε πάνω από 100 παρόμοιους, που έχουν διατυπωθεί από τότε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη δεκαετία που ακολούθησε, αλλά και η Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών, το 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ, επέβαλαν αφενός την τριπλή σημασία της βιωσιμότητας της ανάπτυξης (Οικονομική - Κοινωνική - Περιβαλλοντική) και αφετέρου την αναγκαία θεώρηση της Ορθολογικής Διαχείρισης των Φυσικών Πόρων ως προαπαιτούμενο για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης (<http://www.axiosvivos.gr/static/whatis.htm>).

Η ταύτιση της ανάπτυξης μόνο με την οικονομική μεγέθυνση δεν μπορεί πλέον να προσφέρει σύγχρονες λύσεις. Αντιθέτως, οδήγησε σε οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που είναι υπεύθυνες για εντάσεις που εκδηλώνονται σε τοπικό ή

---

¹ World Commission on Environment and Development: Our Common Future, Νέα Υόρκη, 1987

περιφερειακό επίπεδο αλλά και για ανισορροπίες που προκαλούν ιδιαίτερα διεθνή προβλήματα (<http://www.axiosvios.gr/static/whatis.htm>).

A.4.2. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική

Η διεθνής κοινότητα από το 1987 έχει αναγνωρίσει την αναγκαιότητα στροφής στη βιώσιμη ανάπτυξη. Σε μία βασανιστική, πολλές φορές, πορεία η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά και η αναγκαιότητα λήψης συγκεκριμένων αποφάσεων και υλοποίησης σχετικών πολιτικών, δράσεων και μέτρων, γίνεται ολοένα περισσότερο αποδεκτή. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση παίζει ένα πολύ σημαντικό πρωτοποριακό ρόλο. Σε όλα τα επίσημα κείμενα της έχει ενσωματώσει τις βασικές αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Παράλληλα, ο στόχος της βιωσιμότητας αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τον 21^ο αιώνα (<http://www.axiosvios.gr/static/whatis.htm>).

Το 1997, η συνθήκη του Άμστερνταμ ανέδειξε τη Βιώσιμη Ανάπτυξη ως κεντρικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής πολιτικής, ενώ οι επόμενες Συναντήσεις Κορυφής προχώρησαν στη σταδιακή ανάπτυξη και εξειδίκευση των τριών διαστάσεων που συνθέτουν την έννοια της βιωσιμότητας.

Στο εσωτερικό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη καθόρισε τέσσερις τομείς προτεραιότητας για τους οποίους προσδιόρισε συγκεκριμένους στόχους και μέτρα επίτευξης τους:

1. Την ενδυνάμωση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση της κλιματικής μεταβολής.
2. Την αναδιάρθρωση του συστήματος μεταφορών στην κατεύθυνση της βιωσιμότητας.
3. Την προστασία της δημόσιας υγείας από τους κινδύνους που εγκυμονεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και οι πρακτικές που εφαρμόζονται σήμερα σε όλο το κύκλωμα της διατροφικής αλυσίδας.
4. Τη βελτίωση της οικο-αποδοτικότητας στη διαχείριση των φυσικών πόρων

(<http://www.axiosvios.gr/static/whatis.htm>).

A.4.3. Η Ελληνική Στρατηγική

Η Ελληνική Κυβέρνηση, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ενέκρινε το καλοκαίρι του 2002, την έκθεση: 'ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ' που έγινε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας

και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) με την συμβολή όλων των σχετικών Υπουργείων, και η οποία αφορά στις αρχές και κατευθύνσεις που πρέπει να προσαρμοσθούν όλοι οι τομείς του Κυβερνητικού έργου.

Με τις ευρωπαϊκές συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ και σύμφωνα με την παγκόσμια διακήρυξη, η Ελλάδα όπως και οι άλλοι εταίροι έχουν αναλάβει την υποχρέωση να καταστήσουν βιώσιμη την ανάπτυξη. Η χώρα μας έχει υπογράψει και τη Διακήρυξη του Ρίο και την Ατζέντα 21 (www.oikoen.gr/dekleris.htm).

Συμπερασματικά, βιώσιμη ανάπτυξη είναι ουσιαστικά η οικονομική ανάπτυξη με ορθολογική χρήση των πόρων ανάπτυξης μιας περιοχής, με σεβασμό στην κοινωνία, στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και με τελικό στόχο τον άξιο βίο (<http://www.axiosvivos.gr/static/whatis.htm>).

A.4.4. Συμπεράσματα

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια οικονομικό - κοινωνική διαδικασία ανάπτυξης, κατά τη διάρκεια της οποίας συνδέονται αρμονικά οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντολογικοί στόχοι της κοινωνίας σε ένα ισορροπημένο πλαίσιο. Βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει ταυτόχρονα φροντίδα για την προστασία του περιβάλλοντος και για την ποιότητα ζωής αλλά ταυτόχρονα και κοινωνική συνοχή (http://www.cordis.lu/greece/el/priorities_a.htm).

Λέγεται πως η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η μετάβαση προς τη βιώσιμη κοινωνία, πατέρας της οποίας είναι ο ΟΗΕ. Αφορά περίπλοκα προβλήματα, μια περιγραφή των οποίων επιχειρείται στις οδηγίες της Ατζέντα 21 αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτές έχουν εκφραστεί στο 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, με τον κανόνα ότι στη λήψη των δημοσίων και ιδιωτικών αποφάσεων πρέπει να ενσωματώνονται τα κριτήρια προστασίας του φυσικού, πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου. Η μετάβαση προς τη βιώσιμη κοινωνία απαιτεί πολλή και σημαντική γνώση σε διάφορα πεδία ενδιαφέροντος, επιστήμης και δράσεων, με τη σύνθεση αυτών των γνώσεων. Ένα από τα πρώτα μέσα είναι η κατάλληλη πληροφορία (www.oikoen.gr/dekleris.htm).

Εν κατακλείδι, η βιώσιμη ανάπτυξη επιτυγχάνεται με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε όλους τους τομείς της οικονομίας, την παραγωγικότητα, την ποιότητα και την εμπιστοσύνη του καταναλωτή, καθώς και με την κοινωνική συνοχή και την δημιουργία απασχόλησης (http://www.cordis.lu/greece/el/priorities_a.htm).

ΕΝΟΤΗΤΑ Β'

**ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ**

Επιχειρώντας να σκιαγραφήσουμε τη φυσιογνωμία του νομού Φλώρινας, μπορούμε να επισημάνουμε σε αδρές γραμμές μερικά από τα κυριότερα χαρακτηριστικά του:

- Αγροτική οικονομία (ιδιαίτερα ποιοτικά προϊόντα, χαμηλή παραγωγικότητα)
- Μειωμένη παρουσία μεταποίησης
- Ανάπτυξη υπηρεσιών κάλυψης μόνο της τοπικής αγοράς
- Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Ιδιαίτερα υψηλός δείκτης ανεργίας
- Απομακρυσμένος από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, αλλά ιδιαίτερα κοντά στις όμορες βαλκανικές χώρες
- Μερική άρση της γεωγραφικής απομόνωσης, χάρη στην Εγνατία Οδό και στον κάθετο άξονα
- Παραγωγός ηλεκτρικής ενέργειας (δύο ατμοηλεκτρικοί σταθμοί)
- Προσπάθειες διείσδυσης στις βαλκανικές αγορές
- Μοναδικό περιβάλλον και φυσική ομορφιά

Η περίοδος που διανύουμε είναι καθοριστική για το μέλλον της περιοχής με την υλοποίηση βασικών υποδομών που υποβοηθούν στην τοπική ανάπτυξη και το σχεδιασμό της αναπτυξιακής προοπτικής που θα οδηγήσει το νομό Φλώρινας σε νέους δρόμους και αναπτυξιακές προκλήσεις.

Ωστόσο, σήμερα ο νομός Φλώρινας είναι ίσως ο πιο διχασμένος από τους τέσσερις της Περιφέρειας απέναντι στο δίλημμα: 'Ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος ή Ηλεκτροπαραγωγή;' (Χωροταξικό Σχέδιο Δυτ. Μακεδονίας, 2000).

B.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Αναμφισβήτητα, η ιστορία κάθε τόπου αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της ταυτότητάς του, που μεταφέρει διαχρονικά την πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά στις επόμενες γενεές. Για το λόγο αυτό, και όντας η περιοχή της σημερινής Φλώρινας κληρονόμος μιας μακροχρόνιας ιστορίας, κρίθηκε σκόπιμη μια συνοπτική ιστορική αναδρομή που ξεκινά από τα αρχαία χρόνια και μας οδηγεί στο σήμερα. Έτσι, παρατίθενται οι σημαντικότερες χρονολογίες – σταθμοί και τα γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία της περιοχής.

Τα περισσότερα από τα στοιχεία που περιγράφουν την ιστορική αναδρομή των σημαντικότερων γεγονότων της περιοχής προέρχονται από την ιστοσελίδα http://www.auth.gr/eled-fl/istoria_poli.htm#link1, ενώ παράλληλα είναι

εμπλουτισμένα με στοιχεία από τη Διεύθυνση Τουρισμού της Νομαρχίας καθώς και με εμπειρίες παλαιότερων, που είτε έζησαν από κοντά τέτοια γεγονότα είτε μεταφέρουν αναλλοίωτη την ιστορία του τόπου τους, όπως τους την εξιστόρησαν οι πρόγονοί τους.

Αρχαιότητα

Η αρχαία ονομασία της περιοχής της Φλώρινας είναι Λυγκηστίς ή Λύγκος. Αρχαιότερες πόλεις ήταν η Ηράκλεια, η Κέλλα (σημερινή Κέλλη) και η Βεύη. Η Λυγκηστίς ήταν αυτόνομο Κράτος ώσπου την υπέταξε ο Φίλιππος ο Β', πατέρας του Μεγάλου Αλέξανδρου και την προσάρτησε στο βασίλειο της Μακεδονίας ('των γαρ Μακεδόνων εισίν και Λυγκησταί', Θουκ. Β, 99). Στις Πρέσπες, πριν από την κάθοδο των Δωριέων, κατοικούσαν οι Βρύγες. Ο Βρομερός, πατέρας του Αρραβαίου και γιος του μυθικού Αερόπου, ήταν ο ιδρυτής της λυγκηστικής δυναστείας. Κόρη του Αρραβαίου ήταν η Ευρυδίκη και επομένως γιαγιά του Μεγάλου Αλέξανδρου.

- 391 π.Χ. Ο λυγκηστής βασιλιάς Αργαίος εκθρονίζει τον βασιλιά Αμύντα Γ' και παίρνει το θρόνο όλης της Μακεδονίας για λίγα χρόνια.
- 336 π.Χ. Οι λυγκηστές πρίγκιπες Αρράβαιος και Ηρομένης συμμετέχουν στη δολοφονία του Φιλίππου του Β'. Ο Μέγας Αλέξανδρος τους θανατώνει ως διεκδικητές του Μακεδονικού Θρόνου.
- 148 π.Χ. Η Μακεδονία γίνεται Ρωμαϊκή Επαρχία (provincia romana) και η περιοχή της Φλώρινας υπάγεται στην 4^η Τοπαρχία της 'Ανω Μακεδονίας' (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας, 2004: 46).

Βυζαντινή εποχή

Στα χρόνια του αυτοκράτορα Ιουστινιανού του Α', η Λυγκηστίς υπάγεται στην 7^η επαρχία του 'Ιλλυρικού' και αναφέρεται ως 'Ηράκλεια Λάκκου'. Οι επισκοπές Μογλενών (Φλώρινας) και Πρεσπών υπάγονται (535 μ.Χ.) στην Αρχιεπισκοπή της Αχρίδας. Στην Ε' Οικουμενική Σύνοδο υπογράφει και ο επίσκοπος 'Ηρακλείας Πελαγονίας' (553 μ.Χ.).

- 715 - 730 μ.Χ. Σύμφωνα με την παράδοση, ο έκπτωτος Πατριάρχης της Κων/πολης Γερμανός ζει και πεθαίνει στην ομώνυμη Κοινότητα των Πρεσπών σήμερα, Άγιος Γερμανός.
- 10ος αι. μ.Χ. Σφοδρές συγκρούσεις των Βυζαντινών με τους Βουλγάρους στην περιοχή Φλώρινας και Πρεσπών. Ο Βούλγαρος Τσάρος Σαμουήλ μεταφέρει το

λείψανο του επισκόπου Λάρισας Αχίλλειου στην ομώνυμη νησίδα της μικρής Πρέσπας.

- 1096 μ.Χ. Οι Νορμανδοί του Βοημούνδου κυριεύουν την Φλώρινα και τις Πρέσπες.
- 12ος αι. μ.Χ. Τάγμα 'Μογλενιτών' εντάσσεται στο στρατό του αυτοκράτορα Αλεξίου Κομνηνού.
- 13ος αι. μ.Χ. Η Φλώρινα υπάγεται στο Δεσποτάτο της Ηπείρου.
- 14ος αι. μ.Χ. Οι εξισλαμισμένοι αλβανόφωνοι της Ιλλυρίας μαρτυρούν την ονομασία 'Χλέρινα, Φιλουρίνα'. Ο ιστοριογράφος Καντακουζηνός μαρτυρεί 'Φλερηνόν ή Χλερηνόν'. Ο σουλτάνος Μουράτ Α' κυριεύει την περιοχή της Φλώρινας

(Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας, 2004: 46).

Τουρκοκρατία

- 1591. Ο γραμματέας της Ενετικής Δημοκρατίας G. Cavazza, ερχόμενος από την Αχρίδα, περνά από το Fluri-belli (Φλώρινα).
- 1750. Εμφανίζεται σε εκκλησιαστικά έγγραφα η ονομασία 'Χλερηνός' ή 'Φιλορίνα'.
- 1822. Μικρά ένοπλα ανταρτικά σώματα δρουν στην περιοχή του Καϊμακτσαλάν (Βόρρας) και του Οστρόβου (σημερινή Άρνισσα).
- 1835. Ανεγείρεται ο ναός του Αγίου Γεωργίου στην πόλη της Φλώρινας.
- 1865. 'Νέα Φιλική Εταιρία' ιδρύεται στη Φλώρινα.
- 1897. Ο Καπετάν Κώττας συγκροτεί αντάρτικο σώμα.
- 1904. Άφιξη του Π. Μελά στην περιοχή Φλώρινας - Καστοριάς και έναρξη του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα.
- 1908. Ιδρύονται η 'Ελληνική Λέσχη Φλώρινας', η 'Αδελφότης Κυριών', το 'διτάξιον Σχολαρχείον Φλωρίνης' και ο μουσικός σύλλογος 'Ορφεύς'. Πριν από την απελευθέρωση λειτουργούν σ' όλη την περιοχή Φλώρινας ελληνικά σχολεία.
- 7 Νοεμβρίου 1912. Απελευθέρωση της Φλώρινας από τους Τούρκους.

Νεότερα χρόνια

- 1913. Η Φλώρινα γίνεται πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού.
- 1914. Η πρώτη φλωρινιώτικη εφημερίδα 'ΝΕΑ ΦΛΩΡΙΝΑ' με εκδότη το Δ. Τσώγκο.

- 1922 - 1930. Ιδρύθηκαν: 'Σύλλογος Φιλελευθέρων', 'Σύλλογος Μοναστηριωτών και πέριξ η ΕΛΠΙΣ', 'Θρακικός Σύλλογος', 'Μικρασιατικός Σύλλογος Φλωρίνης και πέριξ', 'Ένωσις Μοναστηριωτών', 'Ένωσις προσφύγων Βορειοηπειρωτών Φλωρίνης', 'Γεωπονικός Σταθμός', 'Εσπεραντικός Σύλλογος Φλωρίνης'.
- 1934. Ίδρυση του Ελληνικού Βιομηχανικού Επιμελητηρίου (ΕΒΕ) της Φλώρινας.
- 1940. Η Καστοριά αποσχίζεται από το νομό Φλώρινας και γίνεται χωριστός νομός.
- 1941. (10 Απριλίου) Αρχίζει η γερμανική κατοχή. Στις 10 Ιουνίου ιδρύεται ο 'Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Φλωρίνης Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ'.
- 5 Νοεμβρίου 1941. Ίδρυση της Παιδαγωγικής Ακαδημίας.
- 1943. Στην Κλαδοράχη οι Γερμανοί κρεμούν 15 πατριώτες για αντίποινα της δράσης του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) / Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Σώματος (ΕΛΑΣ).
- 1944. Οι αντάρτες σκοτώνουν 7 γερμανούς σε σύγκρουση στο Κλειδί. 21 πατριώτες εκτελούνται για αντίποινα. Αγγλικά αεροπλάνα βομβαρδίζουν την πόλη της Φλώρινας.
- 1944. (1η Νοεμ.) Ο ΕΛΑΣ απελευθερώνει τη Φλώρινα.
- 1951 - 54. Ο νομός Φλώρινας αποκτά τα σημερινά του όρια. Ιδρύεται η 'Εύξεινος Λέσχη' και η 'Δημοτική Βιβλιοθήκη Φλώρινας'.
- 1960. Με τη συμφωνία Αβέρωφ - Πόποβιτς γίνεται ελεύθερη επικοινωνία Φλωρινιωτών και Μοναστηριωτών με συνοριακά δελτία (1960-62).
- 1965. Εγκαινιάζεται το Αρχαιολογικό Μουσείο.
- 1967. Διορίζεται Μητροπολίτης Φλώρινας, Αλμωπίας και Εορδαίας ο Αρχιμανδρίτης Αυγουστίνος Καντιώτης. Ιδρύεται ο Ζωολογικός Κήπος. Καταργείται το Τμήμα Νηπιαγωγών της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Φλώρινας.
- 1968. Δημοψήφισμα για το Νέο Σύνταγμα της Χούντας. Αποτελέσματα της πόλης της Φλώρινας: ΝΑΙ 5607, ΟΧΙ 323, Άκυρα 23.
- 1972. Σταυρός ύψους 25 μέτρων στήνεται στο ύψωμα Κούλα.
- 1974. Οι Πρέσπες ανακηρύσσονται με Προεδρικό Διάταγμα 'Εθνικός Δρυμός'. Δημοψήφισμα για το πολίτευμα της χώρας. Αποτελέσματα της πόλης της Φλώρινας: Αβασίλευτη Δημοκρατία 3.264, Βασιλεύομενη Δημοκρατία 2.078.
- 1975. Ιδρύεται η 'Στέγη Φιλοτέχνων Φλώρινας'. Στα πλαίσιά της ιδρύεται το 'Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης' και η 'Πινακοθήκη Φλωρινιωτών Καλλιτεχνών'.

- 1980. Θεμελίωση του Διοικητηρίου Φλώρινας. Ίδρυση της 'Κινηματογραφικής Λέσχης'.
- 1987. Αρχίζει ο αγώνας για την παραμονή της Παιδαγωγικής Ακαδημίας στη Φλώρινα. Ιδρύεται η 'Εταιρία Γραμμάτων και Τεχνών'.
- 1988. Ίδρυση της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Φλώρινας 'Βασιλική Πιτόσκα - Βρανά'.
- 1989. Ίδρυση του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με έδρα τη Φλώρινα. Έναρξη λειτουργίας το ακαδημαϊκό έτος 1990 - 91.
- 1991. Ίδρυση και λειτουργία Ανοιχτού Πανεπιστημίου.
- 1992. Καθιέρωση ετήσιων πολιτιστικών εκδηλώσεων με την επωνυμία 'Πρέσπες'.
- 1993. Ίδρυση του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών και ταυτόχρονα της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με έδρα τη Φλώρινα.
- 1995. Ίδρυση παραρτήματος της ΕΤ3. Απόκτηση από την Εθνική Πινακοθήκη της συλλογής έργων δωρεάς νεοελλήνων καλλιτεχνών 'Φόρος τιμής στο Γκρέκο'.

Ίδρυση του νομού (www.tedk-florinas.gr)

Ο νομός Φλώρινας συστάθηκε με το Βασιλικό Διάταγμα της 31^{ης} Μαρτίου 1915 με έδρα τη Φλώρινα. Ο νομός αρχικά διαιρέθηκε στις υποδιοικήσεις Φλώρινας και Καστοριάς, από τις οποίες με το Νομοθετικό Διάταγμα της 13^{ης} Νοεμβρίου του 1927 αποσπάστηκε από το νομό Φλώρινας ο νομός Καστοριάς και αναγνωρίστηκε ως αυτόνομος νομός.

Οι Δήμοι και οι κοινότητες διαμορφώθηκαν από τον ιστορικό για την αυτοδιοίκηση Νόμο ΔΝΖ /1912 'Περί συστάσεως δήμων και κοινοτήτων'. Ο νομός Φλώρινας συστήθηκε με το Βασιλικό Διάταγμα της 31^{ης} Μαρτίου 1915 {ΦΕΚ Α 120/1915} 'Περί διοικητικής διαιρέσεως των νέων χωρών', με έδρα τη Φλώρινα. Το διάταγμα αυτό εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση που με αριθμό 524 Νομού της 24/31 Δεκεμβρίου 1914 {ΦΕΚ 420/1914} 'Περί διοικητικής διαιρέσεως των νέων χωρών'. Ο Νομός διαιρέθηκε αρχικά στις υποδιοικήσεις Φλώρινας και Καστοριάς, οι οποίες με το Νομ. Διάταγμα της 13/13 Νοεμβρίου 1927 {ΦΕΚ 287/1927}.

Με το Διάταγμα 'Περί συστάσεως Νομού Καστοριάς και ανασυστάσεως Επαρχιών τινών εν Μακεδονία', η επαρχία Καστοριάς αποσπάστηκε από το νομό

Φλώρινας και αναγνωρίστηκε στον ομώνυμο νομό. Ο νομός Φλώρινας αποτελείται πλέον από δυο Δήμους (Φλώρινας και Αμυνταίου).

Ονομασία της Φλώρινας (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 11)

Το όνομα της οφείλεται στο μυθολογικό ήρωα Λύγκο ή στο σαρκοφάγο θηλαστικό Λύγκα. Στην ευρύτερη περιοχή ζούσαν οι Βρύγες, που κατοικούσαν στις Πρέσπες πολύ πριν από την κάθοδο των Δωριέων. Η γη των Βρυγών αποτελούσε μέρος της αρχαίας Λυγκηστίδος. Ήταν πάντα αυτόνομο κράτος με δυναστεία που συγγένευε με τους Βακχιάδες της Κορίνθου. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής έπαιξε η Εγνατία οδός. Το 148 π.Χ. όταν η Μακεδονία γίνεται Ρωμαϊκή Επαρχία, η περιοχή της Φλώρινας υπάγεται στην 4^η Τοπαρχία της 'Ανω Μακεδονίας'. Το όνομα της περιοχής δεν είναι τυχαίο.

Για την ονομασία της πόλης και του νομού υποστηρίζονται διάφορες εκδοχές:

- Σύμφωνα με τη μυθολογία, η ονομασία 'Φλώρινα' προέρχεται από το όνομα του μυθικού βασιλιά Φλώριδος, ο οποίος ήταν φίλος των βασιλιάδων Ίδα και Κάστορα.
- Στην ύστερη βυζαντινή περίοδο, ο ιστορικός Καντακουζηνός (14ος αι.) μνημονεύει τον 'Φλερηνόν' ή 'Χλερηνόν'.
- Στον 'Κώδικα του Παρισιού' (14ος αι.) μαρτυρείται το 'Κάστρο της Φλώρινας'.
- Σε παρισινή γκραβούρα του 1684 αναφέρεται η 'Florina'.
- Ο τούρκος περιηγητής Εβλιγιά Τσεμπελή (17ος αι.) καταγράφει τη 'Φιλορίνα' ως την 'πόλη των φλουριών ή των πουλιών φλώρων'.
- Ο Ρήγας Φερραίος αναφέρει τη 'Φιλουρίνα' στη 'Μεγάλη Χάρτα' του.
- Σύμφωνα με την πειστική ερμηνεία του ιστοριοδίφη Σωκράτη Λιάκου, από τη βυζαντινή ονομασία 'Χλερηνός' προήλθε η αλβανόφωνη 'Φολορίνα' ή 'Φιλορίνα', δεδομένου ότι στη γραπτή τουρκική γλώσσα της Τουρκοκρατίας το 'φ' και το 'χ' γράφονται με τον ίδιο τρόπο. Από εδώ προφανώς προέκυψε και η τελική ονομασία 'Φλώρινα'.
- Το βέβαιο είναι ότι η ονομασία 'Χλερηνός' συγγενεύει νοηματικά και ηχητικά με τη 'Χλωρίδα', θεά της βλάστησης, αλλά και με τη flora (χλωρίδα). Και οι ονομασίες αυτές δεν είναι άσχετες με την οργιώδη βλάστηση που υπήρχε στην περιοχή και καταπλακώθηκε από βίαιες γεωλογικές ανακατατάξεις. Σήμερα, η Φλώρινα βρίσκεται πάνω σε τεράστια αποθέματα λιγνίτη και ξυλίτη.

B.2. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

B.2.1. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Ο νομός βρίσκεται στο Βορειοδυτικό άκρο της Ελλάδος και διοικητικά ανήκει στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Συνορεύει στα δυτικά με την Αλβανία, ανατολικά με το νομό Πέλλας, στα βόρεια με τη FYROM, στα νοτιοανατολικά με το νομό Κοζάνης και στα νοτιοδυτικά με το νομό Καστοριάς.

Η γεωγραφική θέση του νομού Φλώρινας, στο βορειοδυτικό άκρο της ελληνικής επικράτειας, προσδιορίζει και το βαθμό απομόνωσης της περιοχής. Η πρωτεύουσα του νομού απέχει από την Αθήνα 555 χλμ., από τη Θεσσαλονίκη 160 χλμ. και από την Κοζάνη, το διοικητικό κέντρο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, 81 χλμ. Οι αποστάσεις αυτές, μάλιστα, είναι μεγαλύτερες για ορισμένες απομακρυσμένες περιοχές του νομού, όπως αυτή των Πρεσπών, αυξάνοντας έτσι το βαθμό απομόνωσης ενός ικανού αριθμού κατοίκων των ορεινών και αγροτικών οικισμών από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.

Στα Ανατολικά του νομού υπάρχουν οι οροσειρές του όρους Βόρα (Καϊμακτσαλάν), με την τρίτη ψηλότερη κορυφή της Ελλάδας (υψόμετρο 2.524μ.) και η οδική διάβαση της Κέλλης προς Θεσσαλονίκη και Κοζάνη. Στα δυτικά υπάρχουν οι οροσειρές Βαρνούντα με την υψηλότερη κορυφή στον ελλαδικό χώρο την Όριζα ή Περιστερί (2.334μ.), του Βέρνου με κορυφή το Βίτσι (2.128μ.), ενώ υπάρχει και η οδική διάβαση Βίγλας προς Πρέσπες, Γιουγκοσλαβία και Αλβανία. Μεταξύ των οροσειρών υπάρχουν λίμνες, ορισμένες από τις οποίες φιλοξενούν σπάνιους υδροβιότοπους, όπως η μικρή και η μεγάλη Πρέσπα, η Βεγορίτιδα, η Πετρών, η Χειμαδίτιδα και η Ζάζαρη (ΑΝΦΛΩ, 2005α).

Ο νομός καταλαμβάνει μία έκταση 1924 τετραγωνικών χιλιομέτρων από τα οποία το 59,5% καλύπτεται από ορεινές εκτάσεις, το 11,5% από ημιορεινές, ενώ μόνο το 29% καλύπτεται από πεδινές (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2003: 10).

Από το σύνολο της έκτασης του νομού, τα 534,5 χιλιάδες στρέμματα είναι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγροναπαύσεις, (27,26 %), 700,7 χιλιάδες στρέμματα είναι βοσκότοποι εκ των οποίων 79,85% είναι κοινοτικοί και 20,15% είναι ιδιωτικοί. Οι εκτάσεις που καλύπτονται από ύδατα καταλαμβάνουν το 60,6% της συνολικής έκτασης του νομού, οι δασωμένες το 29,88%, οι οικισμοί το 2,18% ενώ το υπόλοιπο 7,34% καλύπτεται από άλλες (ΑΝΦΛΩ, 2005α).

B.2.1.2. Διοικητική διαίρεση με βάση τον Καποδιστριακό νόμο (www.tedk-florinas.gr)

Το 1997, με το Νόμο 2539/4-12-97 'Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης' ο νομός Φλώρινας αποτελείται από 8 δήμους: Αετού, Αμυνταίου, Κάτω Κλεινών, Μελίτης, Περάσματος, Πρεσπών, Φιλώτα και Φλώρινας και 4 Κοινότητες: Βαρικού, Κρυσταλλοπηγής, Λεχόβου και Νυμφαίου.

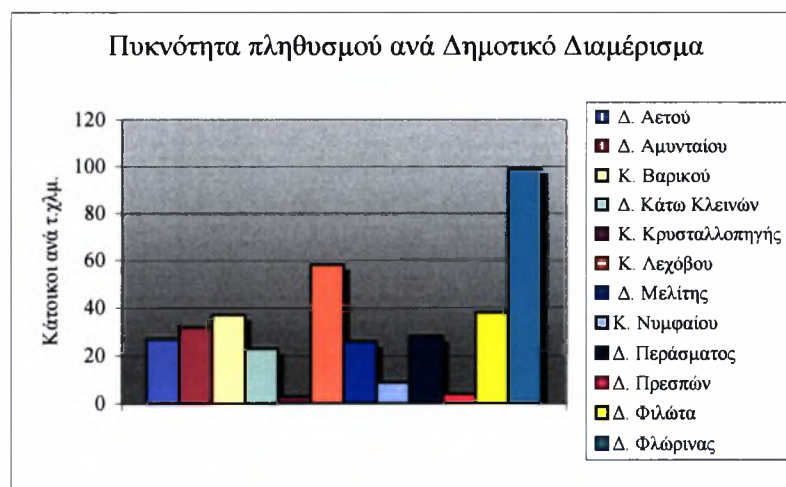
Εξαιτίας της ποικιλομορφίας και της διαφορετικότητας του κάθε δήμου, κρίθηκε σκόπιμη η σύντομη παρουσίαση των νέων ΟΤΑ, με τα κυριότερα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.

Πίνακας 1: Οι νέοι ΟΤΑ του Ν. Φλώρινας

Νομός Φλώρινας			
Νέοι ΟΤΑ	Έδρα	Αριθμός οικισμών	Πυκνότητα (κατ/τ.χλμ)
Δ. Αετού	Κ. Αετού	8	27
Δ. Αμυνταίου	Δ. Αμυνταίου	8	32
Δ. Κάτω Κλεινών	Κ. Κάτω Κλεινών	16	23
Δ. Μελίτης	Κ. Νεοχωρακίου	11	26
Δ. Περάσματος	Κ. Περάσματος	13	28
Δ. Πρεσπών	Κ. Λαιμού	13	4
Δ. Φιλώτα	Κ. Φιλώτα	7	38
Δ. Φλώρινας	Δ. Φλώρινας	8	99
Κ. Βαρικού	Κ. Βαρικού	1	37
Κ. Κρυσταλλοπηγής	Κ. Κρυσταλλοπηγής	3	3
Κ. Λεχόβου	Κ. Λεχόβου	1	58
Κ. Νυμφαίου	Κ. Νυμφαίου	1	9
12	Σύνολο	90	

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 1: Πυκνότητα πληθυσμού στο Ν. Φλώρινας (ανά δημοτικό διαμέρισμα)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Δήμος Φλώρινας

Έδρα του Δήμου είναι η πόλη της Φλώρινας, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού, διοικητικό και οικονομικό κέντρο. Αποτελείται από τα Δημοτικά Διαμερίσματα (ΔΔ) Αλώνων, Αρμενοχωρίου, Κορυφής, Μεσονησίου, Πρώτης, Σκοπιάς και Τριβούνου. Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 17.500 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 150.634 στρεμμάτων.

Είναι το οικονομικό κέντρο και το εμπορικό σταυροδρόμι που συνδέει τη χώρα με την πρώην Δημοκρατία της Μακεδονίας και την Αλβανία. Είναι ένας αστικός Δήμος με γεωργοκτηνοτροφικά στοιχεία λόγω των οικισμών που τον αποτελούν.

Κυρία απασχόληση των κατοίκων είναι το εμπόριο, η μεταποίηση, η παροχή υπηρεσιών και σε μικρότερο βαθμό η γεωργία, κτηνοτροφία και τα δάση. Χαρακτηριστικά προϊόντα είναι τα γλυκά κουταλιού, τα κάστανα, το μέλι, τοπικά τυριά κ.ά.

Η παρουσία της Φλώρινας ιστορείται από το 2000 π.Χ. ως Ηράκλεια Λυγκιστίδας με βάση αρχαιότητες (νομίσματα, αγγεία, γεωργικά εργαλεία) που βρέθηκαν στο λόφο του Αγίου Παντελεήμονα, όπου βρίσκεται η αρχαία Φλώρινα που έχτισε το 352 π.Χ. ο Φίλιππος ο Β'. Στην αρχαιότητα η περιοχή ήταν γνωστή με την ονομασία 'Λυγκηστίς' ή 'Λύγκος'. Η περιοχή είναι πλούσια σε ιστορία από τους αρχαιότερους χρόνους μέχρι σήμερα. Οι σημερινοί κάτοικοι προέρχονται από την ανάμειξη των παλαιότερων κατοίκων, της περιοχής με τις προσφυγικές μάζες (Μοναστηριώτες, Μικρασιάτες, Θρακιώτες, Ηπειρώτες κ.ά.), που εγκαταστάθηκαν εδώ στις αρχές του αιώνα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η πολιτισμική φυσιογνωμία του Δήμου να είναι σχετικά πολύμορφη και πλούσια. Έντονες είναι οι επιδράσεις από το γειτονικό Μοναστήρι στη πολιτιστική ζωή.

Ειδικό ενδιαφέρον εμφανίζουν οι εικαστικοί δημιουργοί, οι λογοτέχνες, με σημαντικό έργο στη διάρκεια του αιώνα, οι μουσικοί και οι ορχήστρες γνώστες - περισσότερο για τα χάλκινα όργανα. Πολλοί Φλωρινιώτες από τα είδη των τεχνών έχουν διακριθεί πανελλήνια και πανευρωπαϊκά.

Με το παρελθόν και το παρόν του τόπου η πρώτη γνωριμία γίνεται με επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Φλώρινας, τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη 'Βασιλικής Πιτόσκα', το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, την Πινακοθήκη Φλωρινιωτών Ζωγράφων, του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Φλώρινας (ΦΣΦ) 'Ο Αριστοτέλης', τη Λαογραφική Συλλογή του 'Αριστοτέλη' και της Λέσχης Πολιτισμού κ.ά.

Αξίζει να επισκεφτεί κανείς τη μεταβυζαντινή εκκλησία του Αγίου Γεωργίου

Αλώνων, τον Άγιο Μάρκο Πρώτης, τον Άγιο Γεώργιο Φλώρινας, την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής στη Σκοπιά, με αξιόλογο πανηγύρι, τον Άγιο Αθανάσιο Μεσονησιού, την Παναγία του Τριβούνου και την εκκλησία Κωνσταντίνου και Ελένης στην Κορυφή. Στο Αρμενοχώρι υπάρχουν ίχνη προϊστορικού οικισμού (Τούμπα).

Γνωστός είναι ο ζωολογικός κήπος της Φλώρινας που αποτέλεσε το σημείο αναφοράς της πόλης και πόλο έλξης για πολλούς επισκέπτες. Με τα έργα συντήρησης και ανάδειξης που εκτελούνται θα ανακτήσει πάλι το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

Στη Φλώρινα λειτουργούν η Παιδαγωγική Σχολή, παράρτημα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με Παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και Παιδαγωγικό τμήμα Νηπιαγωγών, καθώς και το τμήμα Βαλκανικών Σπουδών Φλώρινας. Λειτουργούν επίσης και τρία τμήματα του ΤΕΙ Κοζάνης.

Οι φοιτητές μαζί με τους μόνιμους κατοίκους δίνουν ζωντάνια και ζωή στην πόλη. Μεγάλες διοργανώσεις, όπως το ετήσιο Διεθνές τουρνουά ξιφασκίας 'Λυγκιστής', δίνουν την ευκαιρία στους διακεκριμένους Φλωρινιώτες ξιφομάχους να επιδείξουν την κλάση τους.

Ο Δήμος Φλώρινας είναι ιδανικός τόπος για χειμερινό και θερινό τουρισμό με πλούσιες εναλλαγές τοπίου και εξαιρετικά ελκυστικό περιβάλλον. Το κλίμα, το αλπικό περιβάλλον τα παραδοσιακά στοιχεία, αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής.

Λειτουργούν άφθονοι πολιτιστικοί σύλλογοι με εκδηλώσεις διαφόρων ειδών και υπάρχει ποικιλία κατά τη διάρκεια του έτους. Ονομαστές είναι οι 'Φλωρινιώτικες Φωτιές' στις 23 Δεκεμβρίου, το Φεστιβάλ Κινηματογράφου (περιφερειακές εκδηλώσεις του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης), η εμποροπανήγυρις του Αρμενοχωρίου που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις 'Λυγκήστεια', 'Πρέσπεια', κ.λπ.

Δήμος Αμυνταίου

Ο Δήμος Αμυνταίου έχει έδρα το Δήμο Αμυνταίου και αποτελείται από τα ΔΔ: Αγίου Παντελεήμονα, Κέλλης, Κλειδιού, Ξινού Νερού, Πετρών, Ροδώνα, Φανού και τους οικισμούς Σωτήρα και Ανάληψης.

Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 7.838 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 240.141 στρεμμάτων. Η περιοχή του Δήμου χαρακτηρίζεται ως ορεινή ημιορεινή με εξαίρεση το Αμύνταιο και το Ροδώνα που είναι πεδινά. Διαθέτει

αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, τις λίμνες Βεγορίτιδας και Πετρών και πλούσιες πηγές μεταλλικών νερών στο Ξινό Νερό. Ο Δήμος Αμυνταίου, δεύτερος σε μέγεθος Δήμος του νομού, μέχρι σήμερα είναι το δεύτερο συμπληρωματικό Διοικητικό Κέντρο στην περιοχή. Στο παρελθόν το τρένο έφθανε μόνο μέχρι το Αμύνταιο, σημαντικό εμπορικό σταθμό των περασμένων εποχών με αξιόλογη παρουσία.

Κύριες ασχολίες των κατοίκων είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, το εμπόριο και η αλιεία. Η αμπελοκαλλιέργεια και η παραγωγή κρασιού είναι το χαρακτηριστικό προϊόν της περιοχής που έχει χαρακτηριστεί ως Ζώνη Ονομασίας Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας (ΟΠΑΠ). Στο Αμύνταιο λειτουργούν οινοποιεία, με παλαιότερο αυτό του Ελληνικού Αγροτικού Συνεταιρισμού (ΕΑΣ), το οποίο παράγει και εμφιαλώνει κρασί και φυσικό αφρώδη οίνο (σαμπάνια) Αμυνταίου. Είναι η μοναδική περιοχή στην Ελλάδα που παράγει φυσικό αφρώδη και μάλιστα χαρακτηρισμένο ΟΠΑΠ. Η χωρική οινοποίηση είναι σημαντική δραστηριότητα των αμπελοκαλλιεργητών της περιοχής, οι οποίοι παράγουν αξιόλογα κρασιά στα κελάρια των σπιτιών τους, καθώς επίσης και τσίπουρο με τα παραδοσιακά καζάνια.

Το φυσικό μεταλλικό νερό είναι επίσης ένα ακόμα προϊόν της περιοχής που εμφιαλώνει και εμπορεύεται η 'Αμιγής Εμπορική και Βιομηχανική Δημοτική επιχείρηση 'Ξινό Νερό'. Σημαντικά και αξιόλογα είναι τα αρχαιολογικά και ιστορικά ευρήματα της περιοχής. Στον Άγιο Παντελεήμονα βρέθηκε νεκρόπολη 220 περίπου τάφων της πρώιμης εποχής του σιδήρου, καθώς και προϊστορικοί οικισμοί στα νότια της λίμνης Βεγορίτιδας. Το βυζαντινό κάστρο που δεσπόζει στα βόρεια της λίμνης των Πετρών και ο ανεμόμυλος που μέσα στο χωριό και χρονολογείται από τα χρόνια της τουρκοκρατίας προσελκύουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

Στις Πέτρες υπάρχει ελληνιστική πόλη ομώνυμη ομόχρονη και όμοια με την Πέλλα και το Δίο, που έχει αναγνωριστεί ως αρχαιολογικός χώρος επισκέψιμος χώρος είναι και η βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Νικολάου και το βυζαντινό καμπαναριό. Στο Ροδόνα μπορεί να επισκεφτεί κανείς τη Λαογραφική Συλλογή με εκθέματα παλιά γεωργικά μηχανήματα. Στην Κέλλη (αρχαία Κέλλα) που ήταν μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαίας Λυγκιστίδας, λειτουργεί εργαστήριο χειροποίητης ταπητουργίας. Στο Ξινό Νερό υπάρχει μνημείο των αγωνιστών που έδωσαν αιματηρές μάχες στη στενωπό του Κλειδιού, τη μοναδική αμυντική τοποθεσία. Επίσης το Δημοτικό Σχολείο στο Ξινό Νερό είναι διατηρητέο κτίριο σημαντικής αρχιτεκτονικής αξίας.

Αν και η ιστορία ξεκινά ουσιαστικά από την πρώιμη εποχή του σιδήρου,

υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα προϊστορικά χρόνια η ευρύτερη περιοχή αποτέλεσε σταυροδρόμι και δίοδο για τους λαούς που κατέρχονταν από την Κεντρική Ευρώπη και την Αδριατική προς την Ελλάδα και το Αιγαίο. Με την κατάλυση του Μακεδονικού Βασιλείου η ευρύτερη περιοχή αποτελεί μια από τις τέσσερις 'μερίδες' στις οποίες διαιρέθηκε από τους Ρωμαίους, η Μακεδονία. Με την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η περιοχή, ως μέρος του Ιλλυρικού, ανήκει στο ανατολικό τμήμα και στη συνέχεια εντάσσεται στο Βυζάντιο. Σημαντικό έργο της ευρύτερης περιοχής ήταν το τμήμα της Ρωμαϊκής Εγνατίας Οδού που συνέδεε την Ηράκλεια της Λύγκου με την Έδεσσα, πιθανότατα μέσω Κέλλης.

Η λίμνη Βεγορίτιδα, οι απόκρημνες πλαγιές της οποίας αποτελούν ιδανικό καταφύγιο για ασπροπάδηδες, αετογερακίνες καθώς και για το παγκοσμίως απειλούμενο κερκινέζι. Επίσης, στη λίμνη Πετρών παρατηρούνται πληθυσμοί σπάνιων πουλιών όπως χαλκόκοτες, νυκτοκόρακες, λαγγόνες και νεροχελιδόνα. Η ευρύτερη περιοχή των λιμνών έχει ενταχτεί στο πρόγραμμα 'NATURA 2000'. Κατά τη διάρκεια του έτους γίνονται ενδιαφέρουσες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Από τις σημαντικότερες είναι η ονομαστή εμποροπανήγυρις του Αμυνταίου (1-10 Οκτωβρίου) που συγκεντρώνει πολλούς μικροπωλητές, το παραδοσιακό καρναβάλι του Ξινού Νερού, το 'Κουρμπάνι' στον Άγιο Παντελεήμονα τον Ιούλιο και η Γιορτή της 'Μπάμπως' (8 Ιανουαρίου), τα 'Αμύνταια' τον Αύγουστο και οι φωτιές το βράδυ της 3^{ης} Δεκεμβρίου, παραμονή της Αγίας Βαρβάρας.

Η γιορτή κρασιού στο Αμύνταιο στα πλαίσια του προγράμματος 'Δρόμοι του Κρασιού της Μακεδονίας', καθώς και εκδηλώσεις την πρωτομαγιά στο Ξινό Νερό και το πανηγύρι της Κέλλης τον Δεκαπενταύγουστο. Η τοπική γαστρονομία είναι ιδιαίτερα πλούσια (γνωστές κόκκινες πιπεριές, τουρσιά, θαυμάσιες πίτες, τραχανάς, χυλοπίτες).

Δήμος Αετού

Ο Δήμος Αετού έχει έδρα τον Αετό και αποτελείται από τα ΔΔ: Αγραπιδιών, Αετού, Αναργύρων, Ασπρογείων, Βαλτόνερων, Λιμνοχωρίου. Πεδινού και Σκλήθρου. Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 3.679 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 137.600 στρεμμάτων. Η περιοχή χαρακτηρίζεται πεδινή, ημιορεινή και ορεινή, διαθέτει αξιόλογο φυσικό - περιβάλλον και πλούσιο υπέδαφος σε λιγνίτη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιοχή των λιμνών Ζάζαρης και Χειμαδίτιδας καθώς και ο ορεινός όγκος του Βίτσιου.

Κυρία ασχολία των κατοίκων αποτελεί η γεωργία, κτηνοτροφία και η αλιεία. Η γεωργία είναι εκτατική με κύρια την παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών για ζωοτροφές. Σημαντική είναι η παραγωγή πατάτας, ζαχαρότευτλων και η παραδοσιακή παραγωγή πιπεριάς.

Αξιόλογα μνημεία που έχουν εντοπιστεί στην περιοχή είναι: τάφοι της πρώιμης εποχής του σιδήρου καθώς και οχυρωματικός περίβολος σε λόφο βόρεια του Αετού (μεσαιωνικών χρόνων), ερείπια πόλης μέσα στη λίμνη εμφανή κυρίως σε μερικές νησίδες στους Αναργύρους, καθώς επίσης και ερείπια οικισμού και μαρμάρinos πεσσός με βάση ιωνικού κίονα (ρωμαϊκών χρόνων) στο Λιμνοχώρι. Αξίζει επίσης να επισκεφτεί κανείς το Μοναστήρι των Ταξιαρχών στον Αετό και το ναό του Αγίου Γεωργίου στο Σκλήθρο.

Η ιστορία της περιοχής ξεκινά από την πρώιμη εποχή του σιδήρου. Στη σύγχρονη ιστορία η περιοχή έχει να επιδείξει πολλές ανδραγαθίες των κατοίκων κατά τη συμμετοχή τους σε εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες. Το μνημείο του οπλαρχηγού του Μακεδόνικου αγώνα Κατετάν Βαγγέλη στα Ασπρόγεια και το μνημείο πεσόντων του Β' Παγκοσμίου πολέμου στον Αετό το μαρτυρούν.

Το οικοσύστημα του συγκροτήματος των δυο λιμνών Ζάζαρης και Χειμαδίτιδας με τη μεγάλη ποικιλία προστατευόμενης χλωρίδας, είναι μοναδικής ομορφιάς και ο κυριότερος τόπος φωλιάσματος της βαλτόπαπιας. Εδώ φωλιάζουν ενδημικά Βαλκανικά είδη και σπάνια είδη ορχιδέας. Ο υγρότοπος των λιμνών συγκαταλέγεται στον κατάλογο των σημαντικών βιοτόπων της Ελλάδας (Corine Biotope Project, NATURA 2000). Υπάρχει η Ιαματική πηγή Μπάνια μεταξύ Αγραπιδιών και Λιμνοχωρίου για την εκμετάλλευση της οποίας έχει δημιουργηθεί Επιχείρηση και ήδη βρίσκεται στο τελικό στάδιο εργασιών η κατασκευή του Κέντρου Φυσικής Αποκατάστασης Ιαματικών Πηγών.

Η περιοχή αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών προσφέροντας διάφορα είδη τουρισμού (αγροτουρισμό, ορειβασία, κολύμπι, κ.λπ.). Το Περιβαλλοντικό Κέντρο 'Αρκτούρος' ελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Ο 'Αρκτούρος' ιδρύθηκε το 1992 ως αστική εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με στόχο τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος. Οι δραστηριότητες της εταιρίας ξεκίνησαν με επίκεντρο την καφέ αρκούδα και την προστασία της, καθώς το ζώο αυτό ανήκει στα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση και προστατεύεται από την Ελληνική, Κοινοτική και Διεθνή νομοθεσία. Για την επίλυση του προβλήματος αυτού ο 'Αρκτούρος' ίδρυσε το Κέντρο Προστασίας της Αρκούδας που περιλαμβάνει

Κτηνιατρικό Σταθμό όπου οι αρκούδες φιλοξενούνται για μια μεταβατική χρονική περίοδο και τους παρέχεται η αναγκαία κτηνιατρική περίθαλψη και ειδική υποστήριξη.

Στην περιοχή δραστηριοποιούνται πολιτιστικοί και αθλητικοί σύλλογοι που διατηρούν τις παραδόσεις και διοργανώνουν εκδηλώσεις όπως: η Γιορτή πατάτας στο Σκλήθρο, η Γιορτή πιπεριάς στον Αετό, γιορτές που θέλουν να αναδείξουν τα τοπικά προϊόντα της περιοχής. Επίσης γίνονται εκδηλώσεις την Πρωτομαγιά στο Λιμνοχώρι δίπλα στη λίμνη Ζάζαρη σε χώρο κατάλληλα διαμορφωμένο. Το Δεκαπενταύγουστο γίνονται εκδηλώσεις στον οικισμό Περικοπής Ασπρογείων όπου φιλοξενούνται αρκετοί επισκέπτες από το εσωτερικό αλλά και το εξωτερικό.

Δήμος Φιλώτα

Ο Δήμος Φιλώτα έχει έδρα τον Φιλώτα και αποτελείται από τα ΔΔ Αντιγονείας, Βεγόρων, Λεβαΐας, Μανιακίου, Πελαργού, Φαραγγιού και Φιλώτα.

Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 5.025 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 131.679 στρεμμάτων. Η περιοχή του Δήμου χαρακτηρίζεται ημιορεινή και στο μεγαλύτερο ποσοστό η επιφάνεια του εδάφους είναι επίπεδη. Κυριότερος ποταμός είναι ο Σολού που καταλήγει στη λίμνη Βεγορίτιδα. Το υπέδαφος είναι πλούσιο σε λιγνίτες. Κύρια ασχολία των κατοίκων αποτελεί η γεωργία. Κυριαρχούν οι αροτριάειες μονοετείς καλλιέργειες (σιτάρι καλαμπόκι, τεύτλα, καπνός) αλλά και οι πολυετείς φυτείες (σπαράγγια, μήλα, ροδάκινα).

Η ανάπτυξη της κτηνοτροφίας είναι σχετικά μικρή. Σημαντική μερίδα των αγροτών ασχολείται με την αμπελοργία. Στα ΔΔ του Δήμου υπάρχει ορυχείο εξόρυξης λιγνίτη (Βεγόρα), δυο λατομεία (Βεγόρα, Πελαργό) και ένα σημείο αμμοχαλικοληψείας (Βεγόρα). Στο Δήμο Φιλώτα λειτουργεί ο Ατμοηλεκτρικός σταθμός παραγωγής ενέργειας ΑΗΣ Αμυνταίου - Φιλώτα.

Η κατασκευή του νέου δρόμου Παραβεγορίτιδας - Πτολεμαΐδας υπήρξε η αιτία για την ανακάλυψη ενός σημαντικού αρχαιολογικού χώρου στη θέση Αμπέλια - Ορνιθώνες (ΔΔ Φιλώτα). Τα αποτελέσματα της ανασκαφικής έρευνας ήταν εκτεταμένα οικοδομικά λείψανα από τα προϊστορικά, τα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια, καθώς και νεκροταφείο βυζαντινών χρόνων. Εντυπωσιακή είναι και η ύπαρξη πολλών κλιβάνων, οι περισσότεροι από τους οποίους σχετίζονται με την παραγωγή κεραμικών προϊόντων και ίσως αποτελεί ένδειξη για τη σημασία της ύπαρξης πρώτων υλών. Εξίσου σημαντική είναι και η ανακάλυψη αρχαιολογικών ευρημάτων στο

αγρόκτημα του ΔΔ Βεγόρων, που αποκαλύφθηκαν μετά την υποχώρηση των υδάτων της λίμνης Βεγορίτιδας.

Εικάζεται ότι η πόλη που αποκαλύφθηκε μετά την υποχώρηση των υδάτων της λίμνης, υπήρχε πριν από 4.000 χρόνια και ήταν η πρώτη πρωτεύουσα των αρχαίων Μακεδόνων πριν να ιδρυθεί η κατοπινή τους πρωτεύουσα η Έδεσσα.

Η περιοχή έχει ενδιαφέρουσες τοποθεσίες και στολίδι της είναι η λίμνη Βεγορίτιδα που συνδέει τους Δήμους Φιλώτα - Αμυνταίου. Είναι ενταγμένη στο δίκτυο 'NATURA 2000' και είναι χαρακτηρισμένη ως υδροβιότοπος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο λαϊκός πολιτισμός της περιοχής με μεγάλη ποικιλία στους χορούς, τις μουσικές, τις παραδοσιακές φορεσιές, που προέρχονται από τους τόπους καταγωγής των κατοίκων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή το 1922 ως πρόσφυγες και έφεραν ήθη και έθιμα από περιοχές του Πόντου, της Μικράς Ασίας και της Θράκης. Αξιόλογη και πολυετής είναι και η παρουσία όλων των συλλόγων του Δήμου και κυρίως του Χορευτικού Συλλόγου Λεβιάας και του Πολιτιστικού Συλλόγου Φιλώτα. Κεντρική εκδήλωση του Δήμου είναι τα 'Φιλώτεια', που συμπίπτουν με την ημέρα εορτής της Αγίας Παρασκευής, με παράλληλες εκδηλώσεις στα Δημοτικά Διαμερίσματα. Υπάρχει ακόμη πλούσια αθλητική δραστηριότητα με συμμετοχές σε πρωταθλήματα.

Δήμος Κάτω Κλεινών

Ο Δήμος Κάτω Κλεινών έχει έδρα τις Κάτω Κλεινές και αποτελείται από τα ΔΔ Αγίας Παρασκευής, Ακρίτα, Άνω Καλλινίκης. Άνω Κλεινών, Εθνικού, Κάτω Καλλινίκης, Κλεινών, Κλαδοράχης, Κρατερού, Μαρίνας, Μεσόκαμπου, Μεσοχωρίου, Νέου Καυκάσου, Νίκης, Παρορείου και Πολυπλατάνου.

Ο Δήμος είναι το φυσικό σύνορο με το φυσικό σύνορο με τη σημερινή πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Διαθέτει το τελωνείο Νίκης, από όπου συνδέονταν και συνδέεται η χώρα οδικώς με την Ευρώπη. Εξάλλου από τον ίδιο Δήμο γίνεται και η σιδηροδρομική σύνδεση (Καύκασος).

Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 4.281 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 188.564 στρεμμάτων. Η περιοχή του Δήμου χαρακτηρίζεται ως ορεινή, ημιορεινή και κυρίως πεδινή. Ο μεγαλύτερος ορεινός όγκος είναι ο Βαρνούντας ή 'Περιστέρι'. Συνέχεια της κοιλάδας είναι η κοιλάδα της Πελαγονίας. Κύρια ασχολία των κατοίκων αποτελεί η γεωργία, η κτηνοτροφία και η υλοτομία από τα πλούσια δάση.

Στις Κάτω Κλεινές, στη θέση 'Κρούσα' οι ανασκαφές έφεραν στο φως ευρήματα Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου, τα οποία μαρτυρούν την ύπαρξη οικισμού. Αξιόλογα μνημεία της περιοχής αποτελούν ο ναός της 'Γέννησης της Θεοτόκου' στις Κάτω Κλεινές, με αξιόλογες και σπάνιες θεματολογίες αγιογραφιών, του Αγίου Νικολάου (1843 μ.Χ.) στο Κρατερό, της Αγίας Παρασκευής (1570 μ.Χ.) στο ομώνυμο χωριό και του Αγίου Προκοπίου στην Κλαδοράχη (1874 μ.Χ.).

Είναι χαρακτηριστικά τα μικρά ορεινά χωριά με τα πλακόστρωτα δρομάκια, τα πετρόχτιστα διώροφα σπίτια με χαγιάτι που ελκύουν τον επισκέπτη και δένουν αρμονικά με το πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Ο Ακρίτας, χτισμένος στους πρόποδες του Βαρνούντα, σε υψόμετρο 1.250 μέτρα, αποτελεί οικισμό με ιστορική παράδοση αφού, όπως λέγεται, κατοικήθηκε τον 15^ο αιώνα μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, όταν οι Τούρκοι κυριάρχησαν σε όλη τη βυζαντινή επικράτεια.

Ο Δήμος έχει πολυπολιτισμικές εκφράσεις, παμπάλαια τοπικά έθιμα, θρακιώτικα και ποντιακά στους προσφυγικούς οικισμούς, όπως ο Νέος Καύκασος, που κτίστηκε το 1924 βορειοανατολικά της Φλώρινας και σε απόσταση ενός χιλιομέτρου από τα σύνορα της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, από πρόσφυγες που ήρθαν από το Καρς του Καυκάσου της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ο Μεσόκαμπος είναι επίσης προσφυγικό χωριό.

Αξιόλογα είναι τα παραδοσιακά πανηγύρια που διοργανώνονται από τους συλλόγους και αναβιώνουν παραδοσιακά έθιμα όπως το διήμερο πανηγύρι του Κρατερού, όπου συμμετέχουν πολλά ξένα χορευτικά συγκροτήματα και συμπίπτει με τα 'Εμφιετζόγλεια' που περιλαμβάνουν αθλητικές και χορευτικές εκδηλώσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας και βιβλίου.

Δήμος Πρεσπών

Ο Δήμος Πρεσπών έχει έδρα το Λαιμό, και αποτελείται από τα ΔΔ Αγίου Αχιλλείου, Αγίου Γερμανού, Ανταρτικού, Βροντερού, Καλλιθέας, Καρυών, Λαιμού, Λευκάνος, Μικρολίμνης, Πισοδερίου, Πρασίνου, Πλατέως, Ψαράδων και τους οικισμούς Οξυάς, Πύλης, Τριγώνου και Μηλεώνος.

Είναι ο μικρότερος σε πληθυσμό Δήμος (μόλις 1.732 κάτοικοι), αλλά ο μεγαλύτερος σε έκταση (413.513 στρέμματα). Η περιοχή χαρακτηρίζεται ως ορεινή και διαθέτει αξιόλογες φυσικές ομορφιές, τις δίδυμες λίμνες των Πρεσπών απaráμιλλο φυσικό περιβάλλον και πλούσιο υπέδαφος σε βωξίτες στο Βροντερό και γρανίτες στον Άγιο Γερμανό. Κύρια ασχολία των κατοίκων αποτελεί η γεωργία.

δευτερεύουσα η κτηνοτροφία και η αλιεία. Τα φασόλια Πρεσπών (πλακί, γίγαντας, ελέφαντας) αποτελούν αποκλειστικό παραδοσιακό προϊόν αναγνωρισμένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα πλούσια αλιεύματα (γριβάδι, τσιρόνια, πεταλούδες) συμπληρώνουν το εισόδημα των κατοίκων και το χαρακτηριστικό πιάτο των Πρεσπών.

Ανηφορίζοντας για τις Πρέσπες πρώτος σταθμός είναι το διάσελο της Βίγλας Πισοδερίου. Εκεί ένα από τα παλαιότερα χιονοδρομικά καταφύγια της χώρας. Περιλαμβάνει συρόμενους εναέριους αναβατήρες με μεγάλη δυναμικότητα και πίστες διαφόρων βαθμών δυσκολίας. Πολλοί Φλωρινιώτες χιονοδρόμοι έχουν διακριθεί σε Πανελλήνιους και Πανευρωπαϊκούς αγώνες και εκπροσώπησαν τη χώρα σε δύο Ολυμπιακούς αγώνες. Δίπλα βρίσκεται το Πισοδέρι με τη 'Μοδέστειο' Σχολή και το βυζαντινό μοναστήρι της Αγίας Τριάδας (1010 μ.Χ.) κ.ά.

Το λεκανοπέδιο κλείνει μέσα του θρύλους και παραδόσεις. Η επίσκεψη στις Πρέσπες έχει να προσφέρει επίσης τα εντυπωσιακά βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία της (από τον 10^ο έως 19^ο αιώνα), καθώς και τα Μακεδονίτικα αρχοντικά.

Ο ιδιαίτερα μεταφυσικός χαρακτήρας και η δυνατότητα για απομόνωση δημιούργησαν εδώ τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του μοναχισμού. Η παράδοση του μοναστικού βίου είναι από τα εντυπωσιακά του χαρακτηριστικά, καθώς άφησε μνημεία όπως το μοναστήρι της Παναγίας Πορφύρας, στον Άγιο Αχίλλειο, τα ασκηταριά της Παναγίας Ελεούσας, της Μεταμόρφωσης και της Μικρής Ανάληψης στη Μεγάλη Πρέσπα.

Αξιόλογα επίσης μνημεία της περιοχής αποτελούν η βασιλική του Αγίου Αχίλλειου, στο ομώνυμο νησί, που χτίστηκε από τον τσάρο Σαμουήλ για να στεγάσει το λείψανο του Αγίου, ο ναός του Αγίου Γερμανού, στο ομώνυμο χωριό, των Δώδεκα Αποστόλων, της Υπαπαντής στο Λαιμό κ.λπ.

Η περιοχή αποτελούσε μέρος της αρχαίας Λύγκου. Στα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας γνώρισε περίοδο ακμής, παρουσιάζοντας μνημεία υψηλής αισθητικής.

Η περιοχή Πρεσπών έχει κηρυχθεί 'Εθνικός Δρυμός' από το 1974 (συνθήκη RAMSAR) όπου ζουν και αναπαράγονται περισσότερα από 260 είδη σπανίων πουλιών, μεταξύ των οποίων τα παγκοσμίως απειλούμενα είδη λαγγόνα, αργυροπελεκάνος και ροδοπελεκάνος. Αποτελεί παράδεισο εκατοντάδων ερωδιών, αλλά και καταφύγιο αρπακτικών πουλιών, όπως ο θαλασσαετός, ο χρυσαετός και ο φίδαετός. Στα δάση της περιοχής ζουν αετοί, γύπες, λύκοι, αρκούδες, βίδρες κ.λπ. Τα

καταπράσινα δάση στολίζονται από βελανιδιές, πανήψυλες οξυές και τη 'βόρεια' σημύδα. Είναι μοναδικό στην Ευρώπη το δάσος αρκεύθου (ψευδοκυπαρίσσι) στη διαδρομή από την Κουλά προς τους Ψαράδες.

Η περιοχή προσφέρει ποικιλία μορφών τουρισμού: οικολογικό τουρισμό (Εθνικός Δρυμός), ορειβατικό, χιονοδρομικό (χιονοδρομικό Κέντρο, διεθνή ορειβατικά μονοπάτια Ε6 και Ε5, αγροτουρισμοί κ.λπ. Λειτουργούν δυο πρότυποι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί του Αγίου Γερμανού (ο παλαιότερος) και των Ψαράδων. Συμπληρωματικά, ο πρόσφατος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Νέων Ανταρτικού την επάρκεια σε καταλύματα.

Στην περιοχή γίνονται διάφορες εκδηλώσεις όπως η γιορτή της φασολάδας, η γιορτή του τσιρονιού κ.λπ. Τα τελευταία χρόνια οργανώνεται κάθε Αύγουστο το 'Φεστιβάλ των Πρεσπών' που έχει καθιερωθεί πια ως το σημαντικότερο πολιτιστικό της περιοχής, συγκεντρώνοντας το ενδιαφέρον πολλών επισκεπτών και προσλαμβάνουν διεθνείς διαστάσεις.

Δήμος Μελίτης

Ο Δήμος Μελίτης έχει έδρα το συνοικισμό του Αγίου Αθανασίου Νεοχωρακίου και αποτελείται από τα ΔΔ Αχλάδας, Βεύης, Ιτέας, Λόφων, Μελίτης, Νεοχωρακίου, Παλαιίστρας, Παπαγιάννη, Σιταριάς, Σκοπού και Τριποτάμου.

Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 7.120 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 269.477 στρεμμάτων. Η περιοχή του Δήμου χαρακτηρίζεται κατά κύριο λόγο πεδινή, με ορεινό όγκο που φτάνει μέχρι την περιοχή Σκοπού.

Μέρος των κατοίκων ασχολούνται με τη γεωργία (η περιοχή Σιταριάς - Βεύης υπήρξε μεγάλο τσιφλίκι κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας), τη κτηνοτροφία και τη μελισσοκομία. Είναι τόπος φιλοξενίας πολλών μελισσοκυψελών.

Το υπέδαφος είναι πλούσιο σε λιγνίτες. Στην περιοχή υπάρχουν τα λιγνιτορυχεία Αχλάδας - Βεύης που απασχολούν σημαντικό αριθμό εργαζομένων. Η κατασκευή, εξάλλου, του νέου ατμοηλεκτρικού σταθμού είναι μια μεγάλη επένδυση για την περιοχή. Πρόκειται για τεράστιο αναπτυξιακό έργο και δημιουργεί νέες προοπτικές για το νομό. Δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και με τις παράλληλες δραστηριότητες υποδομές (φράγμα 'Παπαδιάς') αναθερμαίνεται η τοπική οικονομία.

Υπάρχουν επίσης σημαντικές ποσότητες χαλαζία, ασβεστόλιθου και πηγές μεταλλικών νερών στην Ιτιά και τον Παπαγιάννη, όπου εδώ και τριάντα χρόνια λειτουργούν μονάδες παραγωγής αναψυκτικών χαρακτηριστικής γεύσης και

ποιότητας.

Στα όρια του Δήμου λειτουργεί η βιομηχανική περιοχή Φλώρινας (ΒΙΠΕ) όπου δραστηριοποιούνται επιχειρησιακές μονάδες δευτερογενούς τομέα και μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Συγχρόνως δε η λειτουργία του Κέντρου Διαμετακομιστικού Εμπορίου αναδεικνύει την περιοχή σε πόλο έλξης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Στο χωριό Σκοπός υπάρχει βυζαντινό κάστρο όπου, στην ομώνυμη μάχη, ο Βουλγαροκτόνος νίκησε τον τσάρο Σαμουήλ. Κάτω από το Μοναστήρι του Αγίου Χαραλάμπους στην Αχλάδα, βρέθηκαν οι τάφοι καθώς και πέντε ανάγλυφες στήλες που μαρτυρούν την ύπαρξη αρχαίου οικισμού. Στον Παπαγιάννη, τη Σιταριά και τη Βεύη έχουν αποκαλυφθεί ευρήματα Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων, πολλά από τα οποία φυλάσσονται στο Μουσείο της Φλώρινας.

Αξίζει να επισκεφτεί κανείς την εκκλησία του Αγίου Νικολάου στη Βεύη, που χρονολογείται από το 1500 και την εκκλησία της Γέννησης της Θεοτόκου στην Ιτιά. Η Βεύη και Μελίτη ήταν από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαίας Λυγκιστίδας. Στη Βεύη είχαν την έδρα τους Βρετανικές και Αυστραλιανές δυνάμεις του συγκροτήματος Ουίλσον που απέκρουσαν μαζί με τον Ελληνικό στρατό τους Γερμανούς στην στενωπό του Κλειδιού.

Τα δάση της περιοχής αποτελούν αναμφισβήτητα σημαντικό φυσικό πλούτο, κυρίως οικολογικής και αισθητικής σημασίας.

Η περιοχή έχει μεγάλη ποικιλία παραδοσιακών φορεσιών που τις προβάλλουν τα χορευτικά συγκροτήματα της περιοχής. Δυο από αυτά, της Αχλάδας και του Παπαγιάννη έχουν πραγματοποιήσει μεγάλο αριθμό εμφανίσεων σε διεθνείς εκδηλώσεις στο εξωτερικό. Δραστηριοποιούνται επίσης πολλοί πολιτιστικοί σύλλογοι που μαζί με τον εορτασμό εθιμικών εκδηλώσεων δημιουργούν ένα ετήσιο πρόγραμμα. Ξεχωρίζουν τα πανηγύρια του Προφήτη Ηλία στη Μελίτη, της Γέννησης της Θεοτόκου στην Ιτιά, στη Βεύη, τη Σιταριά κ.ά.

Λειτουργούν ακόμη και αθλητικοί σύλλογοι. Από τον Τριπόταμο εξάλλου κατάγεται και η χρυσή Ολυμπιονίκης Βούλα Πατουλίδου.

Δήμος Περάσματος

Ο Δήμος Περάσματος έχει έδρα το Πέρασμα και αποτελείται από τα ΔΔ Αγίου Βαρθολομαίου, Αμμοχωρίου, Άνω Υδρούσας, Ατραπού, Δροσοπηγής, Κολχικής,

Λεπτοκαρυών, Περάσματος, Πολυποτάμου, Τριανταφυλλιάς, Τροπαιούχου, Κάτω Υδρούσας και Φλάμπουρου.

Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 5.904 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 211.023 στρεμμάτων. Η περιοχή συνδυάζει ορεινά και ημιορεινά χαρακτηριστικά. Εκτός από την κρυφή λίμνη της Τριανταφυλλιάς, το 'Κατσαμόζι' του Φλάμπουρου, πολλά ποτάμια και χείμαρροι ποτίζουν τις εκτάσεις του Δήμου. Από τον Δήμο Περάσματος υδροδοτούνται και γειτονικοί Δήμοι. Η εικόνα πλουτίζει με τα πυκνά δάση που μπορεί να απολαύσει ο επισκέπτης αν αποφασίσει να πάει στην Καστοριά μέσω του ορεινού όγκου του Βίτσιου.

Οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία και τη κτηνοτροφία. Σημαντική ήταν η συμβολή των εξειδικευμένων οικοδόμων και τεχνιτών από τη Δροσοπηγή και το Φλάμπουρο.

Χαρακτηριστικά προϊόντα της περιοχής είναι οι φράουλες (Πολυπόταμος Υδρούσα, Τροπαιούχος) και είναι νωπές οι μνήμες των τρένων και των φορτηγών που μετέφεραν τις φράουλες στις μεγάλες αγορές της Ευρώπης, μήλα (Φλάμπουρο), πατάτες (Αμμοχώρι), πιπεριές, κάστανα, καρυδιά, παραδοσιακά κτηνοτροφικά και δασικά προϊόντα. Σώζονται ευρήματα προϊστορικών και ελληνιστικών χρόνων. Στο Πέρασμα υπάρχει παλιά εκκλησία αφιερωμένη στη μνήμη των Αγίων Ανάργυρων η οποία χρονολογείται άνω των 700 ετών και γιορτάζει την 1η Ιουλίου. Στο Φλάμπουρο διατηρούνται πολλά πέτρινα σπίτια καθώς και το υπέροχο Δημοτικό Σχολείο. Η έντονη δραστηριότητα ανοικοδόμησης γίνεται με σεβασμό στην παράδοση και τη διατήρηση της τοπικής αρχιτεκτονικής. Στα ΔΔ Φλάμπουρου, Πολυποτάμου, Τριανταφυλλιάς, Ατραπού και Δροσοπηγής μπορεί κανείς να περπατήσει στο διεθνές ορειβατικό μονοπάτι E4 και να επισκεφθεί τους νερόμυλους της περιοχής που χρονολογούνται από το 1845.

Στις ημέρες μνήμης των πολιούχων αγίων πραγματοποιούνται τοπικά λαϊκά πανηγύρια στα ΔΔ διαμερίσματα με περιφορές εικόνων, κεράσματα και χορούς. Τον Δεκαπενταύγουστο, το Φλάμπουρο διοργανώνει ένα τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων, προς τιμή των ομογενών Φλαμπουριωτών, όπου εντυπωσιάζει η μεγάλη ποικιλία σε χορούς, μουσικές και παραδοσιακές φορεσιές. Οι κάτοικοι της Κολχικής κατάγονται από τον ποντιακό Καύκασο και πήρε το όνομα της από την αρχαία Κολχίδα, σε ανάμνηση της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Η Δροσοπηγή έχει να επιδείξει στο χώρο των τεχνών μεγάλο αριθμό αξιόλογων αιογράφων και ζωγράφων. Η Λαογραφική Συλλογή, το 'Μουσείο Ιστορίας και Τέχνης' συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και καλλιτεχνικής δράσης του τόπου.

Κοινότητα Νυμφαίου

Η Κοινότητα Νυμφαίου έχει 244 μόνιμους κατοίκους και 600 περίπου Νυμφαιώτες που διαμένουν σ' αυτό μόνο τα Σαββατοκύριακα. Καταλαμβάνει έκταση 28.000 στρεμμάτων δάσους και λειμώνων.

Η Κοινότητα βρίσκεται σε υψόμετρο 1.350 μέτρων στο όρος Βίτσι και δεν είναι ορατή παρά μόνο μετά την τελευταία στροφή του ασφαλτοστρωμένου ορεινού δρόμου. Αποτελεί ευχάριστη έκπληξη και για τον πιο ενημερωμένο ταξιδιώτη μέσα σε ένα τοπίο απaráμιλλου φυσικού κάλους, όπου ο λευκός χειμώνας διαρκεί περίπου πέντε μήνες και παραχωρεί τη θέση του σε μια εκθαμβωτική εναλλαγή των εποχών.

Οι σημερινές ασχολίες των κατοίκων είναι κυρίως ο αγροτουρισμός και η κτηνοτροφία. Η ειδική απασχόληση των κατοίκων στους προηγούμενους αιώνες υπήρξε η αργυροχοΐα. Εδώ έπλαθαν το χρυσάφι και ιδίως το ασήμι και σκορπίζονταν σε όλα τα Βαλκάνια για να τα εμπορευθούν. Την ιστορία αυτού του επαγγέλματος τη βρίσκει κανείς στο 'Σπίτι των Χρυσικών', το Λαογραφικό μουσείο του Νυμφαίου. Χαρακτηριστικά προϊόντα είναι τα στατικά γλυκά, οι μαρμελάδες, τα ζυμαρικά και τα εργόχειρα.

Η Κοινότητα Νυμφαίου έχει κηρυχθεί παραδοσιακός οικισμός και ιστορικό τόπος. Μετέχει στο Δίκτυο 'Των Ελλήνων οι Κοινότητες'. Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου είναι μεταβυζαντινό μνημείο. Χαρακτηριστικό κτίσμα του χωριού είναι η 'Νίκειος Σχολή' που έχει μετατραπεί σε συνεδριακό κέντρο του Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης. Τέσσερα μνημεία πεσόντων μνημονεύουν τη συμμετοχή στους αγώνες.

Τα δάση διασχίζουν διεθνή ορειβατικά μονοπάτια και τοπικές διαδρομές. Στην άκρη του χωριού είναι και ο σταθμός του Κέντρου Προστασίας της Αρκούδας, ο 'Αρκτούρος'.

Το Νυμφαίο αποτελεί ελκυστικό τόπο επίσκεψης, με ποικιλία και εναλλαγή δραστηριοτήτων. Ιππικός όμιλος, ιπποτουρισμός, τριήμερες εκδηλώσεις τον Δεκαπενταύγουστο, προσεγμένοι χώροι εστίασης και ο Αστικός Συνεταιρισμός γυναικών Νυμφαίου 'Η Νύμφη' συμπληρώνουν τον ιστό της Κοινότητας.

Κοινότητα Κρυσταλλοπηγής

Η Κοινότητα Κρυσταλλοπηγής αποτελείται από τα Κοινοτικά Διαμερίσματα Κρυσταλλοπηγής, Βατοχωρίου και Κώττα.

Ο πληθυσμός της Κοινότητας ανέρχεται σε 600 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 101.984 στρεμμάτων. Η περιοχή της Κοινότητας χαρακτηρίζεται ορεινή με έντονο ανάγλυφο και υψόμετρο περίπου 1.300 μέτρα. Οι επίπεδες και κατάλληλες για καλλιέργεια εκτάσεις δεν ξεπερνούν τις 6.000 στρέμματα. Διαρρέεται από τον Λαδοπόταμο, τον αρχικό βραχίονα του Αλιάκμονα, σε μήκος περίπου 10 χιλιομέτρων.

Η συνολική έκταση καλύπτεται σε ποσοστό περίπου 30% από δάση φυλλοβόλων και η υπόλοιπη έκταση αποτελεί ένα πρώτης τάξεως βοσκότοπο.

Κυρία ασχολία των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία και μερικώς η γεωργία με προϊόντα τα άριστης ποιότητας κρέατα και γαλακτοκομικά, όπως επίσης και το εξαιρετικής ποιότητας τσάι βουνού (σιδερίτης).

Στη διάβαση των Κορεστίων και στην τοποθεσία Άγιος Αντώνιος υπάρχουν ερείπια βυζαντινού κάστρου το οποίο εικάζεται ότι είναι ένα από τα οχυρά που ανήγειρε ο Βασίλειος ο Β' μετά την ολοκληρωτική ήττα των Βουλγάρων στη γραμμή Αχρίδα - Καστοριά - Σέρβια.

Η περιοχή κάποτε αποτέλεσε την καρδιά του Μακεδονικού αγώνα με αρχηγό τον Καπετάν Κώττα από τον οποίο και ονομάστηκε το χωριό. Ο Καπετάν Κώττας απαγχονίστηκε στο 1905 στο Μοναστήρι. Μπορεί να επισκεφθεί κανείς το σπίτι του στο ομώνυμο χωριό, που έχει μετατραπεί σε Μουσείο, ενώ πολύ αξιόλογη είναι και η Λαογραφική Συλλογή του Βατοχωρίου. Στη διάβαση Κρυσταλλοπηγής κερδήθηκε η πρώτη μάχη του Ελληνοϊταλικού πολέμου από τις Ελληνικές δυνάμεις.

Όλη η περιοχή είναι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και κυρίως η κοιλάδα του Λαδοποτάμου και το ορεινό σύμπλεγμα του Τρικλαρίου, η κορυφή 'Ανεμοδαρμένη' και το 'Λέσιτς'.

Μεγάλη είναι η ποικιλία χορών και εθίμων με κύρια έκφρασή τους τους γάμους, τα πανηγύρια και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Χαρακτηριστικά είναι τα πολυφωνικά τραγούδια των κατοίκων της Κρυσταλλοπηγής, των οποίων η καταγωγή είναι από την Ήπειρο.

Και οι τρεις οικισμοί είναι τουλάχιστον πεντακοσίων ετών καταστράφηκαν σχεδόν ολοσχερώς στον εμφύλιο και προσπαθούν να ξαναζωντανέψουν.

Κοινότητα Βαρικού

Η Κοινότητα Βαρικού έχει πληθυσμό 809 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 21.877 στρεμμάτων. Βρίσκεται στο νοτιότερο τμήμα του Νομού Φλώρινας και στα όρια των τριών νομών Φλώρινας, Καστοριάς και Κοζάνης. Ο οικισμός είναι κτισμένος σε υψόμετρο 770 μέτρων στους πρόποδες του όρους Μουρίκι μέσα σε πλούσια βλάστηση και πολλά νερά. Οι κάτοικοι ασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωκτηνοτροφία. Τα προϊόντα που παράγουν είναι περιζήτητα στην αγορά και ειδικά τα φασόλια.

Τα κτήματα είναι λιγοστά σε σχέση με τον πληθυσμό και για το λόγο αυτό ένας αριθμός, νέων κυρίως, για πολλά χρόνια ασχολήθηκε με τη γούνα, με αποτέλεσμα να εξασφαλίζουν σεβαστό μέρος του εισοδήματός τους, μετατρέποντας έτσι ένα τμήμα του σπιτιού τους σε εργαστήριο.

Παραδοσιακή ασχολία των κατοίκων είναι η καλαθοπλεκτική. Στα αγροκτήματα της Κοινότητας καλλιεργείται ένα είδος ιτεόβεργας που χρησιμοποιείται από τους ντόπιους τεχνίτες καλαθοπλεκτικής για την κατασκευή όμορφων καλαθιών που τροφοδοτούν την Ελληνική αγορά.

Ο οικισμός ανάγεται σε προϊστορικούς χρόνους. Η ονομασία προέρχεται από τη λέξη 'βαρικός' που σημαίνει υδρότοπος επειδή η περιοχή διαρέεται από πολλούς χείμαρρους (Ασπροπόταμος).

Κοινότητα Λεχόβου

Η Κοινότητα Λεχόβου έχει πληθυσμό 1.329 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 22.844 στρεμμάτων. Βρίσκεται στους ΝΑ πρόποδες του Βίτσιου. Όλο το περιβάλλον είναι κατάφυτο με δάση δρυός, οξιάς και μελανής πεύκης. Εδώ ευδοκμεί σε δενδρώδη μορφή το γκι, ενώ αλλού συναντάται συνήθως ως θάμνος.

Το Λέχοβο παραμένει μέχρι και σήμερα ένα από τα λίγα μαστοροχώρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι εδώ εδρεύει, από το 1914, το 'Εθνικό σωματείο οικοδόμων και λοιπών επαγγελματικών Λεχόβου, Ο Άγιος Παντελεήμων', ένα από τα πρώτα δέκα συνδικαλιστικά όργανα που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα. Οι κάτοικοι ασχολούνται με οικοδομικές εργασίες, λίγοι είναι βιοτέχνες και γουναράδες και ελάχιστοι κτηνοτρόφοι. Στους μικρούς τους κήπους καλλιεργούν κηπευτικά και κυρίως φασόλια που καταλαμβάνουν σημαντική θέση στο τραπέζι τους.

Ο πρώτος οικισμός ιδρύθηκε περίπου στα 1600 μ.Χ.. Την εποχή του Αλή Πασά αρκετοί από τους κατατρεγμένους Έλληνες της Ηπείρου εγκατέλειψαν τις εστίες τους

και ένας αριθμός απ' αυτούς εγκαταστάθηκε στον πρώτο οικισμό, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια δυναμική Κοινότητα.

Το Λέχοβο πρωτοστάτησε στους εθνικούς αγώνες με αποτέλεσμα να πυρποληθεί κατά τον Μακεδονικό αγώνα και, ολοκληρωτικά, το 1943 από τα στρατεύματα κατοχής. Για την όλη του προσφορά, το 1998 χαρακτηρίστηκε με Προεδρικό Διάταγμα 'Μαρτυρικό Χωριό'.

Ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφθεί το θαυμάσιο Εθνολογικό - Λαογραφικό μουσείο, την 'Αστική Σχολή' που χρονολογείται από το 1900 καθώς και την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου που κτίστηκε το 1812 και ανακαινίστηκε το 1868. Ο λόφος του Προφήτη Ηλία, το τοπίο στο ξωκλήσι του Αγ. Παντελεήμονα, το βουνό 'Γκολίνα', είναι τόποι αναψυχής που προσφέρονται στον επισκέπτη.

Στο Λέχοβο δραστηριοποιείται από το 1921 ο πολιτιστικός σύλλογος με την επωνυμία 'Ενωτικός σύλλογος Λεχοβιτών, ο Προφήτης Ηλίας', με ποικιλία εκδηλώσεων. Το πατροπαράδοτο πρωτοχρονιάτικο καρναβάλι, η φασολάδα της Καθαρής Δευτέρας, το δεκαήμερο εκδηλώσεων του Προφήτη Ηλία είναι από τα χαρακτηριστικότερα. Το τραπέζι που προσφέρεται είναι πλούσιο σε 'λεχοβίτικες πίτες' και οι βρύσες του χωριού δροσίζουν τον επισκέπτη.

B.2.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001 (ΕΣΥΕ), ο πληθυσμός του νομού ανέρχεται σε 54.768 άτομα, από τα οποία ποσοστό 51% είναι άνδρες και 49% γυναίκες και αντιστοιχεί στο 0,5% του πληθυσμού της χώρας. Με εξαίρεση τη Φλώρινα και το Αμύνταιο, οι περισσότεροι οικισμοί του Νομού έχουν πληθυσμό μικρότερο των 1.000 κατοίκων.

Η πυκνότητα του πληθυσμού είναι σαφώς χαμηλότερη, συγκρινόμενη τόσο με την πυκνότητα της Δυτικής Μακεδονίας όσο και της χώρας γενικότερα. Σε αντίθεση με το ποσοστό του αστικού πληθυσμού της χώρας που ξεπερνά το 50%, ο νομός Φλώρινας έχει μόλις 23,7%, με το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού να υπερέρχει, πλησιάζοντας το 70%. Πρόκειται, δηλαδή, για έναν νομό του οποίου η οικονομία βασίζεται κατά κύριο λόγο στον αγροτικό τομέα.

Πίνακας 2: Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Ν. Φλώρινας

Γεωγραφική Ενότητα	Πληθυσμός	Ποσοστό συμμετοχής στον Πληθυσμό της Χώρας	Πυκνότητα	Ποσοστό αστικού Πληθυσμού	Ποσοστό αγροτικού Πληθυσμού
<i>Νομοί (NUTS III)</i>	<i>2001</i>	<i>2001</i>	<i>2001</i>	<i>1991</i>	<i>1991</i>
Ελλάδα	10.964.020	100,00	63,08	58,60	28,30
Δυτική Μακεδονία	301.522	2,75	31,90	29,20	55,70
Ν. Κοζάνης	155.324	1,42	44,18	38,00	50,10
Ν. Φλώρινας	54.768	0,50	28,47	23,70	69,90

Πηγή: ΕΣΥΕ, Allmedia, 2002

Ο αστικός πληθυσμός, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, είναι 18.962 κάτοικοι, ενώ ο αγροτικός πληθυσμός είναι 35.806 κάτοικοι. Υπάρχουν 16.268 νοικοκυριά έναντι 14.806 το 1991 και 23.482 κατοικίες έναντι 21.139 το 1991.

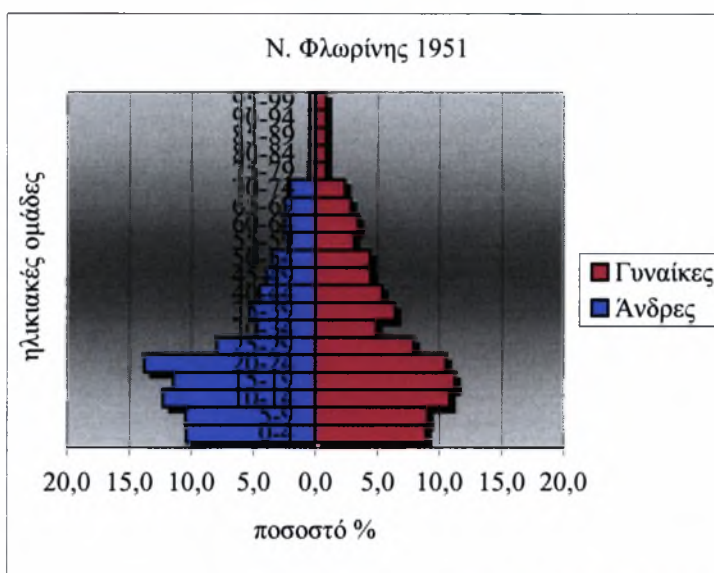
B.2.2.1. Πληθυσμιακές εξελίξεις – πληθυσμιακές πυραμίδες

Πίνακας 3: Πληθυσμός Ν. Φλώρινας ανά ηλικιακές ομάδες κατά τα έτη 1951 - 2001

Ηλικιακές ομάδες	1951	1961	1971	1981	1991	2001
0-4	6.632	7.576	5.228	3.959	3.248	3.015
5-9	6.689	5.213	5.076	3.616	3.728	2.879
10-14	7.921	6.405	5.192	4.770	3.950	3.128
15-19	7.649	6.607	3.716	4.395	3.706	4.145
20-24	8.303	7.109	3.836	4.036	4.055	4.017
25-29	5.455	4.708	2.396	3.024	3.864	3.743
30-34	3.306	2.857	2.872	2.392	3.802	4.062
35-39	4.032	3.498	3.592	2.716	3.293	3.927
40-44	3.399	2.945	3.792	3.277	2.640	3.845
45-49	2.894	3.566	2.936	3.685	2.612	3.262
50-54	2.744	3.369	2.232	4.008	3.297	2.761
55-59	1.815	2.219	2.864	2.639	3.722	2.609
60-64	2.071	2.535	2.468	2.003	3.831	3.300
65-69	1.847	1.881	2.140	2.669	2.594	3.563
70-74	1.587	1.617	1.696	2.310	1.662	3.186
75+	2.050	2.091	2.224	2.763	3.186	3.326
Σύνολο	68.788	67.356	52.260	52.262	53.190	54.768

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, ίδια επεξεργασία

Γράφημα 2: Πληθυσμιακή πυραμίδα του Ν. Φλώρινας (1951)

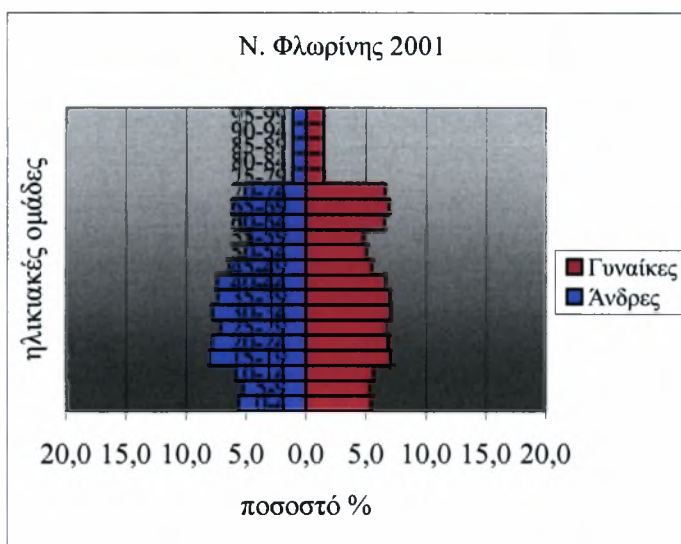

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

Παρατηρώντας την πυραμίδα του 1951, συμπεραίνουμε ότι αυτή είναι σχεδόν νεανική, αφού αυτή εμφανίζεται ιδιαίτερα 'εξογκωμένη' στις ηλικίες 10 έως 24 έτη. Το γεγονός αυτό οφείλεται τόσο στην έντονη εσωτερική μετανάστευση που δέχεται ο νομός λόγω του πολέμου (πρόσφυγες της κατοχής και του εμφύλιου πολέμου) όσο και στην αυξημένη γεννητικότητα που υπήρχε πριν το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Στο διάστημα αυτό, ο νομός χάνει το 50% του πληθυσμού που μεταναστεύει σε υπερπόντιες και ευρωπαϊκές χώρες και πληρώνει βαρύ τίμημα στον εμφύλιο πόλεμο. Είναι άλλες δυο Φλώρινες διάσπαρτες στη γη.

Όσον αφορά στη βάση της πυραμίδας, φαίνεται ξεκάθαρα η μειωμένη γεννητικότητα στο νομό, η οποία οφείλεται στις δύσκολες μεταπολεμικές συνθήκες διαβίωσης. Σχετικά με την αναλογία ανδρικού και γυναικείου πληθυσμού, αυτή είναι σχεδόν όμοια με μόνο εξαίρεση την ηλικιακή ομάδα 20 – 24 των ανδρών, η οποία εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένη λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης και των στρατιωτικών μονάδων του νομού. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η ηλικιακή ομάδα 30 – 34 εμφανίζεται ως η πιο συρρικνωμένη της πυραμίδας, κάτι που εξηγείται από τις δύσκολες συνθήκες του Α' Παγκοσμίου πολέμου (1915-1920), όπου η γεννητικότητα είναι μειωμένη αισθητά.

Γράφημα 3: Πληθυσμιακή πυραμίδα του Ν. Φλώρινας (2001)

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Στην πρόσφατη πυραμίδα του 2001, παρατηρείται μείωση της γεννητικότητας λόγω της συρρικνωμένης βάσης της καθώς και αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων ατόμων χάρη στην πρόοδο της ιατρικής επιστήμης και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, η πυραμίδα του 2001 μπορεί να χαρακτηριστεί γεροντική.

Διαχρονικά, στην εξέλιξη του πληθυσμού στο νομό Φλώρινας εμφανίζονται ορατά τα σημάδια των πολέμων και της μετανάστευσης (εσωτερικής και εξωτερικής) καθώς και επιβεβαιώνεται η μείωση της γεννητικότητας, φαινόμενο που παρουσιάζεται γενικότερα στην Ελλάδα. Παράλληλα με αυτά, αυξάνεται ο αριθμός των ηλικιωμένων ατόμων με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε ολοένα και πιο γερασμένες πυραμίδες.

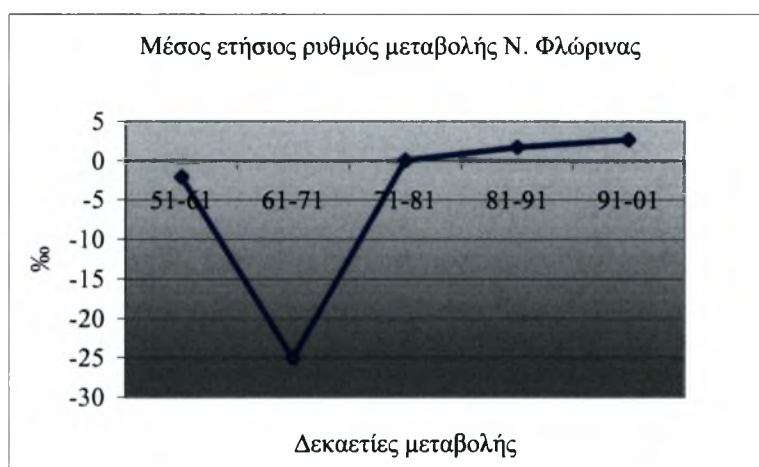
B.2.2.2. Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής

Πίνακας 4: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ανά δεκαετίες από το 1951-2001

Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής %				
51-61	61-71	71-81	81-91	91-01
-2,12	-25,17	0	1,68	2,68

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 4: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής από το 1951 έως το 2001

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Με βάση τα πληθυσμιακά στοιχεία, παρατηρούμε μικρή μείωση του πληθυσμού μεταξύ 1951 και 1961 και σημαντική μείωση της τάξης του 25 % από το 1961 στο 1971 λόγω της εντονότατης εξωτερικής μετανάστευσης. Η μεταβολή είναι μηδενική ανάμεσα στο 1971 και στο 1981, ενώ από το 1981 μέχρι σήμερα η μεταβολή είναι θετική, γεγονός που οφείλεται μάλλον στην εισροή μεταναστών από τις γειτονικές χώρες και όχι στην αύξηση των γεννήσεων.

B.2.2.3. Σύνθετοι δείκτες

Πίνακας 5: Σύνθετοι δείκτες για το Ν. Φλώρινας από 1951 έως το 2001

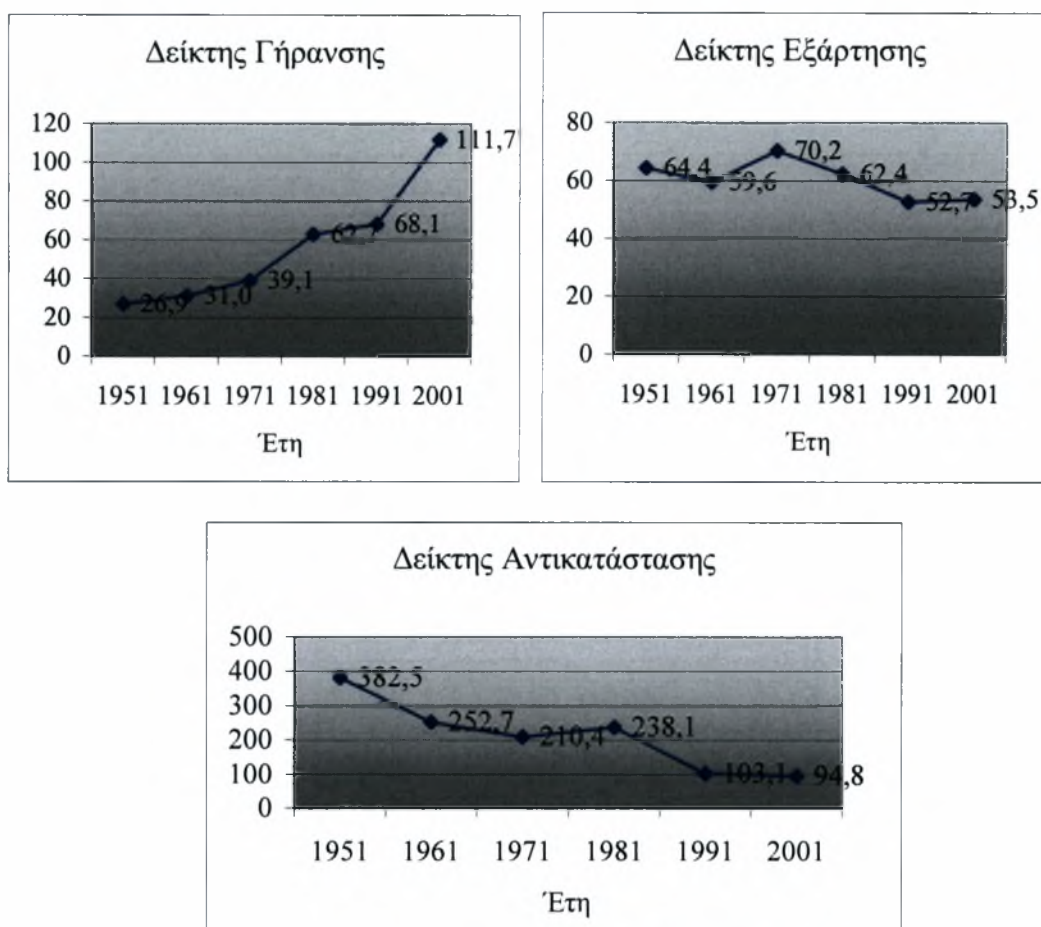
Δείκτης Γήρανσης					
1951	1961	1971	1981	1991	2001
26,9	31,0	39,1	62,7	68,1	111,7

Δείκτης Εξάρτησης					
1951	1961	1971	1981	1991	2001
64,4	59,6	70,2	62,4	52,7	53,5

Δείκτης Αντικατάστασης					
1951	1961	1971	1981	1991	2001
382,5	252,7	210,4	238,1	103,1	94,8

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 5: Διαχρονική εξέλιξη σύνθετων δεικτών στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Σε ότι αφορά στο δείκτη εξάρτησης, ο οποίος δηλώνει πόσα άτομα ηλικίας 0-14 ετών καθώς και >65 ετών εξαρτώνται από τον ενεργό πληθυσμό (δηλαδή τα άτομα ηλικίας 15-64), παρατηρούμε μια μικρή μείωση το 1961, διαδοχική αύξηση το 1971 και ακόλουθη μείωση μέχρι το 1991. Παράδοξα, το 2001 ο δείκτης εξάρτησης εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένος.

Η εξέλιξη της γήρανσης για το νομό γίνεται εύκολα αντιληπτή με τη βοήθεια του δείκτη γήρανσης, ο οποίος δείχνει στα 100 άτομα ηλικίας 0-14 ετών τον αριθμό των ατόμων <65 ετών. Έτσι, ο νομός Φλώρινας εμφανίζεται σημαντικά γηρασμένος αφού ο δείκτης γήρανσης αυξάνεται δραματικά από 26,9% το 1951 σε 111,6% το 2001, γεγονός που επαληθεύεται και από την πληθυσμιακή πυραμίδα του 2001.

Τέλος, ο δείκτης αντικατάστασης είναι ο λόγος των ατόμων ηλικίας 10-14 ετών προς τον πληθυσμό ατόμων ηλικίας 60-64 ετών και έτσι πολύ φυσιολογικά, με βάση τα όσα έχουν προαναφερθεί, ο δείκτης εμφανίζει διαχρονική μείωση.

B.2.2.4. Γονιμότητα

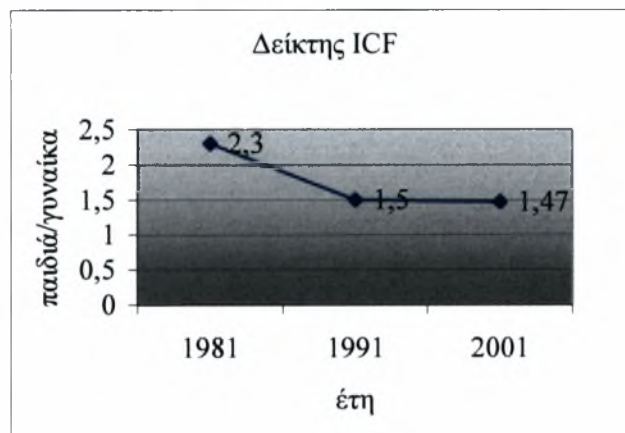
Για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικών με τα ποσοστά γονιμότητας υπολογίστηκε ο συνθετικός δείκτης ολικής γονιμότητας (ICF), ο οποίος δείχνει τον αριθμό των παιδιών που γεννούν οι γυναίκες κατά τη γόνιμη ηλικία 15 – 49. Έτσι, παρατηρείται διαχρονική μείωση του δείκτη γονιμότητας αφού το 1981 αντιστοιχούσαν 2 παιδιά ανά γυναίκα (ICF=2,3) ενώ το 2001 αντιστοιχεί 1 παιδί ανά γυναίκα (ICF=1,47).

Πίνακας 6: Δείκτης γονιμότητας ICF για το Ν. Φλώρινας

ΔΕΙΚΤΗΣ ICF		
1981	1991	2001
2,30	1,50	1,47

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 6: Δείκτης γονιμότητας ICF στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

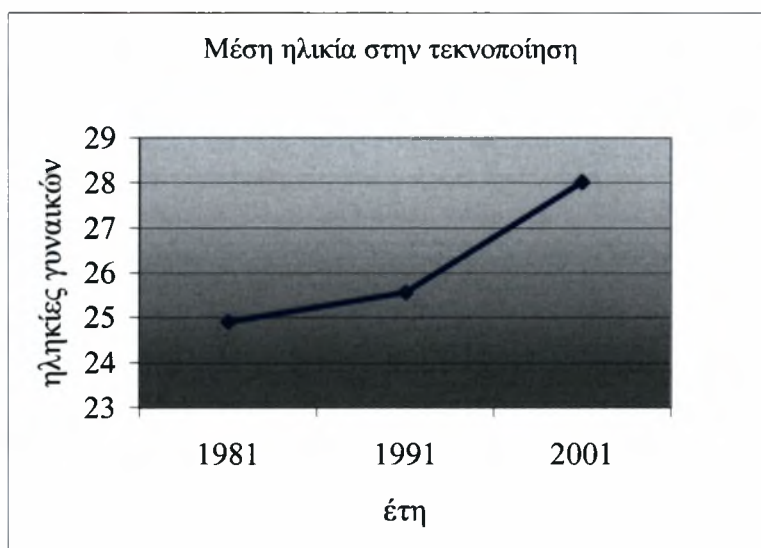
Επιπρόσθετα, υπολογίστηκε και η μέση ηλικία της γυναίκας στην τεκνοποίηση η οποία αυξάνεται από τα 24 έτη (1981) σε 28 (2001), γεγονός που οφείλεται τόσο στη σύγχρονη τάση των γυναικών να αφοσιώνονται πρωτίστως στην καριέρα τους και μετά στην οικογένεια όσο και στην εξέλιξη της κοινωνίας.

Πίνακας 7: Μέση ηλικία γυναικών στην τεκνοποίηση για το Ν. Φλώρινας

Μέση ηλικία στην τεκνοποίηση		
1981	1991	2001
24,908	25,561	28,02

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Ιδία επεξεργασία

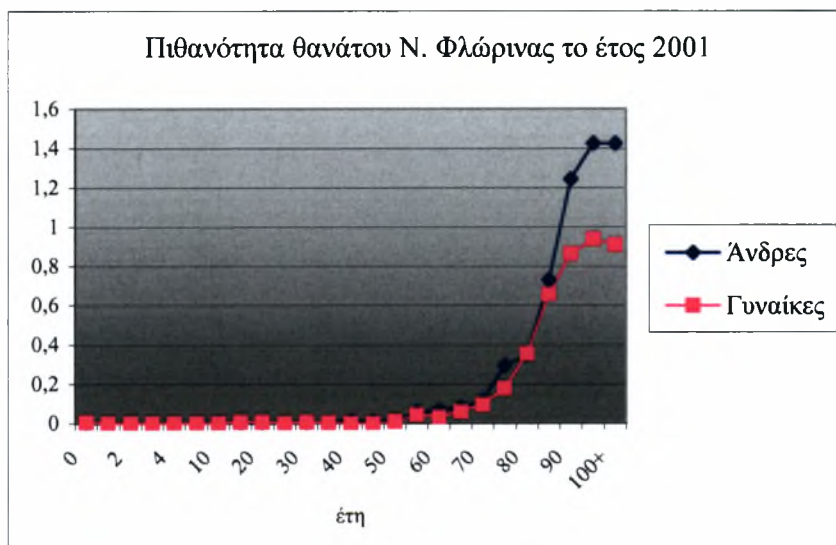
Γράφημα 7: Μέση ηλικία γυναικών στην τεκνοποίηση στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

B.2.2.5. Θνησιμότητα – Μέση προσδοκώμενη ζωή

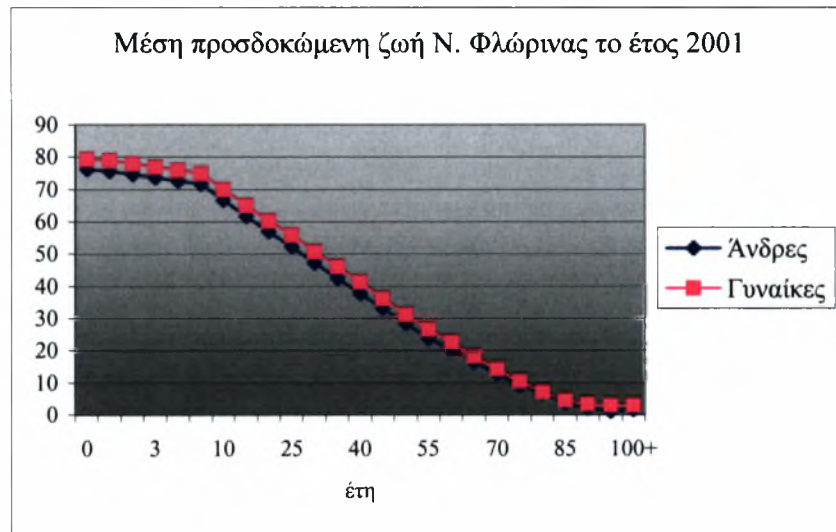
Γράφημα 8: Πιθανότητα θανάτου στο Ν. Φλώρινας ανά φύλο (2001)

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Βασιζόμενοι στους πίνακες θνησιμότητας, προκύπτουν το παραπάνω διάγραμμα με τις πιθανότητες θανάτου ανά φύλο. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ότι αυξάνει ο μέσος όρος ζωής των κατοίκων του νομού με τις γυναίκες να εξακολουθούν να ζουν περισσότερα χρόνια.

Γράφημα 9: Μέση προσδοκώμενη ζωή ανά φύλο στο Ν. Φλώρινας (2001)

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

Σχετικά με τη μέση προσδοκώμενη ζωή, αυτή φαίνεται να πλησιάζει περίπου τα 80 έτη ζωής για τις γυναίκες και τα 75 για τους άνδρες, γεγονός που δε σημείωσε σημαντικές διακυμάνσεις από το 1980 μέχρι και σήμερα.

Β.2.3. Χωροταξικά χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με το Χωροταξικό Σχέδιο Δυτικής Μακεδονίας (2000: 162-164), οι διαβαθμίσεις των ρόλων των οικιστικών συνόλων δύνανται να πραγματοποιηθούν κατά θεματική ενότητα (διοίκηση – εμπόριο, κοινωνικός εξοπλισμός, εργασία, τουρισμός – αναψυχή) ώστε να είναι πιο ρεαλιστική η σχέση εικόνας – πραγματικότητας και συνεπώς αποτελεσματικότερος ο σχεδιασμός. Οι πραγματικές όμως αιτίες που καθορίζουν το ρόλο ενός οικισμού σχετίζονται αφενός με το δυναμικό του κάθε πόλου (πληθυσμός, υπηρεσίες, υποδομές κ.λπ.) και αφετέρου με τη σχετική του θέση στο ευρύτερο δίκτυο.

Έτσι, σε ότι αφορά στη χωροταξική οργάνωση του νομού, η πόλη της Φλώρινας, ως πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού με πληθυσμό 15.265 κατοίκους (ΕΣΥΕ, 2001), αποτελεί κέντρο 2^{ου} επιπέδου και αναμένεται να εξελιχθεί σε δυναμική πύλη εμπορικών δραστηριοτήτων στα Βαλκάνια. Το Αμύνταιο (4.621 κάτοικοι, ΕΣΥΕ, 2001), λειτουργώντας συμπληρωματικά με την πόλη της Φλώρινας, είναι κέντρο 3^{ου} επιπέδου με εξελικτικές τάσεις ανάπτυξης κατά τα τελευταία χρόνια. Κέντρα 4^{ου} επιπέδου αποτελούν οι έδρες των Καποδιστριακών Δήμων οι οποίες δεν

εντάσσονται σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες. Τέλος, όλοι οι υπόλοιποι οικισμοί ανήκουν στο 5^ο επίπεδο.

Από τα παραπάνω, γίνεται σαφές ότι οι δύο δυναμικότεροι πόλοι ανάπτυξης του νομού είναι η πόλη της Φλώρινας και η κωμόπολη του Αμυνταίου, για τις οποίες δεν είναι ξεκάθαρο αν όντως επιδιώκονται σχέσεις συνεργασίας ή ανταγωνισμού μεταξύ τους.

Τα τελευταία χρόνια, η πόλη της Φλώρινας έχει αποκτήσει σημαντικό παραγωγικό ρόλο εξαιτίας της επέκτασης των εξορυκτικών και ηλεκτροπαραγωγικών δραστηριοτήτων της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) με την κατασκευή του νέου σταθμού ΑΗΣ Μελίτης και την απόφαση αξιοποίησης του λιγνιτικού κοιτάσματος της ευρύτερης περιοχής.

Επιπρόσθετα, ο οικισμός του Αμυνταίου, ο οποίος συνθέτει σήμερα ένα 'ανταγωνιστικό' δίπολο με την πόλη της Φλώρινας, αναμένεται να διαμορφώσει μια διαφορετική σχέση με την πρωτεύουσα του νομού, μιας και τροποποιείται παράλληλα και ο ρόλος της τελευταίας. Με δεδομένο το γεγονός ότι η ΔΕΗ δεν πρόκειται να μεταφέρει τον κύριο πυρήνα της εξόρυξης στα Βόρεια πεδία, λόγω της κατασκευής του νέου ΑΗΣ στη Μελίτη, τότε τα βασικά χαρακτηριστικά και οι λειτουργίες του Αμυνταίου δεν πρόκειται να αλλάξουν ριζικά. Σε αντίθετη περίπτωση, η περιοχή του Αμυνταίου περνάει σε δεύτερη μοίρα και προσπαθεί να ενισχύσει τον παραγωγικό της χαρακτήρα, αναδεικνύοντας περισσότερο τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Ήδη, αν εξαιρέσουμε τις κεντρικές διοικητικές υπηρεσίες που βρίσκονται συγκεντρωμένες στη Φλώρινα, οι υπόλοιπες εξυπηρετήσεις μπορούν να θεωρηθούν ισοδύναμες στους δύο οικισμούς (Χωροταξικό Σχέδιο Δυτικής Μακεδονίας, 2000: 164-165).

Β.3. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Β.3.1. Τομεακή διάρθρωση απασχόλησης

Ο νομός Φλώρινας είναι ο πλέον γεωργοκτηνοτροφικός νομός της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας με το μεγαλύτερο ποσοστό γεωργικής γης και αρδευόμενων εκτάσεων.

Η τοπική οικονομία χαρακτηρίζεται από αυξημένο ειδικό βάρος του αγροτικού τομέα με τάση στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων, κάτι που ταιριάζει απόλυτα

στη φυσιογνωμία της περιοχής, ενώ ο τομέας της βιομηχανίας παρουσιάζει μικρότερη ανάπτυξη (ΑΝΦΛΩ, 2005α).

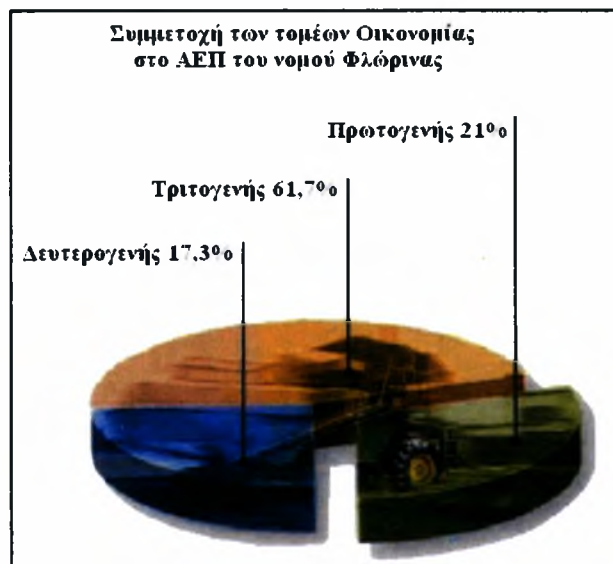
Ο παρακάτω πίνακας επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό του πλέον γεωργοκτηνοτροφικού νομού για τη Φλώρινα, αφού το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο νομό ξεπερνά αρκετά το αντίστοιχο επίπεδο της περιφέρειας. Παρόλα αυτά, ο τριτογενής τομέας είναι αυτός που επικρατεί στο νομό, με ποσοστό 61,7%, ενώ ο δευτερογενής τομέας έρχεται τελευταίος με ποσοστό 17,3%.

Πίνακας 8: Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της παραγωγικής δραστηριότητας στο Ν. Φλώρινας

Γεωγραφική Ενότητα	Πρωτογενής τομέας		Δευτερογενής τομέας		Τριτογενής τομέας	
	Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στο Νομό	Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στο Νομό	Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στο Νομό
Νομοί (NUTS III)	1998	1998	1998	1998	1998	1998
Ελλάδα	100,0	8,2	100,0	21,6	100,0	70,2
Δυτική Μακεδονία	5,4	15,4	4,0	30,1	2,2	54,6
Ν. Κοζάνης	2,4	11,6	3,2	41,3	1,1	47,2
Ν. Φλώρινας	1,1	21,0	0,4	17,3	0,4	61,7

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2002, Πετράκος Γ. και Ψυχάρης Γ., 2004

Γράφημα 10: Οι τομείς της οικονομίας στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Στον πρωτογενή τομέα συγκεντρώνεται το 54,86% του συνόλου των απασχολούμενων, στο δευτερογενή το 29,82 % και στον τριτογενή τομέα το 24,88 % για το έτος 1981. Η εικόνα αυτή αλλάζει δραστικά το 1991. Παρατηρείται μια σαφής

αύξηση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα σε ποσοστό 40,22 %, ενώ μειώνεται η απασχόληση στους άλλους δύο τομείς (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Στο σύνολο της απασχόλησης παρατηρείται μια σαφής και μεγάλη μείωση του επιπέδου απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και μια μικρότερη στο δευτερογενή.

Σύμφωνα με τη μελέτη υφιστάμενης κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας (2002: 12) και για τους τρεις τομείς παραγωγής ισχύουν τα παρακάτω:

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 31,1% των απασχολουμένων το 1998 και το 26,5% το 1999. Στον τομέα αυτό απασχολούνται σε ποσοστό που ξεπερνά το 52,4% άτομα ηλικίας 45 – 64 ετών.

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείται το 28,5% των απασχολουμένων το 1998 και το 27,2% το 1999. Στον τομέα αυτό απασχολούνται σε ποσοστό που ξεπερνά το 42,5% άτομα ηλικίας 30-44 και ακολουθούν σε ποσοστό 29,8% άτομα ηλικίας 44 – 64 ετών.

Στον τριτογενή τομέα απασχολείται το 40,4% των απασχολουμένων το 1998 και το 46,3% το 1999. Το 48,9% των απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 30-44 ετών, το 26,3% στην ηλικιακή ομάδα 45-64 ετών και το 15,3% στην ηλικιακή ομάδα 25 - 29 ετών.

Σύμφωνα με στοιχεία της απογραφής του 2001, τα οποία είναι τα πλέον πρόσφατα και αξιόπιστα, ο μόνιμος πληθυσμός του νομού για το 2001 είναι 54.109 άτομα, από τα οποία τα 20.506 (ποσοστό 32%) είναι οικονομικώς ενεργοί, ενώ τα 33.603 (ποσοστό 68%) είναι οικονομικώς μη ενεργοί. Το ποσοστό των οικονομικώς ενεργών κατοίκων είναι πάρα πολύ χαμηλό και υπολείπεται σοβαρά των στόχων της Ε.Ε. και ιδιαίτερα αν ληφθούν υπόψη οι στόχοι της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Ευρωπαϊκοί στόχοι για την απασχόληση:

- Συνολικό ποσοστό απασχόλησης 67% για το 2005 και 70% το 2010
- Ποσοστό γυναικείας απασχόλησης 57% για το 2005 και 60% το 2010
- Ποσοστό ηλικιωμένων εργαζομένων (55-64) 50% το 2010

(Δημητρίου, 2005)

Η θέση της Ελλάδας σε σχέση με τους Ευρωπαϊκούς στόχους για την απασχόληση (2003):

- Συνολικό ποσοστό απασχόλησης 57,8%
- Ποσοστό γυναικείας απασχόλησης 43,8%
- Ποσοστό ηλικιωμένων εργαζομένων (55-64) 42,1%

(Δημητρίου, 2005)

Οι οικονομικά ενεργοί άνδρες είναι 13.669 (ποσοστό 55% των ανδρών στο Νομό) ενώ οι οικονομικά ενεργές γυναίκες είναι 6.837 (ποσοστό 29% των γυναικών στο Νομό). Τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα χαμηλά και αναδεικνύουν το νομό στον αστερισμό της απόκλισης από τους εθνικούς και ευρωπαϊκούς στόχους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, αναδεικνύεται και η χαρτογράφηση της απασχόλησης όπου:

- Στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία, αλιεία απασχολούνται 4.996 άτομα (24,65%)
- Στα ορυχεία, λατομεία απασχολούνται 276 άτομα (1,3%)
- Στις μεταποιητικές βιομηχανίες απασχολούνται 1.182 άτομα (5,7%)
- Στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού 999 άτομα (4,8%)
- Στις κατασκευές 1.854 άτομα (9,04%)
- Στο εμπόριο και την επισκευή οχημάτων 1905 άτομα (9,28%)
- Στα ξενοδοχεία και εστιατόρια 953 άτομα (4,6%)
- Στις μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες 768 άτομα (3,7%)
- Στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς 693 άτομα (3,38%)
- Στην δημόσια διοίκηση και άμυνα και την κοινωνική ασφάλιση 1.665 άτομα (8,12%)
- Στην εκπαίδευση 1.389 άτομα (6,77%)
- Στην υγεία και κοινωνική μέριμνα 707 άτομα (3,45%)
- Στις λοιπές υπηρεσίες 530 άτομα (2,58%)
- Οι νέοι και οι μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο είναι 2.589 (12,63%).

Πίνακας 9: Κατανομή πληθυσμού κατά φύλο στον Πρωτογενή – Δευτερογενή – Τριτογενή τομέα στο Ν. Φλώρινας

ΔΗΜΟΙ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ
Δ. ΑΕΤΟΥ	545	255	257
Δ. ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	473	639	1272
Δ. ΚΑΤΩ ΚΛΕΙΝΩΝ	718	158	337
Δ. ΜΕΛΙΤΗΣ	626	702	645
Δ. ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	659	354	572
Δ. ΠΡΕΣΠΩΝ	486	53	168
Δ. ΦΙΛΩΤΑ	636	384	356
Δ. ΦΛΩΡΙΝΑΣ	433	1122	4.392
Κ. ΒΑΡΙΚΟΥ	82	65	46
Κ. ΛΕΧΟΒΟΥ	13	184	122
Κ. ΝΥΜΦΑΙΟΥ	4	11	50
Κ. ΚΡΥΣΤΑΛ/ΓΗΣ	104	22	36
ΣΥΝΟΛΟ	4.779	3.949	8.253

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Ιδία επεξεργασία

Β.3.2. Πρωτογενής τομέας

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο νομός Φλώρινας είναι ο πλέον γεωργοκτηνοτροφικός νομός της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Η γεωργία της περιοχής χαρακτηρίζεται από έντονο προσανατολισμό στην παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών για ζωοτροφές, τα οποία συμβάλλουν στην ακαθάριστη γεωργική πρόσοδο σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50%. Αυτό συνδέεται με τάσεις ισχυροποίησης της κτηνοτροφίας και ιδιαίτερα της βοοτροφίας στο νομό, στην οποία παρουσιάζεται ποσοτική αύξηση αλλά και ποιοτική βελτίωση του γεωργικού πληθυσμού.

Β.3.2.1. Γεωργία

Στη γεωργία αναλογεί το 17% του προϊόντος του νομού και εκεί παράγεται 1% του συνολικού γεωργικού προϊόντος της χώρας (ΕΣΥΕ, 2001). Το παραγόμενο γεωργικό προϊόν από το 1,14% της γεωργίας της χώρας (1998) μειώθηκε στο 1,09% (2001).

Τα μέσο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι 48 στρέμματα, γεγονός που συνοδεύεται όμως από πολυτεμαχισμό των εκμεταλλεύσεων, μεγαλύτερο από το συνήθη σε περιοχές μέσου μεγέθους εκμετάλλευσης. Η εκμηχάνιση της γεωργίας είναι συγκριτικά υψηλή, αριθμητικά επαρκής και σύγχρονη, ενώ παρατηρείται διευρυμένη χρήση προηγούμενων τεχνικών.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην περίοδο συγκομιδής – αλωνισμού συμβαίνει το φαινόμενο της εξαγωγής θεριζοαλωνιστικού εξοπλισμού, για την εξυπηρέτηση των αναγκών σε γειτονικές πεδινές περιοχές. Εντούτοις, κατά τη φάση της προσπάθειας αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών με την εισαγωγή των ζαχαρότευτλων παρατηρήθηκε υστέρηση στην προμήθεια ειδικού εξοπλισμού, με αποτέλεσμα να εμφανιστεί το αντίστροφο φαινόμενο, δηλαδή εισαγωγή τέτοιου εξοπλισμού από τους γειτονικούς νομούς (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ο παρακάτω πίνακας απεικονίζει το δυναμικό των γεωργικών μηχανημάτων ανά δήμο στο νομό Φλώρινας.

Πίνακας 10: Γεωργικά μηχανήματα στο Ν. Φλώρινας κατά το έτος 2004

ΔΗΜΟΙ	ΤΡΑΚΤΕΡ	ΘΕΡΙΖ/ΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ	ΧΟΡΤ/ΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ	ΚΛΑΔΕΥΤΙΚΑ ΜΗΧ/ΜΑΤΑ	ΤΕΥΤΛΟΕΞΑΓΩΓΕΙΣ	ΜΗΧΑΝΕΣ ΑΡΜΑΘ. ΚΑΠΝΟΥ	ΑΡΜΕΚΤΙΚΕΣ ΜΗΧΕΝΕΣ	ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΤΕΧΝ. ΒΡΟΧΗΣ
ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	544	25	58	72	6	0	40	183
ΑΕΤΟΥ	307	2	97	0	10	1	124	291
ΚΑΤΩ ΚΛΕΙΝΩΝ	793	9	270	26	0	0	568	275
ΜΕΛΙΤΗΣ	833	23	88	5	0	0	398	146
ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	640	7	27	175	0	2	480	339
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	244	9	85	0	0	0	240	107
ΦΙΛΩΤΑ	688	1	4	97	9	214	3	257
ΠΡΕΣΠΩΝ	186	41	9	13	0	0	6	9
ΔΕΧ. ΒΑΡ. ΝΥΜ.	46	1	5	0	0	0	5	6
ΚΡΥΣΤ/ΓΗΣ	6	0	6	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	4.287	118	649	388	25	217	1.864	1.613

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας

Η γεωργική γη στο νομό εντοπίζεται στα δυτικά σε ενιαίες εκτάσεις στην περιοχή των Πρεσπών. Κεντρικά και βόρεια, ενιαίες εκτάσεις συγκεντρώνονται στους Δήμους Περάσματος, Φλώρινας, Κάτω Κλεινών και Μελίτης. Μεγάλο ποσοστό της συνολικής γεωργικής έκτασης του νομού εντοπίζεται στα νοτιοανατολικά, στους Δήμους Αετού, Φιλώτα και Αμυνταίου.

Στην περιοχή του Αμυνταίου οριοθετείται και η ζώνη παραγωγής του γνωστού κρασιού για το οποίο έχουν καταχωρηθεί δικαιώματα ονομασίας – προέλευσης. Μικρές εκτάσεις εντοπίζονται στην Κοινότητα Λεχόβου και ακόμα μικρότερες ανάμεσα στις Κοινότητες Κρυσταλλοπηγής και Νυμφαίου.

Οι αρδευόμενες εκτάσεις εντοπίζονται στο Δήμο Πρεσπών (στις περιοχές Λαιμού, Πλατέος και Λευκώνας), στο Δήμο Κλεινών (στις περιοχές Άνω και Κάτω Καλλινίκης), στο Δήμο Μελίτης (στις παρυφές του οικισμού Νεοχωρακίου), στο Δήμο Αμυνταίου (στην περιοχή Πετρών) και στο Δήμο Φιλώτα (στην περιοχή Βεγόρων).

Τα στοιχεία των καλλιεργούμενων εκτάσεων του νομού Φλώρινας εξετάζονται για τα έτη 2000 έως 2004, οπότε και πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες μεγάλες αλλαγές στον πρωτογενή τομέα με βάση το νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Πηγή όλων αυτών των δεδομένων είναι η Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων Βελτιώσεων της Νομαρχίας Φλώρινας.

Πίνακας 11: Καλλιεργούμενες εκτάσεις (σε στρέμματα) στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΑΡΟΤΡΙΑΙΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΛΑΧΑΝΟ- ΚΟΜΙΚΑ	ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΕΣ	ΑΜΠΕΛΟΙ	ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ
2000	503.309	3.011	12.440	7.595	18.981
2001	508.074	3.069	13.725	8.100	18.502
2002	514.920	3.020	14.182	8.633	10.871
2003	498.226	2.936	16.041	8.431	25.987
2004	481.726	3.352	17.326	9.210	38.864

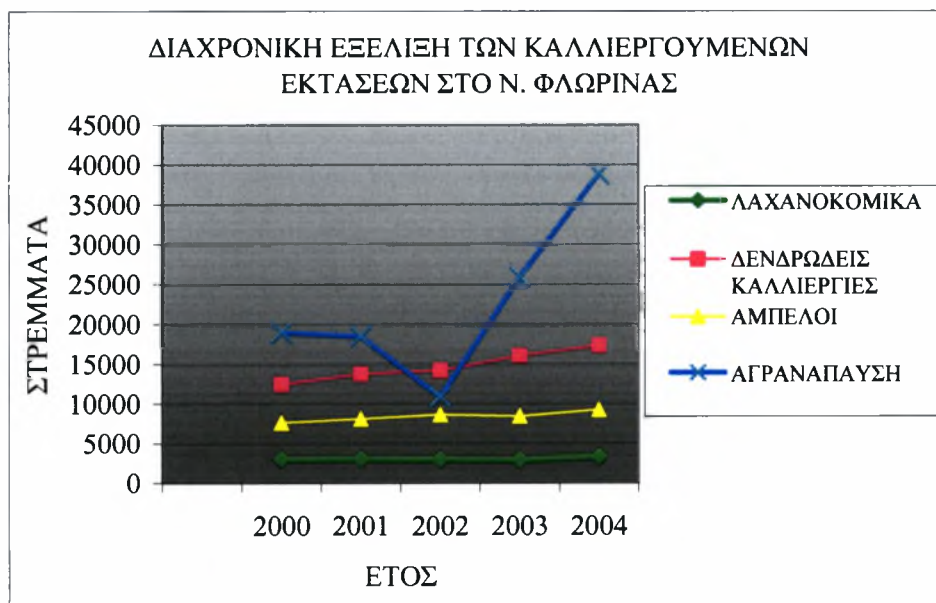
Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ιδία επεξεργασία

Το διάγραμμα απεικονίζει σταθερή ανοδική πορεία σε όλες τις καλλιεργούμενες εκτάσεις του νομού, γεγονός που υποδηλώνει τη δυναμικότητα και τη σημασία του πρωτογενούς τομέα στην περιοχή. Συνεπώς, οι πολιτικές και κατευθύνσεις των τοπικών αρχών θα πρέπει να στηρίζουν την αγροτική οικονομία της περιφέρειας και παράλληλα να ενισχύουν το προφίλ της, δίνοντας κίνητρα σε παλιούς και νέους αγρότες. Ωστόσο, από το διάγραμμα προκύπτει μια ραγδαία αύξηση των εκτάσεων

προς αγρανάπαυση, μιας και με βάση τα στοιχεία του πίνακα μειώνονται διαχρονικά οι αροτριαίες εκτάσεις. Εξάλλου, η αγρανάπαυση είναι μια μέθοδος η οποία είναι αναπόφευκτη αλλά έχει ως απώτερο σκοπό την αύξηση της παραγωγής.

Γράφημα 11: Διαχρονική εξέλιξη καλλιεργούμενων εκτάσεων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

B.3.2.1.1. Κύρια προϊόντα

Στα διοικητικά όρια του νομού Φλώρινας εντοπίζονται διαφοροποιήσεις στις προτιμώμενες καλλιέργειες, οι οποίες οφείλονται κυρίως στο γεωφυσικό ανάγλυφο, αλλά και στη μεγαλύτερη ή μικρότερη ύπαρξη ποικίλων πηγών νερού κατάλληλου για άρδευση (λίμνες, ποτάμια, ανόρυξη γεωτρήσεων).

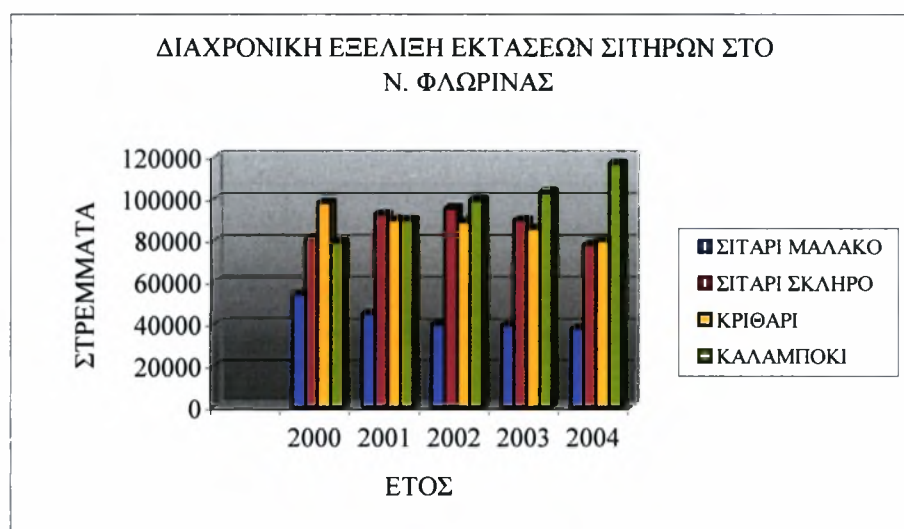
Το κυρίαρχο είδος καλλιέργειας, από την άποψη τόσο των εκτάσεων και του προσωπικού που σχετίζονται με αυτό όσο και του όγκου του παραγόμενου προϊόντος, είναι η καλλιέργεια σιτηρών. Παρόλα αυτά, οι αποδόσεις που πετυχαίνονται στο νομό είναι σημαντικά χαμηλότερες από τον εθνικό μέσο όρο (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Πίνακας 12: Εκτάσεις Σιτηρών στο Ν. Φλώρινας (σε στρέμματα) κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΣΙΤΑΡΙ ΜΑΛΑΚΟ	ΣΙΤΑΡΙ ΣΚΛΗΡΟ	ΚΡΙΘΑΡΙ	ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ
2000	54.188	80.715	98.197	79.370
2001	44.939	92.497	89.656	89.767
2002	39.783	95.454	88.843	99.172
2003	39.637	89.706	85.780	103.146
2004	37.999	78.079	79.884	116.900

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εργειών Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 12: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων σιτηρών στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις των σιταριού και του κριθαριού παραμένουν σε υψηλά επίπεδα, με μικρές αυξομειώσεις. Το ίδιο δεν ισχύει και για το μαλακό σιτάρι, του οποίου οι εκτάσεις είναι σχεδόν οι μισές σε σχέση με αυτές των προηγούμενων σιτηρών. Ιδιαίτερα αισιόδοξες φαίνονται οι προοπτικές της καλλιέργειας καλαμποκιού, καθώς παρατηρείται σταθερή ανοδική πορεία των εκτάσεών τους, κυρίως λόγω των γεωργικών επιδοτήσεων.

Περίπου το μισό της παραγωγής συγκεντρώνεται από τους δευτεροβάθμιους γεωργικούς συνεταιρισμούς και διατίθεται σε εμπόρους, οι οποίοι με τη σειρά τους διοχετεύουν σχεδόν το σύνολο της ποσότητας στο εξωτερικό (κυρίως Ιταλία) για παραγωγή ζυμαρικών και αλεύρων. Το υπόλοιπο της παραγωγής διατίθεται απευθείας από τους παραγωγούς σε εμπόρους και το μεγαλύτερο μέρος της διατίθεται απευθείας σε εξαγωγές. Υπολογίζεται ότι ένα μικρό μόνο ποσοστό (10%)

διοχετεύεται σε ελληνικές βιομηχανίες ζυμαρικών και αλευροβιομηχανίες (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Σημαντικό ποσοστό των καλλιεργούμενων εκτάσεων δεσμεύεται, επίσης για την καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών, η οποία παρουσιάζει γενικά καλύτερες στρεμματικές αποδόσεις από τις μέσες εθνικές.

Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η καλλιέργεια φασολιών στο νομό, η οποία είναι πλήρως εκμηχανισμένη και πραγματοποιείται σε εξ ολοκλήρου αρδευόμενη έκταση 10.000 – 13.000 στρεμμάτων, που έχει προκύψει από αναδασμό στην περιοχή της Πρέσπας (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Πίνακας 13: Εκτάσεις φασολιών στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΦΑΣΟΛΙΑ (στρέμματα)
2000	14.399
2001	14.514
2002	15.242
2003	15.296
2004	14.181

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εργείων
Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 13: Διαχρονική εξέλιξη των φασουλώνων στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

Ως αποτέλεσμα, επιτυγχάνονται εντυπωσιακές στρεμματικές αποδόσεις και εξαιρετική ποιότητα προϊόντος, κάτι που οδήγησε σε προσπάθειες για κατοχύρωση

δικαιωμάτων των προϊόντων ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ). Υπάρχει καθετοποιημένη δραστηριότητα μικρού δυναμικού για το προϊόν στο νομό (συσκευασία – τυποποίηση), ενώ το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής διατίθεται μέσω του Ελληνικού Γεωργικού Συνεταιρισμού (ΕΓΣ) Φλώρινας σε ιδιώτες εμπόρους που το προωθούν για λιανικό εμπόριο σε όλη την Ελλάδα, καθώς και σε μονάδες τυποποίησης εκτός νομού. Υπάρχει σήμερα η βούληση της ΕΑΣ Φλώρινας να δημιουργήσει τυποποιητήριο – συσκευαστήριο φασολιών (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ανταγωνιστικό πλεονέκτημα δείχνει να παρουσιάζει ο νομός και στην καλλιέργεια πατάτας (γεώμηλα). Με εξαιρετικές αποδόσεις που γενικά κινούνται από 15-60% πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, οι καλλιέργειες πατάτας δίνουν συνεχώς αυξανόμενες ετήσιες παραγωγές, ακόμα και τις χρονιές που οι χρησιμοποιούμενες για αυτές εκτάσεις μειώνονται.

Ενώ οι εκτάσεις για καλλιέργεια πατάτας μειώνονται σταδιακά στην περίοδο 1991-1995, από το 1996 και μετά αυξάνονται, πιθανότατα εξαιτίας της αυξημένης μεταποιητικής δραστηριότητας που αναπτύχθηκε για το προϊόν στο νομό (παραγωγή τσιπς), χωρίς ωστόσο να ξεπεράσουν τα 5.000 στρέμματα συνολικά.

Ο παρακάτω πίνακας επιβεβαιώνει τα όσα ισχύουν για τις καλλιεργούμενες εκτάσεις πατάτας, ενώ από το διάγραμμα φαίνεται ότι κατά την τελευταία τετραετία παρατηρείται μείωση των εκτάσεων, γεγονός που οφείλεται είτε στη δυσκολία των αγροτών να διαθέσουν το συγκεκριμένο προϊόν στους εμπόρους είτε στη χαμηλή τιμή πώλησής του. Ως αποτέλεσμα, οι περισσότεροι αγρότες καταφεύγουν σε άλλα πιο προσοδοφόρα είδη καλλιέργειας.

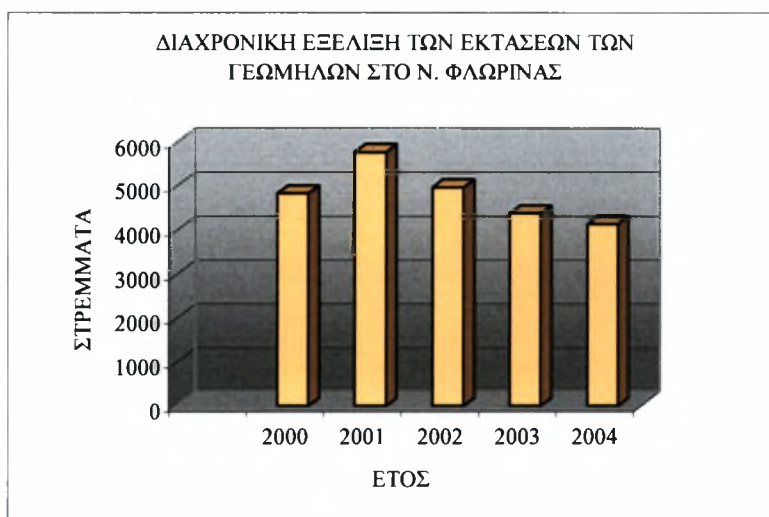
Πίνακας 14: Εκτάσεις γεώμηλων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΓΕΩΜΗΛΑ (στρέμματα)
2000	4.832
2001	5.775
2002	4.976
2003	4.387
2004	4.134

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων

Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 14: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων γεώμηλων στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Ακόμα, στην περιοχή του Δήμου Περάσματος, στις υπώρειες του Βιτσιού υπάρχει πολυετής παράδοση στην καλλιέργεια φράουλας, φαινόμενο σχεδόν μοναδικό σε ένταση και έκταση στην ελληνική επικράτεια.

Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση των ζαχαρότευτλων, των οποίων η παραγωγή υπόκειται σε ποσοστώσεις (ΑΝΦΛΩ, 2005β), με αποτέλεσμα η κατά έτος παραγωγή να ποικίλει ανάλογα με τις ανάγκες της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης που απορροφά το σύνολο της τοπικής παραγωγής, κάτι που φαίνεται και από τα παρακάτω δεδομένα.

Πίνακας 15: Εκτάσεις ζαχαρότευτλων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΖΑΧΑΡΟΤΕΥΤΛΑ (στρέμματα)
2000	17.617
2001	15.582
2002	14.197
2003	10.877
2004	4.885

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων

Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 15: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων ζαχαρότευτλων στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Αξιοπρόσεκτε είναι η μείωση των εκτάσεων των ζαχαρότευτλων κατά την τελευταία πενταετία, με το 2004 να αποτελεί κρίσιμο έτος μιας και οι εκτάσεις έχουν μειωθεί κατά 73% σε σχέση με το έτος 2000.

Πάντως, στα πλαίσια του μονοψωνιακού καθεστώσ που επικρατεί, ο νομός Φλώρινας δείχνει ευνοημένος σε σύγκριση με τους άλλους Νομούς της Περιφέρειας, καθώς οι εκτάσεις όπου επιτρέπεται από την Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης (ΕΛΒΙΖ) η καλλιέργεια ζαχαρότευτλων αυξάνεται συνεχώς από τη στιγμή που εισήχθη η καλλιέργεια αυτή στο Νομό, στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

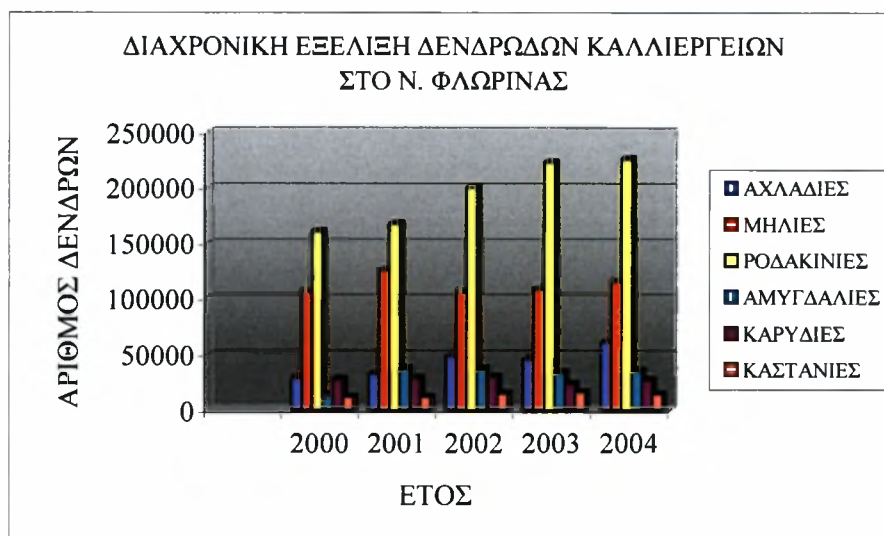
Υπάρχουν ακόμα στο νομό δενδρώδεις καλλιέργειες (μήλα, αχλάδια, ροδάκινα, κεράσια, αμύγδαλα κ.λπ.) που εμφανίζουν σχετικό δυναμισμό, όχι τόσο από πλευράς στρεμματικών αποδόσεων όσο από πλευράς ποιότητας προϊόντων.

Πίνακας 16: Δενδρώδεις καλλιέργειες (ανά αριθμό δένδρων) στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΑΧΛΑΔΙΕΣ	ΜΗΛΙΕΣ	ΒΕΡΥΚΟΚΙΕΣ	ΡΟΔΑΚΙΝΙΕΣ	ΚΕΡΑΣΙΕΣ	ΒΥΣΣΙΝΙΕΣ	ΚΥΔΩΝΙΕΣ	ΔΑΜΑΣΚΥΝΙΕΣ	ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	ΚΑΡΥΔΙΕΣ	ΚΑΣΤΑΝΙΕΣ
2000	29.711	107.686	140	160.771	1.109	1.528	321	196	13.699	28.171	12.343
2001	33.287	126.331	2.670	167.871	1.104	1.543	321	1.475	37.049	29.001	12.393
2002	48.745	105.903	7.570	200.481	1.379	1.248	156	1.975	37.259	30.081	15.203
2003	46.135	108.631	17.070	223.141	1.429	1.208	866	2.775	34.195	24.053	16.203
2004	61.230	115.906	24.020	226.271	1.499	1.033	1.741	4.770	36.140	27.568	14.819

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 16: Διαχρονική εξέλιξη των κυριότερων δενδρωδών καλλιεργειών στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Το παραπάνω διάγραμμα απεικονίζει την κυριαρχία του ροδάκινου (Δ. Φιλώτα) που προορίζεται για τα εργοστάσια κομπόστας των γειτονικών νομών, ενώ ακολουθούν δυναμικά οι μηλιές και οι αχλαδιές (Δ. Περάσματος). Αξίζει να αναφερθεί ότι ο νομός Φλώρινας βρίσκεται αρκετά ψηλά σε επίπεδο επικράτειας στην παραγωγή μήλων, αφού κατείχε το 2001 την 8^η θέση στην επικράτεια, με ποσοστό 3,5% της παραγωγής της χώρας.

Μέρος των παραγόμενων ποσοτήτων μεταποιείται εντός του νομού, παράγοντας άριστης ποιότητας γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες και συσκευασμένους ξηρούς καρπούς, που απορροφώνται κυρίως από την εγχώρια αγορά, ενώ το υπόλοιπο διατίθεται νωπό στην εγχώρια ή και διεθνή αγορά.

Με βάση όμως στοιχεία που προκύπτουν από μελέτες της ΑΝΦΛΩ, από το 1993 και μετά, συμβαίνει το αξιοπρόσεκτο φαινόμενο να μειώνεται σταθερά το μέγεθος της παραγωγής των δενδρωδών καλλιεργειών, παρά την αναγνώριση της σημασίας των παραδοσιακών προϊόντων στην τοπική αγροτική οικονομία και παρά το συγκριτικό πλεονέκτημα που προσδίδει το κλίμα του νομού σε αυτές.

Αντίστοιχο δυναμισμό παρουσιάζουν και οι αμπελοκαλλιέργειες της περιοχής Αμυνταίου. Με έμφαση στην ποικιλία Ξινόμαυρο, ο ΕΑΣ Αμυνταίου παράγει κρασί φημισμένης ποιότητας (VQIRO) για το οποίο έχουν εκχωρηθεί δικαιώματα ονομασίας προέλευσης και έτσι διαθέτει στην αγορά 11 ετικέτες (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Εκτός βέβαια από την δραστηριοποίηση της ΕΑΣ Αμυνταίου στον τομέα του κρασιού, στην περιοχή δραστηριοποιούνται όλο και περισσότεροι ιδιώτες οινοπαραγωγοί παράγοντας κρασί και βιολογικά αποστάγματα.

Πρώτος στην καλλιέργεια αμπελιών και με σημαντική διαφορά από τους υπολοίπους έρχεται ο δήμος Αμυνταίου, στον οποίο καλλιεργούνται σταθερά εκτάσεις περίπου 5.500 στρεμμάτων.

Πίνακας 17: Καλλιεργούμενα αμπέλια στο δήμο Αμυνταίου κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	2000	2001	2002	2003	2004
Δ. ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ (στρέμματα)	5.063	5.523	5.653	5.367	5.533

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εργείων Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 17: Διαχρονική εξέλιξη των Καλλιεργούμενων αμπελών στο δήμο Αμυνταίου

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

Ήδη από την Κοινοτική Πρωτοβουλία (ΚΠ) LEADER II ενισχύθηκαν τρεις επενδύσεις εκτός της ΕΑΣ Αμυνταίου, στο να λειτουργήσει επισκέψιμο οινοποιείο, οικολογικό οινοποιείο και να δημιουργηθεί οικολογικός αμπελώνας 420 στρεμμάτων. Στόχος των φορέων του νομού είναι να μετατραπεί η ευρύτερη περιοχή του Αμυνταίου σε αμπελώνα της Δυτικής Μακεδονίας, παράγοντας κρασί και αποστάγματα τσίπουρου σε ποσότητες και με ποιότητα που θα χαρακτηρίζουν την περιοχή (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Επίσης, η ΕΑΣ Αμυνταίου με τη μακρόχρονη εμπειρία της στον τομέα του κρασιού έχει πιστοποίηση κατά HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points) της διαδικασίας παραγωγής του κρασιού και κατά ISO (International Standards Organization) της ποιότητα του τελικού προϊόντος.

Ο Αγροτικός Τομέας, στο σύνολο της περιοχής, αποτελεί τον κυρίαρχο κλάδο της οικονομίας με δύο κύριες κατευθύνσεις, τη φυτική και τη ζωική παραγωγή.

Σε σύνολο 516.000 στρεμμάτων περίπου συνολικής έκτασης της περιοχής, η γεωργική γη καταλαμβάνει ελάχιστο μέρος, δηλαδή περίπου 28.000 στρέμματα (ποσοστό 5,5%) όταν στο σύνολο της Ελλάδας το αντίστοιχο ποσοστό είναι περίπου 30%, ενώ το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνουν κατά σειρά τα δάση (κυρίως δρυός), οι λίμνες και οι γυμνές χορτολιβαδικές και βραχώδεις εκτάσεις (Φλώρινα 26% γεωργική γη, Δυτική Μακεδονία 25% γεωργική γη) (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ιδιαίτερα αισιόδοξο είναι το γεγονός ότι ο πρωτογενής τομέας κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών (76% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών, με βάση στοιχεία της ΑΝΦΛΩ).

B.3.2.1.2. Τοπικά προϊόντα

Μοναδική ίσως δραστηριότητα που συνεχίζει επαγγελματικά στην περιοχή και συγκεκριμένα στο Βαρικό είναι η καλαθοπλεκτική - χορτοπλεκτική. Παλαιότερα χρησιμοποιούσαν άγρια ιτιόβεργα, ενώ τώρα καλλιεργείται ψάθα σε μεγάλες φυτείες, ένα φυτό που φυτρώνει μόνο στην περιοχή του Βαρικού (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 29).

Κάτι μοναδικό, που σε καμιά γωνιά όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και του κόσμου όλου δεν υπάρχει, είναι τα χειροποίητα παραδοσιακά κεριά της Φλώρινας. Η κηροπλαστική στη Φλώρινα είναι μία παράδοση που ξεκινά από το Βυζάντιο και την τέχνη αυτή ασκούν ακόμα μερικοί βιοτέχνες, όπως ακριβώς την κληρονόμησαν από τους πατεράδες τους. Φτιάχνονται από γνήσιο κερύ μέλισσας, και συνήθιζαν να συνοδεύουν κάθε λατρευτική και μη εκδήλωση του κατοίκου (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 29).

Το Αμύνταιο, γνωστό για τα κρασιά του που χαρακτηρίζονται ανώτερης ποιότητας, βρίσκεται σε ένα οροπέδιο με ένα μέσο ύψος 600 - 700 μ. και έχει ιδανικό κλίμα για την καλλιέργεια της ποικιλίας Ξινόμαυρο, τη δυναμικότερη των ελληνικών σταφυλιών, η οποία βασιλεύει σε όλη την περιοχή. Ένα άλλο διάσημο προϊόν της περιοχής είναι επίσης τα φρουτώδη κρασιά με άρωμα φράουλας, μούρων και λεμονιού, αλλά και βανίλιας, μήλου και βερίκοκου. Ο δήμος Αμυνταίου διαθέτει Υπαίθριο Μουσείο αμπελοοινικής κληρονομιάς, με συλλογή από αντικείμενα και εργαλεία που αφορούν στην αμπελοκαλλιέργεια και στην οινοποίηση (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 28).

Τα γλυκά κουταλιού τείνουν πια να είναι ονομασία προέλευσης, μιας και μυστικό στη συνταγή τους είναι η ίδια η φύση. Έτσι, τοπικά προϊόντα, χάρη στο μεράκι και την εμπειρία των γυναικών της περιοχής, μετατρέπονται σε γλυκίσματα διεθνούς φήμης.

Τα φασόλια ελέφαντες και γίγαντες από τη Φλώρινα είναι το βασικό συστατικό της πασίγνωστης παραδοσιακής Ελληνικής συνταγής, την περιβόητη φασολάδα. Είναι αναμφισβήτητα ιδιαίτερα υγιεινά και θρεπτικά τρόφιμα και εύκολα βρίσκουν θέση στη Μεσογειακή διατροφή και δίαιτα. Τα φασόλια ελέφαντες και γίγαντες ανήκουν στην ίδια ελληνική ποικιλία φασολιών εξαιρετικής ποιότητας. Η διαφοροποίηση των δυο κατηγοριών γίνεται βάσει του μεγέθους τους και η εκπληκτική ποιότητα τους οφείλεται στο συνδυασμό του μικροκλίματος και της εδαφολογικής σύστασης της περιοχής. Το 1994 η Ελλάδα αναγνώρισε τα φασόλια ελέφαντες και γίγαντες Φλωρίνης ως ΠΟΠ. Η αρμόδια επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα αναγνώρισε ως Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 25).

Αν και όλη η περιοχή έχει πολύ ανεπτυγμένη κτηνοτροφία, περιοχές όπως η Κρυσταλλοπηγή και η Κέλλη φημίζονται ιδιαίτερα για τα τυριά τους, αφού οι νοικοκυρές της περιοχής διαφυλάττουν πιστά τις συνταγές της μακεδονικής γης (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 27).

Κάτι που δε συνηθίζεται σε άλλες περιοχές της Ελλάδας είναι ότι στη Φλώρινα κάθε χωριό της έχει για 'σήμα κατατεθέν' ένα προϊόν. Έτσι, μοναδικές θεωρούνται οι πιπεριές από τον Αετό και οι πατάτες από το Σκλήθρο. Τα τελευταία χρόνια γίνονται εκδηλώσεις προς τιμή τοπικών αυτών προϊόντων (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 27).

Πίνακας 18: Εκτάσεις πιπεριών στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΠΗΠΕΡΙΕΣ (στρέμματα)
2000	479
2001	466
2002	529
2003	551
2004	856

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εγγείων
Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ιδία επεξεργασία

Οι πιπεριές Φλωρίνης είναι το γνωστότερο τοπικό προϊόν της περιοχής, με εξαιρετική ποιότητα, το οποίο συνοδεύει τη διατροφή των ντόπιων κατοίκων καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Τα τελευταία χρόνια, τόσο ο αριθμός των στρεμμάτων όσο και η παραγωγή έχουν αυξηθεί σημαντικά, καθιστώντας τες ένα από τα δυναμικότερα προϊόντα στο νομό.

Γράφημα 18: Διαχρονική εξέλιξη των εκτάσεων πιπεριών στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

B.3.2.2. Κτηνοτροφία

Η Κτηνοτροφία συμμετέχει σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 60% και 65% στην ακαθάριστη αξία της γεωργικής παραγωγής του νομού Φλώρινας, αφού η κτηνοτροφική δραστηριότητα στα χωριά των ορεινών όγκων της περιοχής είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ως αποτέλεσμα, ο νομός μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί ως κτηνοτροφικός.

Οι νομευτικοί πόροι του νομού, δηλαδή η γεωργική γη που καλλιεργείται για παραγωγή ζωοτροφών, οι βοσκότοποι, τα αλπικά λιβάδια, οι αγραναπαύσεις, οι δασικές εκτάσεις και οι εποχιακά βοσκήσιμες εκτάσεις, αξιοποιούνται άριστα από την προβατοτροφία, την αιγοτροφία, τη βοοτροφία ελεύθερης εκτροφής και την αγελαδοτροφία γαλακτοπαραγωγής (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

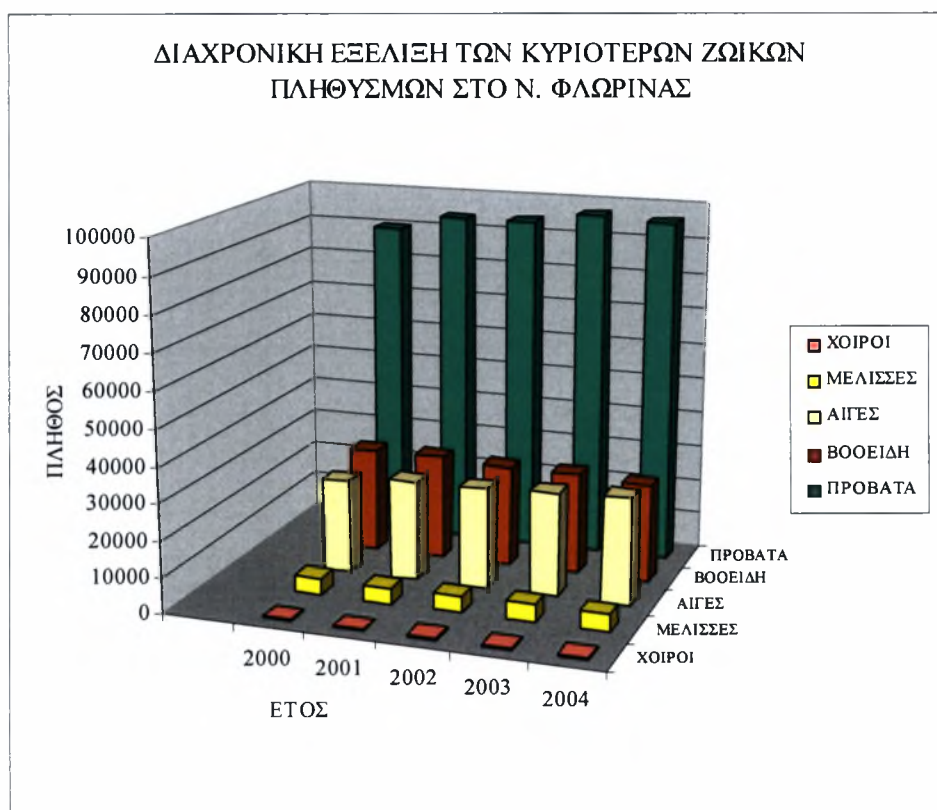
Σήμερα, το εκτρεφόμενο ζωικό κεφάλαιο του νομού περιλαμβάνει σχεδόν όλα τα αγροτικά ζωικά είδη. Επικρατούν τα πρόβατα, οι κατσίκες και οι αγελάδες γαλακτοπαραγωγής, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση στην εκτροφή στρουθοκαμήλων, και ιδιαίτερα στο δήμο Κάτω Κλεινών.

Πίνακας 19: Κυριότεροι ζωικοί πληθυσμοί στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΧΟΙΡΟΙ	ΜΕΛΙΣΣΕΣ	ΑΙΓΕΣ	ΒΟΟΕΙΔΗ	ΠΡΟΒΑΤΑ
2000	458	4.851	26.322	29.484	90.056
2001	468	4.485	27.975	29.550	93.979
2002	558	4.938	28.173	28.426	94.276
2003	529	5.228	29.122	28.660	97.104
2004	547	4.858	29.768	27.534	96.008

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εργειών Βελτιώσεων Νομαρχίας Φλώρινας, Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 19: Διαχρονική εξέλιξη των κυριότερων ζωικών πληθυσμών στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

Η εκτροφή προβάτων και αιγών σε μία εκμετάλλευση είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα του νομού Φλωρίνης και αυτό είναι συνέπεια της γεωγραφικής διαμόρφωσης και της φυτοκοινωνικής σύνθεσης των υπάρχοντων βοσκοτόπων του νομού, όπου η μακρόχρονη εμπειρία των κτηνοτρόφων είχε ως αποτέλεσμα την μετατροπή των εκτροφών σε μικτές, προβάτων και αιγών, για την καλύτερη εκμετάλλευση της φυτικής βλάστησης των βοσκοτόπων (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Η χοιροτροφία και η πτηνοτροφία σχεδόν απουσιάζουν (2 χοιροτροφικές και 2 ωοπαραγωγικές εκτροφές ορνίθων), η δε επιτόπια κατανάλωση στηρίζεται σε εισαγωγές χοιρινού κρέατος και κοτόπουλων από περιοχές εκτός νομού.

Αισιόδοξες είναι οι εξελίξεις κατά τα έτη 1990 και 2000, αφού για το σύνολο της περιοχής σημειώνεται αύξηση στη σύνθεση του ζωικού κεφαλαίου. Το 2001 υπήρχαν στην περιοχή 3.500 κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, κυρίως οικογενειακής μορφής (από αυτές μόνο 500 εκτρέφουν περισσότερα από 10 ζώα) (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Υπάρχουν επίσης μονάδες άλλων εκτροφών, όπως είναι η μονάδα εκτροφής μουλαριών, στην οποία εκτρέφονται 18 μουλάρια και διάφορες μονάδες εκτροφής αγριόχοιρων οι οποίες εκτρέφουν συνολικά 300 αγριόχοιρους (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Γενικά, κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις υπάρχουν τόσο εντός όσο και εκτός των οικισμών. Προβλήματα παρουσιάζουν όσες απ' αυτές είναι μέσα στους οικισμούς και εκφράζεται η ανάγκη να μεταφερθούν. Ιδιαίτερους χώρους για άρμεγμα διαθέτουν μόνο οι σύγχρονες μονάδες, οι οποίες είναι εξοπλισμένες με σύγχρονες αρμεκτικές μηχανές και ψυγεία για τη συντήρηση του γάλακτος.

B.3.2.2.1. Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων

Τα κύρια κτηνοτροφικά προϊόντα που παράγονται στο νομό Φλώρινας προέρχονται από τη βοοτροφία και την αιγοπροβατοτροφία, ενώ η χοιροτροφία και η πτηνοτροφία δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η ζωική παραγωγή (σε κιλά) για τα έτη 1991, 1998 και 2000-2004.

Πίνακας 20: Κτηνοτροφικά προϊόντα στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 2000 - 2004

ΕΤΟΣ	ΤΥΡΙ ΜΑΛΛΑΚΟ (kg)	ΤΥΡΙ ΣΚΛΗΡΟ (kg)	ΜΥΖΗΘΡΑ (kg)	ΚΡΕΜΑ (kg)	ΜΑΛΛΙΑ ΠΡΟΒΑΤΩΝ (kg)	ΜΕΛΙ (kg)	ΚΕΡΙ (kg)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΥΓΩΝ ΟΡΝΙΘΩΝ
1991	1.330.000	602.000	*	*	83.000	49.000	*	9.771.000
1998	800.000	1.200.000	*	*	88.000	45.000	*	8.500.000
2000	842.550	745.000	88.935	20.500	88.370	49.890	709	7.451.300
2001	638.580	45.000	9.220	500	94.085	46.900	701	7.441.000
2002	687.877	45.000	9.140	500	112.730	47.850	952	7.326.850
2003	372.135	300	8.350	1.500	93.976	64.536	1.815	5.838.950
2004	318.950	2.850	6.980	1.000	91.114	61.336	1.368	6.014.050

* έλλειψη στοιχείων

Πηγή: Διεύθυνση Προγραμματισμού & Εργείων Βελτιώσεων
Νομαρχίας Φλώρινας, ΑΝΦΛΩ, 2005β, Ίδια επεξεργασία

Παρατηρούμε ότι η παραγωγή σε τυρί (μαλακό και σκληρό) μειώνεται σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια. Το ίδιο ισχύει και για τα άλλα παράγωγα του γάλακτος, όπως η μυζήθρα και η κρέμα. Πλέον, τα σύγχρονα νοικοκυριά απευθύνονται σε μεγάλες αγορές για να προμηθευτούν τα παραπάνω προϊόντα κι έτσι η παραγωγή των τοπικών αγαθών έχει σημειώσει ραγδαία πτώση.

Το ίδιο βέβαια δεν ισχύει και για τα προϊόντα που προέρχονται από τις μέλισσες, αφού τόσο το μέλι όσο και το κερύ έχουν αυξήσει τις αποδόσεις τους. Τέλος, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η πτηνοτροφία δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στο νομό και συνεπώς ο αριθμός των αυγών εμφανίζεται μειωμένος.

Ο νομός βρίσκεται αρκετά ψηλά σε επίπεδο επικράτειας στην παραγωγή γάλακτος, αφού κατείχε το 2001 την 8η θέση στην επικράτεια, με ποσοστό 3,1% της παραγωγής της χώρας.

Όσον αφορά στα κτηνοτροφικά φυτά, το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής τους απορροφάται ακατέργαστα από την κτηνοτροφία του νομού, ενώ παράλληλα τροφοδοτεί δύο μεταποιητικές μονάδες για παραγωγή τυποποιημένων ζωοτροφών, μια ιδιωτική μονάδα και μια πλήρως εκσυγχρονισμένη της ΕΑΣ Φλώρινας (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

B.3.2.3. Δάση

Τα δάση της περιοχής αποτελούν αναμφισβήτητα έναν από τους σημαντικότερους φυσικούς πλούτους, όχι τόσο από οικονομικής άποψης, όσο κυρίως για την μεγάλη οικολογική και αισθητική τους αξία. Ακόμη και στα απομακρυσμένα από το δρόμο ψηλά δάση οξιάς, που θεωρούνται τα παραγωγικότερα και οικονομικά αποδοτικότερα των ειδών, αναγνωρίζεται η τεράστια συμβολή τους στην προστασία των εδαφών από διάβρωση, στη μείωση των χειμαρρικών φαινομένων, στη δημιουργία βιοχώρων της άγριας πανίδας, στην παροχή ευκαιριών υπαίθριας δασικής αναψυχής και άλλων υπηρεσιών που δεν αποτιμώνται εύκολα σε χρηματικές μονάδες παρ' όλη την μεγάλη αξία τους (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Πίνακας 21: Εδαφοπονική εκμετάλλευση στο Ν. Φλώρινας

Εδαφοπονική εκμετάλλευση	Στρέμματα	Ποσοστό %
Δασοσκεπής έκταση	620.898	32,26
Μερικώς Δασοσκεπής έκταση	78.870	4,10
Γυμνές χορτολιβαδικές εκτάσεις	427.323	22,20
Άγονες εκτάσεις - Οικισμοί	52.820	2,74
Καλλιεργούμενες εκτάσεις	624.081	32,43
Λίμνες- Λοιπές χρήσεις	120.609	6,27
Σύνολο	1.924.601	100

Πηγή: Διεύθυνση Δασών Φλώρινας

Η συνολική έκταση του νομού ανέρχεται σε 192.460,1 Ha (πίνακας 21), από τα οποία το 1/3 περίπου καλύπτεται από δασικές εκτάσεις.

Πίνακας 22: Ιδιοκτησίες δασικής γης στο Ν. Φλώρινας

Ιδιοκτησίες δασικής γης	Ποσοστό %
Δημόσια	50,1
Δημοτικά (κοινοτικά)	35,71
Εκκλησιαστικά	0,01
Συνιδιόκτητα	10,1
Ιδιωτικά	4,08

Πηγή: Διεύθυνση Δασών Φλώρινας

Όσον αφορά στους ιδιοκτήτες της δασικής γης, το 50% ανήκουν στο δημόσιο, ενώ περίπου το 35% ανήκει στους δήμους. Μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 4% φαίνεται να αποτελεί ιδιωτική γη.

Γράφημα 20: Ιδιοκτησίες δασικής γης στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Σήμερα, όλα τα Δασικά Συμπλέγματα (ΔΣ) βρίσκονται κάτω από κανονική διαχείριση με βάση λεπτομερείς διαχειριστικές μελέτες που περιγράφουν τις επί μέρους δασικές ενότητες, τα γενικά και ειδικά χαρακτηριστικά που τις διέπουν και καθορίζουν το σχεδιασμό της διαχείρισής τους.

Οι διαχειριστικές μελέτες συντάσσονται κάθε 5 - 10 χρόνια από το δημόσιο ή τους δασοκτήμονες και υλοποιούνται με την εποπτεία της Διεύθυνσης Δασών Φλώρινας.

Η δρυς αποτελεί το κυρίαρχο είδος στα δάση των Πρεσπών, καλύπτοντας το 50% των εκτάσεών τους, από το ύψος της λίμνης (853 μ.) μέχρι το υψόμετρο των 1.450 μ. περίπου. Στα Κορέστια, το ποσοστό αυτό μειώνεται στο 37% των δασοσκεπών εκτάσεων (κυρίαρχο είδος είναι η οξιά με 53%), ενώ στο σύνολο της περιοχής επικρατεί η δρυς (43%) έναντι της οξιάς (38,6%) (Διεύθυνση Δασών Φλώρινας, 2005).

Σπερμοφυή άτομα δρυός παρουσιάζονται στα ψηλότερα σημεία των συστάδων και κυρίως σε μικρές συστάδες με οξιά. Τα πρεμνοφυή δρυοδάση υλοτομούνται αποψιλωτικά (με παρακράτημα 10-20% της συνολικής έκτασής τους) κάθε 20 περίπου χρόνια, για την ανίδρυση του ξυλώδους κεφαλαίου και τη δημιουργία βελτιωμένου δάσους (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Έτσι, η σημερινή μορφή τους επιτρέπει σχεδόν αποκλειστικά μόνο την παραγωγή καυσόξυλων, ενώ η συμμετοχή τους στην τεχνική ξυλεία περιορίζεται μόλις στο 10% του συνόλου της. Αντίθετα, καλύπτει το 50% του συνόλου των καυσόξυλων, ενώ το ποσοστό της δρυός αυξάνεται στην περιοχή των Πρεσπών σε 62%.

Περίπου το 60% των δασών της οξιάς ανήκουν στα υπ' αναγωγή δάση, εμφανίζοντας έτσι κυρίως σπερμοφυή μορφή, αλλά με άτακτα και διασκορπισμένα άτομα, περιορίζοντας έτσι σε λίγα συμπλέγματα της κατά συνεδρίες, ομάδες και λόγχμες εμφανίσεις (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Η οξιά καλύπτει το 90% της παραγόμενης τεχνικής ξυλείας, ενώ στο σύνολο αυτής το 72% προέρχεται από την περιοχή των Κορεστίων (Πρέσπες 28%).

Σπάνιο μικτό δάσος Λευκής Ελάτης και οξιάς, μεγάλης οικολογικής αξίας εμφανίζεται στον Άγιο Γερμανό σε υπόστρωμα από γρανίτη και σε βόρειες κυρίως εκθέσεις. Μικτά δάση πλατύφυλλων (κυρίως δρυς, άρκευθος, σφένδαμος, πυξός, κράταιγος, αριά κ.ά.) φύονται στην περιοχή Οξυάς – Μικρολίμνης μέχρι τα σύνορα

με την Αλβανία, περιοριζόμενα λόγω κλιματοεδαφικών συνθηκών στο νοτιότερο τμήμα του δρυμού (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Στη διαχειριστική ευθύνη όλων των αρμόδιων φορέων τίθεται ως κύριος στόχος η διατήρηση και ενίσχυση του προστατευτικού ρόλου των δασικών οικοσυστημάτων.

B.3.2.4. Αλιεία

Η αλιεία αποτελεί έναν ακόμα κλάδο πρωτογενούς οικονομικής δραστηριότητας, ο οποίος τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε οριακό σημείο λόγω της υποβάθμισης των άλλοτε ανθηρών υγροτόπων του νομού.

Έτσι, η εκμετάλλευση των επιφανειακών υδάτων του νομού για παραγωγή ψαριών γίνεται σήμερα με περιστασιακό και εμπειρικό τρόπο. Η ορθολογική αλιευτική αξιοποίηση των λιμνών προσκρούει σε μια σειρά προβλημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισής τους, με αποτέλεσμα η αλιεία στο νομό να παρουσιάζει σημαντική πτώση στην παραγωγή. Παρουσιάζεται διαφοροποίηση στα αλιεύομενα είδη με σημαντική υποχώρηση των τσιρονιών (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ο αριθμός των επαγγελματιών ψαράδων ανέρχεται μόλις σε είκοσι, ενώ στο νομό υπάρχουν οι ακόλουθοι αλιευτικοί συνεταιρισμοί:

- Συνεταιρισμός Αγίου Παντελεήμονα (Βεγορίτιδα) με 24 μέλη
- Συνεταιρισμός Λιμνοχωρίου (Ζάζαρη) με 28 μέλη
- Συνεταιρισμός Ψαράδων (Πρέσπες) με 67 μέλη
- Συνεταιρισμός Αναργύρων (Χειμαδίτις) με 10 μέλη

Οι δραστηριότητες των συνεταιρισμών είναι υποτυπώδεις, καθώς οι ψαράδες διαθέτουν μόνοι τους τις αλιεύομενες ποσότητες. Όσον αφορά στα επαγγελματικά σκάφη που υπάρχουν στο νομό, συναντώνται 19 στη λίμνη Ζάζαρη, 32 στη λίμνη Βεγορίτιδα, 9 στη λίμνη Πετρών, 67 στις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα και 10 στη λίμνη Χειμαδίτιδα (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ωστόσο, η αλιεία, ως οικονομικός κλάδος του πρωτογενούς τομέα, δεν μπορεί να παραβλεφθεί. Παρόλο που αυτή την στιγμή δεν κατέχει σημαντική θέση στην παραγωγή όπως παλαιότερα, μέχρι τη δεκαετία του 1970 αποτελούσε μια από τις κύριες δραστηριότητες των κατοίκων, αποφέροντας οικονομικά οφέλη και συμβάλλοντας σε σημαντικό βαθμό στη διατροφή του πληθυσμού της περιοχής.

B.3.2.5. Ορυκτός πλούτος

Ο ορυκτός πλούτος συμμετέχει δυναμικά στην οικονομία της περιοχής αφού τα πλούσια κοιτάσματα λιγνίτη και ξυλίτη στο υπέδαφος του νομού τον καθιστούν έναν από τους κυριότερους ενεργειακούς παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας.

Έτσι, οι σταθμοί ΑΗΣ χρησιμοποιούν ως πρώτη ύλη τον καύσιμο λιγνίτη (ξυλίτη), ο οποίος προμηθεύεται από τα επιφανειακά ορυχεία Αχλάδας και Κλειδίου της ΔΕΗ και από ιδιωτικά λιγνιτορυχεία της περιοχής.

Επιπρόσθετα, το υπέδαφος του δήμου Μελίτης είναι πλούσιο σε λιγνίτες και γι' αυτό υπάρχουν στην περιοχή τα λιγνιτορυχεία Αχλάδας - Βεύης που απασχολούν σημαντικό αριθμό εργαζομένων.

B.3.3. Δευτερογενής τομέας

B.3.3.1. Κύρια χαρακτηριστικά του δευτερογενούς τομέα (ΑΝΦΛΩ, 2005β)

Όσον αφορά στο δευτερογενή τομέα, την τελευταία εικοσαετία η Φλώρινα δεν παρακολούθησε τους ρυθμούς αύξησης της βιομηχανικής απασχόλησης που σημειώθηκαν στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Παρόλα αυτά, φαίνεται να αντιστέκεται περισσότερο στην κάμψη των μεγεθών της βιομηχανίας, που χαρακτηρίζει τα τελευταία χρόνια την περιφέρεια. Η δομή του βιομηχανικού ιστού του νομού χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία μικρών μονάδων.

Στη βιομηχανία αναλογεί το 20% του προϊόντος του νομού το 2001 (ΕΣΥΕ), από 16% το 1997 (7,4% ορυχεία - μεταλλεία, 7% κατασκευές, ενώ η συμμετοχή της μεταποίησης αυξήθηκε από 1,7% το 1997 σε 3,4% το 2001).

Η κλαδική σύνθεση της μεταποιητικής δραστηριότητας παραμένει σχετικά σταθερή. Οι κλάδοι τροφίμων, ποτών και ένδυσης αντιπροσωπεύουν το 50% της συνολικής βιομηχανικής απασχόλησης του νομού.

Οι διορθωτικοί δείκτες της μεταποίησης δεν παρουσιάζουν θεαματικές μεταβολές, ενώ ο επενδυτικός δυναμισμός αρχίζει να εξασθενεί προς το τέλος της δεκαετίας. Η τριετία 1991-93 χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά ασθενή εγκατάσταση νέων μονάδων, γεγονός που συνδέεται με τα φαινόμενα γενικότερης καθίζησης την τελευταία περίοδο. Παρόλα αυτά, ο νομός Φλώρινας δεν απειλείται από τα φαινόμενα διαρθρωτικών αλλαγών κλίμακας στη βιομηχανία (αλλαγές ιδιοκτησιακού καθεστώτος, κλείσιμο μονάδων, μετεγκατάσταση, κ.λπ.).

Η μεταποιητική δραστηριότητα αναπτύχθηκε στηριζόμενη στα κίνητρα του Ν. 1262/82, στην εντοπιότητα των επιχειρηματιών και στη διαθεσιμότητα των πρώτων υλών. Επίσης, η προοπτική ανάπτυξης εργασιών στη γειτονική Γιουγκοσλαβία, υπήρξε ισχυρός παράγοντας για την εγκατάσταση αρκετών βιομηχανικών μονάδων στη Φλώρινα. Όμως, οι εκκρεμότητες με την Αλβανία, καθώς και οι αλλαγές του γενικού πλαισίου άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, σε συνδυασμό με την κρίση στην περιοχή των Βαλκανίων (εμπάργκο στη Νέα Γιουγκοσλαβία και οικονομικό εμπάργκο στα Σκόπια) κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικά ήταν για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, οι επιχειρήσεις της Φλώρινας έχουν αναπτύξει μικρή εξαγωγική δραστηριότητα, η συμμετοχή τους σε προγράμματα ή κοινοτικές πρωτοβουλίες είναι υποτυπώδης, η διάθεση προϊόντων αφορά σε γεωγραφικά περιορισμένο χώρο, ενώ τα σχέδια για επέκταση των περισσότερων επιχειρήσεων, λόγω απουσίας είτε μηχανολογικού εξοπλισμού είτε στελεχών διοίκησης, είναι περιορισμένα. Έτσι, η εξέλιξη του τομέα είναι σταθερά φθίνουσα, σε συνδυασμό με τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν τα δίκτυα υποδομής.

Ο νομός Φλώρινας παρουσιάζει μικρή μεταποιητική δραστηριότητα και το κύριο χαρακτηριστικό του είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Στο νομό λειτουργούν δύο ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες (στην ευρύτερη περιοχή Αμυνταίου) καθώς και μια μονάδα στην περιοχή Μελίτης. Η τροφοδοσία των μονάδων γίνεται από λιγνιτωρυχεία της περιοχής.

Λόγω των δραστηριοτήτων της ΔΕΗ στην περιοχή, βάσει της απόφασης 'περί επιβολής τέλους Ανάπτυξης Βιομηχανικών Περιοχών Παραγωγής Ηλεκτρικού ρεύματος από Λιγνιτικούς Σταθμούς' του Υπουργείου Ανάπτυξης, η ΔΕΗ καταβάλλει στο νομό το 0,4% του ετήσιου κύκλου εργασιών της ως οικονομικό αντιστάθμισμα των διάφορων είδους περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων.

Η εξειδίκευση σε παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους μικρού μεγέθους, όπως μικρές μεταποιητικές μονάδες παραδοσιακών γλυκών κουταλιού, μαρμελάδας, κομπόστας καθώς και ποτών είναι χαρακτηριστική για το νομό. Η μεταποιητική δραστηριότητα όμως παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και βασική αιτία αποτελεί η επικέντρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στον πρωτογενή και τριτογενή τομέα διότι η περιοχή είναι απομακρυσμένη από μεγάλα αστικά κέντρα και υστερεί σε υλικοτεχνική υποδομή σε συνάρτηση με άλλες περιοχές του νομού.

Παρά το γεγονός ότι ο νομός δεν είναι η πιο βιομηχανική περιοχή της χώρας και οι υπηρεσίες που παρέχονται δεν έχουν εξωστρεφή χαρακτήρα ώστε να εστιάζουν κυρίως στον τοπικό πληθυσμό, ωστόσο αποτελούν σημαντικό μερίδιο του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της περιοχής και απασχολούν ένα πολύ σημαντικό ποσοστό του ανθρώπινου δυναμικού. Από μόνο του το γεγονός αυτό είναι αρκετό για να εστιάσουμε την προσοχή μας στους τομείς της μεταποίησης και της παροχής υπηρεσιών και να κατευθύνουμε τις πολιτικές προς την ενίσχυση του δευτερογενούς τομέα που σήμερα υστερεί.

Σε συνδυασμό με τις προοπτικές που ανοίγονται χάρη στη χρήση νέων τεχνολογιών, στην μερική άρση της γεωγραφικής απομόνωσης της περιοχής με την Εγνατία Οδό και τον κάθετο άξονά της, στη γεωγραφική θέση του νομού και τη γειτνίασή του με τις βαλκανικές χώρες, αλλά και σε ένα πλήθος συγκριτικών πλεονεκτημάτων (ποιοτικά αγροτικά προϊόντα, πλουτοπαραγωγικοί πόροι, ορυκτός πλούτος, υδατικό δυναμικό κ.α.), εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι τομείς της μεταποίησης και των συναφών υπηρεσιών αποτελούν ένα δυναμικό κεφάλαιο. Συνεπώς, οφείλουμε να το αναπτύξουμε και να το αξιοποιήσουμε στο μέγιστο δυνατό βαθμό, προκειμένου να αμβλυνθούν τα φαινόμενα ανεργίας και υποαπασχόλησης, φτώχειας και ερήμωσης της υπαίθρου.

B.3.3.2. Αριθμός και διάρθρωση των επιχειρήσεων ανά κλάδο

Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα ανήκει στους κλάδους των ειδών διατροφής, ποτών, ένδυσης, κατασκευή επίπλων, ενώ υπάρχουν ακόμη επιχειρηματικές μονάδες στους κλάδους των ελαστικών και των πλαστικών, αλλά σε μικρότερο αριθμό (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρηματικών μονάδων εμφανίζεται να έχουν τα δημοτικά διαμερίσματα της Φλώρινας, ως πρωτεύουσα του νομού, καθώς και του Αμυνταίου και του Φιλώτα, εξαιτίας των εργοστασίων ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ ακολουθούν με μικρότερο αριθμό τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα.

Πίνακας 23: Επιχειρήσεις ανά δήμο στο Ν. Φλώρινας

	Δ. ΦΛΩΡΙΝΑΣ	Δ. ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	Δ. ΜΕΛΙΤΗΣ	Δ. ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	Δ. Κ. ΚΛΕΙΝΩΝ	Δ. ΠΡΕΣΠΩΝ	Δ. ΛΕΤΟΥ	Δ. ΦΙΛΩΓΑ	Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΓΗΣ	Κ. ΒΑΡΙΚΟΥ	Κ. ΛΕΧΟΒΟΥ	Κ. ΝΥΜΦΑΙΟΥ
ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΑ- SUPER MARKET	34	25	30	22	9	8	12	13	1	4	5	1
ΚΑΦΕΝΕΙΑ- ΚΑΦΕΤΕΡΙΕΣ	168	63	76	48	42	19	52	40	4	9	12	6
ΨΗΣΤΑΡΙΕΣ	87	25	26	20	16	26	18	14	6	3	4	3
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ	21	10	2	0	1	0	0	2	0	0	0	0
ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	12	5	2	9	3	1	1	1	0	0	0	0
ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ	24	5	1	0	2	0	1	3	0	0	0	0
ΥΓΡΑ ΚΑΥΣΙΜΑ	15	10	13	5	6	0	5	12	2	1	1	0
ΚΟΥΡΕΙΑ- ΚΟΜΜΩΤΗΡΙΑ	44	9	2	1	1	1	1	3	0	0	1	0
ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΑ	20	10	4	5	2	2	3	4	0	1	1	0

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας, 2003

B.3.3.3. Είδος και νομική μορφή των επιχειρήσεων του νομού

Στο νομό Φλώρινας, το 1997 υπήρχαν συνολικά 758 εμπορικά καταστήματα και επιχειρήσεις από τις οποίες:

- ❑ Οι 61 (8,05% επί του συνόλου) δραστηριοποιούνταν στον κλάδο πώλησης και εμπορίας ενδυμάτων
- ❑ Οι 47 (6,2 %) στον κλάδο τροφίμων
- ❑ Οι 55 (7,6%) στον κλάδο οικοδομικών υλικών, χρωμάτων και σιδηρικών και
- ❑ Οι 38 (5%) στον κλάδο εισαγωγέων-εξαγωγέων

(ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Εμποροβιομηχανικού Επιμελητηρίου Φλώρινας, το έτος 2002 υπήρχαν 3.312 καταγεγραμμένες επιχειρήσεις στο νομό, ενώ σήμερα ο αριθμός αυτός, μέχρι το Μάιο, έφτασε τις 3.362 ενεργές επιχειρήσεις (πίνακας 24).

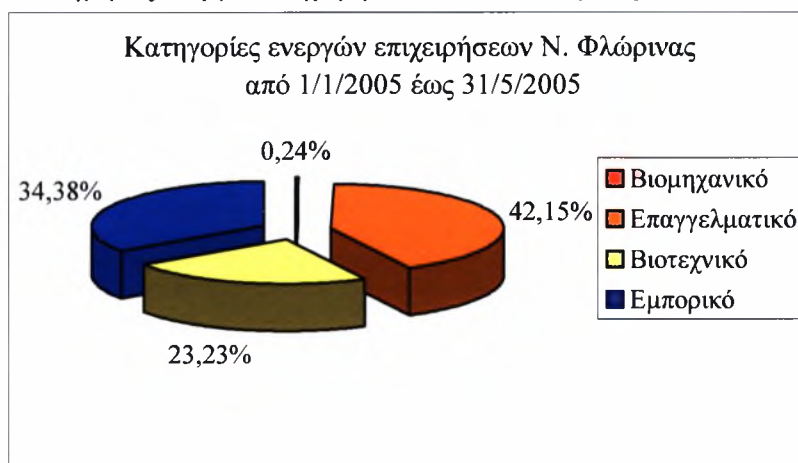
Πίνακας 24: Είδος και αριθμός ενεργών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας το 2005 (έως Μάιο)

Είδος επιχείρησης	Αριθμός ενεργών επιχειρήσεων
Βιομηχανικό	8
Επαγγελματικό	1.417
Βιοτεχνικό	781
Εμπορικό	1.156
Σύνολο	3.362

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας, 2003

Από το γράφημα προκύπτει το συμπέρασμα ότι το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνει ο επαγγελματικός κλάδος, ενώ αίσθηση προκαλεί το γεγονός ότι το βιομηχανικό κομμάτι είναι μηδαμινό.

Γράφημα 21: Κατηγορίες ενεργών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Με βάση τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα, ένα ποσοστό της τάξης του 90% περίπου είναι ατομικές επιχειρήσεις, κάτι που συμβαδίζει με τη σύγχρονη τάση ιδιωτικοποίησης και αποδεικνύει τη δυσκολία εύρεσης εργασίας, μιας και οι προηγούμενες απασχολούν ελάχιστα άτομα στο προσωπικό τους.

Πίνακας 25: Νομική μορφή ενεργών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας

Νομική μορφή	Αριθμός ενεργών επιχειρήσεων
Ανώνυμη Εταιρία	37
Ατομική Εταιρία	3.024
Εταιρεία περιορισμένης ευθύνης	14
Ετερόρρυθμη Εταιρία	13
Κερδοσκοπική Εταιρία	1
Κοινοπραξία	6
Κοινοτική Επιχείρηση	3
Κοινωνία	12
Μονοπρόσωπη ΕΠΕ	7
Ομόρρυθμη Εταιρία	220
Συνεταιρισμός	3
Συνεταιρισμός περιορισμένης ευθύνης	1
Τραπεζικός Οργανισμός	4
Υποκατάστημα Α.Ε.	6
Υποκατάστημα Ατομικής	7
Υποκατάστημα Ε. Ε.	1
Υποκατάστημα Ο. Ε.	3
Σύνολο	3.362

Πηγή :ΕΣΥΕ, 2001, Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας, 2003

B.3.3.4. Επενδυτικές δραστηριότητες στο δευτερογενή τομέα

Όσον αφορά στις επενδύσεις του δημόσιου τομέα, αυτές οφείλονται κυρίως στην υλοποίηση των έργων του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και αφορούν στην κατασκευή έργων υποδομής.

Από το 1994 μέχρι το 1999, μέσω διαφόρων αναπτυξιακών προγραμμάτων στην περιοχή, οι επενδύσεις που έγιναν ως προς το συνολικό ύψος επενδύσεων φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 26: Εξέλιξη μεταποιητικών επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας από το 1969 έως το 1999

Κατηγορίες επιχειρήσεων	Αριθμός επιχειρήσεων					
	1969	1973	1978	1984	1988	1999
Είδη διατροφής	105	118	97	97	88	81
Ποτά	92	162	31	73	24	10
Υφαντική ύλη	23	17	14	10	4	7
Ενδυση - Υπόδηση	101	91	62	58	63	46
Ξύλο - Φελλός	67	64	67	71	52	50
Επιπλοποιεία	20	25	33	37	50	57
Χαρτί	0	0	0	1	0	1
Εκτυπώσεις, εκδόσεις	6	5	6	9	9	14
Δέρμα - Γούνα	0	0	1	18	5	28
Ελαστικά - Πλαστικά	2	2	4	9	9	12
Χημικά	3	3	4	3	4	6
Παράγωγα πετρελαίου - άνθρακα	0	0	0	1	0	0
Προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά	29	27	18	21	10	39
Τελικά προϊόντα μετάλλου (εκτός μηχανών και μτφ. Μέσων)	68	80	85	77	65	105
Μηχανές-Συσκευές (εκτός ηλεκτρικών και μτφ. Μέσων)	2	4	13	10	15	11
Ηλεκτρικές συσκευές	2	2	6	8	12	48
Μεταφορικά μέσα	31	33	35	50	54	89
Λοιπές βιομηχανίες	6	2	9	1	1	17
ΣΥΝΟΛΟ	557	635	485	554	465	621

Πηγή: Ευρωσύμβουλοι ΑΕ – ΒΙΠΕΚ ΑΕ

Εξετάζοντας τις τάσεις που έχουν επικρατήσει τα τελευταία χρόνια, γίνεται φανερή η αύξηση του αριθμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων που αποτελούν δορυφόρους στις δραστηριότητες της ΔΕΗ (κατασκευή τελικών προϊόντων μετάλλου και κατασκευή ηλεκτρικών συσκευών), εις βάρος όλων σχεδόν των υπόλοιπων κλάδων.

Ακόμη και οι κλάδοι που θα μπορούσαν να τροφοδοτηθούν άμεσα από τις τοπικές πρώτες ύλες (είδη διατροφής, ποτά) γνωρίζουν μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτούς, με εξαίρεση την επιπλοποιεία που παρουσιάζει μικρή αύξηση.

Παράδοξο είναι επίσης το γεγονός ότι οι κλάδοι δέρματος - γούνας, ελαστικών - πλαστικών και προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά παρουσιάζουν αύξηση, παρά το ότι δε διαθέτουν αντίστοιχες εισροές από τον πρωτογενή τομέα του νομού για να τις στηρίξουν.

Ωστόσο, η χρήση του αριθμού των επιχειρήσεων ως μέτρο του δυναμισμού κάποιου κλάδου είναι καθαρά ενδεικτική, αφού το μεγάλο πλήθος δεν συνεπάγεται αναγκαστικά υγιή και δυνατό κλάδο και αντιστρόφως. Τυπικό παράδειγμα αποτελεί ο κλάδος των ειδών διατροφής, όπου ενώ ο αριθμός των επιχειρήσεων παρουσιάζει σταδιακή μείωση, υπάρχουν δύο επιχειρήσεις οι οποίες αποσπώντας επιδοτήσεις με χαρακτηριστική σταθερότητα, αυξάνουν το πάγιο κεφάλαιό τους και επεκτείνονται σε νέες αγορές, με θετικές συνέπειες στον κύκλο εργασιών τους (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Αντιθέτως, ο κλάδος της κατασκευής μεταφορικών μέσων που παρουσιάζει διαρκή και έντονη αύξηση στον αριθμό των καταστημάτων, ουσιαστικά περιλαμβάνει συνεργεία αυτοκινήτων και δικύκλων με μικρή προστιθέμενη αξία και συμβολή στην απασχόληση.

Εκτός από τον κλάδο των ειδών διατροφής, δυναμικός μπορεί να θεωρηθεί και ο κλάδος των ποτών. Το φημισμένης ποιότητας μεταλλικό νερό της κοινότητας Ξινού Νερού διαθέτει φυσικό πλεονέκτημα, το οποίο όμως δεν αξιοποιείται επαρκώς. Η δημοτική επιχείρηση Αμυνταίου που το εκμεταλλεύεται, προς το παρόν υπολειπεται, εμφανίζοντας περίπου 2.500 μπουκάλια ημερησίως. Η διαχείριση έχει περάσει σε αστική εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στην οποία συμμετέχει ο Δήμος Αμυνταίου, ενώ προγραμματίζονται επενδύσεις για την αύξηση της παραγωγής (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο κλάδος των κατασκευών, γεγονός που δικαιολογείται τόσο από την υψηλή συμμετοχή του κλάδου στη διαμόρφωση του ΑΕΠ του τομέα όσο και από την έντονη οικοδομική δραστηριότητα που εμφανίζει ο νομός τα τελευταία χρόνια.

Επίσης, η ΕΑΣ Αμυνταίου επέκτεινε τις δραστηριότητες στο κρασί μετά την αξιοποίηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER II, με επενδύσεις που αναδεικνύουν το τοπικό αυτό προϊόν όχι μόνο Πανελλαδικά αλλά και Ευρωπαϊκά.

Η δημιουργία του δικτύου των 'Δρόμων του Κρασιού της Μακεδονίας', η σύλληψη της οποίας έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '90, δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια αντιγραφή από την ήδη υπάρχουσα κατάσταση σε όλες τις οινοπαραγωγούς χώρες της Ευρώπης αλλά και του Νέου Κόσμου. Η προσπάθεια αυτή, η οποία εντάχθηκε στο πρόγραμμα LEADER, είχε σαν αποτέλεσμα να αποκτήσουν τα 25 περίπου οινοποιεία της Μακεδονίας, μικρά και μεγάλα, μια εξαιρετική υποδομή σε χώρους υποδοχής και παρουσιάσεων, να βελτιώσουν τον περιβάλλοντα χώρο, να προβληθούν με τις διάφορες εκδηλώσεις τοπικού αλλά και εθνικού επιπέδου που

πραγματοποιήθηκαν. Το κυριότερο όμως αποτέλεσμα ήταν η ανάπτυξη του πνεύματος προβολής και η αίσθηση συλλογικότητας (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

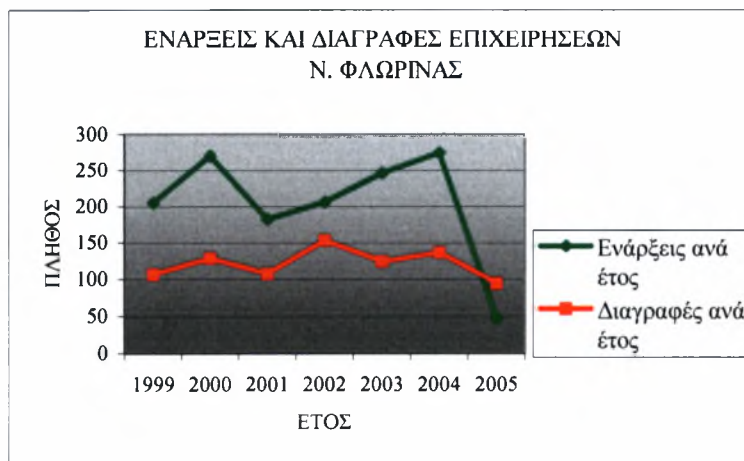
Συνεπώς, οι 'Δρόμοι του Κρασιού της Μακεδονίας' αποδείχτηκαν ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για τους οινοποιούς, μιας και επιτυγχάνουν όχι μόνο συστηματική προβολή των προϊόντων τους, αλλά και σημαντικές επί τόπου πωλήσεις στους επισκέπτες των οινοποιείων, γεγονός που έχει άμεσα πρακτικά αποτελέσματα (Μπουτάρης, 2004).

Πίνακας 27: Ενάρξεις και διαγραφές επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας (1999 - Μάιος 2005)

Ενάρξεις ανά έτος	Αριθμός επιχειρήσεων
1999	204
2000	269
2001	182
2002	205
2003	246
2004	274
2005 (από 1-1-05 έως 31-5-05)	46
Διαγραφές ανά έτος	Αριθμός επιχειρήσεων
1999	106
2000	128
2001	107
2002	153
2003	124
2004	136
2005 (από 1-1-05 έως 31-5-05)	94

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας, 2003

Γράφημα 22: Ενάρξεις και διαγραφές των επιχειρήσεων στο Ν. Φλώρινας (1999 – Μάιος 2005)

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

B.3.3.5. Μεταποίηση στο νομό Φλώρινας

Η βιομηχανική απασχόληση στο νομό Φλώρινας γνώρισε σημαντική αύξηση κατά την περίοδο 1978-1984 (μεταξύ των δύο απογραφών βιομηχανίας). Η αύξηση ήταν η περισσότερο εντυπωσιακή σε ολόκληρη την περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας για τη συγκεκριμένη περίοδο.

Πάντως, η θετική αυτή εξέλιξη δεν επιβεβαιώθηκε την περίοδο που ακολούθησε. Την περίοδο 1984-1988, η βιομηχανική απασχόληση στη Φλώρινα σημείωσε κάμψη κατά 14%, αφού ο νομός έχασε μεγάλο αριθμό θέσεων εργασίας, εξαιτίας του κλεισίματος μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, ενώ την ίδια περίοδο η βιομηχανική απασχόληση στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας σημείωνε κάμψη 38%. Έτσι, η εγγεγραμμένη ανεργία το 1988 στην περιοχή είχε φτάσει το 27% (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ο αριθμός των βιομηχανικών μονάδων (καταστήματα) σημείωσε μείωση κατά 16% την περίοδο 1984-88, ακολουθώντας σε γενικές γραμμές τους αρνητικούς ρυθμούς της βιομηχανικής απασχόλησης. Την ίδια περίοδο ο αριθμός καταστημάτων στην περιφέρεια μειώθηκε κατά 33%.

Εκ πρώτης όψεως, ο νομός Φλώρινας φαίνεται να αντιστέκεται καλύτερα στην κάμψη των μεγεθών της βιομηχανίας που χαρακτηρίζει την περιφέρεια. Αυτό, φυσικά οφείλεται στην έλλειψη φαινομένου πτωχεύσεως μεγάλων βιομηχανικών μονάδων που χαρακτήρισε άλλους νομούς της περιφέρειας (Κοζάνη). Αυτή η διαπίστωση έχει μόνο σχετική σημασία αφού στηρίζεται σε δεδομένα που προηγήθηκαν της τοπικής κρίσης στην απασχόληση (1991 και έπειτα) (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Η κλαδική σύνθεση της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Φλώρινα δεν χαρακτηρίζεται από σημαντικές μεταβολές κατά τη δεκαετία 1978-1988. Οι κλάδοι Τροφίμων, Ποτών και Ένδυσης αντιπροσωπεύουν σταθερά ποσοστό περί το 50%. Δεύτερη ομάδα σημαντικών κλάδων αποτελούν οι κλάδοι ξύλου, επίπλου, προϊόντων μετάλλου και μεταφορικών μέσων. Οι δύο ομάδες αποτελούν ποσοστό 80% της συνολικής βιομηχανικής απασχόλησης.

Αυξητική πορεία παρουσιάζει η απασχόληση στους κλάδους υφαντικών, ένδυσης, επίπλου, εκτυπώσεων, δέρματος - γούνας, προϊόντων πλαστικού, μηχανών - συσκευών, ηλεκτρικών συσκευών και μεταφορικών μέσων. Καθοδική εμφανίζεται η εξέλιξη της απασχόλησης στους κλάδους τροφίμων, ποτών, ξύλου, μη μεταλλικών ορυκτών και προϊόντων μετάλλου.

B.3.3.6. Μεταποίηση και εμπορία κτηνοτροφικών προϊόντων

Η μεταποίηση των κτηνοτροφικών προϊόντων γίνεται βασικά από μερικές αξιόλογες μονάδες εντός του νομού Φλώρινας (τυροκομείο Μαρίνας, Εργοστάσιο παστερίωσης γάλακτος ΦΑΓΕ Αμυνταίου, μονάδα πρόψυξης γάλακτος ΔΕΛΤΑ) αλλά και από άλλες εκτός νομού (NESTLE Πλατύ Ημαθίας). Υπάρχουν και αρκετές μικρομεσαίες επιχειρήσεις μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων (γαλακτοκομικά - τυροκομικά, κρεατοσκευάσματα - αλλαντικά).

Η εμπορία των προϊόντων γίνεται από μεγάλες εταιρίες (ΦΑΓΕ, ΔΕΛΤΑ) και από εμπόρους που τα προωθούν και στην υπόλοιπη χώρα. Επίσης ορισμένες ποσότητες διακινούνται απ' ευθείας από τους παραγωγούς προς εμπορικά καταστήματα της ευρύτερης περιοχής.

B.3.3.7. Επενδύσεις στη Μεταποίηση (ΑΝΦΛΩ, 2005β)

Οι επενδύσεις των μεταποιητικών επιχειρήσεων του νομού, σύμφωνα με τα στοιχεία της ετήσιας Βιομηχανικής Έρευνας της ΕΣΥΕ, μετά από σημαντική ανάκαμψη την τριετία 1997-1999, το 2000 υποχώρησαν. Εξάλλου, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η περιοχή είναι η όγδοη παραγωγός περιοχή μήλων και η έβδομη γάλακτος με 3,1% και 3,3% της παραγωγής της χώρας αντίστοιχα το 2002.

Οι δείκτες ύψος ανά επένδυση και θέση εργασίας ανά επένδυση παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση από τους αντίστοιχους εθνικούς μέσους που χαρακτήρισαν τον 1262/82. Ο νομός Φλώρινας φαίνεται να μη ελκύει μεγάλες επενδύσεις και αυτό εξακολουθεί να συμβαίνει παρά τα ισχυρά κίνητρα της παραμεθορίου και την ίδρυση της ΒΙΠΕ. Οι δείκτες φαίνεται να βελτιώνονται με την ενεργοποίηση του Ν. 1892/90.

Στα πλαίσια της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας ο απολογισμός του Ν. 1262/82 φέρει το νομό Φλώρινας να κυριαρχεί σε 14 τριψήφιους κλάδους ΕΣΥΕ επί συνόλου 46 που κινήθηκαν σε επίπεδο περιφέρειας (ποσοστό 30%).

Από τους 46 τριψήφιους κλάδους, οι 14 είναι κλάδοι του πρωτογενούς και του τριτογενούς τομέα και οι 32 είναι κλάδοι της μεταποίησης. Σε επίπεδο αιτήσεων, ο νομός συγκέντρωσε ποσοστό 22,6%, ενώ οι διαρθρωτικοί δείκτες υπερβαίνουν ή κυμαίνονται στα επίπεδα του μέσου όρου της περιφέρειας (ύψος/επένδυση, θέσεις εργασίας/επένδυση).

Συμπερασματικά, ο νομός φαίνεται να μην υστερεί ως προς τα χαρακτηριστικά μεγέθη του 1262/82, συγκρινόμενος με τους λοιπούς νομούς της περιφέρειας. Αντίθετα, φαίνεται να κυριαρχεί και να ελκύει το μεγαλύτερο μέρος του επενδυτικού

ενδιαφέροντος σε μεγάλο αριθμό κλάδων στον πρωτογενή τομέα, τη βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών, τα Έτοιμα Ενδύματα, τα Μη Μεταλλικά Ορυκτά κ.λπ.

Η κινητικότητα της περιόδου 1985 - 1987 δεν επιβεβαιώνεται στη συνέχεια (με εξαίρεση το έτος 1990). Η τριετία 1991-1993 χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά ασθενή εγκατάσταση νέων μεταποιητικών μονάδων, γεγονός που συνδέεται και με τα φαινόμενα γενικότερης οικονομικής καθίζησης του νομού την τελευταία περίοδο.

B.3.3.8. ΒΙΠΕ νομού Φλώρινας

Στα όρια του δήμου Μελίτης λειτουργεί η βιομηχανική περιοχή Φλώρινας (ΒΙΠΕ), όπου δραστηριοποιούνται επιχειρησιακές μονάδες δευτερογενούς τομέα και μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Ιδρύθηκε το 1983 και καταλαμβάνει έκταση 1.000 στρεμμάτων. Μέχρι πρόσφατα, ήταν η μοναδική θεσμοθετημένη ΒΙΠΕ της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας αφού στο νομό Κοζάνης δεν είχε εκδοθεί διάταγμα για τη λειτουργία της ΒΙΠΕ Κοζάνης.

B.3.4. Τριτογενής τομέας

Ο βαθμός ανάπτυξης του τριτογενή τομέα στο νομό Φλώρινας είναι σχετικά ικανοποιητικός. Στα ειδικά μητρώα του Εμποροβιομηχανικού Επιμελητηρίου Φλώρινας για το έτος 2002, υπάρχουν καταγεγραμμένοι 1.323 ελεύθεροι επαγγελματίες, 1.153 εμπορικές επιχειρήσεις και 390 περίπου καταστήματα ψυχαγωγίας και αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Επιμελητηρίου, ο αριθμός αυτός των ελεύθερων επαγγελματιών καλύπτουν σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες των κατοίκων της περιοχής σε πολλαπλά επίπεδα παροχής υπηρεσιών (γεωπόνοι, νομικοί σύμβουλοι, μηχανολογική υποστήριξη, τεχνική υποστήριξη κ.λπ.), εκτός φυσικά από το εμπόριο και ειδικότερα το Λιανικό εμπόριο, το οποίο καλύπτει σε μερικά δημοτικά διαμερίσματα την πλειοψηφία των οικονομικών τους δραστηριοτήτων.

Ωστόσο, ο νομός παρουσιάζει μια σημαντική δραστηριότητα στον τριτογενή τομέα κυρίως λόγω των δύο μεγάλων οικιστικών περιοχών της Φλώρινας και του Αμυνταίου. Σε αυτές τις πόλεις εμφανίζεται μεγάλη ανάπτυξη του εμπορίου αλλά και άλλων υπηρεσιών όπως αυτών της υγείας, της εκπαίδευσης, του αθλητισμού του πολιτισμού και του τουρισμού.

Στον τριτογενή τομέα, επίσης, εντάσσονται και οι υπηρεσίες που παρέχονται από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Στον τομέα αυτό (εκπαίδευση, υγεία, δημόσιες

υπηρεσίες, τράπεζες κ.λπ.) έχουν γίνει σημαντικά βήματα τα τελευταία χρόνια με τη λειτουργία των υπηρεσιών των Καποδιστριακών Δήμων και πρόσφατα των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών. Βέβαια, υπάρχουν ακόμα πολλές περιπτώσεις συναλλαγών των πολιτών με δημόσιους φορείς, για τις οποίες οι κάτοικοι των αγροτικών κυρίως περιοχών είναι αναγκασμένοι να μεταβαίνουν στη Φλώρινα και το Αμύνταιο (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

B.3.4.1. Υπηρεσίες

Ο τομέας παροχής Υπηρεσιών συνεισφέρει περί το 61,7% στο ΑΕΠ του νομού.

Οι κυριότεροι κλάδοι του τριτογενή τομέα είναι:

- ❑ Ο κλάδος του Εμπορίου
- ❑ Ο κλάδος Επικοινωνιών – Μεταφορών,
- ❑ Ο κλάδος Υπηρεσιών και
- ❑ Ο κλάδος του τουρισμού.

Συγκεκριμένα, το εμπόριο, οι επισκευές, τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια κατέχουν το 10,38%, οι κατασκευές το 7,35%, οι μεταποιητικές βιομηχανίες το 6,25%, ενώ οι μεταφορές, η αποθήκευση και οι επικοινωνίες το 4,06%. Οι υπηρεσίες παροχής ρεύματος, νερού και αερίου κατέχουν ποσοστό της τάξης του 2,54%, τα λατομεία και ορυχεία 1,40% και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί 0,88%.

B.3.4.1.1. Εμπόριο – Επενδύσεις

Όσον αφορά στον τομέα των επενδύσεων στο νομό, παρατηρείται έλλειψη σημαντικών επενδυτικών πρωτοβουλιών στην περιοχή. Η ελάχιστη κινητικότητα κεφαλαίων και παραγωγικών πόρων προέκυψε ως αποτέλεσμα της εκτεταμένης μετακίνησης εργατικού δυναμικού προς άλλες περιοχές και τη δυσμενέστερη δημογραφική εξέλιξη της περιόδου μέχρι το 1971 (ΑΝΦΛΩ, 2005β).

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανοδική πορεία του τομέα των κατασκευών στο νομό Φλώρινας, στο δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό τομέα. Στον ιδιωτικό τομέα, επίσης παρατηρείται σχετική αύξηση της ανοικοδόμησης.

Ο τομέας του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών αποτελείται κυρίως από μικρές οικογενειακού τύπου εκμεταλλεύσεις, με μικρό αριθμό εργαζομένων. Όμως λόγω του πλήθους και της ποικιλομορφίας των αντικειμένων ενασχόλησης

καλύπτουν σε σημαντικό βαθμό τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, σε όλο της σχεδόν το φάσμα.

B.3.4.1.2. Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας (<http://www.ebef.gr>)

Το Επιμελητήριο Φλώρινας είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΙΔΔ), ιδρύθηκε το 1934 (ΦΕΚ 114/23-3-1934) και η οργανωτική του δομή περιλαμβάνει τέσσερα τμήματα: το Εμπορικό, το Βιομηχανικό, το Βιοτεχνικό και το Επαγγελματικό, στα οποία κατατάσσονται τα μέλη του με βάση το αντικείμενο δραστηριότητάς τους.

Το Επιμελητήριο Φλώρινας δραστηριοποιείται στα διοικητικά όρια του νομού Φλώρινας και έχει ως κύριο αντικείμενο εργασιών του:

- Την προστασία και την ανάπτυξη του Εμπορίου, της Βιομηχανίας, της Βιοτεχνίας και των Επαγγελμάτων στην περιφέρεια του νομού Φλώρινας καθώς και την εν γένει οικονομική πρόοδό τους, στο πλαίσιο των συμφερόντων της Εθνικής Οικονομίας.
- Την παροχή γνωμοδοτικών εισηγήσεων για κάθε θέμα οικονομικού περιεχομένου προς την πολιτεία, με γνώμονα πάντοτε την οικονομική ανάπτυξη της εν λόγω περιφέρειας και την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος της Εθνικής Οικονομίας.
- Την παροχή γνωμοδοτικών εισηγήσεων και πληροφοριών για κάθε θέμα οικονομικού περιεχομένου προς τα μέλη του και προς κάθε ενδιαφερόμενο.
- Την παροχή πληροφοριών σχετικά με τα Εθνικά και Κοινοτικά προγράμματα προς τα μέλη του, με στόχο την ενημέρωσή τους για καλύτερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται ατομικά ή ομαδικά.

Το Επιμελητήριο Φλώρινας συμμετέχει στην Έκθεση των Σκοπίων, στην ΕμποροΒιοτεχνική & Γεωργική Έκθεση Δυτικής Μακεδονίας (Κοίλα Κοζάνης), στην Έκθεση BITOLA EXPO και σε διάφορες Κλαδικές εκθέσεις του Ελλαδικού χώρου, προσπαθώντας να αναδεικνύει και να προωθεί τα τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες. Επίσης καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια για συμμετοχή και προβολή των επιχειρήσεων - μελών του και σε εκθέσεις του εξωτερικού.

Το Επιμελητήριο Φλώρινας στην πορεία της μακροχρόνιας λειτουργίας του έχει ενταχθεί σε ένα σύνολο προγραμμάτων, η υλοποίηση των οποίων αποδεικνύει την εμπειρία και την ετοιμότητα του φορέα για την ανάληψη και διεκπεραίωση ανάλογων δράσεων. Από το 1996 συμμετέχει σε κοινοτικά προγράμματα (ADAPT, KNE-

EOMMEX, INTERREG II, ΗΚΕ, ORESTIDA-RWM, EQUAL, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΚΕΤΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ κ.λπ.) υλοποιώντας δράσεις και ενέργειες προς όφελος των μελών του και κατ' επέκταση της οικονομικής ανάπτυξης ολόκληρου του νομού.

Επιπλέον, το Επιμελητήριο Φλώρινας είναι μέλος του Διεθνούς Επιμελητηρίου (International Chamber of commerce) και συνεπώς υπάρχει επικοινωνία και ενημέρωση σε θέματα δραστηριοποίησης και ανάπτυξης των επιχειρήσεων.

B.3.4.1.3. Τουρισμός

Όσον αφορά στις δυνατότητες ανάπτυξης του τουρισμού, η ποικιλομορφία και ο φυσικός πλούτος του νομού, το κλίμα, το αλπικό περιβάλλον και τα παραδοσιακά στοιχεία αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την προσέλκυση επισκεπτών και την ανάπτυξη διαφόρων τύπων δραστηριότητας. Αυτή η εναλλαγή των στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος δημιουργεί ένα πλαίσιο ευνοϊκών προϋποθέσεων για μια ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη, η οποία συνδέεται και επηρεάζει την ανάπτυξη και άλλων κλάδων της τοπικής οικονομίας.

Ωστόσο, όπως επισημαίνει και ο Κολίτσης (1999: 104), η γεωγραφική απομόνωση και η δυσκολία προσπελασιμότητας της περιοχής δυσχεραίνουν την προσέλκυση επισκεπτών, ενώ ιδιαίτερα σημαντική είναι η απουσία αλλοδαπών τουριστών, μιας και οι τελευταίοι αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα μετάβασης στην περιοχή.

B.3.4.1.3.1. Τουριστικά καταλύματα

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός επιτάσσει πρώτα από όλα την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Έτσι, παρακάτω παρατίθεται η καταγραφή των τουριστικών καταλυμάτων που διαθέτει η περιοχή και δύνανται να φιλοξενήσουν τους επισκέπτες της.

Πίνακας 28: Τουριστικές Επιχειρήσεις στο Ν. Φλώρινας

	Δ. ΦΛΩΡΙΝΑΣ	Δ. ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	Δ. ΜΕΛΙΤΗΣ	Δ. ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	Δ. Κ. ΚΛΕΙΝΩΝ	Δ. ΠΡΕΣΠΩΝ	Δ. ΑΕΤΟΥ	Δ. ΦΙΛΩΤΑ	Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΤΗΣ	Κ. ΒΑΡΙΚΟΥ	Κ. ΛΕΧΟΒΟΥ	Κ. ΝΥΜΦΑΙΟΥ
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	7	6	1	2	1	22	3	0	1	0	1	7
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	6	1	0	1	0	5	0	0	0	0	0	5

Πηγή: Εμπορικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο Φλώρινας, 2005, Ιδία επεξεργασία

Στην περιοχή υπάρχουν 69 καταλύματα διαφόρων κατηγοριών όπως ξενοδοχεία, μεμονωμένα διαμερίσματα και ξενώνες τα οποία έχουν την δυνατότητα να εξυπηρετήσουν περίπου 1.300 άτομα.

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα 37, ο δείκτης διανυκτερεύσεων των ημεδαπών στο νομό Φλώρινας είναι κάτι παραπάνω από ικανοποιητικός αφού ξεπερνά τον αντίστοιχο εθνικό μέσο όρο. Αντιθέτως, οι αλλοδαποί τουρίστες φαίνεται να μην προτιμούν το νομό Φλώρινας ως προορισμό διακοπών τους.

Σε χαμηλά όμως επίπεδα κυμαίνεται η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών στο νομό καθώς και η πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων παρόλο που η προσφορά τουριστικών υπηρεσιών στο νομό βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο. Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, θα πρέπει να καταβληθεί περισσότερη κατάρτιση για ποιοτικότερη αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών.

Οι χώροι αυτοί τόσο κατασκευαστικά όσο και στο θέμα της παροχής υπηρεσιών λειτουργούν βάσει υψηλών προδιαγραφών όμως υπάρχουν δυνατότητες και προοπτικές βελτίωσης τους.

Έτσι, με τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση των ήδη *υπαρχόντων* καταλυμάτων αλλά και με τη δημιουργία νέων είτε σε περιοχές μεγάλης τουριστικής ζήτησης είτε σε περιοχές με προοπτικές ανάπτυξης δημιουργείται ένα δίκτυο υποδομών τόσο σε σχέση με ποιότητα όσο και σε σχέση με την υψηλή παροχή υπηρεσιών.

B.3.4.1.3.2. Χιονοδρομικό Κέντρο Βίγλας Πισοδερίου

Στο 206^ο χιλιόμετρο δυτικά προς Πρέσπα και στον αυχένα Βίγλας - Πισοδερίου (1.650 μ.), όπου ενώνονται ο Βαρνούς με το Βέρνον, υπάρχει οργανωμένο

χιονοδρομικό κέντρο, το μόνο της Ελλάδας πάνω σε εθνική οδό, που εκτός από τα 2 - 3 μέτρα χιόνι διαθέτει για την εξυπηρέτηση μεγάλος αριθμού επισκεπτών:

- ❑ συρόμενο αναβατήρα 800 μ. 600 ατόμων ανά ώρα
- ❑ εναέριο διαθέσιο αναβατήρα 600 ατόμων ανά ώρα
- ❑ διαθέσιο αναβατήρα με ενδιάμεση ράμπα 1.200 ατόμων ανά ώρα
- ❑ εναέριο διαθέσιο αναβατήρα 3.500 μ.
- ❑ τρεις εγκεκριμένες πίστες, μήκους 6 χλμ. περίπου εξυπηρετούν τους χιονοδρόμους και αθλητές.

(<http://www.vigla-ski.gr/html/snow.html>)

Στη Βίγλα πραγματοποιούνται και διεθνείς χιονοδρομικοί αγώνες. Ακόμα, καθημερινά λειτουργούν:

- ❑ Ορειβατικό - Χιονοδρομικό καταφύγιο με εστιατόριο, ξενώνα, καφετέρια
- ❑ Σαλέ 300 ατόμων με εστιατόριο και καφετέρια.
- ❑ Από συλλόγους και ιδιώτες παραδίδονται μαθήματα χιονοδρομίας και εννοικιάζεται εξοπλισμός χειμερινών αθλημάτων (σκι, έλκηθρα κ.λπ.)

(www.myflorina.gr).

B.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

B.4.1. Οικονομικοί δείκτες

Ο νομός Φλώρινας αποτελεί έναν από τους λιγότερο ανεπτυγμένους οικονομικά νομούς της χώρας. Είναι απομακρυσμένος από τα μεγάλα αστικά κέντρα και παρά τα κίνητρα που δόθηκαν κατά καιρούς δεν μπόρεσε να βγει από την οικονομική και γεωγραφική απομόνωση, στην οποία βρίσκεται ακόμη και σήμερα. Η γενική αυτή διαπίστωση τεκμηριώνεται και από ορισμένα χαρακτηριστικά μεγέθη της οικονομικής ζωής της περιοχής και του οικονομικού επιπέδου των κατοίκων της.

B.4.1.1. ΑΕΠ

Ο νομός Φλώρινας, σύμφωνα με τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα, κατατάσσεται στην 40^η θέση σε εθνικό επίπεδο αφού το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (κκ ΑΕΠ) βρίσκεται κάτω από τον εθνικό μέσο όρο. Αντιθέτως, ο νομός Κοζάνης, με την πόλη της Κοζάνης να αποτελεί πρωτεύουσα της Δυτικής Μακεδονίας, έρχεται 11^{ος} στην κατάταξη, έχοντας κκ ΑΕΠ που ξεπερνά τον εθνικό μέσο όρο.

Πίνακας 29: Κατανομή του ΑΕΠ το έτος 2000 στο Ν. Φλώρινας

Γεωγραφική Ενότητα	Ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ της Χώρας	κ.κ. ΑΕΠ σε ευρώ	Θέση σε εθνικό επίπεδο
Νομοί (NUTS III)	2000	2000	2000
Ευρωπαϊκή Ένωση	-	22.577	-
Ελλάδα	-	11.639	-
Δυτική Μακεδονία	2,91	11.738	-
Ν. Κοζάνης	1,72	13.604	11
Ν. Φλώρινας	0,43	9.863	40

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2002

Β.4.1.2. Απασχόληση και ανεργία

Με βάση τα στοιχεία της Επιθεώρησης Εργασίας του νομού Φλώρινας και τα Γραφεία του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) Φλώρινας και Αμυνταίου, το εργατικό δυναμικό (απασχολούμενοι, υποαπασχολούμενοι και άνεργοι) της περιοχής το έτος 2001 ήταν 21.675 άτομα, ενώ το 2002 ήταν 19.744. Σύμφωνα με τους αρμόδιους φορείς, υπήρξε σημαντική μείωση των ανέργων την τελευταία πενταετία (Γράφημα 23), η οποία οφείλεται στην κατασκευή των μεγάλων τεχνικών έργων στο νομό (ΑΗΣ Μελίτης, φράγματα, κάθετοι οδικοί άξονες της Εγνατίας Οδού κ.λπ.). Στα έργα αυτά απασχολούνται κυρίως χειριστές μηχανημάτων, τεχνίτες, μηχανικοί και υπομηχανικοί διαφόρων ειδικοτήτων, αλλά και ανειδίκευτοι εργάτες.

Η ανεργία στο νομό Φλώρινας για το έτος 2002 ανέρχεται, σύμφωνα με τα στοιχεία από τα Γραφεία ΟΑΕΔ Φλώρινας και Αμυνταίου, σε 3.162 άτομα (16,01%). Οι άνεργοι αυτοί προέρχονται από διάφορες ειδικότητες και πληθυσμιακές ομάδες. Τα σημαντικότερα προβλήματα στην απασχόληση του πληθυσμού εντοπίζονται στην απασχόληση των νέων και ιδιαίτερα των νέων με χαμηλά επαγγελματικά προσόντα, των γυναικών, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των παλιννοστούντων και των τσιγγάνων.

Πίνακας 30: Δείκτες απασχόλησης και ανεργίας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

Γεωγραφική Ενότητα	Οικονομικά ενεργός Πληθυσμός	Ποσοστό συμμετοχής στη χώρα	Αναλογία απασχολούμενων στο συνολικό Πληθυσμό	Ποσοστό ανεργίας
Νομοί (NUTS III)	2001	2001	2001	2001
Ελλάδα	4.362,2	100,0	37,6	10,2
Δυτική Μακεδονία	107,0	2,5	33,9	15,8

Πηγή: Regio DataBase, Eurostat 2002

Σύμφωνα με τη μελέτη υφιστάμενης κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας, (2002: 11), το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας κατά τα έτη 1997-2001 παρουσιάζει διακυμάνσεις (13,9% το 1997, 11,4% το 1998, 14,6 το 1999, 15,8% το 2001), κυμαινόμενο σε υψηλότερα επίπεδα κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο εθνικό και κατέχοντας το 1999 και το 2001 την αρνητική επίδοση της 1^{ης} θέσης σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες.

Η εξέλιξη του αριθμού των ανέργων στο νομό Φλώρινας σύμφωνα με τα στοιχεία των γραφείων του ΟΑΕΔ Φλώρινας και Αμυνταίου την τελευταία πενταετία, έχει ως εξής:

Πίνακας 31: Αριθμός ανέργων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 1998 - 2002

ΕΤΟΣ	1998	1999	2000	2001	2002
ΠΛΗΘΟΣ	4.522	4.892	6.887	4.642	3.162

Πηγή: ΟΑΕΔ Φλώρινας, ΟΑΕΔ Αμυνταίου

Γράφημα 23: Διαχρονική εξέλιξη των ανέργων στο Ν. Φλώρινας κατά τα έτη 1998 - 2002

Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Συμπερασματικά, η εικόνα που προκύπτει για την ανεργία στο νομό κρίνεται μάλλον ανησυχητική. Είναι χαρακτηριστικό ότι για τα έτη 2001 και 2002 η ανεργία κινήθηκε σε αρκετά υψηλά ποσοστά, 21,42% και 16,01% αντίστοιχα. Το μέγεθος του προβλήματος γίνεται καλύτερα αντιληπτό, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι αντίστοιχοι δείκτες για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας κυμαίνονται περίπου στο 15%. Από τη σύγκριση, επομένως, του δείκτη ανεργίας του νομού με την Περιφέρεια προκύπτει διαφορά που κυμαίνεται από 1 έως 6 ποσοστιαίες μονάδες περίπου, ενώ με την επικράτεια η σύγκριση είναι ακόμα πιο αρνητική, γεγονός το οποίο κατατάσσει το

νομό Φλώρινας ανάμεσα στους περισσότερο προβληματικούς νομούς της Ελλάδας όσον αφορά στην ανεργία.

Από την άλλη μεριά, βέβαια, υπάρχει μια τάση μείωσης της ανεργίας, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, οφείλεται στα μεγάλα τεχνικά δημόσια έργα που κατασκευάζονται στην περιοχή (ΑΗΣ Μελίτης, φράγματα, νέοι οδικοί άξονες) και προσφέρουν λύσεις στο πρόβλημα της απασχόλησης. Ωστόσο, οι λύσεις αυτές είναι μάλλον προσωρινές, αφού αναμένεται μετά το πέρας των εργασιών να προκύψουν νέα προβλήματα, ενδεχομένως περισσότερο έντονα.

Το φαινόμενο της ανεργίας πλήττει ιδιαίτερα το γυναικείο πληθυσμό καθώς το 2001 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών επί του γυναικείου ενεργού πληθυσμού φθάνει το 22,2% (56,9% του συνόλου των ανέργων), ενώ το 1999 τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 24,2% (63,1% του συνόλου των ανέργων). Η αποβιομηχάνιση που έπληξε την περιοχή, μετά το κλείσιμο μεγάλων βιομηχανιών ιματισμού που απασχολούσαν κατά κύριο ποσοστό γυναίκες, τροφοδότησε την ανεργία των γυναικών. Οι υπολογιζόμενες θέσεις απασχόλησης που χάθηκαν ξεπερνούν τις 600, αριθμός ιδιαίτερα υψηλός για τα δεδομένα της περιοχής (μελέτη υφιστάμενης κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας, 2002: 11).

Η ανεργία μακράς διαρκείας στην Περιφέρεια είναι ιδιαίτερα υψηλή αγγίζοντας το 64,5% του συνολικού αριθμού των ανέργων, ενώ το 1999 ήταν 56,5% με τις μακροχρόνια άνεργες γυναίκες να αποτελούν το 65% των μακροχρόνια ανέργων. Το μεγαλύτερο ποσοστό μακροχρόνια ανέργων για το 2001 εμφανίζεται στις ηλικίες 20-24 και 30-34 ετών, με ποσοστά που υπερέβαιναν κατά πολύ τον εθνικό μέσο όρο (μελέτη υφιστάμενης κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας, 2002: 11-12).

Το ποσοστό συμμετοχής των νέων (κάτω των 25 ετών) στο εργατικό δυναμικό είναι ιδιαίτερα χαμηλό (11,9%). Το ποσοστό ανεργίας των νέων κυμαίνεται στο 47,2 το 2001.

Σύμφωνα με τη μελέτη υφιστάμενης κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας (2002: 60-67), ενώ στο νομό Φλώρινας το 5% περίπου του πληθυσμού είναι μετανάστες, οι άνεργοι μετανάστες είναι μόλις 2%.

Πίνακας 32: Υπηκοότητα των Ανέργων στο Ν. Φλώρινας

Υπηκοότητα	Γυναίκες %	Άνδρες %	Σύνολο %
Ελληνική	97,41%	98,65%	97,84%
Αλβανική	1,83%	1,25%	1,63%
Άλλη χώρα	0,75%	0,10%	0,53%

Πηγή: ΙΜΟΑ, 2002, Ιδία επεξεργασία

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ανέργων, όπως φαίνεται και από τα στοιχεία του πίνακα, το μεγαλύτερο ποσοστό έχει τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συνεπώς δε διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις αλλά ούτε έχει και κάποια μορφή εξειδίκευσης, γεγονός που κάνει ακόμα δυσκολότερη την εύρεση εργασίας. Παρόλο που το ποσοστό των ανέργων τελειόφοιτων Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων και Τεχνικής εκπαίδευσης δεν είναι αμελητέο (36%), ωστόσο η εύρεση εργασίας καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη, κυρίως λόγω του κορεσμού συγκεκριμένων ειδικοτήτων και εξειδικεύσεων (καθηγητές, γεωπόνοι, ηλεκτρολόγοι, απόφοιτοι τμημάτων οικονομίας, διοίκησης και λογιστικής κ.λπ.) αλλά και εξαιτίας της αναντιστοιχίας του αντικειμένου των σπουδών τους με τις ανάγκες της τοπικής αγοράς, καθώς και της αδυναμίας απορρόφησής τους στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Συνεπώς, μια μεγάλη μερίδα των νέων του νομού αδυνατούν να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία.

Αστικής ανάπτυξης:
α) απαιτείται βελτίωση δυνατότητας
β) αδυναμία στην αγορά.

Πίνακας 33: Επίπεδο εκπαίδευσης των Ανέργων στο Ν. Φλώρινας

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Γυναίκες %	Άνδρες %	Σύνολο %
Καθόλου	0,32%	1,25%	0,64%
Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης	15,52%	29,49%	20,29%
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	46,50%	35,10%	42,60%
Τεχνικής Εκπαίδευσης	18,00%	10,80%	15,54%
Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης	19,29%	23,05%	20,57%
Μεταπτυχιακά	0,38%	0,31%	0,35%
Σύνολο	100%	100%	100%

Πηγή: ΙΜΟΑ, 2002, Ιδία επεξεργασία

Εναρμονιζόμενοι με τις σύγχρονες απαιτήσεις σε όλους τους τομείς εύρεσης εργασίας, η γνώση και ο χειρισμός του ηλεκτρονικού υπολογιστή θεωρείται ένα από τα βασικότερα εφόδια. Δυστυχώς, το ποσοστό των ανέργων που δε γνωρίζουν χρήση υπολογιστή στο νομό Φλώρινας είναι ανησυχητικά μεγάλο, πλησιάζοντας σχεδόν το 74%. Με δεδομένο ότι η μεγαλύτερη μερίδα των ανέργων προέρχονται από τις ηλικιακές ομάδες 30-45 ετών, ποσοστό που αγγίζει το 37% (μελέτη υφιστάμενης

κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας, 2002: 52-53), γίνεται σαφές ότι κατά τα χρόνια εκπαίδευσής τους, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές δεν ήταν διαδεδομένοι αλλά ούτε υπήρχε κάποιο αντίστοιχο διδασκόμενο μάθημα.

Πίνακας 34: Χειρισμός Ηλεκτρονικού Υπολογιστή στο Ν. Φλώρινας

Χειρισμός Η/Υ	Γυναίκες %	Άνδρες %	Σύνολο %
ΝΑΙ	30,50%	17,86%	26,18%
ΌΧΙ	69,50%	82,14%	73,82%

Πηγή: ΙΜΟΑ, 2002, Ιδία επεξεργασία

Κατά την τελευταία δεκαετία, το πρόβλημα της ανεργίας στο νομό Φλώρινας είναι ιδιαίτερα υψηλό. Η απουσία ουσιαστικών βιομηχανικών επενδύσεων (εξαιρουμένων των δύο εργοστασίων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της ΔΕΗ), η φθίνουσα πορεία που ακολουθούν οι τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, τα προβλήματα στον εμπορικό τομέα που δημιουργήθηκαν από τις διακρατικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και FYROM, το κλείσιμο μεγάλων βιομηχανικών στη βιομηχανική ζώνη της Φλώρινας άφησαν ανεξίτηλα τα σημάδια τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της περιοχής.

Έτσι, η εμμονή της ανεργίας παραμένει σε υψηλά επίπεδα και αποτελεί ένδειξη ότι η ίδια η αγορά από μόνη της δεν είναι ικανή να περιορίσει τον αριθμό των ανέργων. Επομένως, η ανάγκη ύπαρξης πολιτικών απασχόλησης είναι αναμφισβήτητη (μελέτη υφιστάμενης κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας, 2002: 6).

B.4.1.3. Εισόδημα και ευημερία

Όπως φαίνεται και από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα, ο νομός Φλώρινας βρίσκεται και πάλι κάτω από τον εθνικό μέσο όρο αλλά και κάτω από τα αντίστοιχα επίπεδα για το νομό Κοζάνης, όσον αφορά στους δείκτες εισοδήματος και ευημερίας. Τα στοιχεία αυτά επαληθεύουν το γεγονός ότι ο νομός Φλώρινας αναπτύσσεται με βραδείς ρυθμούς ανάπτυξης και συνεπώς η οικονομική κατάσταση των κατοίκων απέχει αρκετά από τη μέση ελληνική οικογένεια.

Πίνακας 35: Δείκτες εισοδήματος και ευημερίας

Γεωγραφική Ενότητα	Δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο σε ευρώ	Αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτοικο σε ευρώ	Οικιακή χρήση ηλεκτρικού ρεύματος ανά 100 κατοίκους (σε MWh)	Επιβατικά αυτοκίνητα ΙΧ ανά 100 κατοίκους	Κύριες τηλεφωνικές συνδέσεις ανά 100 κατοίκους
Νομοί (NUTS III)	2001	2000	1997	2001	2001
Ελλάδα	4.969	5.068	177	31	54
Δυτική Μακεδονία	4.008	3.808	105	22	42
Ν. Κοζάνης	4.626	3.841	107	25	43
Ν. Φλώρινας	3.582	3.629	85	16	38

Πηγή: Allmedia, 2002

Β.4.1.4. Ανθρώπινο δυναμικό

Όσον αφορά στην ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού, κατά τους Πετράκο και Ψυχάρη (2004: 60), το 60% των πτυχιούχων ανώτατης και ανώτερης εκπαίδευσης είναι εγκατεστημένοι στην Αττική και τη Θεσσαλονίκη, γεγονός που δείχνει ότι το εναπομείναν 40% κατανέμεται στην υπόλοιπη χώρα.

Έτσι, με βάση τον παρακάτω πίνακα, συμπεραίνουμε ότι το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων του νομού βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, γεγονός που θα αποτελέσει αρνητικό παράγοντα στην ανάπτυξη της περιοχής.

Πίνακας 36: Η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού

Γεωγραφική Ενότητα	Πτυχιούχοι ανώτερων και ανώτατων σχολών	Κάτοχοι μεταπτυχιακού ανά 1.000 κατοίκους			Πτυχιούχοι ανώτατων σχολών ανά 1.000 κατοίκους		Πτυχιούχοι ανώτερων σχολών ανά 1.000 κατοίκους	
		Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στο Νομό	Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στο Νομό	Ποσοστό συμμετοχής στη Χώρα	Ποσοστό συμμετοχής στο Νομό
Νομοί (NUTS III)	1991	1991	1991	1991	1991	1991	1991	
Ελλάδα	1.000	1.000	3,6	1.000	55	1.000	18,3	
Δυτική Μακεδονία	19,2	6,0	0,8	19,1	36,7	22,1	14,0	
Ν. Κοζάνης	10,0	3,1	0,8	9,6	35,8	12,6	15,6	
Ν. Φλώρινας	3,7	1,0	0,7	3,9	41,6	3,7	12,9	

Πηγή: ΕΣΥΕ, 1995, Πετράκος Γ. και Ψυχάρης Γ.

B.4.1.5. Ελκτικότητα

Παρατηρώντας τον πίνακα με τους δείκτες ελκτικότητας, συμπεραίνουμε ότι ο νομός Φλώρινας βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, υπερέχοντας στις ξενοδοχειακές κλίνες όχι μόνο έναντι του νομού Κοζάνης αλλά και γενικότερα στην Περιφέρεια. Ακόμα, ο δείκτης διανυκτερεύσεων των ημεδαπών στο νομό Φλώρινας είναι κάτι παραπάνω από ικανοποιητικός αφού ξεπερνά τον αντίστοιχο εθνικό μέσο όρο. Αντιθέτως, οι αλλοδαποί τουρίστες φαίνεται να μην προτιμούν το νομό Φλώρινας ως προορισμό διακοπών τους.

Πίνακας 37: Δείκτες ελκτικότητας

Γεωγραφική Ενότητα	Αριθμός νέων κατοικιών ανά 10.000 κατοίκους	Κλίνες ξενοδοχείων ανά 10.000 κατοίκους	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών ανά 100 κατοίκους	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών ανά 100 κατοίκους
Νομοί (NUTS III)	2000	2000	2000	2000
Ελλάδα	85	58	144	449
Δυτική Μακεδονία	87	12	115	17
Ν. Κοζάνης	77	8	81	13
Ν. Φλώρινας	75	18	145	13

Πηγή: Allmedia, 2002

B.4.1.6. Κοινωνική υποδομή

Ο αριθμός τόσο των σχολικών μονάδων όσο και των δασκάλων και καθηγητών για το νομό Φλώρινας βρίσκεται σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο, αφού ξεπερνά τους αντίστοιχους εθνικούς δείκτες. Το ίδιο δεν ισχύει και για τον αριθμό των ιατρών, των φαρμακείων και των κλινών των θεραπευτηρίων, μιας και τα στοιχεία του πίνακα υποδηλώνουν την έλλειψη υποδομών και προσωπικού στον τομέα της υγείας.

Πίνακας 38: Δείκτες κοινωνικής υποδομής

Γεωγραφική Ενότητα	Αριθμός εκπαιδευτηρίων ανά 10.000 μαθητές	Δάσκαλος ανά 1.000 μαθητές	Καθηγητής ανά 1.000 μαθητές Β/θμιας εκπαίδευσης	Αριθμός κλινών θεραπευτηρίων ανά 10.000 κατοίκους	Αριθμός ιατρών ανά 10.000 κατοίκους	Αριθμός φαρμακείων ανά 100.000 κατοίκους
Νομοί (NUTS III)	2001	2001	2001	1999	2000	2000
Ελλάδα	72	77	91	49	45	85
Δυτική Μακεδονία	89	84	94	38	24	60
Ν. Φλώρινας	133	103	110	18	20	45

Πηγή: Allmedia, 2002

B.4.1.7. Παραγωγική υποδομή

Παρόλο που ο νομός Φλώρινας στερείται μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, υπάρχει θεσμοθετημένη ΒΙΠΕ στα όρια του νομού, η οποία λειτούργησε πριν ακόμα ολοκληρωθεί η αντίστοιχη ΒΙΠΕ για το νομό Κοζάνης. Ωστόσο, η βιομηχανική κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, κάτι που αποδεικνύει την έλλειψη μεγάλων βιομηχανικών μονάδων.

Πίνακας 39: Δείκτες παραγωγικής υποδομής

Γεωγραφική Ενότητα	Βιομηχανική χρήση ηλεκτρικού ρεύματος ανά 100 κατοίκους (σε MWh)	ΒΙΠΕ	ΒΙΟΠΑ	Τεχνολογικό Πάρκο
	1997			
Ελλάδα	118	19	16	5
Δυτική Μακεδονία	45	2	1	
Ν. Κοζάνης	66	1	1	
Ν. Φλώρινας	25	1		

Πηγή: ΕΤΒΑ, ΥΠΕΧΩΔΕ, 2002, Ιδία επεξεργασία

B.4.2. Συμπεράσματα για την οικονομική κατάσταση του νομού**B.4.2.1. Γενικά**

Όσον αφορά στις οικονομικές δραστηριότητες του νομού, παρατηρείται ότι επικρατεί ο τριτογενής τομέας παραγωγής, αφού ο κλάδος των υπηρεσιών έχει αναβαθμιστεί τελευταία, με ταυτόχρονη αύξηση τόσο των παροχών υπηρεσιών όσο και του ανθρώπινου δυναμικού που τις στελεχώνουν.

Ωστόσο, ο πρωτογενής τομέας παραγωγής, αν και έχει χάσει τη δυναμικότητα που τον χαρακτήριζε παλαιότερα, δεν παύει να διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στο εισόδημα των κατοίκων της περιοχής. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία, με μικρές οικογενειακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις και την υλοτομία, δραστηριότητες χαμηλής παραγωγικότητας και προστιθέμενης αξίας, που όμως δε συμβάλλουν στη διαμόρφωση ικανοποιητικού αγροτικού εισοδήματος.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα εισοδήματα που προέρχονται από τον πρωτογενή τομέα στο νομό, λόγω συρρίκνωσής του και

λόγω χαμηλής τιμής πώλησης των αγαθών, δε βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα, απλώς αρκούνται στο να καλύψουν τα προς το ζην των αγροτών.

Αντιθέτως, οι απασχολούμενοι του τριτογενή τομέα, οι οποίοι έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της ΔΕΗ και της γενικότερης τάσης της τριτογενοποίησης, είναι αυτοί που συγκεντρώνουν τα σταθερά εισοδήματα, που όμως δεν είναι ιδιαίτερα υψηλά.

Τέλος, ο δευτερογενής τομέας είναι αυτός που περνά τη μεγαλύτερη κρίση στο νομό, με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι σε αυτόν να χάνουν τα εισοδήματά τους από το κλείσιμο αρκετών επιχειρήσεων που παύουν να είναι βιώσιμες.

B.4.2.2. Κοινωνικός διαχωρισμός της πόλης

Σύμφωνα με μια γενικότερη εκτίμηση, η πόλη της Φλώρινας δεν παρουσιάζει στοιχεία έντονου κοινωνικού ή άλλου διαχωρισμού. Σαφώς και το οικονομικό-βιοτικό επίπεδο διαφέρει από κάτοικο σε κάτοικο αλλά ποτέ δεν έγινε αιτία έντονων ανισοτήτων στην περιοχή. Το ίδιο συμβαίνει και με την μόρφωση και την πνευματική καλλιέργεια αφού ο δάσκαλος, ο λογοτέχνης, ο γιατρός συμβιώνει αρμονικά με τον πωλητή, τον κτηνοτρόφο, τον απλό Φλωρινιώτη.

Ωστόσο, μέσα στον πολεοδομικό ιστό της πόλης παρατηρείται η εξής διαβάθμιση: Ξεκινώντας από τις υψηλότερες σχετικά κοινωνικές τάξεις, τους σημερινούς νεόπλουτους, διαπιστώνουμε πως έχουν εγκατασταθεί στην περιφέρεια της πόλης και συνεχίζουν να εξαπλώνονται προς τα έξω.

Οι μεσαίες κοινωνικά τάξεις έχουν εγκατασταθεί στις όχθες του ποταμού Σακουλέβα αλλά βρίσκονται και διάσπαρτες στο υπόλοιπο μέρος της πόλης. Η θέα του ποταμού, η στενή επαφή με το υγρό στοιχείο αλλά και η ησυχία που προσφέρει αυτή η περιοχή είναι οι λόγοι που οδήγησαν στην εγκατάσταση σε αυτήν την παραποτάμια περιοχή.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στην Φλώρινα δεν υπάρχουν 'τζάκια' και για το λόγο αυτό λείπει ο έντονος κοινωνικός διαχωρισμός. Οι μόνες αρχοντικές κατοικίες υπάρχουν και πάλι στις όχθες του Σακουλέβα, από την περιοχή των Δικαστηρίων ως την πλατεία των σχολείων αποτελούν νεοκλασικά διατηρητέα κτίρια και η μοναδική ομορφιά τους έχει εμπνεύσει πολλούς Φλωρινιώτες ζωγράφους.

Από άποψη περιθωριακών ομάδων, η πόλη της Φλώρινας έχει κατορθώσει να μην ευνοεί την ύπαρξή τους, με εξαίρεση τη 'συνοικία Νεοφωτίστων', όπως χαρακτηριστικά ονομάζονται, μια περιοχή στα βόρεια της πόλης - κοντά στο

Γηροκομείο- που φιλοξενεί αποκλειστικά τσιγγάνους. Κατοικούν σε χαμόσπιτα και παράγκες φτιαγμένες από πρόχειρα υλικά αλλά παρ' όλα αυτά δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα περιθωριοποίησης από πλευράς πολιτείας αφού οι ίδιοι δεν προκαλούν προβλήματα και δε διαταράσσουν την ηρεμία της περιοχής.

Στη Φλώρινα μεταναστεύουν, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, πολλοί Αλβανοί από τη γειτονική χώρα στην προσπάθεια αναζήτησης καλύτερων συνθηκών εργασίας. Αυτό, μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή εθνικού διαχωρισμού και ανισότητας αφού οι ντόπιοι κάτοικοι δε βλέπουν με τον καλύτερο τρόπο αυτήν τη μεταφορά Αλβανικού πληθυσμού που πολλές φορές είναι και παράνομος.

Συμπερασματικά, όσον αφορά στον κοινωνικό διαχωρισμό και την κοινωνική διαστρωμάτωση στην πόλη της Φλώρινας θα λέγαμε ότι υπάρχει σε πολύ μικρό βαθμό χωρίς αυτή να εκδηλώνεται με έντονα στοιχεία. Πλούσιοι και φτωχοί, ντόπιοι και μη, μικροί και μεγάλοι, μορφωμένοι και αμόρφωτοι συμβιώνουν αρμονικά στην ίδια πόλη, την Φλώρινα.

B.5. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ

B.5.1. Οδικό δίκτυο

Ο νομός Φλώρινας συνδέεται με τη Θεσσαλονίκη με την Εθνική Οδό E20, η οποία διασχίζει ολόκληρο σχεδόν το νομό και καταλήγει στα σύνορα με την Αλβανία, στο Τελωνείο της Κρυσταλλοπηγής. Ο νομός συνδέεται με την Κοζάνη με την Εθνική Οδό E90, η οποία διέρχεται μέσα από τα διοικητικά όρια των δήμων Φιλώτα, Αμυνταίου, Μελίτης και Κάτω Κλεινών και καταλήγει στα σύνορα με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), στο Τελωνείο της Νίκης. Επίσης, από τα διοικητικά όρια του δήμου Φιλώτα διέρχεται ένας από τους κάθετους άξονες της Εγνατίας, η Παραβεγορίτιδα Οδός, που συνδέει την περιοχή με την Εγνατία Οδό, στο ύψος των Κοίλων Κοζάνης. Την ευθύνη του εθνικού οδικού δικτύου που διασχίζει το νομό έχει η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών Νομαρχίας Φλώρινας, 2005).

Η κίνηση μέσα στα διοικητικά όρια του νομού γίνεται με τη χρήση του επαρχιακού οδικού δικτύου, το οποίο ενώνει τους μικρότερους οικισμούς με τα δύο αστικά κέντρα της περιοχής (Φλώρινα και Αμύνταιο). Με βάση πάλι τα στοιχεία της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών Νομαρχίας Φλώρινας, το μήκος του επαρχιακού δικτύου ανέρχεται στα 350 χλμ. και την ευθύνη για τη συντήρηση και κατασκευή του

έχει η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας. Η κατάσταση του επαρχιακού οδικού δικτύου δεν είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική, αφού υπάρχουν προβλήματα που αφορούν στην ελλιπή σήμανση και στην κακή ποιότητα του οδοστρώματος. Επιπλέον, τα προβλήματα εντείνονται από τις φθορές που υφίσταται το δίκτυο λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Οι ανάγκες επικοινωνίας ανάμεσα στα μικρότερα χωριά εξυπηρετούνται μέσω του δημοτικού (κοινοτικού) οδικού δικτύου, την ευθύνη του οποίου έχει ο εκάστοτε δήμος ή κοινότητα, όσον αφορά στη βελτίωση της ποιότητάς του αλλά και στην κατασκευή νέων κοινοτικών οδών.

Προβλήματα, όμως, εντοπίζονται και στις ευρύτερου χαρακτήρα μετακινήσεις των κατοίκων, είτε αυτές αφορούν στις οικονομικές τους δραστηριότητες είτε στην εκπαίδευση των νέων της περιοχής, λόγω της χαμηλής ποιότητας του οδικού δικτύου που συνδέει το νομό με τις όμορες περιοχές. Το γεγονός αυτό έχει τις ανάλογες επιπτώσεις στην οικονομική ζωή του τόπου, αφού οι συνθήκες ανάπτυξης εμπορικών επαφών και διακίνησης προϊόντων και αγαθών δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές, ιδίως κατά την περίοδο του χειμώνα.

B.5.2. Σιδηροδρομικό δίκτυο

Ο νομός συνδέεται με την υπόλοιπη χώρα και με σιδηροδρομικό δίκτυο. Έτσι, πραγματοποιούνται καθημερινά 4 δρομολόγια από και προς τη Θεσσαλονίκη, 1 δρομολόγιο από και προς την Κοζάνη, ενώ η μετακίνηση από και προς την Αθήνα γίνεται μέσω Θεσσαλονίκης με ανταποκρίσεις των αμαξοστοιχιών. Ωστόσο, από το 2001 τα δρομολόγια αυτά έχουν ανασταλεί λόγω των τεχνικών έργων που υλοποιεί ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ) με στόχο τον εκσυγχρονισμό του υπάρχοντος δικτύου. Έτσι, οι επιβάτες του ΟΣΕ εξυπηρετούνται προσωρινά με ειδικά λεωφορεία με σταθμό μετεπιβίβασης την Σκύδρα Πέλλας.

Σε φάση ολοκλήρωσης βρίσκεται η νέα γραμμή του ΟΣΕ που θα συνδέει τη Φλώρινα με τη Θεσσαλονίκη, μειώνοντας σημαντικά το χρόνο απόστασης σε σχέση με την προηγούμενη διαδρομή. Αν και τα έργα έχουν ήδη καθυστερήσει και η νέα γραμμή θα έπρεπε να έχει ήδη δοθεί σε κυκλοφορία, η σημασία του έργου είναι καθοριστική για τον τομέα των μεταφορών στο νομό Φλώρινας, μιας και εκτός από τους πολίτες θα μεταφέρονται καθημερινά και εμπορεύματα από και προς τους δύο αυτούς σταθμούς, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα και τους ενδιάμεσους σταθμούς (Αμύνταιο, Έδεσσα, Σκύδρα, Πλατύ).

B.5.3. Συγκοινωνιακό δίκτυο

Η επικοινωνία του νομού με τις όμορες περιοχές και τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας διευκολύνεται σε ικανοποιητικό βαθμό και από την υπεραστική συγκοινωνία του Κοινού Ταμείου Ελληνικών Λεωφορείων (ΚΤΕΛ) νομού Φλώρινας. Σύμφωνα με τα πρόσφατα δρομολόγια του ΚΤΕΛ Φλώρινας, σε καθημερινή βάση υπάρχουν 2 δρομολόγια από και προς την Αθήνα, 6 δρομολόγια από και προς τη Θεσσαλονίκη και 6 δρομολόγια από και προς την Κοζάνη. Επίσης, υπάρχει ένας σχετικά ικανοποιητικός αριθμός δρομολογίων ο οποίος εξυπηρετεί τις καθημερινές μετακινήσεις των κατοίκων των μικρότερων οικισμών από και προς τη Φλώρινα. Παρόλα αυτά, υπάρχει και μία σχετική διαβάθμιση στη συχνότητα των δρομολογίων αυτών, η οποία δεν ευνοεί τους κατοίκους των πιο απομακρυσμένων και ορεινών περιοχών (Πρέσπες), με αποτέλεσμα αυτοί να χρησιμοποιούν ιδιωτικά μέσα για τις μετακινήσεις τους.

Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, τα δρομολόγια προς όλους τους οικισμούς του νομού είναι συχνότερα ώστε να μπορούν να εξυπηρετούν τους μαθητές. Το δυσάρεστο πάντως είναι ότι γενικά παρουσιάζονται έντονα προβλήματα στην κίνηση τόσο των υπεραστικών δρομολογίων των ΚΤΕΛ, όσο και των ιδιωτικών οχημάτων, κυρίως όταν ορισμένες περιοχές είναι αποκλεισμένες από το χιόνι.

B.5.4. Ενέργεια

B.5.4.1. Ηλεκτρική ενέργεια

Ο λιγνίτης της περιοχής σχηματίστηκε κατά τη διάρκεια μιας μεγάλης χρονικής περιόδου (10 εκατομμύρια χρόνια περίπου) και εκτιμάται ότι οι διεργασίες τελείωσαν πριν 1 εκατομμύριο χρόνια.

Η ευρύτερη λεκάνη Μοναστηρίου, Φλώρινας, Αμυνταίου, Πτολεμαΐδας, Κοζάνης και Σερβίων καλύπτονταν την εποχή εκείνη από αβαθείς λίμνες και έλη. Οι κλιματολογικές συνθήκες ευνόησαν τη μεγάλη βλάστηση, υδροχαρών φυτών (βρύα, καλάμια, κ.λπ) σε διάφορες θέσεις της λεκάνης. Με το χρόνο τα φυτά αυτά συγκεντρώθηκαν σε μεγάλες ποσότητες στον πυθμένα των λιμνών. Στη συνέχεια, η βλάστηση καλύφθηκε από γαιώδη υλικά. Έτσι οι οργανικές ύλες των φυτών, ευρισκόμενες υπό πίεση και με την επίδραση διαφόρων μικροοργανισμών, μετατράπηκαν με το χρόνο σε στρώματα λιγνίτη. Αυτό επαναλήφθηκε πολλές φορές και τέλος πάνω από τα νεώτερα στρώματα λιγνίτη επικάθισαν άλλα γαιώδη υλικά, τα λεγόμενα 'υπερκείμενα'. Έτσι προέκυψαν λιγνιτικά κοιτάσματα μορφής Zebra.

Το μεγαλύτερο λιγνιτικό δυναμικό της χώρας είναι συγκεντρωμένο σε τρεις περιοχές - λεκάνες κατά μήκος του άξονα Φλώρινα - Αμύνταιο - Πτολεμαΐδα - Κοζάνη - Σέρβια.

Σταδιακά στην περιοχή Πτολεμαΐδας - Αμυνταίου δημιουργήθηκε ένα από τα μεγαλύτερα Λιγνιτικά Κέντρα στον κόσμο, το οποίο απασχολεί σήμερα προσωπικό 750 περίπου ατόμων. Στο Λιγνιτικό Κέντρο Πτολεμαΐδας - Αμυνταίου λειτουργούν σήμερα τέσσερα λιγνιτωρυχεία: Το Ορυχείο Νοτίου Πεδίου, το Ορυχείο Καρδιάς, το Ορυχείο Κυρίου Πεδίου και το Ορυχείο Αμυνταίου (συμπεριλαμβανομένου και του ορυχείου στη Φλώρινα). Επίσης, στο Λιγνιτικό Κέντρο ανήκουν το Εργοστάσιο Λιγνιτοπλίνθων και ο ατμοηλεκτρικός σταθμός ΛΙΠΤΟΛ (Λιγνίτης Πτολεμαΐδας).

Η παραγωγή λιγνίτη ανήλθε το 2003 σε 54,58 εκ. τόνους. Για την επίτευξη του έργου αυτού χρησιμοποιούνται 42 καδοφόροι εκσκαφείς, 16 αποθέτες, 225 χλμ. περίπου ταινιόδρομοι (με πλάτος 1,0 - 2,4 μέτρα) και 1.000 περίπου ντηζελοκίνητα μηχανήματα.

Όπως επισημαίνεται και στο Χωροταξικό Σχέδιο Δυτ. Μακεδονίας (2000: 183), η συνεχής εξόρυξη του λιγνίτη προκαλεί σταδιακή συρρίκνωση της γεωργικής γης αλλά και ποιοτική υποβάθμισή της. Τα λιγνιτικά κοιτάσματα βρίσκονται σε βάθος μεγαλύτερο από αυτό του υδροφόρου ορίζοντα, με αποτέλεσμα τη διατάραξη των υδροφορέων και την άντληση των νερών. Αναπόφευκτα, οι υδροφορείς που τροφοδοτούν λίμνες παρακείμενες των πεδίων εξόρυξης είναι βέβαιο ότι θα διαταραχθούν.

Τα κοιτάσματα λιγνίτη που πληρούν τις προδιαγραφές για ενεργειακή εκμετάλλευση βρίσκονται στις ευρύτερες περιοχές της Πτολεμαΐδας, Αμυνταίου και Φλώρινας, ενώ τα ο απόθεμα που έχει υπολογιστεί είναι 1.9 δις τόνους (<http://eed.stef.teicrete.gr/labs/eps/lignitis.htm>).

Η μέση κατώτερη θερμογόνος δύναμη του λιγνίτη Αμυνταίου ανέρχεται σε 1.100 kcal/kg. Με λιγνίτη τροφοδοτείται και το Εργοστάσιο Λιγνιτοπλίνθων. Στο Λιγνιτικό Κέντρο Πτολεμαΐδας - Αμυνταίου απασχολούνται σήμερα περίπου 5.000 άτομα.

Τον Ιούνιο του 2003 ετέθη σε εμπορική λειτουργία ο Ατμοηλεκτρικός Σταθμός Μελίτης Αχλάδας, 18 χλμ. ανατολικά της πόλης της Φλώρινας. Ο νέος αυτός Σταθμός έχει συνολική ισχύ 330MW και χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη τον καύσιμο λιγνίτη (ξυλίτη), ο οποίος προμηθεύεται από τα επιφανειακά ορυχεία Αχλάδας και Κλειδίου της ΔΕΗ και από ιδιωτικά λιγνιτωρυχεία της περιοχής.

Όταν η μονάδα βρίσκεται σε λειτουργία πλήρους φορτίου, χρειάζεται 380 περίπου τόνους λιγνίτη την ώρα. Η υδροδότηση του Σταθμού και κάλυψη των αναγκών του σε ψυκτικό νερό θα εξασφαλιστεί μέσω του φράγματος της 'Παπαδιάς', το οποίο έχει αναλάβει η ΔΕΗ και βρίσκεται ήδη σε φάση κατασκευής, γεγονός που δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας στο νομό, έστω κι αν αυτές είναι εποχιακές.

Το φράγμα βρίσκεται περίπου 4,5 χλμ από την κοινότητα του Σκοπού πάνω από τα ερείπια του εγκαταλειμμένου χωριού Παπαδιά. Το νερό εξασφαλίζεται από πηγές του όρους Καϊμακτσαλάν και το ποτάμι Γεροπόταμο. Η χωρητικότητα του φράγματος θα είναι 14.000.000 m³. Εκτός από την εξυπηρέτηση των αναγκών ψύξης της Μονάδας του ΑΗΣ, από τον ταμιευτήρα που θα δημιουργηθεί θα εξυπηρετηθούν και οι ανάγκες ύδρευσης και άρδευσης των γειτονικών περιοχών (<http://gym-melit.flo.sch.gr/library/frpap/fp1.htm>).

Η διαχείριση των νερών θα έχει ως εξής:

- Κατανάλωση νερού για τις ανάγκες ψύξεως του ΑΗΣ Μελίτης – Αχλάδας
- Εξυπηρέτηση αναγκών άρδευσης αγροτικών εκτάσεων
- Εξυπηρέτηση αναγκών ύδρευσης των Δημοτικών Διαμερισμάτων της περιοχής
- Μόνιμη οικολογική ροή στο ποταμό Γεροπόταμο
- Το τοπίο αναμένεται να αλλάξει ριζικά μετά τη δημιουργία του φράγματος
- Υπολογίζεται ακόμα ότι μπορεί να δημιουργηθεί υδροβιότοπος στο χώρο του φράγματος και να αποτελέσει τουριστικό πόλο έλξης.

(<http://gym-melit.flo.sch.gr/library/frpap/fp1.htm>).

Το φράγμα υπολογίζεται να τελειώσει τον Σεπτέμβριο του 2005. Μέχρι τότε ο Σταθμός της ΔΕΗ θα χρησιμοποιεί νερό που εξασφαλίζει από υδρογεωτρήσεις και από υπόγεια φρεάτια.

Η ΔΕΗ έχει λάβει τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να μην υπάρχει οποιοδήποτε πρόβλημα στο φυσικό και αστικό περιβάλλον της περιοχής από την κατασκευή και λειτουργία του νέου Σταθμού, αφού διαθέτει αντιρρυπαντική τεχνολογία με σύγχρονα ηλεκτροστατικά φίλτρα, απόδοσης 99,93%, για την κατακράτηση της αιωρούμενης τέφρας, εξασφαλίζοντας έτσι όρια εκπομπής σωματιδίων μικρότερα από τα επιτρεπόμενα. Επιπλέον, η μονάδα διαθέτει σύγχρονα συστήματα κατεργασίας βιομηχανικών αποβλήτων και βιολογικό σταθμό αστικών λυμάτων, χάρη στα οποία

εξασφαλίζεται ποιότητα επεξεργασμένου νερού κατάλληλου για άρδευση (Τζεπραηλίδης, 2005: 2). Κάνοντας ένα παραπέρα βήμα, με συμπληρωματικά έργα στην περιοχή θα μπορέσει να αξιοποιηθεί κατάλληλα το αρδεύσιμο νερό προς όφελος των ντόπιων αγροτών.

Σύμφωνα με το Χωροταξικό Σχέδιο Δυτ. Μακεδονίας (2000: 129,183,198), με την κατασκευή του αυτού σταθμού ηλεκτροπαραγωγής ολοκληρώνεται η βιομηχανοποίηση του Ανατολικού τμήματος της Περιφέρειας, γεγονός που θα προκαλέσει σημαντικές αλλαγές τόσο στην εικόνα της απασχόλησης του νομού όσο και στα χαρακτηριστικά της οικονομίας του.

Η νέα μονάδα θα εξαρτήσει ακόμα περισσότερο την οικονομία της Περιφέρειας από τους κλάδους της εξόρυξης και της παραγωγής ενέργειας, δημιουργώντας έτσι μια μονοπωλιακή αγορά που δεν είναι ιδιαίτερα ευέλικτη. Ωστόσο, το γεγονός ότι δημιουργήθηκαν 2.000 θέσεις απασχόλησης κατά την κατασκευή της και 330 περίπου νέες μόνιμες θέσεις εργασίας ήταν και είναι η θετικότερη συμβολή του νέου σταθμού, που μείωσε δραστικά το υψηλό επίπεδο ανεργίας στην περιοχή, ενώ παράλληλα 'κράτησε' τους κατοίκους και τα εισοδήματά τους εντός του νομού.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, η κατασκευή του Σταθμού εισάγει τεχνολογία στην περιοχή και οδηγεί στην εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού της σε βιομηχανικά και ενεργειακά έργα. Ακόμα, παρέχεται η δυνατότητα Τηλεθέρμανσης των γύρω περιοχών αλλά δυστυχώς, λόγω έλλειψης των απαραίτητων δικτύων και άγνοιας σημαντικής μερίδας κατοίκων για τη δυνατότητα αυτή, δεν έχουν προωθηθεί οι απαραίτητες ενέργειες.

Μια ακόμα θετική επίπτωση που προκύπτει από τη λειτουργία του νέου εργοστασίου είναι ότι το ποσοστό της εθνικά καταναλισκόμενης ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται μέσα στα όρια της Δυτικής Μακεδονίας αναμένεται να φτάσει το 80% (Χωροταξικό Σχέδιο Δυτ. Μακεδονίας, 2000: 198).

Πίνακας 40: Ισχύς (σε MW) των εργοστασίων της ΔΕΗ στο Ν. Φλώρινας

ΣΤΑΘΜΟΣ	ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗ ΙΣΧΥΣ (MW)
ΑΗΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	2x300 = 600
ΑΗΣ ΜΕΛΙΤΗΣ - ΑΧΛΑΔΑΣ	1x330 = 330

Πηγή: ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΑΗΣ-ΜΕΛΙΤΗΣ ΑΧΛΑΔΑΣ (<http://1lyk-florin.flo.sch.gr/peribalontiki/AHS/apoblita.html>)

Τα απόβλητα από ένα εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι συνήθως: διοξείδιο και μονοξείδιο του άνθρακα, διοξείδιο του θείου, οξείδια του αζώτου (τα λεγόμενα και NO_x) καθώς και ραδιενεργά απόβλητα, που είναι άκρως επικίνδυνα για την δημόσια υγεία, ανάλογα με τον τύπο του εργοστασίου. Επίσης ρύπανση προκαλείται και από τον θόρυβο λειτουργίας του εργοστασίου (ηχορύπανση).

Στον Ατμοηλεκτρικό σταθμό (ΑΗΣ) της Μελίτης πραγματοποιείται καύση λιγνίτη για την παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας. Τα απόβλητα που αντιστοιχούν σ' αυτό το είδος εργοστασίου παραγωγής ενέργειας είναι τα εξής : διοξείδιο και μονοξείδιο του άνθρακα, διοξείδιο θείου και τα λεγόμενα NO_x. Πολύ πριν από την έναρξη κατασκευής του εργοστασίου εκπονήθηκε εκτενής μελέτη για την προστασία του περιβάλλοντος και δεσμεύτηκε ένα σημαντικό ποσό στον προϋπολογισμό του έργου για τη δημιουργία εγκαταστάσεων που αποβλέπουν στο σκοπό αυτό. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τα 170 δισεκατομμύρια του αρχικού προϋπολογισμού (αναμένεται να ξεπεραστεί κατά πολύ το ποσό αυτό μέχρι την ολοκλήρωση του έργου) τα 35 προορίζονται για την κατασκευή μονάδας αποθείωσης. Η μελέτη αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη βελτιστοποίηση της επεξεργασίας των αποβλήτων που, μαζί με την υψηλής ποιότητας λιγνίτη, την καλύτερη στην Ελλάδα (αποδίδει 2.200 - 2.600 kcal/kg), καθιστούν τον ΑΗΣ Μελίτης ως έναν από τους καλύτερους και πιο φιλικούς απέναντι στο περιβάλλον σταθμούς σε όλη την Ελλάδα.

B.5.4.2. Εναλλακτικές - Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (<http://www.epp-ed.org/Polices/ppolicies/el/11-sustainable-development.asp>)

Οι παραδοσιακές ορυκτές πηγές ενέργειας δεν είναι ανεξάντλητες. Η Γη δεν μπορεί να μας προσφέρει περισσότερα από όσα έχει ήδη προσφέρει. Οι νέες πηγές ενέργειας, οι οποίες ονομάζονται ανανεώσιμες επειδή δεν απορρέουν απλώς από την εξαγωγή πρώτων υλών, απαιτούν την ανάπτυξη τεχνογνωσίας και τεχνολογικών δυνατοτήτων που δεν έχουν ακόμη διερευνηθεί διεξοδικά.

Επομένως, αποτελούν μια μεγάλη ελπίδα για το μέλλον, αλλά και μια πραγματική πρόκληση, καθώς θα μας επιτρέψουν να καταπολεμήσουμε αποτελεσματικά τις κλιματικές μεταβολές. Ήδη έχουν πραγματοποιηθεί πολλά πειράματα: αιολική ενέργεια, πρόγραμμα ανάπτυξης της τεχνολογίας του υδρογόνου κ.λπ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια από τις πιο αναπτυγμένες περιοχές στον κόσμο και διαθέτει ένα από τα υψηλότερα επίπεδα τεχνολογίας και τεχνογνωσίας. Η έρευνα στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα μας επιτρέψει να αναστρέψουμε την τάση της συστηματικής εξάντλησης των φυσικών πόρων. Επίσης, εμφανίζει τεράστιες δυνατότητες όσον αφορά την προστιθέμενη αξία και την απασχόληση, τις οποίες δεν μπορούμε να αγνοήσουμε.

B.5.5. Τηλεπικοινωνίες

Ο ΟΤΕ Φλώρινας καλύπτει τις ανάγκες ολόκληρου του νομού, εξασφαλίζοντας γρήγορη και σύγχρονη επικοινωνία, χωρίς αστοχίες. Το δίκτυο είναι 100% ψηφιοποιημένο, χρησιμοποιώντας τόσο ασύρματη όσο και ενσύρματη τεχνολογία. Η πρώτη χρησιμοποιείται για να εξυπηρετήσει απομακρυσμένες περιοχές, όπου το κόστος των αγωγών είναι απαγορευτικό, κι έτσι η σύνδεση γίνεται μέσω κεραιών (ραδιοζεύξη). Τέτοιου είδους επικοινωνία συναντάται σε περιοχές όπως οι Πρέσπες, η Νίκη, το Αρμενοχώρι και Τριανταφυλλιά.

Επιπλέον, στις κομβικές περιοχές (Φλώρινα, Έδεσσα, Κοζάνη, κ.λπ.) χρησιμοποιούνται πλέον αγωγοί οπτικών ινών οι οποίοι εξασφαλίζουν μεγαλύτερες ταχύτητες επικοινωνίας και μηδενίζουν τα σφάλματα.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του ΟΤΕ Φλώρινας, οι τηλεφωνικές συνδέσεις του νομού ανέρχονται σε 19.856, αριθμός που μειώνεται με ελάχιστους ρυθμούς, όχι εξαιτίας των ανταγωνιστριών εταιριών του ΟΤΕ αλλά λόγω του ότι ορισμένα νοικοκυριά διακόπτουν τις σταθερές συνδέσεις, καταφεύγοντας αποκλειστικά στη λύση της κινητής τηλεφωνίας.

Ακόμα, υπάρχουν 300 περίπου καρτοτηλέφωνα σε ολόκληρο το νομό τα οποία χωρίζονται σε επιτραπέζια και σε βαρέως τύπου, που βρίσκονται σε εξωτερικούς χώρους.

B.5.6. Δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης απορριμμάτων

B.5.6.1. Δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης

Η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Φλώρινας (ΔΕΥΑΦ) συστάθηκε από το δήμο Φλώρινας με το Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) 294/1104-1982. Η περιοχή αρμοδιότητας της (ΔΕΥΑΦ) ήταν η πόλη της Φλώρινας. Με τον Ν. 2539/1997 τα όρια της αρμοδιότητας είναι αυτά του διευρυμένου δήμου Φλώρινας, που αποτελείται από τον πρώην δήμο Φλώρινας και τις κοινότητες Αλώνων,

Αρμενοχωρίου, Μεσσηνίου, Πρώτης, Σκοπιάς, Κορυφής και Τρίβουνου (ΔΕΥΑΦ, Διαφημιστικό φυλλάδιο 2001).

Η ΔΕΥΑΦ μεριμνά για την κατασκευή και τη λειτουργία όλων των απαιτούμενων έργων υποδομής ύδρευσης και αποχέτευσης, όπως κατασκευές νέων δικτύων, αντλιοστασίων, δεξαμενών, διυλιστηρίων, βιολογικού καθαρισμού κ.λπ.. Ακόμη, διαρκής επιδίωξη είναι η εξασφάλιση του απαιτούμενου πόσιμου νερού τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, σύμφωνα πάντα με την προστασία των υδάτινων πόρων και την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας. Επίσης, η ΔΕΥΑΦ δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, προσφέροντας απασχόληση σε τακτικό και έκτακτο προσωπικό, τόσο για τη συντήρηση όσο και για την κατασκευή νέων έργων.

Το εξωτερικό δίκτυο της πόλης της Φλώρινας από:

- Τις παλιές και νέες πηγές Ισβόρου που βρίσκονται στον ορεινό όγκο του Βιτσιού.
- Τις παλιές πηγές Μπαχ-Τσαϊρ στην περιοχή 'Σούπουρκα'.
- Τους δύο αγωγούς μεταφοράς του πόσιμου νερού από τις πηγές και το διυλιστήριο στις δεξαμενές της πόλης.
- Τις δεξαμενές της πόλης με επιμέρους αντλιοστάσια που εξασφαλίζουν στην πόλη δυνατότητα αποταμίευσης πόσιμου νερού 3500 κυβικών μέτρων.
- Το διυλιστήριο της Δροσοπηγής, που αποτελείται από το Ταχυδιυλιστήριο και το Βραδυλιστήριο.

Οι παροχές των εξωτερικών δικτύων της ΔΕΥΑΦ ανάλογα με τις εποχές ανέρχονται αθροιστικά σε:

- Ελάχιστη 24ωρη παροχή 6.850 κ.μ.
- Μέγιστη 24ωρη παροχή 8.800 κ.μ.

(ΔΕΥΑΦ, Διαφημιστικό φυλλάδιο 2001)

Το εσωτερικό δίκτυο Ύδρευσης αποτελείται από τους κεντρικούς τροφοδοτικούς αγωγούς διατομής από Φ250mm έως Φ60mm που είναι στο μεγαλύτερο μέρος χυτοσίδηροι και από τους αγωγούς διανομής, οι οποίοι είναι σιδηροσωλήνες γαλβανισμένοι εσωτερικά και εξωτερικά υπέρ βαρέως τύπου μικρότερων διατομών. Επίσης η πόλη έχει χωριστεί σε υψηλή και χαμηλή ζώνη υδροδότησης για την εξομοίωση των πιέσεων.

Τα υδρευτικά δίκτυα των νέων δημοτικών διαμερισμάτων, που αναφέρθηκαν παραπάνω, απαιτούν ανακατασκευή λόγω παλαιότητας και λόγω ανεπάρκειας των διατομών που καθιστούν αδύνατες τις επεκτάσεις των υφιστάμενων δικτύων. Σε όλα

τα δημοτικά διαμερίσματα, η ΔΕΥΑΦ προέβη στον καθαρισμό των δεξαμενών και στην ηλεκτροδότηση αυτών ώστε να είναι δυνατή η διαδικασία απολύμανσης του πόσιμου νερού.

Η ύδρευση των υπόλοιπων δημοτικών διαμερισμάτων του νομού Φλώρινας αποτελεί ευθύνη του εκάστοτε δήμου ο οποίος αναλαμβάνει όλα τα απαραίτητα έργα συντήρησης και ανακατασκευής του δικτύου.

B.5.6.2. Δίκτυα αποχέτευσης

Στην πόλη της Φλώρινας λειτουργεί χωριστικό σύστημα ακαθάρτων και ομβρίων υδάτων. Η ανακατασκευή των εσωτερικών δικτύων άρχισε από το έτος 1985 με έργα που εκτελούσε μ' αυτεπιστασία της η ΔΕΥΑΦ και στη συνέχεια το 1994 με αναδόχους κατασκευαστικές εταιρείες ή κοινοπραξίες (ΔΕΥΑΦ, Διαφημιστικό φυλλάδιο 2001).

Το δίκτυο ακαθάρτων κατά το μεγαλύτερο ποσοστό είναι κατασκευασμένο από πλαστικούς αγωγούς (PVC). Το δίκτυο ομβρίων υδάτων είναι κατασκευασμένο από αγωγούς σκυροδέματος (οπλισμένου ή άοπλου), λόγω του υψηλού υδροφόρου ορίζοντα που υπάρχει στις περισσότερες περιοχές της πόλης.

Τα αστικά λύματα της πόλης με τους αγωγούς ακαθάρτων μέσω κεντρικών συλλεκτήριων αγωγών οδηγούνται στις εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού της πόλης.

Τα όμβρια ύδατα με ικανό αριθμό φρεατίων υδροσυλλογής οδηγούνται μέσω των αγωγών ομβρίων στον ποταμό Σακουλέβα.

Τα δίκτυα αποχέτευσης όλων των δημοτικών διαμερισμάτων την αρμοδιότητα των οποίων έχει η ΔΕΥΑΦ, πλην αυτού της Φλώρινας, είναι 'μικτά'. Δηλαδή, ο ίδιος αγωγός παραλαμβάνει αστικά λύματα και όμβρια ύδατα. Γι' αυτό το λόγο απαιτείται η αντικατάστασή τους λόγω παλαιότητας, μικρών διατομών, μικρών κλίσεων και κυρίως το διαχωρισμό των αστικών λυμάτων από τα βρόχινα, έτσι ώστε να οδηγηθούν με κεντρικούς αγωγούς μεταφοράς στις εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού στην πόλη της Φλώρινας.

B.5.6.2.1. Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού

Οι εργασίες για την κατασκευή των εγκαταστάσεων του βιολογικού καθαρισμού στην πόλη της Φλώρινας ξεκίνησαν τον Μάρτιο του 1998 και τελείωσαν τον Δεκέμβριο του 2000. Οι εγκαταστάσεις αυτές καλύπτουν τις απαιτήσεις για το

2020 (με ισοδύναμο πληθυσμό 26.000 κατοίκους) αλλά και μέχρι το 2040 (με ισοδύναμο πληθυσμό 35.000 κατοίκους) (ΔΕΥΑΦ, Διαφημιστικό φυλλάδιο 2001).

Ο βαθμός επεξεργασίας των λυμάτων είναι υψηλός και σύμφωνα με τις τελευταίες κοινοτικές οδηγίες περιλαμβάνει απονιτροποίηση και αποφωσφόρηση, απολύμανση και διαύγαση των εκροών ώστε να αναβαθμιστεί ποιοτικά και ποσοτικά ο ευαίσθητος αποδέκτης ποταμός Σακουλέβας. Εξάλλου, τα νερά του ποταμού επιβάλλεται να είναι υψηλής ποιότητας, αφού καταλήγουν σε υδάτινους αποδέκτες γειτονικών Βαλκανικών χωρών.

Όλα τα λοιπά απόβλητα που καταλήγουν στο δίκτυο ακαθάρτων θα έχουν υποχρεωτικά ποιότητα αστικών λυμάτων, γεγονός το οποίο καθιστά αναγκαία τη προεπεξεργασία τους πριν την αποχέτευσή τους στο δίκτυο. Οι εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού έχουν υψηλό βαθμό αυτοματισμού. Είναι τηλεχειριζόμενες και παρακολουθούνται μηχανογραφικά, καθώς επίσης διαθέτουν άρτια εξοπλισμένο εργαστήριο για αναλύσεις νερού και λυμάτων.

Όσον αφορά στα παραγόμενα προϊόντα από τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, η αφυδατωμένη λάσπη που παράγεται, αφού υφίσταται πάχυνση, αφυδάτωση και απολύμανση, διοχετεύεται είτε για υγειονομική ταφή είτε για γεωργική χρήση (λίπασμα). Η τελευταία χρήση δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη, κυρίως λόγω της επιφυλακτικότητας των αγροτών απέναντι σε νέες μεθόδους εμπλουτισμού της γεωργικής γης.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού του νομού αποτελούν ένα σύγχρονο έργο πνοής για το οποίο είναι περήφανη η περιοχή αφού αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής χρησιμοποιώντας καινοτόμες μεθόδους τεχνολογίας. Πρόκειται για ένα έργο μεγάλης δυναμικής αφού θα μπορούσε να καλύψει μελλοντικά τις ανάγκες όλων των ΔΔ του νομού αλλά και να συνδεθεί με την ΒΠΠΕ, καλύπτοντας με συμπληρωματικά έργα τις δικές της ανάγκες.

B.5.6.3. ΔΙΑΔΥΜΑ ΑΕ: Διαχείριση απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας

Η ίδρυση της εταιρίας ΔΙΑΔΥΜΑ βασίστηκε στην Οικονομοτεχνική Μελέτη Σκοπιμότητας του 1996, έχοντας ως ενεργούς μετόχους τις ΤΕΔΚ των νομών Γρεβενών, Καστοριάς, Κοζάνης και Φλώρινας, καθώς και τους αντίστοιχους Δήμους (ΔΙΑΔΥΜΑ Α.Ε., Διαφημιστικό φυλλάδιο 2005).

Κύριος στόχος της εταιρίας είναι η ορθολογική αντιμετώπιση του προβλήματος των απορριμμάτων, σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική αναβάθμιση και την προστασία της δημόσιας υγείας (ΔΙΑΔΥΜΑ Α.Ε., Διαφημιστικό φυλλάδιο 2005).

Οι ανάγκες σε τοπικό επίπεδο καλύπτονται από την Τοπική Μονάδα Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΤΜΔΑ). Έτσι, κάθε δήμος είναι υπεύθυνος για τη συλλογή των απορριμμάτων των δημοτικών διαμερισμάτων του, που πραγματοποιείται 2 φορές κάθε εβδομάδα, οδηγώντας τα απορρίμματα στους δύο δορυφορικούς σταθμούς μεταφόρτωσης του νομού που βρίσκονται έξω από τις πόλεις της Φλώρινας και του Αμυνταίου. Εν συνεχεία, τα απορρίμματα μεταφέρονται στις κεντρικές εγκαταστάσεις Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Απορριμμάτων, που βρίσκονται στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) της Δυτικής Μακεδονίας, με έδρα την Κοζάνη.

Β.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Το επίπεδο των κοινωνικών υποδομών στο νομό εμφανίζεται ιδιαίτερα ικανοποιητικό, με εξαίρεση τον τομέα της υγείας ο οποίος όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, παρουσιάζει σοβαρές ελλείψεις.

Σύμφωνα με τον πίνακα 41, ο αριθμός των σχολικών μονάδων κρίνεται ικανοποιητικός, αφού κάθε ΔΔ είναι ικανό να καλύψει τις ανάγκες των μαθητών του.

Πίνακας 41: Κοινωνικές υποδομές ανά δήμο στο Ν. Φλώρινας

	Πληθυσμός	Αριθμός ΔΔ	Παιδικοί Σταθμοί	Κλειστά Γυμναστ.	Γήπεδα Ποδοσφ.	Γήπεδα Μπάσκετ	Γήπεδα Τένις	Σχολικές μονάδες
Δ. Αετού	3.679	8	5	0	4	7	0	12
Δ. Αμυνταίου	7.838	8	9	1	6	1	0	21
Κ. Βαρικού	809	1	1	0	1	1	0	3
Δ. Κάτω Κλεινών	4.281	16	9	0	8	1	0	22
Κ. Κρυσταλλοπηγής	313	3	1	0	0	2	0	2
Κ. Λεχόβου	1.329	1	1	1	1	0	0	3
Δ. Μελίτης	7.120	11	12	0	11	1	0	26
Κ. Νυμφαίου	244	1	0	0	0	1	1	0
Δ. Περάσματος	5.904	13	9	0	8	11	0	22
Δ. Πρεσπών	1.732	13	4	0	2	5	0	8
Δ. Φιλώτα	5.025	7	5	0	7	0	0	12
Δ. Φλώρινας	17.500	8	12	1	6	1	0	34

Πηγή : <http://www.ypes.gr/topiki.htm>, Ιδία επεξεργασία

B.6.1. Εκπαίδευση

Όσον αφορά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει η εφαρμογή ενός νέου θεσμού στον νομό, πέραν του κανονικού σχολείου και αυτός του ολοήμερου. Οι γονείς δέχτηκαν χωρίς επιφυλακτικότητα τα ολοήμερα προγράμματα εκπαίδευσης, μιας κι έτσι δίνεται η δυνατότητα, κυρίως στις μητέρες, να εργαστούν, ενώ παράλληλα τα παιδιά τους συμμετέχουν σε νέα προγράμματα μάθησης.

Σχετικά με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, κάθε δήμος, πλην των κοινοτήτων Κρυσταλλοπηγής και Νυμφαίου, διαθέτουν σχολικές μονάδες επιπέδου γυμνασίου για να καλύπτουν τις ανάγκες των δημοτικών τους διαμερισμάτων. Αντιθέτως, ο αριθμός των λυκείων στο νομό είναι μόλις 6, από τα οποία τα 4 βρίσκονται στην πρωτεύουσα του νομού, γεγονός που υποδηλώνει τη δυσκολία πρόσβασης των μαθητών, κυρίως κατά τους χειμερινούς μήνες.

Τέλος, σχολές τεχνικού επιπέδου απαντώνται μόνο στις πόλεις της Φλώρινας και του Αμυνταίου, οι οποίες και εξυπηρετούν τις ανάγκες όλου του νομού.

Πίνακας 42: Αριθμός σχολικών μονάδων ανά δήμο στο Ν. Φλώρινας

	Νηπιαγωγείο		Δημοτικό		Γυμνάσιο				Λύκειο		ΣΕΚ	ΤΕΕ
	Κανονικό	Ολοήμερο	Κανονικό	Διευρυμένου ωραρίου	Κανονικό	Εκκλησ.	Εσπερινό	Μουσικό	Κανονικό	Εκκλησ.		
Δ. Αετού	5	0	5	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Αμυνταίου	8	1	7	1	1	0	0	1	1	0	0	1
Κ. Βαρικού	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Κάτω Κλεινών	9	0	12	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Κ. Κρυσταλλοπηγής	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Κ. Λεχόβου	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Μελίτης	10	2	10	1	3	0	0	0	1	0	0	0
Κ. Νυμφαίου	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Περάσματος	8	1	10	1	2	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Πρεσπών	4	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Φιλώτα	4	1	5	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Φλώρινας	10	2	9	1	3	1	1	0	3	1	1	2

Πηγή: ypepth.gr

Είναι γνωστό ότι στον τομέα της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο νομός Φλώρινας υπερτερεί έναντι των άλλων της Δυτικής Μακεδονίας, κατατάσσοντάς τον ως τον

πρώτο νομό στην Περιφέρεια. Ωστόσο, και για ιστορικούς λόγους είναι αυτός που δικαιούται τα περισσότερα πανεπιστημιακά τμήματα.

Σήμερα λειτουργούν στην πόλη της Φλώρινας τρία πανεπιστημιακά τμήματα.

- Το 1941 ιδρύθηκε στη Φλώρινα η παιδαγωγική Ακαδημία που το 1990 έγινε παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής εκπαίδευσης τετραετούς φοίτησης και εντάχθηκε στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Το 1993 ιδρύθηκε το τμήμα Νηπιαγωγών
- Το 1999 δημιουργείται το τμήμα Βαλκανικών Σπουδών.

Σήμερα και τα τρία τμήματα υπάρχουν στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (www.myflorina.gr).

Η νεοαποκτηθείσα Σχολή Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών (Σχολή Καλών Τεχνών) αναμένεται να λειτουργήσει από το Ακαδημαϊκό έτος 2005-2006 στην πόλη της Φλώρινας.

Το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Μακεδονίας με τα παραρτήματά του στην Φλώρινα και στην Καστοριά, αποτελεί το μοναδικό Τριτοβάθμιο Ίδρυμα Τεχνολογικής Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Το ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας ιδρύθηκε το 1976.

Στο παράρτημα Φλώρινας του ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας λειτουργεί η Σχολή τεχνολογίας Γεωπονίας (ΣΤΕΓ) που περιλαμβάνει τα τμήματα Φυτικής παραγωγής, Ζωικής παραγωγής και Εμπορίας και Ποιοτικού Ελέγχου Αγροτικών Προϊόντων. Η ανωτέρω Σχολή φιλοξενείται στις εγκαταστάσεις της παλιάς Γεωργικής Σχολής Φλώρινας. (www.myflorina.gr)

Επιπλέον, ο νομός διεκδικεί ένα ακόμα τμήμα ΤΕΙ, αυτό της οινοποιίας, για την περιοχή του Αμυνταίου, το οποίο θα συνδέσει την έρευνα και την τεχνολογία με την εμπειρία παραγωγής οίνων στην περιοχή.

Σήμερα, ο αριθμός των φοιτητών στο νομό πλησιάζει τις 3.500, νούμερο ιδιαίτερα ικανοποιητικό αν αναλογιστεί κανείς και το μέγεθος του νομού και τον πληθυσμό του. Σύμφωνα μάλιστα με δημοσίευση της εφημερίδας 'Απογευματινή', στις 21 Δεκεμβρίου 2003, η Φλώρινα έρχεται δεύτερη πανελλαδικά (318 φοιτητές ανά 1.000 κατοίκους), σύμφωνα με χωροταξική κατανομή του φοιτητικού της πληθυσμού, αφού βάσει προβλέψεων και εκτιμήσεων, ο αριθμός των φοιτητών αναμένεται να φτάσει τους 5.400.

B.6.2. Αθλητισμός

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα 41, υπάρχουν 3 κλειστά γυμναστήρια στο νομό για την άθληση των κατοίκων. Σχεδόν όλα τα δημοτικά διαμερίσματα διαθέτουν γήπεδα ποδοσφαίρου και καλαθοσφαίρισης, με τα τελευταία να συναντώνται συνήθως στους χώρους εντός των σχολικών μονάδων. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η κοινότητα Νυμφαίου, παρά την έλλειψη σχολικών μονάδων, διαθέτει ένα γήπεδο τένις και αυτό λόγω της αυξημένης τουριστικής κίνησης.

Σύμφωνα με στοιχεία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Φλώρινας (2004: 5), οι Χιονοδρομίες και η Ξιφασκία είναι οι αθλοπαιδιές που έχουν κερδίσει πανελλήνιες και διεθνείς διακρίσεις για τη Φλώρινα. Στο νομό δραστηριοποιείται ο Σύλλογος Ορειβασίας Χιονοδρομίας Φλώρινας (ΣΟΧ) και η Γυμναστική Ένωση Φλώρινας (ΓΕΦ), η οποία άρχισε πρώτη την ξιφασκία και σήμερα μαζί με τον Όμιλο Ξιφασκίας Φλώρινας συνεχίζουν την παράδοση.

Εντυπωσιακή είναι ακόμα και η διαδρομή της γυναικείας ομάδας ποδοσφαίρου του 'Φυλιριακού', που αγωνίζεται στο πρωτάθλημα της Α' Εθνικής κατηγορίας, καθώς και η ομάδα χειροσφαίρισης κορασίδων του 'Αμύντα' Αμυνταίου. Συνολικά, στο νομό δραστηριοποιούνται 70 αθλητικά σωματεία και ασχολούνται με τον στίβο, το ποδόσφαιρο, την ξιφασκία, την πετοσφαίριση, την καλαθοσφαίριση, τη χιονοδρομία, την πάλη και τις πολεμικές τέχνες (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας, 2004: 5).

B.6.3. Υγεία – Πρόνοια

Όσον αφορά στις κοινωνικές υποδομές του νομού, παρατηρείται πως αυτές καλύπτουν μόνο εν μέρει τις ανάγκες των κατοίκων. Στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, οι ανάγκες καλύπτονται από το Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο (ΓΝΦ) και το Πολυιατρείο του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) στη Φλώρινα, καθώς και από το Κέντρο Υγείας Αμυνταίου (Διεύθυνση Υγείας – Πρόνοιας της νομαρχίας Φλώρινας, 2005), τα οποία είναι ικανά (από πλευράς υποδομής, εξοπλισμού και στελέχωσης) να αντιμετωπίσουν συνήθη περιστατικά, ενώ οι σοβαρότερες περιπτώσεις παραπέμπονται σε νοσοκομεία γειτονικών νομών ή στα Νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης, λόγω έλλειψης κάποιων ιατρικών ειδικοτήτων και δομών του ΓΝΦ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ταλαιπωρία και την επιβάρυνση σε οικονομικό και ψυχικό κόστος των ασθενών. Οι ανάγκες των κατοίκων της υπαίθρου καλύπτονται στον ελάχιστο βαθμό από 22 τοπικά Αγροτικά Ιατρεία που είναι

χωροθετημένα στους μεγάλους δήμους του νομού, τα οποία, ωστόσο, είναι ανεπαρκώς εξοπλισμένα και ελλιπώς στελεχωμένα. Για όλους τους παραπάνω λόγους, οι κάτοικοι της περιοχής είναι αναγκασμένοι να καταφεύγουν σε νοσηλευτικά ιδρύματα της Πτολεμαΐδας και της Κοζάνης προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Σχετικά με τις υπηρεσίες Πρόνοιας, λειτουργούν δύο Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) στο νομό, ένα στην πόλη της Φλώρινας κι έναν στο Αμύνταιο.

B.6.4. Δικαιοσύνη

Στο νομό Φλώρινας λειτουργούν Πταισματοδικείο, μονομελές και τριμελές Πλημμελειοδικείο, Ειρηνοδικείο και μονομελές και τριμελές Πρωτοδικείο, με έδρα την πρωτεύουσα του νομού, Φλώρινα. Ακόμα, στο Δ. Αμυνταίου υπάρχει Πταισματοδικείο και Ειρηνοδικείο, ενώ και στο Δ. Πρεσπών λειτουργεί υποκατάστημα της Δικαιοσύνης.

B.6.5. Ασφάλεια

Όσον αφορά στη Δημόσια Τάξη, στο νομό υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός αστυνομικών τμημάτων, τα οποία καλύπτουν τις ανάγκες όλων σχεδόν των δήμων. Ακόμα, για τη φύλαξη και προστασία του νομού απασχολείται μεγάλος αριθμός συνοριακών φυλάκων, οι οποίοι δραστηριοποιούνται τόσο στα σύνορα με την Αλβανία όσο και με τη ΠΓΔΜ.

B.7. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

B.7.1. Φυσικοί πόροι

Ο νομός Φλώρινας αποτελεί περιοχή ιδιαίτερου ενδιαφέροντος ως προς το περιβάλλον, καθώς σ' αυτόν συνυπάρχουν οικοσυστήματα μεγάλης σημασίας (6 περιοχές NATURA) που αποτελούν βασικούς παράγοντες της ποιότητας ζωής στην περιοχή (ΑΝΦΛΩ, 2005α).

Οι ορεινοί όγκοι του νομού και συγκεκριμένα τα όρη Βαρνούντας, Βέρνον και Βόρας με τα ποτάμια και τους μικρούς χείμαρρους τους προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

B.7.1.1. Λίμνες

Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα (http://www.algorithmos.edu.gr/osfl/info_florina.htm)

Ο Εθνικός Δρυμός Πρεσπών περιλαμβάνει τις λίμνες Μικρή και μέρος της Μεγάλης Πρέσπας, οι οποίες απέχουν 47χλμ. από τη Φλώρινα, 182 χλμ από τη Θεσσαλονίκη (βάσει των νέων δρόμων από Θεσσαλονίκη προς Έδεσσα και Έδεσσα προς Φλώρινα, ειδάλλως 213 χλμ.) και 50 χλμ. από την Καστοριά και βρίσκονται στα σύνορα Ελλάδας, Αλβανίας και πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Τις λίμνες χωρίζει μία λωρίδα γης με μήκος 5 χλμ. και φάρδος που κυμαίνεται από 8μ. έως 1000μ. Στη θέση Κούλα, μέσω ενός δίαυλου, τα νερά της Μικρής, λόγω υψομετρικής διαφοράς, χύνονται στη Μεγάλη και σύμφωνα με παραδόσεις των κατοίκων, από τη Μεγάλη με υπόγειες καταβόθρες συνεχίζουν προς τη λίμνη Αχρίδα (FYROM), η οποία βρίσκεται 160 μέτρα χαμηλότερα και μέσω του ποταμού μαύρου Δρίνου επικοινωνεί με την Αδριατική. Η στάθμη της έχει πέσει σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Η πτώση αυτή έχει αποτυπωθεί χαρακτηριστικά με μία ανοιχτόχρωμη ζώνη στα απότομα βράχια της λίμνης.

Στη λωρίδα αυτή υπάρχει ασφαλοστρωμένος δρόμος ο οποίος οδηγεί στα χωριά Βροντερό, Ψαράδες και Πύλη. Μαζί με τις γύρω δασωμένες πλαγιές του όρους Βαρνούντα, οι λίμνες αποτελούν την περιοχή των Πρεσπών, μία έκταση με τη μεγαλύτερη ποικιλία μορφών ζωής σε αντίστοιχη επιφάνεια στην Ευρώπη. Από την μικρή Πρέσπα, ένα πολύ μικρό τμήμα ανήκει στην Αλβανία και το υπόλοιπο στην Ελλάδα. Η μεγάλη μοιράζεται ανάμεσα σε τρία κράτη, την Ελλάδα, το κράτος των Σκοπίων και την Αλβανία. Το όνομα Πρέσπα προέρχεται από μία παλιά πόλη της Μακεδονίας, που βρισκόταν κοντά στην σημερινή πόλη Ρέσνα της ΠΓΔΜ.

Η επιφάνεια της Μικρής Πρέσπας είναι 47,35 τετραγωνικά χιλιόμετρα, από τα οποία τα 43,5 είναι στην Ελλάδα και τα υπόλοιπα στην Αλβανία. Το βαθύτερο σημείο της είναι 8,4 μέτρα, ενώ το μέσο βάθος της είναι 4,1 μέτρα. Η Μεγάλη Πρέσπα είναι oligotροφική λίμνη, έχει συνολική επιφάνεια 272 τετραγωνικά χιλιόμετρα, από τα οποία τα 37-39 είναι στην Ελλάδα. Το μέγιστο μήκος της είναι 26,9 χιλιόμετρα και το μέγιστο βάθος της 50 μέτρα.

Το χαρακτηριστικό της ευρύτερης περιοχής των Πρεσπών είναι η 'ηπιότητα' που περιλαμβάνει τόσο το τοπίο, όσο και τους ανθρώπους αλλά και τα κοινωνικά, λαογραφικά, οικονομικά και πολιτισμικά στοιχεία της περιοχής. Η ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών είναι μία τεράστια κλειστή λεκάνη 300 τετ. χιλιομέτρων η οποία βρίσκεται σε υψόμετρο 853 μέτρων πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Πανύψηλες κορυφές φράζουν στα ανατολικά τον ορίζοντα. Μερικές από τις ονομασίες των κορυφών αυτών είναι ο ορεινός όγκος του Βαρνούντα (Περιστέρι 2.177 μ.), του οποίου 20 τουλάχιστον κορυφές ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα υψόμετρο. Στα νότια εκτείνονται οι κατάφυτες και γεμάτες ζωή πλαγιές του Όρους Τρικλάριον (Σφήκα 1.749 μ.) με μέγιστο υψόμετρο 1.750 μέτρα. Οι κορυφές προς τα δυτικά της περιοχής και συγκεκριμένα προς την Αλβανία είναι το Τσουτσούλι (1.466 μ.) και το Ντέβας με μέγιστο υψόμετρο τα 1.373 μέτρα. Τέλος, προς τα βόρεια του λεκανοπεδίου, αχνά διακρίνονται τα πανύψηλα βουνά του κράτους των Σκοπίων με κορυφές που ξεπερνούν σε υψόμετρο τα 2.500 μέτρα και σχεδόν 6 μήνες το χρόνο είναι κάτασπρες από τα χιόνια.

Η περιοχή του λεκανοπεδίου των Πρεσπών μαζί με τα περιβάλλοντα βουνά και δάση, προστατεύεται από την ελληνική νομοθεσία καθώς και από πολλές ευρωπαϊκές και διεθνείς συμβάσεις. Από το 1974 έχει κηρυχθεί Εθνικός Δρυμός, βάσει προεδρικού διατάγματος (46/14/1/1974) καθώς και υγρότοπος προστατευόμενος από την διεθνή συνθήκη RAMSAR, δηλαδή Περιοχή Ειδικής Προστασίας και ειδικά Προστατευόμενη Μεσογειακή Περιοχή (Ιράν, 19.11.1974). Μάλιστα, το 1999 η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ) έλαβε το πρώτο βραβείο Ραμσάρ για τις επιτυχημένες της προσπάθειες, σε συνεργασία με τους κατοίκους και τους εμπλεκόμενους φορείς, για την αειφόρο διαχείριση των υγροτόπων της Πρέσπας.

Στον Εθνικό Δρυμό συμπεριλήφθηκε το μεγαλύτερο τμήμα του λεκανοπεδίου, συνολικά μία έκταση 194.700 στρεμμάτων από τα συνολικά 300.000 στρέμματα. Είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση δρυμός της Ελλάδας, καθώς και αυτός με την υψηλότερη βιοποικιλότητα. Επιπλέον, έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Ειδικής Προστασίας και ειδικά Προστατευόμενη Μεσογειακή Περιοχή, καθώς και Περιοχή Σημαντική για τα Πουλιά σύμφωνα με την οδηγία 79/409 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το χωριό 'Λαιμός' βρίσκεται μέσα στα όρια το βιοτόπου. Υπεύθυνο για την προστασία του εθνικού δρυμού είναι το κράτος και η ΕΠΠ που έχει αναλάβει ενεργό ρόλο τα τελευταία χρόνια προς αυτήν την κατεύθυνση. Ιστορικά, η ΕΠΠ ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1991 και σε αυτήν συμμετέχουν ενεργά :

1. Το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας
2. Η ελληνική Εταιρία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς
3. Η ελληνική Εταιρία προστασίας της φύσης
4. Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία
5. Οι Φίλοι των Πρεσπών
6. Το Παγκόσμιο Ταμείο για την Φύση (WWF - Ελλάς)
7. Το ίδρυμα Tour du Valat , Γαλλία
8. Η Ορνιθολογική Εταιρία της Δανίας
9. Η Βασιλική Εταιρία για την προστασία των πουλιών, Ηνωμένο Βασίλειο
10. Ο 'Αρκτούρος'

(<http://www.spp.gr>)

Παρατηρητήρια υπάρχουν σε αρκετά σημεία του δρόμου, με σκοπό την από απόσταση και με ασφάλεια παρακολούθηση των πανέμορφων πουλιών που είτε φωλιάζουν είτε διαχειμάζουν και στις δύο λίμνες. Επίσης πρόσφατα, έχει εμπλουτιστεί η μικρή Πρέσπα και συγκεκριμένα σε περιορισμένο χώρο αυτής με ζευγάρια νεροβούβαλων τα οποία έφερε η ΕΠΠ στην περιοχή από την λίμνη Κερκίνη και έχουν επιτυχώς εγκλιματιστεί και ήδη αναπαράγονται στην περιοχή.

Ο τουρισμός στην περιοχή των Πρεσπών αναπτύχθηκε ραγδαία τα τελευταία 10 έτη. Οι επισκέπτες στην περιοχή μπορούν να περιηγηθούν είτε οδικώς στην περιοχή των λιμνών, μιας και ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος οδηγεί στα πιο όμορφα, από πλευράς θέας, σημεία των Πρεσπών, είτε με άλογα για να απολαύσουν μία μαγευτική διαδρομή προς το βουνό πίσω από το χωριό Άγιος Γερμανός. Το μαγευτικό νησάκι του Αγίου Αχιλλείου με την περίφημη Βασιλική, αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών χάρη στην απaráμιλλη θέα προς όλη την μικρή Πρέσπα καθώς και λόγω των πολιτιστικών εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα σε αυτό κάθε χρόνο, προς το τέλος Αυγούστου με συμμετοχή κορυφαίων καλλιτεχνών και ανθρώπων των γραμμάτων. Πλέον, το εν λόγω νησάκι, έχει ενωθεί με πλωτή πεζογέφυρα με την αντίπερα όχθη (~650 μέτρα μήκος), κάτι που κάνει την πρόσβαση σε αυτό ακόμα πιο εύκολη.

Επίσης, οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μια μαγευτική περιήγηση με βάρκα στη Μεγάλη Πρέσπα και να δουν ενδιαφέροντα αξιοθέατα όπως μικρούς ναούς στο εσωτερικό των βράχων, μέσα σε ένα περιβάλλον με εξαιρετική φυσική ομορφιά, ασκηταριά Βυζαντινών μοναχών καθώς και βραχογραφίες του 14ου-15ου

αίωνα. Η περιοχή παρουσιάζει ιστορικό ενδιαφέρον από τους υστεροβυζαντινούς χρόνους, ενώ διατηρεί τη θρησκευτική της υποτέλεια (Αρχιεπισκοπή Πρεσπών) έως το τέλος του βυζαντινού κράτους.

Οι λίμνες είναι απομεινάρια της μεγάλης Δασσαρίτιδας λίμνης που κατείχε την ευρύτερη περιοχή πριν δεκάδες εκατομμύρια χρόνια. Η λίμνη Μικρή Πρέσπα παγώνει για μεγάλο χρονικό διάστημα κάθε χειμώνα.

Οι όχθες της Μικρής Πρέσπας είναι βαλτώδεις, γεμάτες νούφαρα και πυκνές καλαμιές με πλούσια ορνιθοπανίδα. Αντίθετα οι όχθες της Μεγάλης Πρέσπας είναι πεντακάθαρες και στρωμένες με βότσαλα. Επίσης και τα ψάρια της Μεγάλης Πρέσπας (πέστροφες, πεταλούδες, κέφαλοι, τσιρόνια) διαφέρουν από αυτά της Μικρής Πρέσπας (γριβάδια, σκουμπούζια, γουλιανοί, πέστροφες, τσιρόνια, χέλια).

Στην περιοχή αναφέρονται 17 είδη ψαριών (γριβάδια, τσιρόνια, χέλια, μπράνες κ.α), 11 είδη αμφιβίων, 21 είδη ερπετών, 45 είδη θηλαστικών και πάνω από 260 είδη πτηνών. Τα ψάρια μπράνα Πρέσπας, πέστροφα Αγίου Γερμανού Πρεσπών, κορύγονος Αγίου Παντελεήμονα (Βεγορίτιδα) είναι μοναδικά παγκόσμια.

Η περιοχή των λιμνών είναι από τις λίγες περιοχές της Ευρώπης όπου αναπαράγονται ο Ροδοπελακάνος (*pelecanus onocrotalus*) και ο Αργυροπελεκάνος (*pelecanus crispus*). Συναντώνται ακόμα πληθυσμοί ερωδιών, που περιλαμβάνουν τον Μικροτσικνιά, τον Κρυπτοτσικνιά, Λευκοτσικνιά, τον Αργυροτσικνιά και τον Πορφυροτσικνιά.

Αναπαράγόμενα είδη στην περιοχή είναι ακόμα ο Κορμοράνος, η Λαγγόνα, η Χουλιανομούτα, η Σταχτόχηνα, η Βαλτόπαπια, ο Χηνοπρίστης, ο Λοφοπρίστης, ο Ασπροπάρης, ο Φιδαετός, ο Καλαμόκιρκος, ο Χρυσαιτός, η Αγριόκοτα, η Πετροπέρδικα, η Αλκυόνη, η Μεσοτσικνητάρα, το Μουστακογλάρανο και ο Γαϊδουροκεφαλός. Η περιοχή έχει χαρακτηριστεί σημαντική για τα πουλιά, σύμφωνα με την οδηγία 79/409 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χειμαδίτιδα και Ζάζαρη

(http://www.florina-fishing.com/Selides/bait_technical.htm)

Αν και είναι δύο ξεχωριστές λίμνες με διαφορετικά χαρακτηριστικά, σχεδόν πάντα αναφέρονται μαζί, ίσως γιατί διαμορφώνουν μία ενιαία περιοχή και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους είναι εμφανείς.

Η λίμνη Ζάζαρη, μία από τις ομορφότερες λίμνες της Ελλάδας, σε υψόμετρο 602 μέτρα, έχει εμβαδόν περίπου 2 τετραγωνικά χιλιόμετρα και μέγιστο μήκος 2 χιλιόμετρα. Τροφοδοτείται από το ποτάμι του Σκλήθρου, αλλά και από υπόγειες πηγές, ενώ στη συνέχεια τροφοδοτεί με τη σειρά της την Χειμαδίτιδα. Το μέγιστο βάθος αυτής της μεσοτροφικής λίμνης είναι 3 μέτρα και το μέσο βάθος 1,5 μέτρα.

Η λίμνη Χειμαδίτιδα είναι μεγαλύτερη, με έκταση 10,8 τετραγωνικά χιλιόμετρα και μέγιστο μήκος 6,3 χιλιόμετρα. Είναι ρηχότερη, με το μέσο βάθος της να μην ξεπερνά το ένα μέτρο και το μέγιστο τα 2,5 μέτρα. Βρίσκεται 9 μέτρα χαμηλότερα από τη Ζάζαρη με υψόμετρο μέσης στάθμης 593 μέτρα. Πρόκειται για λίμνη με έντονο ευτροφισμό, ο οποίος είναι εμφανής από την πολύ μεγάλη έκταση απροσπέλαστων καλαμιώνων, οι οποίοι όμως αποτελούν σημαντικό βιότοπο για την αναπαραγωγή, διαχείμαση και γενικότερη διαβίωση σημαντικών οργανισμών. Η σημερινή λίμνη αποτελεί τμήμα μεγαλύτερης παλαιότερα λίμνης, ένα σημαντικό μέρος της οποίας αποστραγγίστηκε μεταπολεμικά και μετατράπηκε σε καλλιεργούμενες εκτάσεις.

Οι δύο λίμνες, και κυρίως η Χειμαδίτιδα, έδιναν στο παρελθόν και συνεχίζουν ακόμα να προσφέρουν στα κοπάδια των κτηνοτρόφων πιο ήπιες συνθήκες διαβίωσης κατά τη διάρκεια του δριμύτατου χειμώνα της ευρύτερης περιοχής, αλλά και πιο απομακρυσμένων διαμερισμάτων. Τα χειμαδιά, άλλωστε, χάρισαν ως αντάλλαγμα το όνομα στη μία από τις λίμνες. Πλούσια κάποτε σε ζωή τα τέσσερα χειμαδιά, ένα σε κάθε μυχό του ημιορεινού όγκου δίπλα από την Χειμαδίτιδα. Και ακόμη ένα-δύο στη Ζάζαρη, απομένουν πλέον ως ερείπια. Μετά τις αλλαγές στον τρόπο εκτροφής των αιγοπροβάτων και βοοειδών, τα τελευταία χρόνια, σε πείσμα των καιρών, λίγα μόλις κοπάδια κτηνοτρόφων εξακολουθούν να βόσκουν στη γύρω περιοχή και να θυμίζουν αμυδρά το παρελθόν.

Στο σύμπλεγμα των δύο λιμνών έχουν καταγραφεί σημαντικά είδη φυτών (150 είδη) και κυρίως ζώων. Έχουν παρατηρηθεί 141 είδη πουλιών, από τα οποία τα 100 είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Αξίζει όμως να αναφερθεί πως στη Χειμαδίτιδα αναπαράγεται, με τον μεγαλύτερο πληθυσμό στην Ελλάδα, η βαλτόπαπια, με 60 ζευγάρια, η οποία είναι παγκόσμια απειλούμενο είδος. Ακόμη, στις δύο λίμνες φιλοξενούνται 12 είδη θηλαστικών, 7 είδη ερπετών, 7 είδη αμφιβίων και 8 είδη ψαριών.

Βρίσκονται στο νοτιοανατολικό τμήμα του νομού και σε μέσο υψόμετρο 850 μ.. Μέσα στους καλαμώνες, ιδιαίτερα της Χειμαδίτιδας, ζει σημαντικός αριθμός πουλιών. Μεγάλα τμήματα των λιμνών ιδίως στα ρηχά νερά καταλαμβάνει βυθισμένη βλάστηση, που ριζοβολεί στο βυθό τους. Αυτά τα λιμνιαία οικοσυστήματα είναι ιδιαίτερης οικολογικής αξίας με παραλίμνια φυλλοβόλα δάση, υγρολίβαδα, καλαμιώνες (έχουν καταγραφεί 150 είδη φυτών) και σημαντικά είδη πανίδας (βίδρα, λύκος, λαγόγυρος, αργυροπελεκάνος, βαλτόπαπια). Στις γύρω από τις λίμνες περιοχές ζει το κερκινέζι και ο λιβαδόκιρκος.

Οι λίμνες Χειμαδίτιδα και Ζάζαρη χωρίζονται με μια στενή λωρίδα γης πλάτους 2 χλμ. περίπου. Σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, αποτελούν κατάλοιπο της παλιάς Εορδαίας λίμνης. Οι πλησιέστεροι οικισμοί προς τις λίμνες είναι οι κοινότητες Λιμνοχωρίου (εφάπτεται των ακτών της λίμνης Ζάζαρης) και Αναργύρων (ανατολικά της λίμνης Χειμαδίτιδας). Η λίμνη Ζάζαρη είναι η μικρότερη λίμνη του νομού Φλώρινας.

Λίμνη Πετρών (http://www.florina-fishing.com/Selides/bait_technical.htm)

Στα όρια των νοτιοδυτικών απολήξεων του Βορά με τα χαμηλότερα βορειοανατολικά σημεία της λεκάνης του Αμυνταίου έχουν σχηματισθεί οι λίμνες Πετρών και Βεγορίτιδας, σαν συνέχεια της υδρολογικής λεκάνης της Εορδαίας. Η Λίμνη των Πετρών βρίσκεται 1 χλμ. βορειοδυτικά του Δήμου Αμυνταίου και σε μικρή απόσταση από τη λίμνη Βεγορίτιδα.

Η λίμνη Πετρών είναι πολύ μικρότερη, δέχεται τα νερά από τη λίμνη Χειμαδίτιδα και τροφοδοτεί με τη σειρά της τη Βεγορίτιδα. Είναι μία μεσοτροφική λίμνη και η μέση στάθμη της βρίσκεται σε υψόμετρο 572 μέτρων. Η επιφάνεια της έχει έκταση 8 τετραγωνικά χιλιόμετρα, μέγιστο μήκος 6 χιλιόμετρα, μέσο βάθος ένα μέτρο, ενώ το μέγιστο βάθος της δεν ξεπερνά τα 3 μέτρα.

Αν και οι λίμνες αυτές και ιδιαίτερα η λίμνη Πετρών θεωρούνται σημαντικά υποβαθμισμένες, εν τούτοις παρουσιάζουν μία σημαντική ποικιλία οργανισμών και ιδιαίτερα πτηνών. Στη λίμνη Πετρών έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 90 είδη πουλιών, ενώ στο σύμπλεγμα των δύο λιμνών, περισσότερα από 130, πολλά από τα οποία είναι απειλούμενα. Μάλιστα, στη λίμνη των Πετρών, αναπαράγονται σπάνια είδη, όπως η λαγγόνα, η οποία έχει δημιουργήσει στην περιοχή μία δεύτερη αποικία στον νομό της Φλώρινας, μετά από αυτή των Πρεσπών που ήδη αναφέρθηκε. Αυτές είναι οι δύο από τις τρεις αποικίες του είδους στην Ελλάδα, τις μοναδικές στην

Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τα θηλαστικά εξέχουσα σημασία έχει η παρουσία της βίδρας, γιατί θεωρείται πολύ καλός δείκτης καθαρότητας των νερών στα οποία ζει, άρα οι ελπίδες για διατήρηση των υδροβιότοπων αυτών σε ικανοποιητικό επίπεδο συνεχίζουν να υπάρχουν. Μοναδική είναι, τέλος, και η παρουσία ενός ψαριού στη Βεγορίτιδα, του κορήγωνου.

Τροφοδοτείται από νερά βροχής και χιονιού, απευθείας στην επιφάνεια της και με το νερό από τη λίμνη Χειμαδίτιδα μέσω της κεντρικής απαγωγού τάφρου. Ταυτόχρονα, μέσω φυσικής τάφρου αλλά και τεχνητής υπόγειας σήραγγας επικοινωνεί με τη λίμνη Βεγορίτιδα, στην οποία διοχετεύει μεγάλες ποσότητες νερού.

Βεγορίτιδα (http://www.florina-fishing.com/Selides/bait_technical.htm)

Η λίμνη Βεγορίτιδα ή Αρνίσσης ή Οστόβου ή Αγίου Παντελεήμονα βρίσκεται στα όρια των νομών Φλώρινας και Πέλλας και είναι μία από τις βαθύτερες λίμνες της Ελλάδας. Η περιγραφή της με τα τυπικά χαρακτηριστικά μίας λίμνης είναι ιδιαίτερα δύσκολη, αφού το μέγεθος της μεταβάλλεται συνέχεια, με τα νερά της να υποχωρούν γοργά τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της υπερβολικής άντλησης για τις ανάγκες του υδροηλεκτρικού σταθμού Άγρα, του ατμοηλεκτρικού σταθμού Αμυνταίου - Φιλώτα και της άρδευσης των γειτονικών γεωργικών εκτάσεων.

Το 1900 η στάθμη βρισκόταν σε υψόμετρο περίπου 525 μέτρων και το 1956 είχε φθάσει, μετά από μία αυξητική γενικά πορεία, αλλά και σημαντικές αξομειώσεις, τα 543 μέτρα, που αποτελούν τη μέγιστη στάθμη που έχει παρατηρηθεί στον εικοστό αιώνα. Στη συνέχεια εμφανίστηκε μία πτωτική τάση, η οποία ανακόπηκε κατά περιόδους. Τα τελευταία χρόνια (1996-1997) εμφανίζεται μία τάση μείωσης του ρυθμού πτώσης της στάθμης της λίμνης ή σταθεροποίησης σε υψόμετρο 510 μέτρων περίπου. Έτσι, θεωρώντας τη στάθμη σε υψόμετρο 513 μέτρων, το μέγιστο βάθος της μπορεί να φθάνει τα 70 μέτρα, το μέγιστο μήκος 15,5 χιλιόμετρα και το μέγιστο πλάτος 6,5 χιλιόμετρα, ενώ η επιφάνεια της έχει έκταση 59 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Τροφοδοτείται από νερά βροχής και χιονιού απευθείας στην επιφάνεια της καθώς και με τη βοήθεια χειμάρρων, ρυακιών, ποταμών και με σημαντικό αριθμό υπολίμνιων πηγών. Η περιοχή ανάμεσα στις δυο λίμνες είναι γεμάτη αμπέλια και λέγεται ότι από δω βγαίνει το καλύτερο Αμυντιώτικο κρασί.

Τα ψάρια που συναντώνται στις λίμνες αυτές είναι γρίβαδια, κορέγονοι, τούρνες, πλατίκες, γλήνια, γουλιανοί και τσιρόνια.

B.7.1.2. Ορεινοί όγκοι

Τα βουνά της περιοχής αποτελούν ταυτόχρονα και τα φυσικά όρια του νομού. Βόρεια βρίσκεται ο Βαρνούντας (Περιστέρι) με ψηλότερη κορυφή στον ελλαδικό χώρο την Όριζα (2.334 μ.), βορειοδυτικά το όρος Τρικλάριο, με κορυφή το Μπούτσι (1.776 μ.), νότια η ενδιαφέρουσα οροσειρά του Βέρνου, με κορυφή το Βίτσι (2.128 μ.) και ανατολικά προβάλλει ο γιγάντιος ορεινός όγκος Βοράς, το τρίτο ψηλότερο βουνό της Ελλάδας με υψόμετρο 2.524 μ..

Η γεωλογική συγκρότηση των ορεινών όγκων που αποτελείται από τα πετρώματα μολάσσας, ασβεστόλιθου, οφιόλιθου και άλλων πετρωμάτων, σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες που αλλάζουν από τη μια ζώνη στην άλλη, δημιούργησαν μία εντυπωσιακή ποικιλία χλωρίδας από τις ημιορεινές ζώνες ως τις αλπικές. Επίσης, φιλοξενούν σπάνια ενδημικά αγριολούλουδα, που δεν φυτρώνουν σε καμία άλλη περιοχή της Ελλάδας και του κόσμου. Ένα από αυτά είναι η Εσπερίς του Ρέχιγκερ. Από τις άφθονες βροχές, τις χιονοπτώσεις και τις αναρίθμητες πηγές γεννιούνται μικρά ορμητικά ποτάμια που σχηματίζουν ρεματιές και άγριες χαράδρες. Στους πρόποδες του Βαρνούντα ξεπηδά και ο Αλιάκμονας, ο μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της Ελλάδας (314 χιλιόμετρα) που εκβάλλει στον Θερμαϊκό κόλπο (www.myflorina.gr).

Όρος Βαρνούντας (Περιστέρι)

Η περιοχή είναι η οριογραμμή της λεκάνης των Πρεσπών προς την Ελλάδα. Αποτελείται κυρίως από τη λεκάνη απορροής του Αγίου Γερμανού. Έχει μέσο υψόμετρο 1.700 μ.. Συναντώνται κυρίως δάση οξιάς και δρυός, ενώ σε χαμηλά υψόμετρα βοσκότοποι και καλλιεργήσιμες εκτάσεις (κυρίως φασόλια). Στην περιοχή ζει μεγάλος αριθμός αρκούδων και λύκων.

Όρος Βέρνον (Βίτσι)

Στην περιοχή υπάρχουν αρκετά εγκαταλειμμένα χωριά και βοσκότοποι, που δημιουργούν κατάλληλο βιότοπο για την αρκούδα. Το κλίμα είναι ηπειρωτικό με πολύ κρύους χειμώνες και το μέσο υψόμετρο φτάνει τα 1.500 μ.. Συναντώνται κυρίως δάση οξιάς και δρυός, ενώ σε χαμηλά υψόμετρα βοσκότοποι και καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Η περιοχή είναι τυπικός βιότοπος της καφέ αρκούδας και άλλων σημαντικών ειδών πανίδας.

B.7.1.3. Δάση

Τα δάση αποτελούν βασικό στοιχείο της φυσικής κληρονομιάς, αλλά και μεμονωμένο πλήρη πόρο, δεξαμενή πρώτων υλών και παράγοντα απασχόλησης. Με την πάροδο των αιώνων οι δασικές εκτάσεις μειώθηκαν σημαντικά στο ελλαδικό χώρο εξαιτίας πυρκαγιών, εμπρησμών και αποψιλώσεων.

Έχοντας επίγνωση του ρόλου του φυσικού αυτού πόρου όσον αφορά στο περιβάλλον (απορρόφηση του διοξειδίου του άνθρακα, φυσικός οικότοπος για πολλά ζωικά είδη, καταπολέμηση της διάβρωσης και της απερήμωσης), επιβάλλεται μια πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης της δασικής κληρονομιάς της Ελλάδας, κυρίως με τη διατήρηση και την αναβάθμιση των δασικών περιοχών (<http://www.epp-ed.org/Policies/ppolicies/el/11-sustainable-development.asp>).

B.7.1.4. Έδαφος

Το έδαφος είναι σημαντικό και αναπόσπαστο στοιχείο του περιβάλλοντος της Γης, και ως εκ τούτου η κατάστασή του επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα ζωής των ανθρώπων.

Στις κυριότερες περιβαλλοντικές απειλές συγκαταλέγονται η διάβρωση του εδάφους, η μείωση της περιεκτικότητάς του σε οργανικές ουσίες, η ρύπανση, η κατάληψη του εδάφους (λόγω της κατασκευής κατοικιών, δρόμων και άλλων υποδομών), η συμπίεση του εδάφους (λόγω των μηχανικών πιέσεων που ασκούν τα βαριά μηχανήματα, η υπερβόσκηση και οι αθλητικές δραστηριότητες), η μείωση της βιοποικιλότητας του εδάφους, καθώς και οι πλημμύρες, οι κατολισθήσεις και η απερήμωση. Όλες αυτές οι διεργασίες πηγάζουν ή επιδεινώνονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και ορισμένες μάλιστα εξακολουθούν να χειροτερεύουν κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Οι οικονομικές συνέπειες και το κόστος αποκατάστασης, σε συνδυασμό με τους κινδύνους που απειλούν το έδαφος, είναι τεράστιες (<http://www.epp-ed.org/Policies/ppolicies/el/11-sustainable-development.asp>).

B.7.1.5. Ορυκτός πλούτος (Τοπική ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2003: 58 – 66)

Στο δυτικό τμήμα του όρους Βαρνούντα απαντάται η ομάδα των πλουτωνιτών (ουδέτερα - όξινα πετρώματα) που είναι γνωστή ως γρανίτης της Φλώρινας. Γύρω από την πόλη της Φλώρινας έχουμε μια γρανιτική εμφάνιση, μικρής σχετικά

έμφασης. Ο γρανίτης Φλώρινας συναντάται και βορειοδυτικά από το μοναστήρι του Αγίου Μάρκου.

Στον Άγιο Γερμανό, στο Ανταρτικό και στη Φλώρινα αναπτύσσεται ευρέως ο πορφυροειδής – χαλαζιακός μονζονίτης. Δυτικά του χωριού Άγιος Γερμανός, κοντά στα Ελληνογιογκοσλαβικά σύνορα, επάνω στις κορυφές του όρους Βαρνούνα απαντώνται οι γνευσιόμενοι γρανίτες.

Στην περιοχή των χωριών Οξυά και Μικρολίμνη αναπτύσσεται ο αλπικός γρανίτης της Οξυάς. Μεταξύ των χωριών Πισοδέρι – Άγιος Γερμανός, ολόκληρη η περιοχή καταλαμβάνεται από γρανίτη – διορίτη.

Στα χωριά Πύλη, Ανταρτικό και Πισοδέρι απαντάται με τη μορφή μικρών τεκτονικών εμφανίσεων ο αλπικός γρανίτης της Πύλης.

Στα χωριά Βροντερό, Πύξος και Πύλη απαντώνται οι βωξίτες που αποτελούν σε τάξη μεγέθους τη σημαντικότερη μεταλλοφορία της ΒΔ Μακεδονίας.

Στο όρος Βέρνον και στα χωριά Μελάς και Λέχοβο παρατηρούνται μικροεμφάνσεις της θειούχου μεταλλοφορίας.

Τέλος, στο 6^ο – 7^ο χλμ του άξονα Φλώρινας – Πισοδερίου υπάρχει σημαντική εμφάνιση ποσότητας μωσχοβίτη μέσα σε πηγματική κοίτη.

B.7.2. Περιοχές Προστασίας

B.7.2.1. Περιοχές Φυσικού Κάλλους

Οι λίμνες Πετρών και Βεγορίτιδας, Ζάζαρης, Χειμαδίτιδας και Μικρής Πρέσπας, οι οποίες έχουν αναγνωριστεί ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, το δάσος του Πισοδερίου και το βουνό Καλό Νερό, τα χωριά Λέχοβο, Κλεισούρα, Βαρικό και Νυμφαίο είναι ενδιαφέροντες τόποι φυσικού κάλλους (www.itia.ntua.gr/filotis).

B.7.2.2. Περιοχές NATURA 2000

Η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της συνολικότερης προσπάθειας για την προστασία του περιβάλλοντος. Για να ενταχθεί μια περιοχή στο δίκτυο NATURA πρέπει να παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά στο τοπίο ή στα είδη πανίδας και χλωρίδας που περιλαμβάνει. Το κριτήριο για την επιλογή μιας περιοχής και την ένταξη της στο δίκτυο είναι η βιοποικιλότητα και η μορφολογία του τοπίου (http://www.arcturos.gr/news_Natura.htm).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στο νομό Φλώρινας οι περιοχές που είναι ενταγμένες στο δίκτυο αυτό είναι:

- Η περιοχή του Όρους Βέρνον - κορυφή Βίτσι περιλαμβάνεται στους τόπους του Εθνικού και Επιστημονικού καταλόγου Natura 2000
- Ο Εθνικός δρυμός Πρεσπών, οι λίμνες Χειμαδίτιδα, Ζάζαρη, η μικρή Πρέσπα, η λίμνες Βεγορίτιδα-Πετρών και το Όρος Βαρνούντα.

Εξάλλου, η περιοχή της Μικρής Πρέσπας, όπου υπάρχουν πάνω από 200 είδη πουλιών, άλλα ενδημικά και άλλα διερχόμενα αποδημητικά, περιλαμβάνεται στις σημαντικές για τα πουλιά περιοχές οι οποίες πληρούν τα κριτήρια της οδηγίας 79/409 της ΕΕ.

Ασφαλώς, οι 264 περιοχές της Ελλάδας που εντάσσονται στο Δίκτυο Natura 2000, τίθενται υπό ειδικό καθεστώς προστασίας.

B.7.2.3. Εθνικοί Δρυμοί

Οι εθνικοί δρυμοί έχουν αναγνωρισθεί από τις Ελληνικές αρχές ως σημαντικές για την προστασία της φύσης και προστατεύονται νομοθετικά. Περιλαμβάνουν δασικές περιοχές οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από άποψη διατήρησης της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της ατμόσφαιρας, των νερών και γενικά του φυσικού περιβάλλοντος (http://www.algorithmos.edu.gr/osfl/info_florina.htm).

Στο νομό Φλώρινας, η λεκάνη των Πρεσπών, έχει θεσμοθετηθεί, ως ένας από τους 10 εθνικούς δρυμούς που υπάρχουν στην Ελλάδα (με το Προεδρικό διάταγμα 46/18-01-1974 – ΦΕΚ 19/ΤΑ/23-01-1974). Η συνολική έκταση του δρυμού, όπως προσδιορίζεται στο διάταγμα κήρυξής του, είναι 19.470 εκτάρια (194.000 στρέμματα) με έκταση πυρήνα 4.900 εκτάρια και περιφερειακής ζώνης 14.570 εκτάρια (ΑΝΦΛΩ, 2005α). Ο δρυμός ξεκινά από το υψόμετρο των 850 μ. και φτάνει στα 2120 μ. κοντά στην κορυφή του όρους Βαρνούντα. Είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση δρυμός της Ελλάδας, καθώς και αυτός με την υψηλότερη βιοποικιλότητα σε αντίστοιχη επιφάνεια στην Ευρώπη.

B.7.2.4. Καταφύγια Θηραμάτων (ΑΝΦΛΩ, 2005α)

Καταφύγιο θηραμάτων είναι η περιοχή όπου απαγορεύεται το κυνήγι κάθε θηράματος, με την έκδοση απαγορευτικής διάταξης θήρας από το Δασαρχείο κατόπιν αποφάσεως του Υπουργείου Γεωργίας (άρθρα 7 παρ. 3 του Ν. 177/75 που προσετέθη

στο άρθρο 258 παρ. 5 του Ν. 86/69), με κύριο σκοπό την προστασία και την ανάπτυξη του θηραματικού πλούτου και της άγριας πανίδας. Τα μόνιμα καταφύγια πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις κάλυψης των βασικών αναγκών του θηράματος σε ότι αφορά στην ησυχία, την τροφή και το νερό.

Μόνιμα καταφύγια ιδρύονται σε έκταση όχι μικρότερη των 5.000 στρεμμάτων προκειμένου περί δασών, των 10.000 στρεμμάτων προκειμένου για μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις, των 1.000 στρεμμάτων προκειμένου για πεδινές και των 500 στρεμμάτων, όταν πρόκειται για ελώδεις εκτάσεις.

Στην περιοχή της Φλώρινας υπάρχουν 8 περιοχές θηραμάτων. Πιο αναλυτικά, αυτές αναγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 43: Καταφύγια θηραμάτων στο Ν. Φλώρινας

A/A	Ονομασία	ΟΤΑ / Δημοτικό διαμέρισμα	Έκταση (στρεμ.)	Φ.Ε.Κ.
1	Σφήκα	Πρεσπών	67.000	757/B/11-10-82
2	Αμπέλια	Αμυνταίου	26.000	
3	Χίντσικο Χειμάδι	Λιμνοχώρι	32.400	713/B/28-8-79
4	Καλέ	Άνω Κλεινών	18.000	757/B/11-10-82
5	Καρά Ντουρού	Κλειδίου	9.500	
6	Ύψωμα 1033	Φλώρινας	9.600	685/B/19-7-78
7	Σκοπιά	Σκοπιάς	2.100	713/B/28-8-79
8	Σκοπού	Σκοπού	60.000	757/B/11-10-82
9	Φλάμπουρο	Φλαμπούρου	6.600	205/A/75
10	Χειμαδίτις	Λ. Χειμαδίτις	26.500	
11	Μανιάκι	Μανιακίου	4.400	757/B/11-10-82
12	Πολυπόταμος	Πολυποτάμου	15.000	418/25-6-84
13	Αρμενοχωρίου	Αρμενοχωρίου	8.000	463/12-7-84
14	Νυμφαίου	Νυμφαίου	10.000	
15	Βροντερού	Βροντερού	9000	

Πηγή: ΑΝΦΛΩ, 2005α

B.8. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο νομός διαθέτει πολύμορφη πολιτιστική κληρονομιά. Την πολιτιστική υποδομή της Φλώρινας αποτελούν κυρίως τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα ιστορικά μνημεία (ελληνιστικές και βυζαντινές εκκλησίες), τα μουσεία, τα διατηρητέα κτίρια Μακεδονικής και νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, οι πολιτιστικοί σύλλογοι, οι διεθνούς κύρους Φλωριναίοι κλασικοί μουσικοί και τα παραδοσιακά μουσικά συγκροτήματα,

τα εργαστήρια των Φλωρινιωτών ζωγράφων και τα αξιολόγητα υπαίθρια γλυπτά, τα πολιτιστικά κέντρα των ΔΔ του νομού καθώς και πολλές εθιμικές εκδηλώσεις.

B.8.1. Αρχιτεκτονική κληρονομιά

Πολύ ενδιαφέροντα είναι τα εναπομείναντα νεοκλασικά κτίρια – αρχοντικά της Φλώρινας παράλληλα με τις όχθες του ποταμού Σακουλέβα, δείγματα αρχιτεκτονικής των περασμένων αιώνων και σημαντικά στοιχεία του τοπικού πολιτισμού που εντυπωσιάζουν τους επισκέπτες και εμπνέουν τους καλλιτέχνες. Δυστυχώς, πολλά από αυτά τα σπίτια καταστράφηκαν από το βομβαρδισμό της 28^{ης} Ιουλίου του 1944. Η περιοχή αυτή της πόλης της Φλώρινας δίπλα στον ποταμό Σακουλέβα υπήρξε το αποκλειστικό ιστορικό, εμπορικό και κοινωνικό κέντρο για πάρα πολλά χρόνια, όπου τα νεοκλασικά αυτά κτίρια συνυπήρχαν με τα μακεδονίτικα και καθιστούσαν αρμονικό το οικιστικό σύνολο. Πολλά από τα νεοκλασικά αυτά κτίρια οικοδομούνται κατά την περίοδο 1920 - 30, από Έλληνες αρχιτέκτονες που σπούδασαν είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό και έτσι είχαν ευρωπαϊκά ή βαλκανικά αρχιτεκτονικά πρότυπα (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 31).

Οι τύποι των κτιρίων είναι οι εξής : α) με υπόγειο, δωμάτια στο ισόγειο, εσωτερική σκάλα και βεράντα με πεσσούς, β) διώροφα με δωμάτια πάνω και κάτω, υπόγειο και εξώστη, γ) στον όροφο κατοικία, ενώ στο ισόγειο λειτουργεί κατάστημα. Στα νεοκλασικά αυτά κτίρια χρησιμοποιήθηκαν συνδυασμοί χρωμάτων εξωτερικά και εσωτερικά, όπως ώχρα με κεραμιδί, κίτρινο με σκούρο γκρι, γαλαζόγκριζο με μαυρομπλέ, ενώ παρατηρείται μια αποστροφή στο λευκό. Τα ταβάνια τους, εσωτερικά, διακοσμούνται με γύψινους ρόδακες, ανθέμια και γιρλάντες (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 31).

Στο νομό Φλώρινας πολλά οικιστικά σύνολα έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα, λόγω των ιδιαίτερων στοιχείων ντόπιας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς που διασώζουν. Τα τοπικά συνεργεία μαστόρων και χτιστών που εργάστηκαν σε αυτούς τους παραδοσιακούς οικισμούς ήταν ξακουστά σε όλη τη βαλκανική χερσόνησο.

Το ποτάμι που κυλάει μέσα στην πόλη, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της πρωτεύουσας του νομού. Η Φλώρινα αρχικά χτίστηκε στις όχθες του ποταμού Σακουλέβα. Πριν την απελευθέρωση της Φλώρινας το 1912 υπάρχουν δύο τύποι σπιτιών ταυτόχρονα: Τα 'Λαϊκά', τα οποία στεγάζουν αγρότες ή κτηνοτρόφους και τα 'Μακεδονικού τύπου', τα οποία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας ανήκουν στους

Τούρκους Αγάδες ή Μπέηδες ή σε χριστιανούς προύχοντες και αργότερα σε χωρικούς, που ήρθαν στην πόλη για λόγους ασφαλείας (www.tedk-florinas.gr).

Τα σπίτια αυτά είναι συνήθως διώροφα με χαρακτηριστικές προεξοχές (σαχνισιά) και πολλά παράθυρα στον όροφο, ενώ οι αυλές είναι εσωτερικές. Το ισόγειο των σπιτιών ήταν συνήθως χτισμένο με πέτρα και είχε λίγα μικρά παράθυρα για λόγους ασφαλείας, ενώ στον όροφο, ο οποίος ήταν χτισμένος με ελαφρότερα υλικά, υπήρχαν περισσότερα παράθυρα και η απόληξη με το έντονο γείσωμα της στέγης (συνήθως τριγωνικό). Το ισόγειο περιελάμβανε βοηθητικούς χώρους και αποθήκες, ενώ στον όροφο ήταν τα δωμάτια (www.tedk-florinas.gr).

Μετά την απελευθέρωση ήρθαν πολλοί πρόσφυγες από το Μοναστήρι και τη γύρω περιοχή και εγκαταστάθηκαν μακρύτερα από το ποτάμι. Με την εισροή κι άλλων προσφύγων από τη Ρωσία και τη Μ. Ασία σβήνει σιγά-σιγά η κοινωνική και οικονομική ζωή του ποταμίου. Έτσι, το κέντρο της πόλης μεταφέρεται από το ποτάμι, που αποτελεί και το ιστορικό κέντρο δύο δρόμους πιο πάνω στην οδό Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Οι Μοναστηριώτες ανήγειραν νεοκλασικά και 'εκλεκτιστικά' οικοδομήματα, σηματοδοτώντας το τέλος της λαϊκής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και βοηθώντας στην ανάδυση της Φλώρινας ως αστικής ευρωπαϊκής πόλης. Τα 'εκλεκτιστικά' κτίρια χωρίζονται σε τρία επίπεδα: ημιυπόγειο (με χρήσεις βοηθητικές), υπερυψωμένο ισόγειο (χώροι υποδοχής και διημέρευσης) και όροφο (ιδιωτικοί χώροι). Στον όροφο υπάρχει μπαλκόνι, που βρίσκεται πάνω από την κύρια είσοδο του σπιτιού. Σε λίγα από τα κτίρια υπάρχουν σοφίτες με φεγγίτες, ενώ όλα έχουν στέγη με κεραμίδια. Το συνηθέστερο χρώμα σ' αυτά τα κτίρια ήταν η ώχρα ή το απαλό μπεζ καθώς και αποχρώσεις του γκρι και του μπλε. Το κύριο γνώρισμα των 'εκλεκτιστικών' κτιρίων είναι η συμμετρία, που παρουσιάζουν στην όψη και οι ογκώδεις ξυλόγλυπτες διπλές πόρτες (www.tedk-florinas.gr).

Αυτό που είναι φανερό από την αρχιτεκτονική της Φλώρινας είναι η αρμονική συνύπαρξη των δύο τάσεων. Παρά τις διαφορές αποτελούν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική της πόλης. Αυτές οι διαφορές ήταν η πηγή έμπνευσης του διάσημου σκηνοθέτη Θόδωρου Αγγελόπουλου.

Στα περισσότερα μικρά ορεινά χωριά του νομού συναντάμε πλακόστρωτα δρομάκια και πετρόκτιστα διώροφα σπίτια με χαγιάτια που δένουν αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον. Τα σπίτια στα πεδινά του νομού μοιάζουν πολύ μεταξύ τους, με πέτρα, κεραμίδι και χαγιάτια. Κλασικά μπαλκόνια δε συναντάμε εύκολα στη

Φλώρινα, γιατί οι κάτοικοι δεν εξυπηρετούνται ιδιαίτερα από αυτά, καθώς ο χειμώνας είναι μακρύς και το χιόνι πολύ.

B.8.2. Παραδοσιακοί – ιστορικοί οικισμοί

Υπάρχουν δύο οικισμοί στο νομό οι οποίοι έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέοι παραδοσιακοί, το Νυμφαίο και οι Ψαράδες, σύμφωνα με το 19.10/18.11.1978 ΠΔ (ΦΕΚ 594 Δ') γιατί τόσο ο οικιστικός ιστός τους όσο και τα κτίσματα τους έχουν γνήσια αξιόλογα στοιχεία τα οποία πρέπει να προστατευθούν. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αναγνώρισης, κατηγοριοποίησης και οριοθέτησης των οικισμών με πληθυσμό μικρότερο των 2.000 κατοίκων κατά το 1981, το οποίο ξεκίνησε το 1985 για όλη τη χώρα, στο νομό σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 5879/16.12.85 απόφαση του Νομάρχη Φλώρινας έχουν χαρακτηριστεί ως:

- Αξιόλογοι οι οικισμοί του Αγίου Αχιλλείου, των Ψαράδων και του Νυμφαίου
- Ενδιαφέροντες οι οικισμοί του Αγίου Γερμανού, του Πισοδερίου, του Ανταρτικού, του Ακρίτα, του Σίμου Ιωαννίδη, του Λεχόβου, του Σκλήθρου, των Πετρών και του Φλαμπούρου
- Τουριστικοί οι οικισμοί των Ψαράδων, της Μικρολίμνης, του Πισοδερίου, του Νυμφαίου, του Αγίου Αχιλλείου, του Αγίου Γερμανού, του Αγίου Παντελεήμονα και της Νίκης
- Περιαστικοί οι οικισμοί του Σίμου Ιωαννίδη και του Σωτήρος.

(ΑΝΦΛΩ, 2005γ)

B.8.2.1. Παραδοσιακός οικισμός 'Νυμφαίου'

Το Νυμφαίο είναι διατηρητέος παραδοσιακός οικισμός και διατηρητέος ιστορικός τόπος υπό ειδική προστασία (ΠΔ 594/78), , βρίσκεται σε υψόμετρο 1.350 μ., σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον δασών και λειμώνων με ανοικτή θέα προς νότο το ενεργειακό πεδίο Πτολεμαΐδας - Αμυνταίου και τέσσερις λίμνες (Ζάζαρη, Χειμαδίτιδα, Πετρών και Βεγορίτιδα) και προς βορρά τη Λυγκηστίδα (υψίπεδο Φλωρίνης) και την Πελαγονία (υψίπεδο Μοναστηρίου) της Άνω Μακεδονίας.

Κλασικό ορεινό χωριό με κλασική μοίρα, παρουσίασε μεγάλη ανάπτυξη κυρίως λόγω μετανάστευσης τον 19ο και 20ο αιώνα. Μετά τον πόλεμο, οδηγήθηκε σε πλήρη εγκατάλειψη κι ερήμωση. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η οικονομική του ανάπτυξη δεν στηρίχτηκε στην αγροτική, κτηνοτροφική ή δασική παραγωγή. Οι κάτοικοί του, μετανάστες στις τότε ανθούσες πρωτεύουσες της οικονομίας.

Πλούτιζαν εκεί κι έτσι η μορφή του οικισμού έχει καθαρά αστικό χαρακτήρα, κυρίως με μεγάλα σπίτια μεγαλοαστικής αντίληψης. Είναι ευτύχημα ότι το σύνολο του χωριού έχει κηρυχτεί διατηρητέος οικισμός και ακόμη μεγαλύτερο ότι η τοπική αρχή αλλά και η τοπική κοινωνία αποδέχεται και περιφρουρεί αυτή την κατάσταση μιας και έχει αντιληφθεί ότι αυτό είναι ο σημερινός πλούτος του Νυμφαίου (http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=609).

Όλη η ιδέα προέκυψε στα τέλη της δεκαετίας του '80. Το Νυμφαίο τότε είχε φτάσει σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Οι μόνιμοι κάτοικοι του δεν ξεπερνούσαν τους 30-40 και είχε κλείσει πια το σχολείο που στη δεκαετία του 30 είχε πάνω από 300 μαθητές και υπολειτουργούσε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 70. Οι περισσότεροι κάτοικοι χρησιμοποιούσαν το πατρικό σπίτι και το Νυμφαίο για προορισμό διακοπών, ανάπαυσης και ηρεμίας.

Η απόφαση για την ενασχόληση με τον ορεινό τουρισμό προέκυψε χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια μελέτη βιωσιμότητας ή άλλη σκέψη οικονομικής αντίληψης.

Σήμερα, πρόκειται για ανεξάρτητη Κοινότητα η οποία μετέχει στο Εθνικό Δίκτυο Παράδοσης, Πολιτισμού και Κοινοτικού Βίου 'των Ελλήνων οι Κοινότητες', όπου ανήκουν επίσης τα Αμπελάκια Θεσσαλίας, η Μακρινίτσα Πηλίου, η Οία Σαντορίνης, ο Πάνορμος Τήνου και το Πάπιγκο Ζαγορίου.

Μετά το 1990 έχει αναγεννηθεί και αναπτύσσει με ταχείς ρυθμούς αλλά και απόλυτο σεβασμό στην παράδοση και στο περιβάλλον τον ήπιο τουρισμό, δημιουργώντας συνεχώς νέες θέσεις εργασίας και διαρκώς αυξανόμενο οικογενειακό εισόδημα.

Τη λειτουργία και περαιτέρω ανάπτυξη του Νυμφαίου υποστηρίζει σύγχρονη υποδομή ισχυρών δικτύων (ασύρματες τηλεπικοινωνίες, κινητή τηλεφωνία, περιφερειακό δίκτυο ηλεκτρισμού, ύδρευση, αποχέτευση, λιθόστρωτοι δρόμοι, σφυρήλατοι φανοστάτες κ.α.) και ένα πλέγμα άλλων έργων όπως υπαίθριος σταθμός αυτοκινήτων, περιφερειακή οδός κυκλοφορίας, γήπεδα αθλοπαιδιών, σημαδεμένα μονοπάτια, κοινοτικός στάβλος αλόγων ιππασίας - περιπάτου κ.α.

Λειτουργούν επίσης:

- Συνεδριακό Εκπαιδευτικό Κέντρο του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Παράρτημα Φλωρίνης και της Κοινότητας.
- Αστικός Συνεταιρισμός Γυναικών 'Η Νύμφη' που παράγει και πωλεί παραδοσιακά σπιτικά προϊόντα (γλυκά, ζυμαρικά, ασημικά, εργόχειρα, αναμνηστικά, ειδικές εκδόσεις κ.α.)

- Ιππικός Όμιλος
- Το Ευρωπαϊκό Κέντρο προστασίας της καφέ αρκούδας 'Αρκτούρος', όπου προστατεύονται αρκούδες σε ελεγχόμενη περιοχή 40 στρεμμάτων δάσους.
- Ορεινό Κέντρο της ΧΑΝ Θεσσαλονίκης με συγκρότημα παραδοσιακών καταλυμάτων στο δάσος.
- Αυτόνομο ισχυρό μηχάνημα αποχιονισμού.
- Πέντε παραδοσιακοί ξενώνες στους οποίους προστίθενται άλλοι τρεις (έτοιμος ο κοινοτικός 30 κλινών και δυο ακόμη ανεγειρόμενοι ιδιωτικοί).
- Τέσσερις χώροι εστίασεως, στους οποίους προστίθενται τον Δεκέμβριο και ο κοινοτικός με δύναμη 180 θέσεων.
- Αμιγής Κοινοτική Επιχείρηση τουριστικής ανάπτυξης, μελετών και έργων

Την Άνοιξη του 2000 παραδόθηκε στους επισκέπτες 'Το Σπίτι των Χρυσικών', τριώροφο επισκέψιμο αρχοντικό, Μουσείο Αργυροχρυσοχοΐας, Λαογραφίας και Ιστορίας όπου θα εκτίθενται μοναδικές συλλογές ασημικών και εργαλείων ασημικής, σπάνια πολύτιμα έπιπλα και περισσότερα από 60 ζωγραφικά πορτραίτα των επιφανέστερων Αρμάνων (Βλάχων) εθνικών ευεργετών, αρματολών και εθνικών αγωνιστών, Πρωθυπουργών, Πατριαρχών και Διδασκάλων του Γένους (http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=609).

Η ανάπτυξη συνεχίζεται με αμειώτους ρυθμούς και με αυξανόμενη διάχυση των ευεργετικών αποτελεσμάτων της στην ευρύτερη περιοχή όπου η Κοινότητα Νυμφαίου, σε συνεργασία με τους γειτονικούς Δήμους, εντάσσει το στρατηγικό της σχέδιο. Για το λόγο αυτό, ο Υπουργός Ανάπτυξης την ανακήρυξε ως πλότο τουριστικής - οικολογικής ανάπτυξης των μικρών ορεινών οικισμών στη Ζώνη ορεινών όγκων από Πρέσπες μέχρι Ναύπακτο, που προγραμματίζεται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Παράλληλα με τη διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα του χωριού και την έντονη τάση ανοικοδόμησης και αναπαλαιώσεων, προέκυψε και η ιδέα της δημιουργίας του Αρκτούρου, μιας οργάνωσης που στοχεύει στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής, με πρώτο στόχο τη δημιουργία ενός δασικού σταθμού, ενός κτηνιατρικού σταθμού κι ενός κέντρου ενημέρωσης. Όλα αυτά θα εξυπηρετούσαν την προσπάθεια για την προστασία της αρκούδας. Σήμερα πια οι επισκέπτες του Αρκτούρου ξεπερνούν τις 35.000 – 40.000 ετησίως, με προφανή οφέλη για το Νυμφαίο.

Στο πνεύμα των παράλληλων ενδιαφερόντων δημιουργήθηκε ένας ιππικός όμιλος που αναπτύχθηκε με πρωτοβουλία και υποστήριξη των ντόπιων κατοίκων, όπως επίσης δραστηριότητες αιωροπτερισμού και ορεινής ποδηλασίας. Έγιναν ακόμα προσπάθειες δημιουργίας διαδρομών ημέρας ή διημέρου από βόλτες στο δάσος, μέχρι και επισκέψεις στην Καστοριά και στις Πρέσπες, σημεία που μέχρι και σήμερα κρίνονται ενδιαφέροντα για τον επισκέπτη.

Αξίζει να αναφερθεί ότι όλες οι επενδύσεις που έγιναν στο Νυμφαίο δεν έτυχαν της παραμικρής ενίσχυσης, αφού δεν εντάχθηκαν σε κανένα πρόγραμμα (http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=609).

Η αντίδραση της τοπικής επιχειρηματικότητας και της κοινότητας ήταν χαρακτηριστική στη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών. Σήμερα λειτουργεί κοινοτικός πια ιππικός όμιλος. Η διαφύλαξη και η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς από την κοινότητα είναι συνεχής και ουσιαστική. Στο τεράστιο άδειο κτίριο του σχολείου, του οποίου έχει παραχωρηθεί η χρήση στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, στεγάζεται κοινοτική βιβλιοθήκη, μουσείο ιστορικής παρουσίας του ελληνισμού του Μοναστηρίου, χώρος συνεδρίων, σεμιναρίων, ενώ λειτουργεί μουσείο της ιστορίας του Νυμφαίου σε ανεξάρτητο ωραίο κτίριο.

Πέραν αυτών, λειτουργούν 6 ξενώνες με σύνολο πάνω από 250 κλίνες, 5 εστιατόρια – καφέ μπαρ και γυναικείος συνεταιρισμός πώλησης τοπικών και άλλων προϊόντων. Επιπλέον, ιδρύθηκε και λειτουργεί ορεινό κατασκηνωτικό κέντρο της Χριστιανικής Αγωγής Νεολαίας Θεσσαλονίκης (ΧΑΝΘ) μετά από δωρεά δασικής έκτασης της κοινότητας σε αυτήν. Ιδρύθηκε επίσης μια εταιρία παροχής υπηρεσιών για διάφορες δραστηριότητες όπως ιππασία, ποδήλατο, κωπηλασία, ψάρεμα, αναζήτηση μανιταριών στο δάσος, κ.λπ.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον των απανταχού Νυμφαιωτών για τα πατρικά τους σπίτια και την πατρίδα γη με αποτέλεσμα να υπάρχει εντονότατη οικοδομική δραστηριότητα και το χωριό να σφύζει από ζωή, οι μόνιμοι κάτοικοι να ξεπερνούν τους 80 και οι επισκέπτες τα Σαββατοκύριακα να ξεπερνούν τους 1.000-1.500. Αποκορύφωμα του ενδιαφέροντος των απανταχού Νυμφαιωτών είναι η μεγάλη δωρεά των οικογενειών Τζώνη και Νίκου Σωσσίδη για την πλήρη αποκατάσταση της ιστορικής εκκλησίας του Αγίου Νικολάου. Όλα όσα έγιναν μοιάζουν ονειρικά, η κατάσταση στο Νυμφαίο ξεπερνά σχεδόν την πραγματικότητα. Αυτό που δεν έγινε στο Νυμφαίο είναι η κατάστρωση πια ενός

στρατηγικού σχεδίου που θα αποτελέσει το μπούσουλα της ανάπτυξης του χωριού (http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=609).

Οδικώς, το Νυμφαίο απέχει 160 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη, 68 από την Κοζάνη, 61 από την Καστοριά, 57 από την Φλώρινα, 40 από την Πτολεμαΐδα, 21 από το Αμύνταιο, 72 από τα χιονοδρομικά κέντρα Βίγλας και Βορά και 540 από την Αθήνα μέσω Σαρανταπόρου. Αξίζει να σημειωθεί ότι το έτος 1999 δέχθηκε περισσότερους από 30.000 επισκέπτες και δεκάδες σχολεία (<http://11yk-florin.flo.sch.gr/home.html>).

Περιβαλλοντικό Κέντρο 'ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ'

(http://www.algorithmos.edu.gr/osfl/info_florina.htm)

Η λειτουργία του κέντρου στην περιοχή του Νυμφαίου και του Αετού, συνδύασε τις ιδιαίτερες συνθήκες της περιοχής, το φυσικό πλούτο με την οργάνωση περιβαλλοντικών δράσεων.

Από τον Αρκτούρο ιδρύθηκε το 1993 το κέντρο προστασίας της Αρκούδας, με στόχο την επίλυση του προβλήματος της αιχμάλωτης αρκούδας στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα στον Αετό φιλοξενείται το Κέντρο Ενημέρωσης για την Αρκούδα και ο Κτηνιατρικός Σταθμός. Στο Νυμφαίο και σε 1 χλμ. από τον οικισμό βρίσκεται ο Δασικός Σταθμός σε ειδικά περιφραγμένη έκταση 50 στρεμμάτων. Οι αρκούδες ζουν στο φυσικό τους περιβάλλον με ανθρώπινη φροντίδα και με την κατά το δυνατόν λιγότερη παρενόχληση.

Επίσης στην περιοχή Μικρή Τούμπα της Αγραπιδιάς του Δήμου Αετού, το Κέντρο συμμετέχοντας στο πρόγραμμα 'Λύκος' φιλοξενεί αιχμάλωτους λύκους. Το καταφύγιο του λύκου, είναι σε μια περιφραγμένη δασική έκταση περίπου 70 στρεμμάτων.

B.8.2.2. Παραδοσιακός οικισμός 'Ψαράδων'

Όπως έχει ήδη αναφερθεί πολλάκις, η Πρέσπα είναι ο μεγαλύτερος εθνικός δρυμός της Ελλάδας, ένα από τα ελάχιστα φυσικά καταφύγια για πουλιά και άλλα ζώα, πολλά από τα οποία είναι υπό εξαφάνιση. Μοναδικά πουλιά όπως οι ροδοπελεκάνοι, οι ερωδιοί και οι κορμοράνοι αγωνίζονται να επιβιώσουν σε ένα τοπίο ασύγκριτης ομορφιάς.

Η παραλίμνια κοινότητα Ψαράδες είναι το μικρό χωριό με τα παραδοσιακά κτίρια, το οποίο βρίσκεται κυριολεκτικά μέσα της. Οι μακρόστενες βάρκες που

υπάρχουν εκεί είναι το καλύτερο μέσο για να ταξιδέψει κανείς κοντά στους θησαυρούς της λίμνης. Βραχογραφίες και ασκηταριά και μια τεράστια ρωγμή στον βράχο και 30 μέτρα ψηλότερα, η Παναγία η Ελεούσα στέκεται εκεί από το 1410.

Στο χωριό Ψαράδες ζει η προστατευόμενη αγελαδίτσα, ιθαγενούς ποικιλίας (νάνος) με ύψος 1.10 μ.

B.8.3. Μουσεία

Αρχαιολογικό Μουσείο Φλώρινας

Η κατασκευή του Μουσείου άρχισε το 1963 και τελείωσε το 1969. Διαθέτει εποπτικό υλικό όπως σχέδια τοπογραφικά και αρχιτεκτονικά, φωτογραφίες ανασκαφής, μακέτα των αρχαιολογικών χώρων των Πετρών, αναπαράσταση των αποθηκευτικών και εργαστηριακών χώρων των Πετρών.

Στις συλλογές του περιλαμβάνεται ένα σύνολο ανασκαφικών ευρημάτων (αγγεία -ειδώλια-μεταλλικά εργαλεία) των Πετρών και της πόλης στο λόφο του Αγ. Παντελεήμονα στη Φλώρινα.

Τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου είναι:

- Γλυπτά - ανάγλυφα - επιγραφές
- Ανασκαφικά ευρήματα δύο πόλεων, των Πετρών και του λόφου του Αγίου Παντελεήμονα στη Φλώρινα
- Έκθεση βυζαντινών αρχαιοτήτων.

Βυζαντινό Μουσείο Φλώρινας

Η βυζαντινή εποχή εκπροσωπείται στο Μουσείο Φλώρινας με έκθεση τοιχογραφιών, τμήματα από τέμπλα, βυμόθυρα ναών της νησίδας του Αγίου Αχιλλείου Πρεσπών, αλλά και αγγεία και κοσμήματα από ανασκαφές στην ίδια περιοχή.

Τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου είναι:

- Έξι τεμάχια τοιχογραφιών προερχόμενα από Ναούς της νησίδας του Αγίου Αχιλλείου της Μικρής Πρέσπας.
- Δύο μικρά τμήματα ξυλόγλυπτου τέμπλου προερχόμενα από το ασκηταριό της Μεταμόρφωσης.
- Βυμόθυρο του 16ου αιώνα προερχόμενο από το Ναό του Αγίου Αθανασίου της κοινότητας του Αγίου Γερμανού. Θωράκιο τέμπλου από τη βασιλική του Αγίου Αχιλλείου.

- Ευρήματα από τη βασιλική του Αγίου Αχιλλείου (χάλκινα δακτυλίδια και σκουλαρίκια, χάλκινα βραχιόλια κ.λπ.).

Λαογραφικό Μουσείο ΦΣΦ 'Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ'

Ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Φλώρινας 'Ο Αριστοτέλης' ιδρύθηκε το 1941 και η συμβολή του στην πολιτιστική ζωή της πόλης είναι σημαντική και ποικιλότροπη. Μία από τις δραστηριότητες του συλλόγου είναι η δημιουργία Λαογραφικού μουσείου, η οποία ξεκίνησε το 1958 και περιλάμβανε αντικείμενα του τοπικού λαϊκού πολιτισμού, τόσο από τα χωριά των Πρεσπών όσο και από τα χωριά της πεδιάδας της Φλώρινας. Αρχικά το μουσείο στεγάστηκε στο παλιό κτίριο των φυλακών (πίσω από το δικαστικό μέγαρο), αλλά το 1987 η συλλογή μεταφέρθηκε στο νέο κτίριο του συλλόγου.

Τα εκθέματα είναι χωρισμένα σε θεματικές ενότητες, όπως:

- Ιματισμός (με παραδοσιακές φορεσιές από την ανατολική Ρούμελη, την Ήπειρο, αλλά και τοπικές από χωριά της περιοχής όπως Φλάμπουρο, Κάτω Κλεινές, κ.α.),
- Υφαντική τέχνη (αργαλειοί και άλλα συναφή εργαλεία)
- Γεωργικά επαγγέλματα
- Οικιακά σκεύη
- Επαγγέλματα που αναπτύχθηκαν στην περιοχή (υποδηματοποιοί, φωτογράφοι, κηροποιοί, σαγματοποιοί)

(<http://www.cityoflorina.gr/mouseia.htm>)

Λαογραφικό Μουσείο Λέσχης Πολιτισμού Φλώρινας

Η Λέσχη Πολιτισμού Φλώρινας ιδρύθηκε το 1980. Μία από τις δραστηριότητες του συλλόγου είναι και η ίδρυση του μουσείου λαογραφίας, το οποίο στεγάζεται στο κτίριο του παλιού ξενοδοχείου 'Διεθνές', κοντά στο κέντρο της πόλης. Τα εκθέματα του μουσείου προέρχονται από το νομό της Φλώρινας.

Σκοπός του μουσείου είναι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ενημέρωση της νέας γενιάς για αυτή, όπως ακόμα και η καταγραφή των παλιών κτιρίων και επαγγελμάτων της πόλης. Το μουσείο διατηρεί μία από τις πιο πλούσιες συλλογές που ασχολούνται με τη μελισσοκομία. Στους χώρους της έκθεσης οι επισκέπτες μπορούν επίσης να δουν διάφορες παραδοσιακές ενδυμασίες της

περιοχής της Φλώρινας, αργαλειούς, γεωργικά εργαλεία, αντικείμενα καθημερινής χρήσης (κυρίως σκευή μαγειρικής) (<http://www.cityoflorina.gr/mouseia.htm>).

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Φλώρινας

Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης ιδρύθηκε το 1977. Περιλαμβάνει 200 περίπου έργα ζωγραφικής, δωρεά σημαντικών Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών και εμπλουτίζεται διαρκώς.

Σε παρακείμενο χώρο του Μουσείου ιδρύθηκε το 1991 και λειτουργεί εικαστικό εργαστήριο, το οποίο έχει σκοπό να αναδεικνύει το ταλέντο των νέων της περιοχής.

Πινακοθήκη Φλωριναίων Καλλιτεχνών

Η Πινακοθήκη Φλωριναίων Καλλιτεχνών ιδρύθηκε το 1985. Σκοπός της είναι η συλλογή, προβολή και προώθηση της καλλιτεχνικής κίνησης της πόλης δια μέσου του έργου των τοπικών καλλιτεχνών. Στεγάζεται σε παλιό κτίριο που έχει παραχωρήσει ο ΟΣΕ πολύ κοντά στο αρχαιολογικό μουσείο της πόλης.

Στα εκθέματα περιλαμβάνονται έργα ζωγραφικής, γλυπτά, σχέδια τα οποία και αποτελούν δημιουργίες φλωριναίων καλλιτεχνών.

Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα – Κώττας

Το μουσείο - σπίτι του καπετάν Κώττα, βρίσκεται στον ομώνυμο οικισμό. Ο μεγάλος αυτός άνδρας και οπλαρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα, απαγχονίστηκε το 1905 στο γειτονικό Μοναστήρι, υπερασπίζοντας τα όσια και τα ιερά των προγόνων του.

Εθνολογικό - Λαογραφικό μουσείο

Το μουσείο στεγάζεται σε νεοκλασικό κτίριο που βρίσκεται στον οικισμό του Λεχόβου και φιλοξενεί θαυμαστά αντικείμενα, σπάνια συλλογή εικόνων και παραδοσιακές φορεσιές που σχετίζονταν με την παράδοση και τα έθιμα της περιοχής.

Ακόμα, στο νομό υπάρχουν και άλλα αξιόλογα μουσεία που διαφυλάσσουν αναλλοίωτη την ιστορία της περιοχής όπως το Λαογραφικό Μουσείο Αμυνταίου, το Ιστορικό – Λαογραφικό Μουσείο της Δροσοπηγής, το Ιστορικό – Λαογραφικό

Μουσείο της Βεύης και τα Λαογραφικά Μουσεία Βατοχωρίου, Ιτέας, Νυμφαίου, Λαιμού, Ακρίτα και Αρμενοχωρίου.

Μια πρωτοποριακή ιδέα και πρωτοβουλία αποτελεί η Δικτύωση οκτώ Λαογραφικών Συλλόγων του νομού Φλώρινας, η οποία χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα LEADER II. Είναι η πρώτη Δικτύωση που πραγματοποιήθηκε όχι μόνο σε επίπεδο νομού Φλώρινας αλλά και σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Χάρη σε αυτήν την πρωτοβουλία κατάφεραν οι σύλλογοι να εκτελέσουν εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης των κτιρίων και των εκθεμάτων τους (ΑΝΦΛΩ, 2005γ).

B.8.4. Αρχαιολογικοί χώροι

Στην ευρύτερη περιοχή του νομού απαντώνται οι παρακάτω αρχαιολογικοί χώροι, ο καθένας από τους οποίους έχει να επιδείξει ευρήματα αρχαιότερων πολιτισμών, χώρους κατοίκησης αλλά και τόπους λατρείας.

Πίνακας 44: Κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι στο Ν. Φλώρινας

α/α	Θέση	Περιγραφή	Φορέας Προστασίας
1.	Άγιος Παντελεήμων	Αρχαίο Νεκροταφείο	ΥΠΠΟ (Εδεσσα)
2.		Ανεμόμυλος Στ. Μπλάγα	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
3.		Οικία Λ. Κλιάνη	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
4.		Πυργόσπιτο Στ. Μπλάγα	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
5.		Λίμνη Βεγορίτιδα	ΥΠΕΧΩΔΕ
6.		Λίμνη Πετρών	ΥΠΕΧΩΔΕ
7.	Αμύνταιο	Κτίριο Α' Δημοτικού Σχολείου	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
8.		Λίμνη Πετρών	ΥΠΕΧΩΔΕ
9.	Κάτω Κλειναί	Συγκρότημα Νερόμυλου Γ. Γκέκα	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
10.		Οικία Αν. Δήμκου	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
11.	Λέχοβο	Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου	ΥΠΠΟ (Βέροια)
12.		Λίμνη Βεγορίτιδα	ΥΠΕΧΩΔΕ
13.	Ξινό Νερό	Δημοτικό Σχολείο	ΥΠΠΟ (Θεσσαλονίκη)
14.		Ελληνιστικός οικισμός στο λόφο Γκράτιστα	ΥΠΠΟ (Εδεσσα)
15.	Πέτρες	Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου	ΥΠΠΟ (Βέροια)

Πηγή: ΑΝΦΛΩ, 2005γ

B.8.5. Πολιτιστικές εκδηλώσεις – Έθιμα

Πίνακας 45: Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο Ν. Φλώρινας ανά δήμο

	Δ. ΦΛΩΡΙΝΑΣ	Δ. ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	Δ. ΜΕΛΙΤΗΣ	Δ. ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	Δ. Κ. ΚΛΕΙΝΩΝ	Δ. ΠΡΕΣΠΙΩΝ	Δ. ΑΕΤΟΥ	Δ. ΦΙΛΩΤΑ	Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ	Κ. ΒΑΡΙΚΟΥ	Κ. ΛΕΧΟΒΟΥ	Κ. ΝΥΜΦΑΙΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	9	29	11	5	15	3	4	18	0	0	0	0

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Φλώρινας, 2003

Χριστουγεννιάτικες Φωτιές (www.tedk-florinas.gr)

Σήμα κατατεθέν της Φλώρινας είναι οι Χριστουγεννιάτικες Φωτιές. Έθιμο που χάνεται στα βάθη των αιώνων. Κάθε γενιά το περιέλαβε με περισσή αγάπη και το προσάρμοσε στα δικά της χρόνια. Είναι κομμάτι της ζωής του κάθε Φλωρινιώτη. Μπορεί να έχει τις ρίζες του σε παγανιστικές εκδηλώσεις, στη λατρεία του ηλίου αλλά τώρα είναι γερά συνυφασμένο με τη φωτιά που άναψαν οι βοσκοί στο μικρούλη Χριστό και την αναγγελία της γέννησης του Σωτήρα του ανθρώπου.

Κάθε χρόνο, τα μεσάνυχτα της 23^{ης} προς 24^{ης} Δεκεμβρίου, παραμονή Χριστουγέννων, κάθε γειτονιά της Φλώρινας ρίχνεται στο δικό της αγώνα, αφού η προετοιμασία για το άναμμα της Φωτιάς κρατάει μήνες. Κορυφαία στιγμή αποτελεί το τελικό άναμμα, το οποίο ακολουθεί γλέντι με παραδοσιακούς χορούς και συνοδεία τοπικών προϊόντων.

Πρέσπεια

Οι εκδηλώσεις 'Πρέσπες' ή 'Πρέσπεια' γεννημένες με το τέλος του ψυχρού πολέμου, την πτώση των ιδεολογιών και στηριγμένες στο βαθύ πολιτικό ένστικτο του βουλευτή Γιώργου Λιανή, που σήμερα έχουν τη γενικότερη αποδοχή του πολιτικού κόσμου, ποτέ δεν υπήρξαν απλές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Εξαρχής συνυπήρχαν σ' αυτές η ειρήνη, η καταλογή, η συνεργασία, η συνύπαρξη, η συνθρωπιστική προσφορά (www.myflorina.gr).

Είναι οι εκδηλώσεις που μέσα από τις διακρατικές επαφές υψηλού επιπέδου κυοφορείται το τέλος των εχθροπραξιών και γεννοβολάται η αδελφοσύνη. Το σημείο

συνύπαρξης των λαών αλλά και της πολιτιστικής δημιουργίας. Τόπος και εκδηλώσεις που τίμησαν και τιμήθηκαν από τους κορυφαίους της Τέχνης, των Γραμμάτων, του Αθλητισμού, της Πολιτικής αλλά και της θρησκείας (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας, 2002: 21).

Κάθε Αύγουστο οι εκδηλώσεις 'Πρέσπεια' πραγματοποιούνται στο νησάκι του Αγίου Αχιλλείου και συγκεντρώνουν κορυφαία ονόματα της Τέχνης από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Πλέον, οι εκδηλώσεις αυτές έχουν καθιερωθεί ως θεσμός ο οποίος αναβαθμίζει την πολιτιστική ζωή της περιοχής, μιας και συγκεντρώνει πλήθος κόσμου για να τις παρακολουθήσει.

Λυγκήστεια

Εδώ και χρόνια τώρα, το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου, ως ελάχιστη ένδειξη ευγνωμοσύνης, οι τοπικές αρχές διοργανώνουν τα 'Λυγκήστεια'. Πρόκειται για ένα σημαντικό πολιτιστικό γεγονός που λαμβάνει χώρα μιας και οι ξενιτεμένοι της Φλώρινας, εντός και εκτός συνόρων της χώρας, κάθε χρόνο έχουν ραντεβού.

Εκτός από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις με χορευτικά συγκροτήματα, μουσικές βραδιές με διάσημους αλλά και Φλωρινιώτες τραγουδιστές και εικαστικές εκθέσεις οι αρχές οργανώνουν δεξιώσεις προς τιμή των αποδήμων.

Μπαμπάρια

Είναι τα Καρναβάλια της Πρωτοχρονιάς και των Θεοφανείων. Όλοι οι συμμετέχοντες είναι μεταμφιεσμένοι. Οι στολές και οι προσωπίδες είναι από προβιές αρνιού. Για να είναι πιο τρομακτικοί προσθέτουν φασόλια γίγαντες για δόντια και κόκκινες στεγνές πιπεριές. Το έθιμο θέλει όταν συναντηθούν οι διαφορετικές ομάδες των καρναβαλιστών να πέφτει ξύλο και για αυτό η μια ομάδα αποφεύγει την άλλη.

B.9. ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

B.9.1. Προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας

Η διασυνοριακή συνεργασία, όπως αυτή εφαρμόζεται σήμερα, αποτελεί κατά κύριο λόγο ένα αναπτυξιακό εργαλείο με πρακτικό κυρίως προσδιορισμό, ενώ το θεωρητικό της πλαίσιο επικεντρώνεται γύρω από τις χωρικές συνέπειες που προκαλούν οι συνοριακές γραμμές στα εδάφη που εφάπτονται αυτών. Η βασική

μορφή λειτουργίας της διασυνοριακής συνεργασίας είναι η οργάνωση διασυνοριακών δικτύων, τα οποία εμφανίζονται σε πολλά σημεία του ευρωπαϊκού χώρου (Κολίτσης, 1999: 181).

Εξάλλου, η Ευρωπαϊκή εμπειρία απέδειξε ότι η συνεργασία των πόλεων και των περιφερειών μέσω των δικτύων αναδείχθηκε σε ένα ισχυρό εργαλείο για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ευρώπη, συμβάλλοντας στην απόκτηση συνείδησης αλληλεγγύης, που είναι συνθήκη απαραίτητη για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Μπεριάτος 2004: 10).

Στην περίπτωση συνεργασίας μεταξύ χωρών διαφορετικού επιπέδου ανάπτυξης, κάτι που συμβαίνει μεταξύ Ελλάδας και FYROM, τα δίκτυα μπορούν να βοηθήσουν στη μεταφορά τεχνογνωσίας και ανταλλαγής εμπειριών από τις αναπτυγμένες προς τις αναπτυσσόμενες περιοχές κι έτσι να γίνουν πραγματικά 'εργαλεία' τοπικής ανάπτυξης, συμβάλλοντας στη βελτίωση της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ των αρχών που βρίσκονται σε διαφορετικά διοικητικά επίπεδα (κάθετη συνεργασία) (Μπεριάτος 2004: 11).

Σήμερα, η ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας από τους σημαντικότερους υποστηρικτές της εφαρμογής διασυνοριακών προγραμμάτων και αυτό αποδεικνύεται εμπράκτως με τα κοινοτικά προγράμματα (π.χ. INTERREG II και PHARE) που έχει καταρτίσει για την προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας στο ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο. Συνεπώς, η διασυνοριακή συνεργασία αποδεικνύεται ως έναν από τους βασικούς στόχους της ΕΕ και αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία στο μέλλον (Κολίτσης, 1999: 181).

Τα νέα δεδομένα που δημιουργήθηκαν από τις πρόσφατες αλλαγές στο Βαλκανικό χώρο (κατάρρευση των πρώην ανατολικών καθεστώτων, προενταξιακές ενέργειες κάποιων βαλκανικών χωρών για να γίνουν μέλη της Ε-25, ελεύθερη αγορά, κ.λπ.) αποτελούν ευνοϊκές προϋποθέσεις ώστε η Ελλάδα, ως χώρα μέλος της ΕΕ, να διαδραματίσει καθοριστικό και ηγετικό ρόλο τόσο στην οικονομική ανασυγκρότηση των Βαλκανίων όσο και στη μελλοντική αναπτυξιακή πορεία της χερσονήσου. Το ίδιο ευνοϊκή είναι και η θέση του νομού Φλώρινας, αφού συνορεύει τόσο με τις περιοχές της FYROM όσο και με την Αλβανία, αποτελώντας έτσι την κύρια πύλη συνεργασίας με τον ελληνικό χώρο.

B.9.1.1. Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG

Το INTERREG III είναι μια Κοινοτική Πρωτοβουλία που έχει ως στόχο να προωθήσει τη διασυνοριακή, τη διακρατική και τη διαπεριφερειακή συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη χρηματοδοτική περίοδο 2000-2006 και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Αυτή η νέα φάση της Πρωτοβουλίας INTERREG ξεκινά μετά την επιτυχία του INTERREG I (1989-1993) και του INTERREG II (1994-1999). Για την περίοδο 2000-2006, το INTERREG III σχεδιάστηκε για να ενισχύσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την ενθάρρυνση της ισόρροπης ανάπτυξης της Ηπείρου. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στην ενσωμάτωση απομακρυσμένων περιοχών και των περιοχών που συνορεύουν με τις υποψήφιες χώρες, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του νομού Φλώρινας (www.interreg.gr).

Ο γενικός στόχος των πρωτοβουλιών INTERREG ήταν και παραμένει ο εξής: να μην αποτελούν τα εθνικά σύνορα εμπόδια στην ισόρροπη ανάπτυξη και στην ενοποίηση του ευρωπαϊκού εδάφους. Η απομόνωση μεθοριακών περιοχών έχει δύο πτυχές: αφενός, τα σύνορα αποκόπτουν τις μεθοριακές κοινότητες, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά και δυσχεραίνουν τη συνεκτική διαχείριση των οικοσυστημάτων και αφετέρου οι μεθοριακές περιοχές υπήρξαν συχνά παραμελημένες στο πλαίσιο της εθνικής πολιτικής, με αποτέλεσμα να τείνουν οι οικονομίες τους να καταστούν περιφερειακές εντός των εθνικών συνόρων (<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/g24204.htm>).

Η βασική πρόκληση για τη νέα φάση INTERREG είναι να χρησιμοποιηθούν οι θετικές εμπειρίες αληθινής συνεργασίας, στο πλαίσιο των υφιστάμενων προγραμμάτων και να αναπτυχθούν προοδευτικά οι δομές για την εν λόγω συνεργασία, σε ολόκληρη την Κοινότητα και με τις γειτονικές χώρες.

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG III διακρίνεται σε 3 Δέσμες:

- Δέσμη Α' - Διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ αρχών γειτονικών κρατών με στόχο την ανάπτυξη κοινών στρατηγικών και πολιτικών για μια ολοκληρωμένη περιφερειακή και αειφόρο χωροταξική ανάπτυξη.
- Δέσμη Β' - Διακρατική συνεργασία μεταξύ κρατικών, περιφερειακών και τοπικών αυτοδιοικήσεων, ώστε να επιτευχθεί αειφόρος, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πιο ικανοποιητική χωροταξική ολοκλήρωση με υποψήφιες και άλλες γειτονικές χώρες.

- Δέσμη Γ' - Διαπεριφερειακή συνεργασία, με στόχο την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και μέσων για την περιφερειακή ανάπτυξη και συνοχή.

(<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/g24204.htm>)

Οι τομείς προτεραιότητας για τη δέσμη Α, στην οποία ανήκει η Ελλάδα, είναι οι παρακάτω:

- Η προώθηση της διασυνοριακής αστικής, αγροτικής και παράκτιας ανάπτυξης
- Η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), του τουρισμού και πρωτοβουλίες για την τοπική ανάπτυξη και την απασχόληση
- Η δημιουργία ενοποιημένης αγοράς εργασίας και κοινωνική ένταξη
- Η συνεργασία στους τομείς της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης, της εκπαίδευσης, των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, των επικοινωνιών, της υγείας και της πολιτικής προστασίας
- Η προστασία του περιβάλλοντος, ενεργειακή απόδοση και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
- Η βασική υποδομή με διασυνοριακή διάσταση
- Η συνεργασία στον νομικό και το διοικητικό τομέα
- Η συνεργασία μεταξύ πολιτών και θεσμών
- Η τεχνική βοήθεια

(<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/g24204.htm>)

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα INTERREG IIIA Ελλάδα - Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας 2000-2006 εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 19-03-2002. Οι επιλέξιμες περιοχές εφαρμογής του Προγράμματος είναι :

- Για την Ελλάδα: Οι Περιφέρειες Κεντρικής (νομοί Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Πέλλας) και Δυτικής Μακεδονίας (νομός Φλωρίνης).
- Για την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας: Οι Δήμοι Μπίτολα και Ρέσεν που συνορεύουν με το νομό Φλώρινας, καθώς και άλλοι 23 δήμοι.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα INTERREG IIIA Ελλάδα - Αλβανία, 2000-2006 εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 21 Μαΐου 2002. Οι επιλέξιμες περιοχές εφαρμογής είναι :

- Για την Ελλάδα : Οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας (νομοί Φλώρινας και Καστοριάς), Ηπείρου (νομοί Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας) και Ιονίων Νήσων (νομός Κέρκυρας).
- Για την Αλβανία : Οι Περιφέρειες Αργυροκάστρου (νομοί Αργυροκάστρου και Πρεμετής), Κορυτσάς (νομοί Κορυτσάς και Ντεβόλ, δήμος Κολόνιας) και Περιφέρεια Βλόρε (δήμος Αγίων Σαράντα)

(www.interreg.gr).

B.9.1.2. Τρέχοντα προγράμματα

Στο νομό Φλώρινας υλοποιούνται τρία διασυνοριακά προγράμματα. Το πρώτο αφορά στη λίμνη των Πρεσπών και προβλέπει τη συνεργασία του Γεωλογικού τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών με το αντίστοιχο Γεωλογικό τμήμα του Πανεπιστημίου των Τιράνων και του Γεωλογικού Ινστιτούτου των Σκοπίων, τόσο για μελέτη και παρακολούθηση της ίδιας της λίμνης όσο και για την ορθολογική διαχείριση των υδάτων της. Για την αμφίδρομη πληροφόρηση και τον έλεγχο της προστασίας της περιοχής, προβλέπεται η σύσταση ενός φορέα και για τις τρεις συνεργαζόμενες χώρες (Κολίτσης 1999: 65).

Το δεύτερο αποτελεί ένα πρόγραμμα αναπτυξιακής βοήθειας (http://www.spp.gr/article_detail.asp?e_cat_serial=&e_cat_id=118&e_article_id=92) για τη μελέτη της λίμνης Μικρή Πρέσπα, που μοιράζονται η Ελλάδα και η Αλβανία και εκπονείται από τις αρχές του 2005 στην περιοχή των Πρεσπών. Το πρόγραμμα πραγματοποιείται στο πλαίσιο της συνεργασίας Ελλάδας - Αλβανίας - ΠΓΔΜ για το διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών.

Η μελέτη αφορά στην καλύτερη κατανόηση της υδρολογίας της περιοχής και της αλληλεπίδρασης των υδατικών συστημάτων του ποταμού Ντέβολι και της λίμνης Μικρής Πρέσπας, τα οποία συνδέθηκαν τεχνητά στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Η σύνδεση των δύο συστημάτων αποτελεί μία από τις σημαντικότερες ανθρώπινες παρεμβάσεις στο οικοσύστημα των Πρεσπών. Με την πάροδο των ετών τα φερτά υλικά του ποταμού έχουν καλύψει το μεγαλύτερο μέρος του αλβανικού τμήματος της Μικρής Πρέσπας, με αρνητικές περιβαλλοντικές και κοινωνικο-οικονομικές συνέπειες για την περιοχή. Παράλληλα, η αρδευτική χρησιμότητα του συστήματος έχει πάψει να υφίσταται, αφού η άντληση νερών έχει καταστεί πλέον αδύνατη λόγω της εκτεταμένης χερσοποίησης της λίμνης.

Το πρόγραμμα εκπονείται από την ΕΠΠ, σε συνεργασία με την αλβανική περιβαλλοντική οργάνωση με συγχρηματοδότηση από την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας.

Τέλος, το τρίτο λειτουργικό πρόγραμμα που πραγματοποιείται σχετίζεται με τον τομέα της υγείας. Πρόκειται για το ίδιο διασυνοριακό κέντρο που θα λειτουργήσει στο νομό Φλώρινας και θα επιδιώξει την αμφίδρομη πληροφόρηση και από τις δύο πλευρές των συνόρων. Το κέντρο αυτό θα παρέχει μελέτες, έρευνες, γρήγορη και σωστή πληροφόρηση εκατέρωθεν των συνόρων, πάντοτε με συντονισμό και κέντρο στην Αθήνα (Κολίτσης 1999: 65-66).

B.9.2. Σχέσεις Ελλάδας και FYROM

Οι χώρες της Ελλάδας και της FYROM (Former Yugoslavian Republic of Macedonia) βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση μεταξύ τους, κάτι που δεν μπορούσε να αφήσει αδιάφορες τις μεταξύ τους σχέσεις. Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και τα τελευταία χρόνια, οι σχέσεις αυτές έχουν περάσει από διάφορα μεταβατικά στάδια, για να καταλήξουν σήμερα σε μια σχετική σταθεροποίηση.

Κατά τη διετία 1991-1993, οι σχέσεις αυτές είναι ιδιαίτερα κακές εξαιτίας των αντιρρήσεων της Ελλάδας για την ονομασία του κρατιδίου, ενώ ασκούνται πιέσεις προς αυτό με αποκορύφωμα το πρώτο εμπάργκο πετρελαίου κατά το δεύτερο μισό του 1992. Το 1994 η ΠΓΔΜ ανακηρύσσει την ανεξαρτησία της και αμέσως μετά η Ελλάδα επιβάλλει πλήρες εμπάργκο στο εμπόριο και στη διαμετακόμιση από και προς το κρατίδιο. Ως αποτέλεσμα, παγώνουν εντελώς οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών κι έτσι υπάρχει ένα κλίμα ψυχρότητας. Η αναστολή του εμπάργκο το 1996 άλλαξε αυτό το ψυχρό κλίμα και με την προώθηση των διασυνοριακών προγραμμάτων της ΕΕ, οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών έχουν σταδιακά αναθερμανθεί και βελτιωθεί (Βαλντέν, 1994β στο Κολίτσης 1999: 82).

Στις βόρειες περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας και στις νοτιοδυτικές περιοχές της ΠΓΔΜ υπήρξαν διάφοροι λαοί οι οποίοι προσπαθούσαν να επικοινωνήσουν και να αναπτύξουν εμπορικές δραστηριότητες μεταξύ τους. Ως αποτέλεσμα της αναγκαίας αυτής επικοινωνίας, προέκυψε ένα κοινό γλωσσικό ιδίωμα το οποίο και αποτελεί ενισχυτικό παράγοντα της διασυνοριακής συνεργασίας στις περιοχές αυτές, αφού η επικοινωνία μεταξύ των δύο πλευρών μπορεί να γίνει ευκολότερα.

Παράλληλα, η ιστορική πορεία των διαφορετικών πληθυσμών της περιοχής, λόγω γειννίασης, είχε ως αποτέλεσμα οι δυο πλευρές να αναπτύξουν και μακροχρόνιες πολιτιστικές σχέσεις, ενώ επηρεάστηκαν αμφότεροι και από τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των πληθυσμών εκατέρωθεν των σημερινών συνόρων (Κολίτσης 1999: 83).

Τέλος, στις ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ των νομών Φλώρινας, Μοναστηρίου και Ρέσεν (πόλεις της ΠΓΔΜ) συμπεριλαμβάνονται και οι στενές εμπορικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ τους κατά τα τελευταία χρόνια. Αρχικά, η αγορά της πόλης της Φλώρινας ήταν αυτή που δεχόταν ένα πολύ μεγάλο κομμάτι καταναλωτών από τις γειτονικές πόλεις, ενώ παράλληλα αλλά σε μικρότερο βαθμό συνέβαινε και το αντίστροφο. Οι σχέσεις αυτές διακόπηκαν απότομα μετά το 1991 και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, με αποτέλεσμα η αγορά της Φλώρινας να δεχτεί βαρύ πλήγμα (Κολίτσης 1999: 83).

Σήμερα, οι συνθήκες είναι ευνοϊκότερες όσον αφορά στις σχέσεις τους αλλά οι όροι έχουν πλέον αντιστραφεί, μιας και οι κάτοικοι της Φλώρινας προτιμούν τις φθηνότερες αγορές των γειτονικών πόλεων για να προμηθευτούν τόσο τα είδη πρώτης ανάγκης, ένδυσης και υπόδησης αλλά και για υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Το παραπάνω γεγονός δυσχεραίνει πολλούς από τους επιχειρηματίες της Φλώρινας που βλέπουν το εισόδημά τους να μειώνεται ανησυχητικά, πλήττοντας έτσι την τοπική οικονομία.

B.10. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ

Εντός του νομού Φλώρινας υλοποιούνται τα παρακάτω προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα στοιχεία που ακολουθούν προέρχονται κυρίως από την ηλεκτρονική σελίδα της αναπτυξιακής εταιρείας Φλώρινας (www.anflo.gr).

Πρόγραμμα: 'Ενίσχυση Ολοκληρωμένων Επιχειρηματικών Σχεδίων Πολύ Μικρών και Μικρών Επιχειρήσεων'

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην στήριξη της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων Μεταποιητικών Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων μέσω της ενίσχυσης ολοκληρωμένων επιχειρηματικών σχεδίων διάρκειας δυο ετών.

Η Δράση αυτή απευθύνεται σε μεταποιητικές Μικρές και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις, με τουλάχιστον τριετή διάρκεια λειτουργίας, με απασχολούμενο

προσωπικό λιγότερο από 50 εργαζόμενους και με ετήσιο κύκλο εργασιών ή σύνολο του ετήσιου ισολογισμού που δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. Ευρώ, για τα δύο τελευταία έτη.

Το επιχειρηματικό σχέδιο περιλαμβάνει ενδεικτικά ενέργειες όπως :

- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία και βελτίωση του υπάρχοντος παραγωγικού εξοπλισμού
- Ανάπτυξη και πιστοποίηση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας
- Ανάπτυξη και εφαρμογή πληροφοριακών συστημάτων, εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου
- Προμήθεια εξοπλισμού ποιοτικού ελέγχου καθώς και εργαστηριακού εξοπλισμού
- Ενσωμάτωση τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον, ανάπτυξη και πιστοποίηση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, προμήθεια και εγκατάσταση συστημάτων και εξοπλισμού προστασίας του περιβάλλοντος και υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων
- Προβολή και προώθηση προϊόντων.

Πρόγραμμα 'Δικτυωθείτε'

Το έργο 'ΔΙΚΤΥΩΘΕΙΤΕ II' είναι ένα πρόγραμμα που ενισχύει το μικρό επιχειρηματία στη χρήση των νέων τεχνολογιών δίνοντάς του τα κατάλληλα εργαλεία και γνώσεις.

Το έργο αυτό εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 'ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ' του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, με φορέα υλοποίησης τον Ελληνικό Οργανισμό Μικρών Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (ΕΟΜΜΕΧ), και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ελληνικό Δημόσιο. Στόχος του Β' κύκλου του προγράμματος είναι η ενίσχυση 16.000 μικρομεσαίων επιχειρήσεων την περίοδο 2004 έως 2006, συνολικού προϋπολογισμού 49.585.185 €.

Συμμετέχοντες μπορούν να είναι φορείς, μεμονωμένες επιχειρήσεις και ελεύθεροι επαγγελματίες, που δραστηριοποιούνται στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, νόμιμα στην Ελληνική επικράτεια. Επιλέξιμες προς χρηματοδότηση θεωρούνται οι επιχειρήσεις ή οι ελεύθεροι επαγγελματίες για τους οποίους συντρέχουν αθροιστικά κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Πρόγραμμα ανάπτυξης βιομηχανικής έρευνας και τεχνολογίας για επιχειρήσεις που ξεκινούν την παραγωγική εμπορική τους δραστηριότητα (2004)

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ενίσχυση έργων βιομηχανικής έρευνας για τη διαμόρφωση νέων ή βελτιωμένων προϊόντων, μεθόδων ή υπηρεσιών και την αύξηση της παραγωγικότητας και δραστηριοτήτων ανάπτυξης σε προανταγωνιστικό στάδιο που θα εκτελεστούν από νεοϊδρυθείσες και δυναμικές επιχειρήσεις που ξεκινούν την παραγωγική και εμπορική τους δραστηριότητα (σχεδιασμός νέων ή βελτίωση υπαρχόντων προϊόντων, μεθόδων παραγωγής και υπηρεσιών και εννοιολογική διατύπωση και σχεδιασμός προϊόντων, μεθόδων και υπηρεσιών αρχικής επίδειξης ή προτύπων πειραματικών προγραμμάτων).

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε ελληνικές επιχειρήσεις όλων των κλάδων της οικονομίας, οι οποίες δεν έχουν συμπληρώσει πενταετία από την ίδρυσή τους. Στις ανωτέρω επιχειρήσεις δεν είναι δυνατόν να περιληφθούν όσες είναι θυγατρικές άλλων ή εκείνες που συνδέονται κεφαλαιακά με ήδη εδραιωμένες επιχειρήσεις σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50% (συνολικά).

Επιχειρηματικά Σχέδια ΜΜΕ όλων των τουριστικών κλάδων

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων ΜΜΕ του τουριστικού τομέα, που θα περιλαμβάνουν συνδυασμένες οργανωτικές δράσεις (συνενώσεις και συνεργασίες, βελτίωση της σχετικής θέσης των ΜΜΕ στην αγορά τους, διεύρυνση σε νέες αγορές κ.λπ.).

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες συνεργαζόμενων επιχειρήσεων, οι οποίες ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Κάμπινγκ
- Κύρια Ξενοδοχειακά Καταλύματα (Ξενοδοχεία), ανεξαρτήτως λειτουργικής μορφής
- Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια και διαμερίσματα
- Τουριστικά Γραφεία και Τουριστικές Επιχειρήσεις Οδικών Μεταφορών (TEOM)
- Επιχειρήσεις εκμίσθωσης αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης
- Ναυλομεσιτικά γραφεία
- Επιχειρήσεις - πλοιοκτήτες τουλάχιστον πέντε επαγγελματικών σκαφών αναψυχής του Ν.2743/99, καθώς και επιχειρήσεις κρουαζιερόπλοιων δυναμικότητας μέχρι 50 επιβατών (εξαιρουμένου του πληρώματος)

- Επιχειρήσεις εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (επιχειρήσεις εκμετάλλευσης γκολφ, μαρινών, συνεδριακών κέντρων, χιονοδρομικών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, ιαματικών πηγών κ.λπ.)
- Καταστήματα τουριστικών ειδών, εφόσον διαθέτουν ειδικό σήμα του Εθνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ)
- Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες
- Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις.

Ποιοτικός εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, κάμπινγκς και ενοικιαζομένων επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων που δεν υπάγονται στο Ν.2601/98.

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στον ποιοτικό εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών των μικρών καταλυμάτων που δεν μπορούν να ενταχθούν στον Αναπτυξιακό Νόμο 2601/98.

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες συνεργαζόμενων επιχειρήσεων, οι οποίες ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Ενοικιαζόμενα Επιπλωμένα Δωμάτια, ανεξαρτήτως κατηγορίας
- Ενοικιαζόμενα Επιπλωμένα Διαμερίσματα, ανεξαρτήτως κατηγορίας
- Κάμπινγκ Δ' κατηγορίας
- Ξενοδοχεία Δ' και Ε' κατηγορίας
- Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες
- Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις
- Ξενοδοχεία και κάμπινγκ τάξης Γ' ή και ανώτερης της Γ', αλλά με ορισμένους περιορισμούς.

Ανάπτυξη Δημόσιων Ερευνητικών Φορέων, Πρόγραμμα ΑΚΜΩΝ

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στα παρακάτω:

- Ενίσχυση των υποδομών των ερευνητικών φορέων του δημοσίου τομέα (ερευνητικών κέντρων, ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ)
- Επέκταση των δραστηριοτήτων και βελτίωση της λειτουργίας των ερευνητικών ορέων του δημοσίου τομέα
- Ανάπτυξη της συνεργασίας των ερευνητικών φορέων του δημοσίου τομέα με ιδιωτικές επιχειρήσεις, σε θέματα έρευνας και συγγενών δραστηριοτήτων (μεταφορά τεχνολογίας, μετρήσεις, αναλύσεις, αξιολογήσεις) ερευνητικών κέντρων, ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ)

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα του δημοσίου τομέα, όπως:

- Ινστιτούτα ερευνητικών κέντρων
- Ανεξάρτητα ερευνητικά ινστιτούτα
- Θεσμοθετημένα εργαστήρια ΑΕΙ ή ΤΕΙ
- Κοινοπραξία δύο το πολύ εκ των προαναφερθέντων αποδεκτών της επιχορήγησης.

Ενίσχυση Θερμοκοιτίδων και Επιστημονικών και Τεχνολογικών Πάρκων (ΕΛΕΥΘΩ)

Το πρόγραμμα έχει σκοπό την ενίσχυση ιδιωτικών επιχειρήσεων για να ιδρύσουν και να εκμεταλλευθούν Θερμοκοιτίδες Επιχειρήσεων και Επιστημονικά και Τεχνολογικά Πάρκα και να παρέχουν στις εταιρείες που εγκαθίστανται σε αυτούς τους χώρους υποδομές, συμβουλευτικές υπηρεσίες, γενική επαγγελματική εκπαίδευση και κεφαλαία κίνησης.

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε επιχειρήσεις υφιστάμενες ή νέες, ανεξαρτήτου μεγέθους και προέλευσης, όλων των κλάδων της οικονομίας που θα αναπτύξουν Θερμοκοιτίδες ή Επιστημονικά - Τεχνολογικά Πάρκα και θα διαχειριστούν την κρατική ενίσχυση προς τις επιχειρήσεις που θα εγκατασταθούν στους χώρους αυτούς (φορείς εκμετάλλευσης).

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+ στη Φλώρινα

Το Τοπικό Πρόγραμμα LEADER+ στη Φλώρινα υλοποιείται από την Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) της ΑΝΦΛΩ.

Το προτεινόμενο τοπικό πρόγραμμα LEADER+ για το νομό Φλώρινας αφορά στην εφαρμογή πιλοτικών παρεμβάσεων ανάπτυξης σε όλο το νομό (πλην του πολεοδομικού συγκροτήματος της Φλώρινας, σε ότι αφορά επενδύσεις για τη δημιουργία νέων μονάδων φιλοξενίας). Σύμφωνα με το χαρακτηρισμό της Οδηγίας 75/268, ο νομός χαρακτηρίζεται Ορεινός, Μειονεκτικός και Μειονεκτικός με Ειδικά Προβλήματα, με συνολική έκταση 1.924 τ. χλμ. και πληθυσμό 54.768 κατοίκους (2001).

Το σύνολο των προτεινόμενων παρεμβάσεων συνθέτουν μια πολυτομεακή προσέγγιση, η οποία ενσωματώνοντας την στρατηγική του προγράμματος, συσπειρώνεται γύρω από το θέμα της 'συσπείρωσης των οικονομικών

δραστηριοτήτων της περιοχής μέσω της ανάδειξης, αξιοποίησης και προστασίας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων'.

Η περιοχή μας εντάσσεται στις ορεινές και μειονεκτικές με κύρια χαρακτηριστικά την αρνητική φυσική κίνηση του πληθυσμού, τη μείωση των γεννήσεων, την σταθερότητα των θανάτων και της μετακίνησης του παραγωγικού δυναμικού από την περιοχή, με ορατό τον κίνδυνο της ερήμωσης των χωριών, λόγω της ενίσχυσης των αστικών κέντρων και με την ολοκλήρωση του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου που κατασκευάζεται.

Είναι σχετικά γεωγραφικά απομονωμένη περιοχή, με καλό εσωτερικό δίκτυο μεταφορών, δυσχερές φυσικό ανάγλυφο και έλλειψη βασικών υποδομών όσον αφορά στο δευτερογενή τομέα. Διαθέτει πολλούς αναξιοποίητους φυσικούς, πολιτισμικούς και περιβαλλοντικούς πόρους, όπως ιστορικά μνημεία, υγροβιότοπους, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, οι οποίοι είναι αξιοποιήσιμοι, δημιουργώντας προϋποθέσεις ενδογενούς ανάπτυξης για την περιοχή.

Η προσπάθεια για ανάπτυξη επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην αξιοποίηση, ενίσχυση και διατήρηση των φυσικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για βελτίωση της τοπικής οικονομίας μέσα από την αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής. Κατά δεύτερο λόγο, στην εξασφάλιση συμπληρωματικότητας και συνέργιας μεταξύ των περιοχών για αυτάρκεια, σε συνδυασμό με την εύρεση διεξόδων προς νέες αγορές για τα τοπικά προϊόντα και την αύξηση της επιχειρηματικότητας για την άρση της απομόνωσης της περιοχής.

Ο στρατηγικός στόχος της ΚΠ LEADER+ θα επιτευχθεί με την προσπάθεια εμπύχωσης και αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού, οργάνωσης των επιχειρήσεων μέσα από νέες δομές, σε τοπικό και μικρο-περιφερειακό επίπεδο και τη δημιουργία υποπεριοχών, 'πολιτιστικών πάρκων', που παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, χρησιμοποιώντας την αποκτηθείσα εμπειρία και τεχνογνωσία της ΟΤΔ από την ΚΠ LEADER.

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται είναι:

- Ενίσχυση δομών ενδογενούς ανάπτυξης και συνεργασίας σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο
- Δημιουργία πιλοτικών πυρήνων ολοκληρωμένης ανάπτυξης (γεωργία, τουρισμός, πολιτισμός, περιβάλλον)

- Νέοι τύποι οργάνωσης των επιχειρήσεων για τη διέξοδό τους στην αγορά και δημιουργία συνθηκών - ευκαιριών απασχόλησης.

Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων αποτελεί η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της κατάρτισης, τεχνικής και επαγγελματικής υποστήριξης, αφύπνισης της φιλοπεριβαλλοντικής συνείδησης και του εθελοντισμού, με αποτέλεσμα την ώθηση του τοπικού πληθυσμού σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σύμφωνα με την απογραφική ανάλυση και δεδομένου του γεγονότος ότι όλος ο νομός αποτελείται από ορεινές και μειονεκτικές περιοχές (οδηγία 75/268 της ΕΟΚ), γίνεται σαφές ότι έχει επέλθει μια απομόνωση στην περιοχή, η οποία οφείλεται τόσο στη γεωγραφική θέση όσο και στην έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης με μείωση του ανθρώπινου δυναμικού, αύξηση του δείκτη γήρανσης και μείωση της ανταγωνιστικότητας σ' όλους τους τομείς.

Προκειμένου να αρθεί αυτή η απομόνωση, λόγω του οριακού ενδογενούς ανθρώπινου δυναμικού και λόγω των προβλημάτων που εντοπίζονται στον τομέα της γεωργίας και στο δευτερογενή τομέα, θα πρέπει να αναπτυχθούν τοπικοί πυρήνες ανάπτυξης με βάση καινοτόμες και πιλοτικές πρωτοβουλίες, με προσανατολισμό στην αγορά και μέσω του συντονιστικού και υποστηρικτικού ρόλου της Ομάδας Τοπικής Δράσης.

Η εισαγωγή των στοιχείων της ποιότητας και της καινοτομίας, θα αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθούν όλες οι επενδύσεις στα πλαίσια του προγράμματος. Παράλληλα, η οργάνωση των επιχειρήσεων και η δικτύωσή τους, σε τοπικό, διακλαδικό και υπερτοπικό επίπεδο, η δημιουργία συμπληρωματικών μεταξύ τους επιχειρήσεων και η συλλογική και συνολική προβολή της περιοχής και των προϊόντων της, έχει σαν στόχο την δημιουργία συνθηκών απασχόλησης και την αύξηση τόσο του αριθμού των επισκεπτών όσο και των εργαζομένων.

Έτσι, σε ότι αφορά στην οικονομία της περιοχής, προτεραιότητα θα δοθεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας κυρίως στους κλάδους που έχουν σχέση με τον τουρισμό, τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον.

Τουρισμός

Προτείνεται επομένως η δημιουργία 'πολιτιστικών πάρκων' και συγκεκριμένα για τις περιοχές:

- 'Πρεσπών – Κλεινών - Κρυσταλλοπηγής'

- 'Ευρύτερης περιοχής Δήμου Φλώρινας - Δήμου Περάσματος, Ορεινός όγκος Βέρνον (Βίτσι)'
- 'Ευρύτερης περιοχής Δήμου Αετού - Αμυνταίου - Φιλώτα - Νυμφαίου, Ορεινός όγκος Βόρα'

Ωστόσο, οι ειδικοί στόχοι, σε συνδυασμό με το εκδηλωθέν ενδιαφέρον κατά τη διάρκεια της κοινωνικής διαβούλευσης (bottom up διαδικασία), οδηγεί σε μία σειρά επιχειρησιακών στόχων, όπως:

- Η ενδυνάμωση της ΟΤΔ – τεχνική στήριξη και προβολή του προγράμματος και της περιοχής
- Η δημιουργία νέων και αναβάθμιση υφιστάμενων μονάδων φιλοξενίας και εστίασης στο πλαίσιο των 'πολιτιστικών πάρκων'.
- Η δημιουργία νέων και αναβάθμιση υφιστάμενων μονάδων αξιοποίησης και εμπορίας τοπικής γεωργικής παραγωγής, μικρών βιοτεχνιών και εργαστηρίων (χειροτεχνίας, καλλιτεχνίας κ.λπ.) και ένταξη στο πλαίσιο των 'πολιτιστικών πάρκων'.
- Πρωτοβουλία για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο των 'πολιτιστικών πάρκων'.
- Συλλογικές πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Νέες κατευθύνσεις στην επαγγελματική κατάρτιση.
- Σχέδια διατοπικής και διακρατικής συνεργασίας.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις περιοχές εφαρμογής.
- Η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και νέας τεχνογνωσίας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών.
- Η αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και η διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές, με την ενδυνάμωση διακλαδικών και διατομεακών σχέσεων, κυρίως για μικρές παραγωγικές μονάδες.
- Η αξιοποίηση, προστασία και ανάδειξη φυσικών και πολιτιστικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης των τοποθεσιών κοινοτικού ενδιαφέροντος Natura 2000.

Χωροθέτηση τριών 'πολιτιστικών πάρκων'

1^ο Πολιτιστικό πάρκο (Πρεσπών – Κλεινών - Κρυσταλλοπηγής)

Περιλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα του νομού της Φλώρινας, από την περιοχή των Κλεινών, μέχρι την Κρυσταλλοπηγή, στα σύνορα με την Αλβανία, τις Πρέσπας και τη FYROM. Είναι περιοχή ορεινή, με δυσχερές φυσικό ανάγλυφο και περιορισμένες δυνατότητες πρόσβασης. Το μεγαλύτερο τμήμα της καλύπτεται από τα όροι Βαρνούς και Τρικλάριο, ενώ χαμηλότερα εντοπίζονται οι λίμνες μικρή και μεγάλη Πρέσπα. Στην περιοχή υπάρχουν και τρία μονοπάτια, (τα Ευρωπαϊκά Ε4 και Ε6 και το Εθνικό Μ3), τα οποία εξυπηρετούν τις λίμνες, τα ορεινά καταφύγια και κάποιες τοποθεσίες με όμορφη θέα στο όρος Βαρνούντας και ενώνουν τους οικισμούς Ακρίτα και Κρατερού μεταξύ τους.

Υψιστο σημείο αναφοράς της περιοχής και το σημαντικότερο πόλο έλξης για τους επισκέπτες αποτελούν οι λίμνες μικρή και μεγάλη Πρέσπα, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί Εθνικός Δρυμός, με πολλά προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας.

Όσον αφορά στην τουριστική υποδομή της περιοχής έχουν δημιουργηθεί όμορφοι παραδοσιακοί χώροι, έχουν καταγραφεί 25 καταλύματα και 16 χώροι εστίασης, κυρίως στην περιοχή των Πρεσπών, για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, όπου υπάρχουν εκθετήρια πώλησης τοπικών προϊόντων και Πάρκο αναψυχής και οικολογικού τουρισμού που δημιουργήθηκε και λειτουργεί στην περιοχή προσφέροντας ποικιλία δραστηριοτήτων όπως κολύμπι, βαρκάδα-κωπηλασία, παρατήρηση της πανίδας και της λίμνης γενικότερα, κ.λπ. Σε συνδυασμό με τους ορεινούς όγκους της περιοχής, εκτός από ένα όμορφο φυσικό τοπίο, αποτελεί και τη βάση και ένα πρόσφορο έδαφος για την προσέλκυση επισκεπτών με την εισαγωγή νέων δραστηριοτήτων στον τουρισμό όπως ορειβασία, αναρρίχηση - καταρρίχηση, τοξοβολία, σκοποβολή, πεζοπορία (trekking), ιππασία, ορεινή ποδηλασία, παρατήρηση, κολύμπι, βαρκάδα, κωπηλασία κ.λπ.

Πλούσια επίσης θεωρείται η περιοχή από άποψη ιστορικών και πολιτιστικών πόρων. Ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει ιστορικά μνημεία βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου. Σχεδόν σε κάθε οικισμό έχουν ιδρυθεί πολιτιστικοί σύλλογοι που δραστηριοποιούνται στην καταγραφή και διάσωση των ηθών και εθίμων της περιοχής, διοργανώνοντας πολλές εκδηλώσεις.

2^ο Πολιτιστικό πάρκο (Ευρύτερη περιοχή Δήμου Φλώρινας- Δήμου Περάσματος, Ορεινός όγκος Βέρνον (Βίτσι)

Στην περιοχή αυτή περιλαμβάνονται οι Δήμοι Φλώρινας και Περάσματος, με κοινό σημείο αναφοράς το όρος Βέρνον, με υψηλότερη κορυφή το Βίτσι (2128 μ.). Το αστικό κέντρο της Φλώρινας αποτελεί τον κόμβο μέσω του οποίου συνδέονται όλοι οι οικισμοί του πάρκου με το επαρχιακό και εθνικό δίκτυο, με τις υπόλοιπες περιοχές του νομού και με την κεντρική Μακεδονία και την υπόλοιπη Ελλάδα.

Στο συγκεκριμένο πολιτιστικό πάρκο υπάρχουν συνολικά είκοσι οικισμοί που χαρακτηρίζονται από την ορεινότητα και τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα. Από τους οικισμούς αυτούς μόνο σε δύο έχει εκδηλωθεί τουριστική ανάπτυξη, στη Δροσοπηγή και το Φλάμπουρο, όπου λειτουργούν τέσσερις ξενώνες και έξι χώροι εστίασης, που προσφέρουν τοπικά προϊόντα.

Όσον αφορά στον πολιτισμό, υπάρχουν λαογραφικά μουσεία (Φλώρινα – Φλάμπουρο), αρχαιολογικό μουσείο, η Στέγη Φιλοτέχνων ο 'Αριστοτέλης', η Λέσχη Πολιτισμού και η Εύξεινος Λέσχη. Επίσης, σε κάθε οικισμό έχουν δημιουργηθεί πολιτιστικοί σύλλογοι, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παράδοσης, διοργανώνοντας και λαμβάνοντας μέρος σε τοπικές πολιτιστικές – καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, γιορτές και πανηγύρια, όπως οι γιορταστικές εκδηλώσεις στον εγκαταλειμμένο οικισμό της Κορυφής, όπου πολύς κόσμος συρρέει, γιορτάζοντας την έλευση του καλοκαιριού, τα 'Λυγκήστεια' και οι ονομαστές 'Φωτιές' της Φλώρινας που ανάβουν κάθε προπαραμονή της γέννηση του Χριστού.

3^ο Πολιτιστικό πάρκο (Ευρύτερη περιοχή Δήμου Αετού – Αμυνταίου-Φιλώτα – Νυμφαίου, Ορεινός όγκος Βόρα)

Βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του νομού. Περιλαμβάνει τέσσερις Δήμους και δύο μεμονωμένες Κοινότητες. Κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο είναι οι τέσσερις λίμνες που είναι ενταγμένες στο Natura 2000 και ο ορεινός όγκος του Βόρα που αποτελεί φυσικό όριο με το νομό Πέλλας.

Το οδικό δίκτυο είναι αρκετά ικανοποιητικό. Την περιοχή του πάρκου, και κυρίως το όρος Βόρας, διασχίζουν πολλά Ευρωπαϊκά και Εθνικά μονοπάτια, μέσω των οποίων πολλοί ορειβάτες και φυσιολάτρες περιηγούνται τους οικισμούς και περνούν από το νομό Φλώρινας στο νομό Πέλλας.

Υπάρχουν 34 οικισμοί εκ των οποίων ο οικισμός του Νυμφαίου είναι χαρακτηρισμένος ως Διατηρητέος Παραδοσιακός Οικισμός (ΠΔ 594/78), ενώ

υπάρχουν οικισμοί που χαρακτηρίζονται παραδοσιακοί με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον όπως ο οικισμός του Λεχόβου. Έχουν καταγραφεί 19 ξενώνες και 15 κέντρα εστίασης, κυρίως στο Αμύνταιο, μία επισκέψιμη κάβα στο Αμύνταιο καθώς και επισκέψιμο οινοποιείο στον Άγιο Παντελεήμονα. Σημαντικό στοιχείο για τον τουρισμό της περιοχής αποτελεί και η δημιουργία μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER II, των κέντρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως το 'Άρτεμις', προσφέροντας στους επισκέπτες δραστηριότητες όπως, κωπηλασία, ορειβασία κ.λπ.

Πλούσια είναι η χλωρίδα και η πανίδα της περιοχής, με πολλά φυσικά μέρη και παρθένα τοπία με πυκνή βλάστηση που παραμένουν αναξιοποίητα. Έχουν καταγραφεί πλέον των 50 ειδών φυτών και 15 θηλαστικών που προστατεύονται, όπως ο λύκος και η αρκούδα. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί η μεγάλη προσφορά του συλλόγου για την προστασία της καφέ αρκούδας 'Αρκτούρος', που παρουσιάζει έντονη δραστηριότητα στην περιοχή, (δημιουργία περιβαλλοντικού κέντρου), όσον αφορά θέματα και δράσεις που επηρεάζουν τον υπό εξαφάνιση πληθυσμό της καφέ αρκούδας που απαντάτε μόνο σ' αυτήν την περιοχή της Ευρώπης. Περιβαλλοντικό κέντρο δημιουργήθηκε και στον οικισμό Αγραπιδιά για την προστασία του Λύκου.

Το πάρκο αυτό περιλαμβάνει ένα σύμπλεγμα λιμνών (Χειμαδίτιδα - Ζάζαρη, Βεγορίτιδα-Πετρών) με τους γύρω οικοτόπους, δημιουργώντας ένα σημαντικό σύνολο υγροτόπων που προστατεύεται από διεθνείς συμβάσεις. Η περιοχή πλησίον των λιμνών, περιλαμβάνεται στον Εθνικό Κατάλογο του Δικτύου 'ΦΥΣΗ 2000'. Επίσης, έχει προταθεί να συμπεριληφθεί στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά, σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ. Έχει χαρακτηριστεί ως 'Σημαντική περιοχή για τα πουλιά της Ελλάδας' και συγκαταλέγεται στον κατάλογο των σημαντικών βιοτόπων της Ελλάδας, όπως αυτοί καταγράφηκαν από το Corine Biotope Project (1989). Τέλος, και το όρος Βόρας έχει προταθεί να ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000, διότι έχει πλούσια ορνιθοπανίδα. Πλούσια όμως είναι και η ιχθυοπανίδα των λιμνών με σημαντικά είδη ψαριών.

Η ΟΤΔ προτίθεται να εφαρμόσει μία συγκεκριμένη πολιτική εσωτερικής οργάνωσης και ενίσχυσης της μεταξύ τους συμπληρωματικότητας των τριών 'πολιτιστικών πάρκων' του νομού.

**B.11. ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΗ ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ
ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ**

Το ερωτηματολόγιο είναι το βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στο συνεντευκτή και τον ερωτώμενο. Είναι το εργαλείο με το οποίο πρέπει να επιτύχουμε το διπλό σκοπό της συνέντευξης: πρώτα να δημιουργήσουμε το κίνητρο στον ερωτώμενο να μιλήσει και κατόπιν να μαζέψουμε τις κατάλληλες πληροφορίες για την έρευνα (Φίλιας, 2003: 148–149). Για το λόγο αυτό, το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου θα πρέπει να διαμορφώνεται ανάλογα με το αντικείμενο της έρευνας, το οποίο θα πρέπει να απεικονίζεται με εύστοχες και σαφείς ερωτήσεις, έτσι ώστε να προκαλεί ειλικρινείς και εποικοδομητικές απαντήσεις.

Μολονότι το ερωτηματολόγιο είναι εξαρχής ένας συμβιβασμός για την έκταση και το βάθος του τομέα έρευνας αλλά και για τον απαιτούμενο χρόνο (Φίλιας, 2003: 149–150), αποτελεί το κύριο εργαλείο που αναδεικνύει τις συμμετοχικές διαδικασίες, αφού λαμβάνει υπόψη τη γνώμη, τις στάσεις και τις αντιλήψεις της τοπικής κοινωνίας σε θέματα που την αφορούν άμεσα.

Το μέσο, η μέθοδος που επιλέγεται για τη συλλογή των στοιχείων, παίζει καθοριστικό ρόλο στη συνέχεια της έρευνας και στην εξαγωγή των συμπερασμάτων (Κοτζαμάνης, 2002: 62). Η χρήση ερωτηματολογίων επιτρέπει την άμεση επαφή με τον τοπικό πληθυσμό κι επομένως άμεση διάγνωση των κύριων προβλημάτων της περιοχής και ταυτόχρονα καταγραφή των προσδοκιών τους για το μέλλον του τόπου.

Άλλωστε, η χάραξη πολιτικών και προτεινόμενων δράσεων είναι αδιανόητη δίχως τη συμμετοχή των άμεσα ενδιαφερόμενων, δηλαδή των κατοίκων, οι οποίοι έρχονται καθημερινά σε επαφή με προβλήματα και δυσκολίες αλλά ταυτόχρονα οραματίζονται ένα νέο αύριο για αυτούς και τα παιδιά τους. Επομένως, ο σχεδιαστής οφείλει να τους εντάσσει στη ενεργό διαδικασία του σχεδιασμού και να σχεδιάζει με γνώμονα τις δικές τους επιδιώξεις, οι οποίες βέβαια θα πρέπει να σέβονται τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους της περιοχής παρέμβασης.

Στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας συντάχθηκε ερωτηματολόγιο με τα κύρια χαρακτηριστικά της υφιστάμενης κατάστασης του νομού και τις προτεινόμενες δράσεις που είναι δυνατό να οδηγήσουν το νομό στην ανάπτυξη. Το ερωτηματολόγιο (βλ. παράρτημα Α) απευθύνθηκε σε κατοίκους όλων των ΔΔ, ηλικίας 18 και άνω και έγινε προσπάθεια να μην περιέχει κατευθύνσεις και επιρροές από τους συνεντευκτές, ώστε να προκύψει όσο γίνεται πιο αντικειμενικό δείγμα. Η δειγματοληπτική έρευνα

πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του μήνα Ιουλίου και μοιράστηκαν 120 ερωτηματολόγια από τα οποία συμπληρώθηκαν τα 104.

Για να μπορέσει το δείγμα του ερωτηματολογίου να είναι όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστο, η έρευνα απευθύνθηκε σε όλους τους δήμους του νομού όπου και συμπληρώθηκαν τα ερωτηματολόγια ανάλογα με τον πληθυσμό κάθε δήμου. Έτσι, στο δήμο Φλώρινας συμπληρώθηκε το 1/3 περίπου των συνολικών ερωτηματολογίων, ενώ τα υπόλοιπα διαμοιράστηκαν στους υπολοίπους. Τυχαίο εξάλλου ήταν και το γεγονός ότι το δείγμα περιείχε ακριβώς τον ίδιο αριθμό ανδρών και γυναικών, δηλαδή ποσοστό 50%.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η απήχηση που είχε το ερωτηματολόγιο ήταν μεγαλύτερη από την προσδοκώμενη, αφού παρουσιάστηκαν ελάχιστες περιπτώσεις οι οποίες παρουσίασαν πρόβλημα, με το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων να εμφανίζεται ιδιαίτερα πρόθυμο να κοινοποιήσει την προσωπική του άποψη όσον αφορά στην αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης του νομού, στις προσδοκίες για τα επόμενα πέντε έτη, στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της περιοχής, καθώς και στην ιεράρχηση και αξιολόγηση των σημαντικότερων πολιτικών δράσεων.

Πέρα από τα ερωτηματολόγια, μέσω των οποίων συγκεντρώθηκε η πλειοψηφία των στοιχείων της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν παράλληλα και προσωπικές συνεντεύξεις σε άτομα - κατέχοντες διοικητικών θέσεων και σε ντόπιους κατοίκους.

B.11.1. Αξιολόγηση υφιστάμενης κατάστασης

Στην πρώτη ομάδα ερωτήσεων, οι ερωτηθέντες κάτοικοι εξέφρασαν τις απόψεις τους για ζητήματα που αφορούσαν στην υφιστάμενη κατάσταση του νομού, αξιολογώντας τα σε μια κλίμακα από το πολύ καλή μέχρι το πολύ κακή. Εντύπωση προκαλεί το ότι οι θέσεις των πολιτών σε συγκεκριμένα ζητήματα ταυτίζονται, ενώ λίγες είναι οι ερωτήσεις που απέσπασαν μεγάλη ποικιλία απαντήσεων.

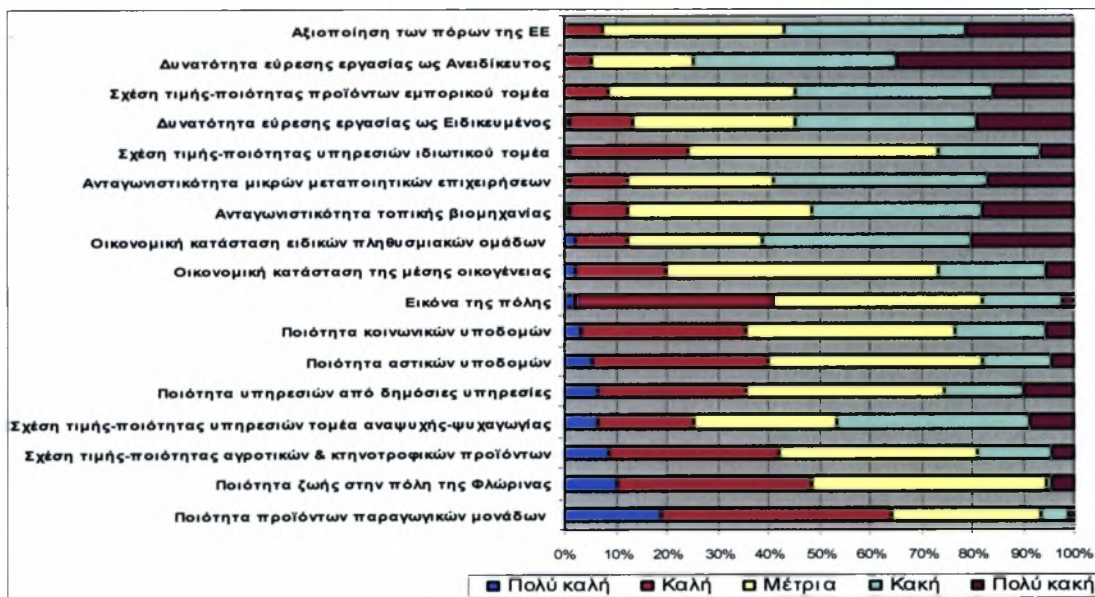
Πιο συγκεκριμένα, τη θετικότερη ανταπόκριση απέσπασε η ποιότητα των προϊόντων από τις παραγόμενες μονάδες της περιοχής, γεγονός που πιστοποιείται τόσο με τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης όσο και με τα τοπικά αγροτικά προϊόντα. Ακολουθεί η ποιότητα ζωής στην πόλη, αφού χαρακτηριστικά όπως το επίπεδο ασφαλείας, η ρύπανση και ο χαμένος χρόνος σε μετακινήσεις δεν είναι ακόμα ιδιαίτερα έντονα στο νομό. Σε υψηλές θέσεις θετικής ανταπόκρισης έρχονται ακόμα η σχέση τιμής – ποιότητας των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, που υποδηλώνει ότι οι σύγχρονες αλλαγές στον πρωτογενή τομέα δεν έγιναν εις βάρος της

ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων παρά τα προβλήματα των αγροτών, αλλά και οι προσφερόμενες υπηρεσίες τόσο από τον τομέα αναψυχής – ψυχαγωγίας όσο και από τις δημόσιες υπηρεσίες. Το τελευταίο οφείλεται μάλλον στη μικρή κοινωνία του νομού και στις διαπροσωπικές σχέσεις που πιθανόν υπάρχουν μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπαλλήλων του νομού.

Ωστόσο, καμία θετική κριτική δεν απέσπασαν οι ερωτήσεις που σχετίζονταν με τη σχέση τιμής – ποιότητας του εμπορικού κλάδου, η δυνατότητα εύρεσης εργασίας ως ανειδίκευτος αλλά και η αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ προς όφελος του νομού. Με λίγα λόγια, οι κάτοικοι εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους για την ακρίβεια που επικρατεί στην τοπική αγορά, για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας ανειδίκευτος πολίτης στην εξεύρεση εργασίας, ενώ εμφανίστηκαν ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι με τις τελευταίες χρηματοδοτικές απορροφήσεις από το Γ' ΚΠΣ, ισχυριζόμενοι ότι θα μπορούσαν να έχουν πραγματοποιηθεί πολλά περισσότερα έργα.

Σε μια κατάσταση μετριότητας βρέθηκε η οικονομική κατάσταση της μέσης οικογένειας στο νομό, η εικόνα της πόλης της Φλώρινας, η ποιότητα των αστικών και κοινωνικών υποδομών αλλά και η σχέση τιμής – ποιότητας των υπηρεσιών του ιδιωτικού τομέα. Αντιθέτως, η ανταγωνιστικότητα των μικρών μεταποιητικών επιχειρήσεων και η οικονομική κατάσταση ειδικών πληθυσμιακών ομάδων αποσπών κακές αξιολογήσεις, με τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας ως ανειδίκευτος να κυριαρχεί στη χειρότερη θέση.

Γράφημα 24: Αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης στο νομό

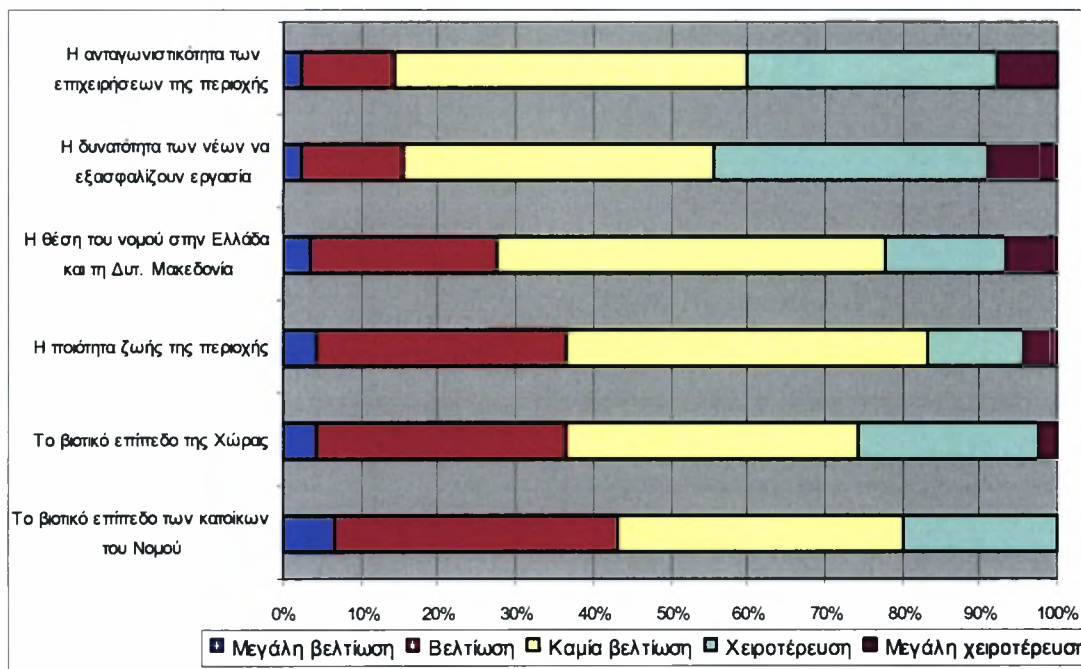

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

B.11.2. Προσδοκίες για την επόμενη πενταετία

Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων προσέγγισε τις απόψεις των κατοίκων για τις ενδεχόμενες αλλαγές που θα πραγματοποιηθούν μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια. Έτσι, εκφράστηκαν οι προσδοκίες τους για συγκεκριμένες τοποθετήσεις, με όλες ανεξαιρέτως τις απαντήσεις να κυμαίνονται κατά κύριο λόγο σε επίπεδο σταθερότητας. Η κυρίαρχη δηλαδή απάντηση σε όλες είναι 'καμία βελτίωση', γεγονός που υποδηλώνει είτε τη δυσαρέσκεια απέναντι στις κατευθύνσεις των τοπικών αρχών είτε στην έλλειψη αισιοδοξίας με σκοπό την πρόοδο και την ευημερία.

Γράφημα 25: Προσδοκίες των κατοίκων για την επόμενη πενταετία

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι πιο αισιόδοξες απαντήσεις φαίνεται να φορούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του νομού, αφού το 6,7% των ερωτηθέντων αναμένουν 'μεγάλη βελτίωση' και το 36,7% 'βελτίωση'. Το ίδιο ποσοστό (36,7%) πιστεύει ότι το βιοτικό επίπεδο του νομού θα παραμείνει στάσιμο, ενώ μόνο το 20% ότι θα χειροτερεύσει. Η ερώτηση αυτή είναι και η μοναδική που δεν απέσπασε καμία απάντηση για 'μεγάλη χειροτέρευση', κάτι που υποδηλώνει την αισιοδοξία των κατοίκων για το βιοτικό επίπεδο στην περιοχή.

Παρόμοια εμφανίζεται και η κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση που αφορά στο βιοτικό επίπεδο της χώρας. Ένα ποσοστό της τάξης του 4,4% εμφανίζεται ιδιαίτερα αισιόδοξο, το 32% αναμένει 'βελτίωση', το 38% στασιμότητα, το 23% περίπου 'χειροτέρευση' ενώ μόνο το 2,2% είναι πολύ απαισιόδοξο.

Όσον αφορά στην ποιότητα ζωής στο νομό, το 50% περίπου των ερωτηθέντων δεν αναμένει καμία αλλαγή αλλά ευτυχώς οι αισιόδοξες απαντήσεις υπερिशχούν αυτών που αναμένουν χειροτέρευση.

Στα ίδια επίπεδα κυμαίνονται και οι απαντήσεις για τη θέση του νομού στην Ελλάδα και στη Δυτική Μακεδονία. Εδώ, ακριβώς το 50% των ερωτηθέντων αναμένει στασιμότητα, ενώ αρκετοί είναι αυτοί που εμφανίζονται ιδιαίτερα αισιόδοξοι για το μέλλον.

Η δυνατότητα εύρεσης εργασίας για τους νέους πιστεύεται πως δε θα απέχει πολύ από τη σημερινή πραγματικότητα, αφού το 40% περιμένει στασιμότητα, το 35,5% 'χειροτέρευση', ενώ το 8,9% αναμένει 'μεγάλη χειροτέρευση'. Η ερώτηση αυτή έχει αποσπάσει και τις περισσότερες απαισιόδοξες κριτικές. Διαφαίνεται, επομένως, εντονότατα η απογοήτευση των νέων για καλύτερες συνθήκες εύρεσης εργασίας.

Τέλος, η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της περιοχής δε φαίνεται να έχει ευνοϊκές προοπτικές για το μέλλον, αφού οι περισσότεροι κάτοικοι, βασιζόμενοι στη μέχρι τώρα πορεία των επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί, αναμένοντας είτε σταθερότερα είτε και 'χειροτέρευση' της κατάστασης.

Μέσα από την ερώτηση αυτοί, οι κάτοικοι εμφανίζονται διχασμένοι αφού από τη μια αναμένουν βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής και από την άλλη είναι σχεδόν πεπεισμένοι ότι οι ευκαιρίες απασχόλησης δε θα διευρυνθούν και οι τοπικές επιχειρήσεις δε θα μπορέσουν να παραμείνουν βιώσιμες στο μέλλον.

B.11.3. Θέση σε γενικά θέματα

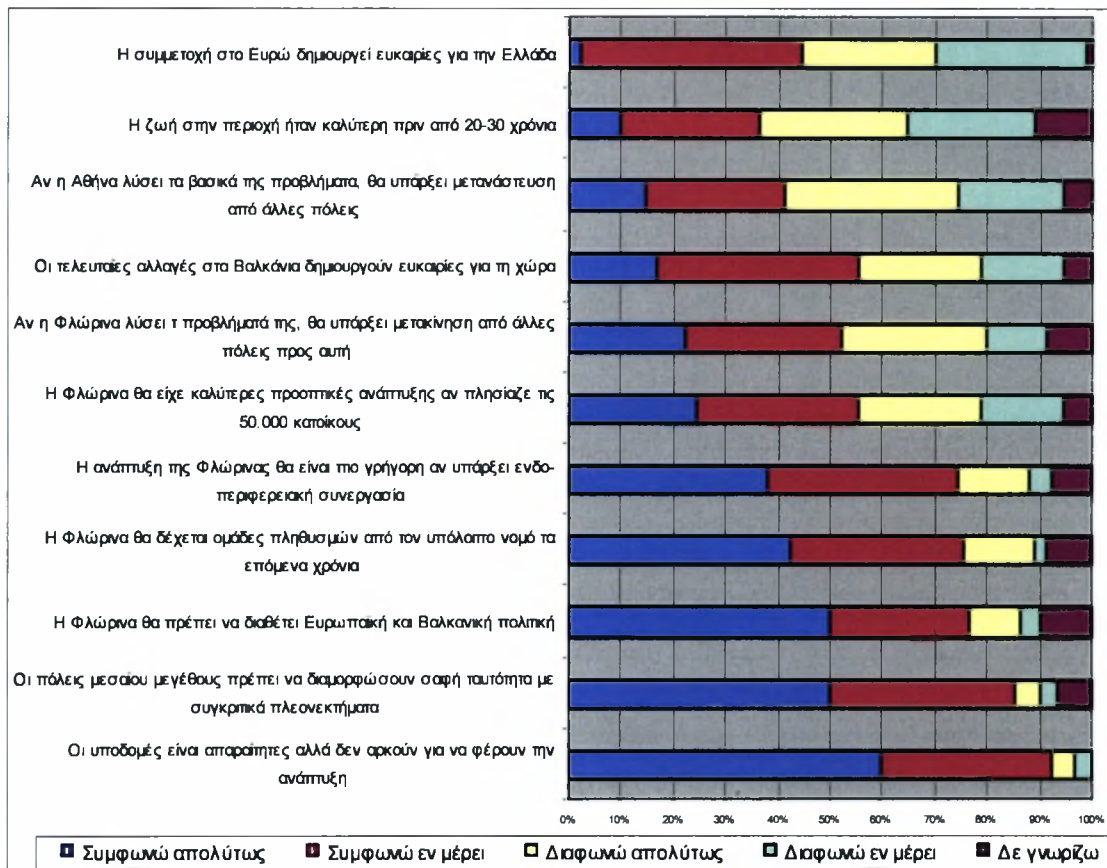
Η ομάδα αυτή περιλάμβανε ερωτήσεις με θέσεις σε διάφορα σύγχρονα ζητήματα και ζητήθηκε από τους κατοίκους να εκφράσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους.

Έτσι, το 60% των ερωτηθέντων συμφωνούν απολύτως ότι οι υποδομές είναι απαραίτητες αλλά από μόνες δεν αρκούν για να οδηγήσουν μια περιοχή στην ανάπτυξη. Ακόμα, πιστεύουν ακράδαντα ότι οι πόλεις μεσαίου μεγέθους, όπως είναι και η Φλώρινα, για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν στο σύγχρονο Ευρωπαϊκό

περιβάλλον θα πρέπει να διαμορφώσουν μια σαφή ταυτότητα και να αναδείξουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα. Επίσης, λόγω της γεωγραφικής θέσης του νομού, θα πρέπει να διαμορφώσει μια Βαλκανική αλλά και μια Ευρωπαϊκή πολιτική. Η σύγχρονη τάση των τελευταίων χρόνων να μετακινούνται κάτοικοι των υπόλοιπων δήμων για να εγκατασταθούν στην πόλη της Φλώρινας επιβεβαιώνεται με ποσοστό 40% περίπου, ενώ οι κάτοικοι συμφωνούν ότι η ενδοπεριφερειακή συνεργασία μπορεί να ωφελήσει την ανάπτυξη της Φλώρινας.

Γράφημα 26: Θέση των κατοίκων σε επιλεγμένα θέματα

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι μεγάλη μερίδα του πληθυσμού πιστεύει πως η Φλώρινα θα είχε καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης αν ο πληθυσμός της πλησίαζε τις 50.000 κατοίκους. Ίσως, τα σύγχρονα μοντέλα ανάπτυξης των πόλεων και οι γοργοί ρυθμοί ανάπτυξης στις μεγαλουπόλεις επηρεάζουν την κοινή γνώμη, δημιουργώντας μια εικόνα ανάπτυξης και προόδου που δε συμβαδίζει απαραίτητα με την πραγματική κατάσταση.

Ακόμα, οι τελευταίες αλλαγές στα Βαλκάνια αντιμετωπίζονται από τους πολίτες περισσότερο ως ευκαιρία παρά ως απειλή, γεγονός που ευνοεί την ανάπτυξη διασυνοριακών σχέσεων με τις γείτονες χώρες.

Η ζωή στην περιοχή φαίνεται να ήταν χειρότερη πριν από μερικά χρόνια αφού το μεγαλύτερο ποσοστό διαφωνεί απολύτως με το ότι η ζωή ήταν καλύτερη πριν από 20 -30 χρόνια. Αυτό υποδηλώνει πρόοδο και ανάπτυξη, έστω και αν οι έννοιες αυτές εκλαμβάνονται από τους κατοίκους κυρίως ως άνοδος του βιοτικού επιπέδου.

Τέλος, η πιο διχασμένη ερώτηση είναι αυτή που αφορά στη ζώνη του Ευρώ. Το 42% πιστεύει ότι το Ευρώ δημιούργησε νέες ευκαιρίες για την Ελλάδα αλλά το 25% και το 29% δηλώνουν ότι διαφωνούν απολύτως ή διαφωνούν εν μέρει αντίστοιχα.

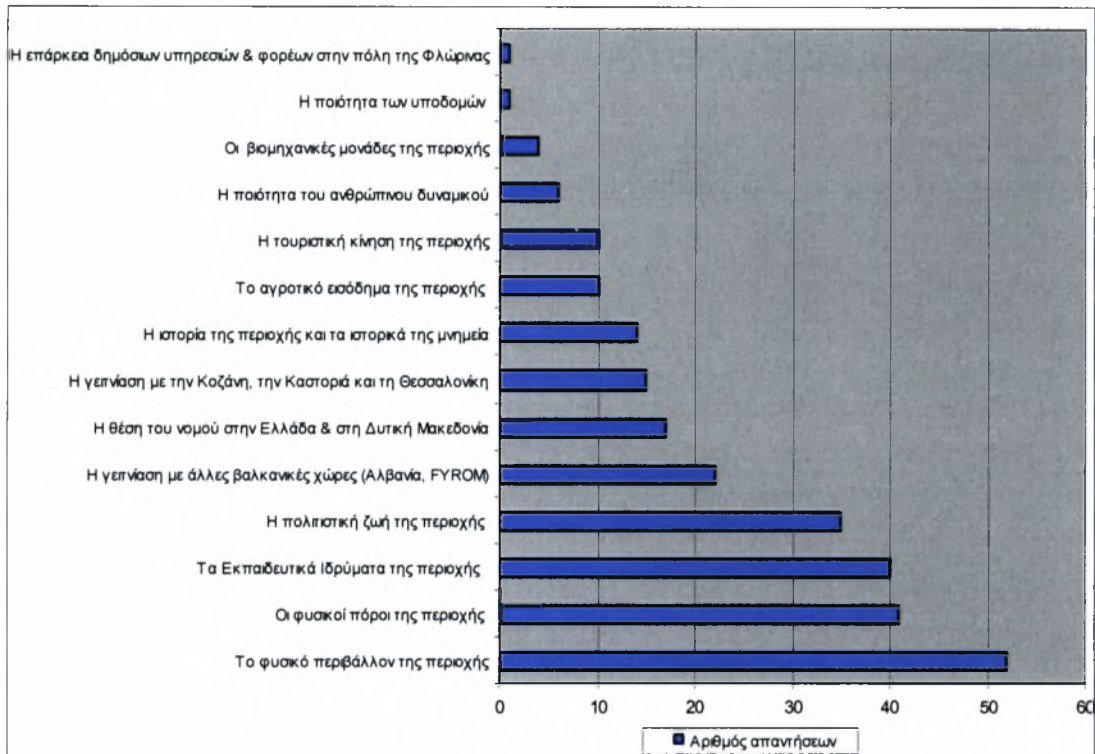
B.11.4. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του νομού

Οι δύο κατηγορίες ερωτήσεων που ακολουθούν παρουσιάζουν τα κυριότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του νομού, σύμφωνα πάντα με τη γνώμη των κατοίκων.

Έτσι, το φυσικό περιβάλλον της περιοχής (Πρέσπες, προστατευόμενες περιοχές, ορεινοί όγκοι, κ.λπ.), οι φυσικοί της πόροι (λιγνίτης, γρανίτης, δάση, λίμνες, κ.λπ.) και τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αποτελούν τα τρία πιο σημαντικά πλεονεκτήματα του νομού, ενώ ακολουθούν η πολιτιστική ζωή της περιοχής (Πρέσπεια, Φωτιές, πανηγύρια, κ.λπ.) και η γειτνίαση με άλλες Βαλκανικές χώρες.

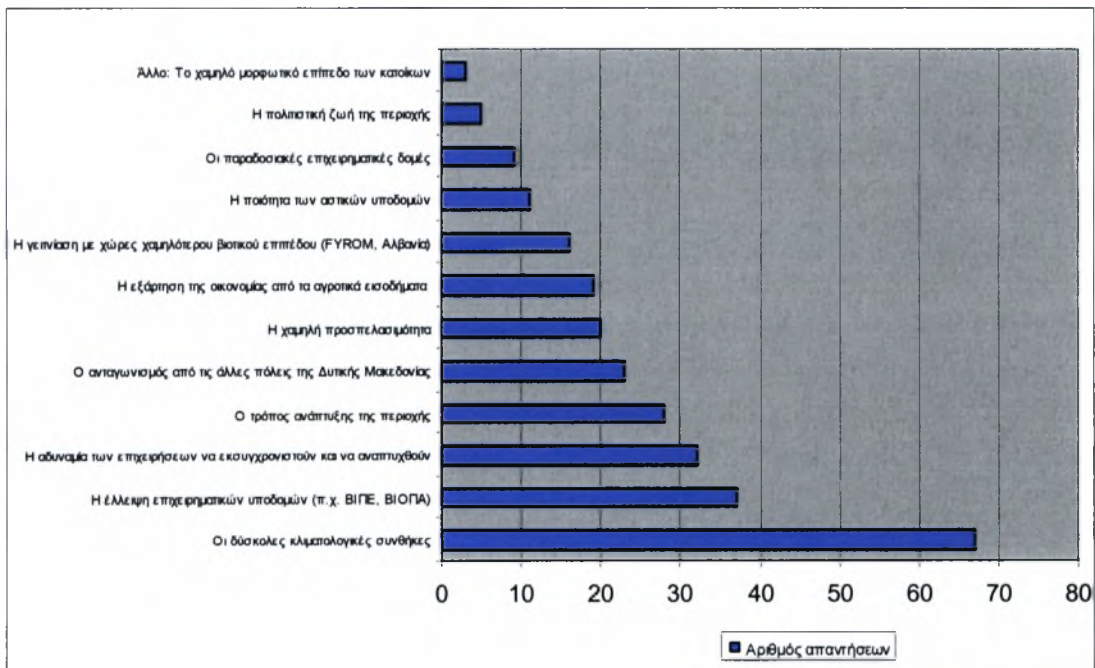
Οι δύσκολες κλιματολογικές συνθήκες (χιόνια, μεγάλη διάρκεια χειμερινής περιόδου, κ.λπ.) συγκεντρώνουν το 75% των απαντήσεων των ερωτηθέντων και κατατάσσονται ως το σοβαρότερο μειονέκτημα για το νομό. Ακολουθεί η έλλειψη επιχειρηματικών υποδομών και η αδυναμία των επιχειρήσεων να εκσυγχρονιστούν και να αναβαθμιστούν (41% και 31% αντίστοιχα). Ακόμα, ο τρόπος ανάπτυξης της περιοχής και ο ανταγωνισμός από τις λοιπές πόλεις της Δυτικής Μακεδονίας και κυρίως από την Κοζάνη αποτελούν, κατά τους κατοίκους ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη.

Γράφημα 27: Πλεονεκτήματα του νομού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 28: Μειονεκτήματα του νομού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

B.11.5. Κατηγορίες πολιτικών για το μέλλον του τόπου

Η έκτη ομάδα ερωτήσεων αποτελείται από εννέα κατηγορίες πολιτικών, οι οποίες και αξιολογήθηκαν από τους κατοίκους ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους, με

μια κλίμακα από το 1 'η λιγότερο σημαντική' μέχρι το 5 'η πιο σημαντική'. Για να προκύψουν τα αποτελέσματα της ιεράρχησης, η συχνότητα κάθε απάντησης πολλαπλασιάστηκε με τη βαρύτητα που της δόθηκε από τους κατοίκους (πίνακας 49). Η ταξινόμηση είναι ιδιαίτερα σημαντική όχι μόνο γιατί απεικονίζει τις ανάγκες και τις προτεραιότητες που θέτουν οι κάτοικοι αλλά και γιατί θα ληφθούν υπόψη για τη διατύπωση των προτάσεων.

Πίνακας 46: Αξιολόγηση πολιτικών του νομού

Κατηγορίες πολιτικών	Σύνολο βαθμών	Ποσοστό %
Πολιτικές για την ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό	378	14,53%
Πολιτικές Προβολής της περιοχής και Προσέλκυσης νέων επενδύσεων	308	11,84%
Πολιτικές για τη βελτίωση του Περιβάλλοντος	304	11,69%
Πολιτικές υποδομών	295	11,34%
Πολιτικές εκσυγχρονισμού & αναδιάρθρωσης μεταποιητικών επιχειρήσεων	292	11,23%
Πολιτικές ανάπτυξης του Τουρισμού	307	11,80%
Πολιτικές για τη βελτίωση των Υπηρεσιών προς τον Πολίτη	243	9,34%
Πολιτικές για την ανάπτυξη του Πολιτισμού και του Αθλητισμού	242	9,30%
Πολιτικές οργάνωσης των οικιστικών συνόλων	232	8,92%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Έτσι, την πρώτη θέση κατέχουν οι πολιτικές για την ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό αφού πάνω από το 50% των ερωτηθέντων τις θεωρεί τις πλέον σημαντικές για το μέλλον του νομού. Ακολουθούν οι πολιτικές προβολής της περιοχής και προσέλκυσης νέων επενδυτικών δραστηριοτήτων με ποσοστό περίπου 30%, ενώ τελευταίες στην κατάταξη έρχονται οι πολιτικές για την ανάπτυξη των οικιστικών συνόλων, ενδεχομένως γιατί εκεί δεν εμφανίζονται ιδιαίτερα προβλήματα.

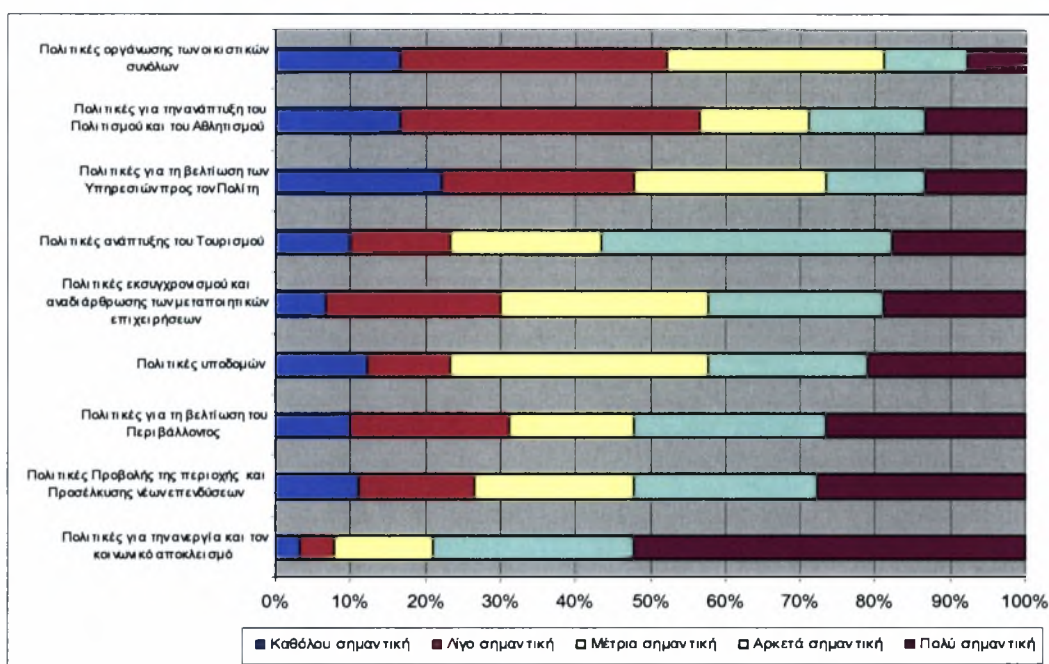
Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το 22% περίπου δε θεωρεί καθόλου σημαντικές τις πολιτικές για τη βελτίωση των υπηρεσιών απέναντι στο πολίτη, γεγονός που σε συνδυασμό με την καλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες υποδηλώνει την ικανοποίηση των κατοίκων απέναντι στο ζήτημα αυτό.

Αίσθηση ακόμα προκαλεί και το γεγονός ότι το 40% περίπου των ερωτηθέντων θεωρεί ως 'λίγο σημαντική' την ανάπτυξη του αθλητισμού και του Πολιτισμού.

Ως μέτρια σημαντικές εμφανίζονται οι πολιτικές υποδομών και εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης των μεταποιητικών επιχειρήσεων, ενώ η ανάπτυξη του τουρισμού εμφανίζεται 'αρκετά σημαντική'.

Γράφημα 29: Αξιολόγηση πολιτικών για το μέλλον του νομού

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

B.11.6. Αξιολόγηση προτάσεων

Στην ομάδα αυτή των ερωτήσεων υπήρχαν κάποιες συγκεκριμένες προτάσεις που έγιναν με σκοπό την ανάπτυξη της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Έτσι, οι ερωτηθέντες επέλεξαν τις πέντε πιο σημαντικές προτάσεις και τα αποτελέσματα που προέκυψαν φαίνονται στο παρακάτω γράφημα.

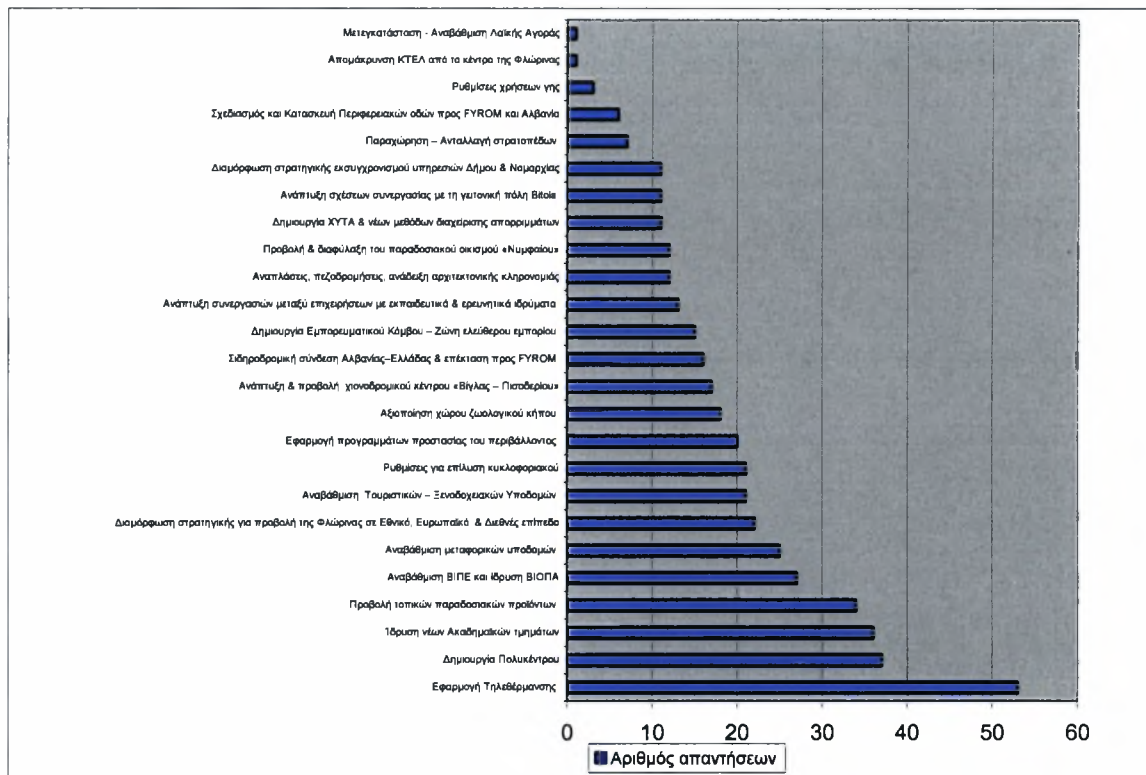
Πρώτη στις προτιμήσεις των κατοίκων, και μάλιστα με μεγάλη διαφορά από τις υπόλοιπες (ποσοστό περίπου 60%), έρχεται η εφαρμογή της Τηλεθέρμανσης, τόσο για οικιακή χρήση όσο και για βιομηχανική και αγροτική. Εξάλλου, πρόκειται για μια μορφή ενέργειας που έχει όλες τις προδιαγραφές να αναπτυχθεί, χάρη στη λειτουργία των εργοστασίων της ΔΕΗ στο νομό.

Δεύτερη πιο σημαντική πρόταση αναδείχτηκε η δημιουργία ενός Πολύκεντρου στο νομό που θα περιλαμβάνει κινηματογραφικές αίθουσες, θέατρο και διάφορους χώρους αναψυχής. Πρόκειται για ένα είδος πρότασης που θα αναζωογονήσει την πολιτιστική ζωή και θα προσφέρει ευκαιρίες αναψυχής όχι μόνο στους κατοίκους αλλά και στους φοιτητές της πόλης.

Έπειτα, ακολουθεί η ίδρυση νέων ακαδημαϊκών τμημάτων στο νομό αφού η πορεία των ήδη υφιστάμενων ξεπέρασε τις αρχικές προσδοκίες των κατοίκων και των φορέων, διαγράφοντας μια ιδιαίτερα επιτυχή διαδρομή.

Γράφημα 30: Αξιολόγηση προτάσεων για το νομό

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Τέταρτη προτίμηση αποτελεί η συνέχιση της προβολής των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, τα οποία είναι κυρίως βιολογικής προέλευσης και, κατά τους κατοίκους, υπερέχουν σημαντικά σε ποιότητα σε σχέση με αντίστοιχα άλλων περιοχών.

Η αναβάθμιση της ΒΙΠΕ και η ίδρυση ΒΙΟΠΑ αποτελούν, ως φαίνεται, αδήριτη ανάγκη για την αναζωπύρωση της τοπικής βιομηχανίας και για την προσέλκυση νέων επενδυτικών κεφαλαίων στο νομό.

Ακόμα, η αναβάθμιση των μεταφορικών υποδομών και η διαμόρφωση στρατηγικής για την προβολή της Φλώρινας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο συγκεντρώνουν μεγάλο ποσοστό των απαντήσεων.

B.11.7. Αξιολόγηση τομεακών δράσεων

Ακολουθώντας την ίδια λογική με την ιεράρχηση των προτεινόμενων πολιτικών για το νομό, αθροίστηκαν οι 'βαθμοί' που συγκέντρωσε κάθε τομέας δράσης ανάλογα με τη συχνότητα εμφάνισης της απάντησής του και τη βαρύτητα που απέσπασε. Η ιεράρχηση φαίνεται στον πίνακα 50.

Πίνακας 47: Αξιολόγηση τομέων δράσης των δήμων του νομού

Τομείς δράσης	Σύνολο βαθμών	Ποσοστό %
Ανάπτυξη Υποδομών	391	11,41%
Συνεργασία με τοπικούς φορείς	354	10,33%
Ανάπτυξη του Τουρισμού	347	10,13%
Ανάπτυξη Συνεργασιών σε περιφερειακό επίπεδο	307	8,96%
Ανάπτυξη Πολιτισμού – Αθλητισμού – Παιδείας	324	9,45%
Κοινωνική Πολιτική	322	9,40%
Κυκλοφοριακή οργάνωση	264	7,70%
Χωροταξική Οργάνωση – Πολεοδόμηση	299	8,72%
Διασυνοριακή συνεργασία με γειτονικές χώρες	283	8,26%
Ανάπτυξη Συνεργασιών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο	280	8,17%
Διοικητική Οργάνωση	256	7,47%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

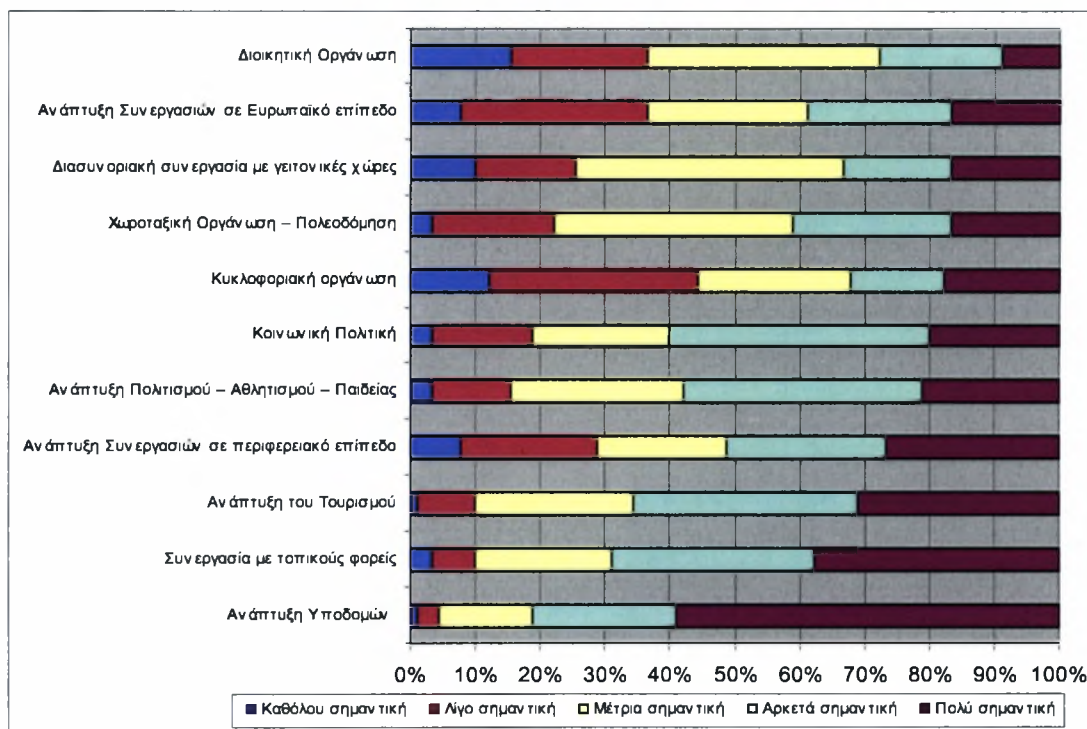
Έτσι, η ανάπτυξη των υποδομών (οδικά δίκτυα, ΧΥΤΑ, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, κ.λπ.) εμφανίζονται ως ο κυριότερος τομέας δράσης αφού συγκεντρώνει ποσοστό της τάξης του 60% που το θεωρεί ‘πολύ σημαντικό’.

Ακολουθεί η συνεργασία των κατοίκων με τοπικούς φορείς για την προώθηση αιτημάτων κοινού συμφέροντος (περίπου 40%) αλλά και η ανάπτυξη δράσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό. Η ανάπτυξη συνεργασιών σε περιφερειακό επίπεδο είναι ένας ακόμα τομέας ο οποίος βρέθηκε αρκετά ψηλά στις προτιμήσεις των κατοίκων, όπως επίσης και η ανάπτυξη του Πολιτισμού, του Αθλητισμού και της Παιδείας.

‘Αρκετά σημαντική’ κρίθηκε η παρέμβαση σε τομείς που σχετίζονται με την κοινωνική πολιτική, ενώ ‘μέτρια σημαντική’ θεωρήθηκε η διασυνοριακή συνεργασία με τις γειτονικές χώρες.

Τέλος, ιδιαίτερα εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι η χωροταξική οργάνωση συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της κατηγορίας ‘καθόλου σημαντική’ (15% περίπου).

Γράφημα 31: Αξιολόγηση τομέων δράσης των δήμων του νομού

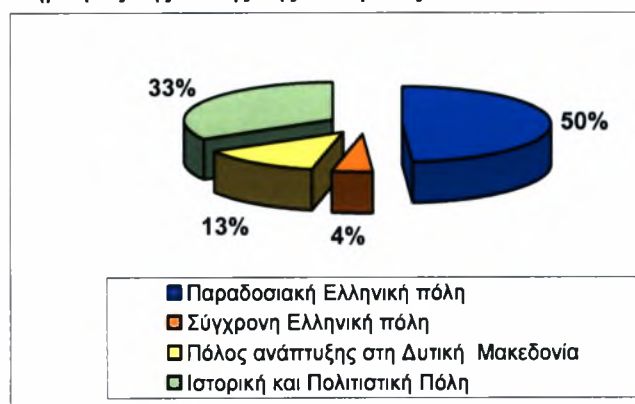
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

B.11.8. Χαρακτηρισμός της πόλης της Φλώρινας

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου απευθύνθηκε μόνο στους κατοίκους του δήμου Φλώρινας αφού σχετιζόταν με την άποψη που έχουν οι κάτοικοι για την πόλη τους.

Έτσι, το 50% των ερωτηθέντων χαρακτηρίζουν τη Φλώρινα ως Παραδοσιακή Ελληνική πόλη, το 33% ως Ιστορική και Πολιτιστική πόλη, το 13% τη θεωρούν πόλο ανάπτυξης στη δυτική Μακεδονία, ενώ μόνο ένα 4% τη θεωρεί Σύγχρονη ελληνική πόλη. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο χαρακτηρισμό 'Σύγχρονη Ευρωπαϊκή πόλη' δεν υπήρξε καμία απάντηση.

Γράφημα 32: Χαρακτηρισμός της πόλης της Φλώρινας

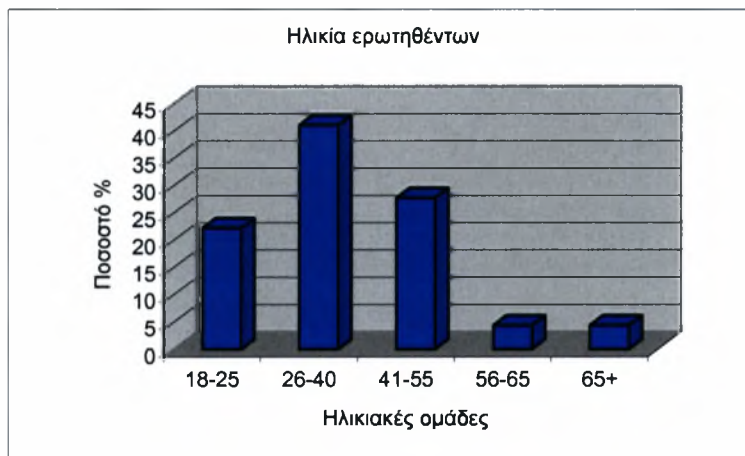

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

B.11.9. Στοιχεία ερωτηθέντων

Όσον αφορά στις ηλικιακές ομάδες των ερωτηθέντων, το μεγαλύτερο ποσοστό ανήκε στην ομάδα 26 – 40 ετών (περίπου το 40%), ενώ ακολουθεί η ομάδα 41 – 55 ετών και κατόπιν αυτή των 18 – 25 ετών. Οι ηλικίες 56 και άνω αποτέλεσαν μικρό μέρος του δείγματος.

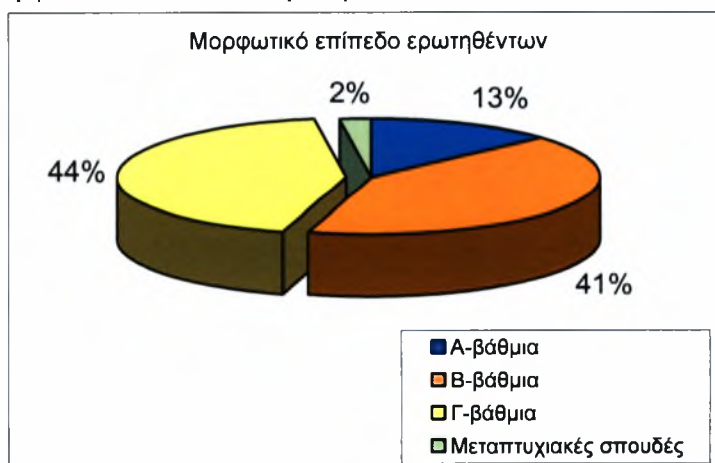
Γράφημα 33: Ηλικία ερωτηθέντων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Αισιόδοξο είναι το γεγονός ότι το 44% των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιων σχολών εκπαίδευσης, ενώ ακολουθούν οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν το 41%.

Γράφημα 34: Μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων

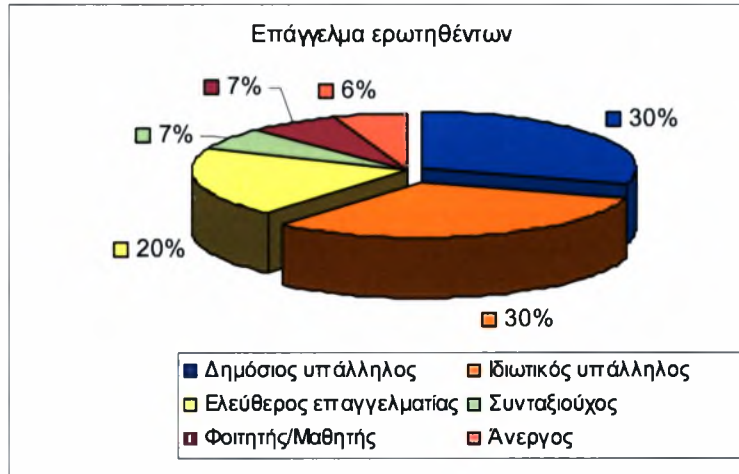

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ίδιο ήταν το ποσοστό των δημοσίων και ιδιωτικών υπαλλήλων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο (30%), ενώ σημαντικό ήταν και το ποσοστό των ελεύθερων

επαγγελματιών. Ένα ποσοστό της τάξης του 7% αποτέλεσαν οι μαθητές - φοιτητές και οι συνταξιούχοι, ενώ 6% των ερωτηθέντων δήλωσαν άνεργοι.

Γράφημα 35: Επάγγελμα ερωτηθέντων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

B.12. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Βασικό εργαλείο για τη διαμόρφωση της Συνθετικής Διάγνωσης αποτελεί η ανάλυση SWOT, η οποία συμπυκνώνει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την οργανωτική ανάλυση και την αποτύπωση των συνθηκών του ευρύτερου περιβάλλοντος.

Η ανάλυση SWOT έχει σαν στόχο, αφού προσδιορίσει τα ισχυρά και αδύνατα σημεία, καθώς και τις ευκαιρίες και απειλές, να λειτουργήσει σαν συνδετικός κρίκος μεταξύ της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης και του στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού. Η ανάλυση SWOT θα δώσει τις κατευθύνσεις για τον στρατηγικό σχεδιασμό οδηγώντας στη διαμόρφωση των διαφαινόμενων δράσεων.

Με την ανάλυση SWOT προσδιορίζονται οι δυνατότητες και οι αδυναμίες, που προέρχονται μέσα από το ευρύτερο εσωτερικό περιβάλλον, καθώς και οι προοπτικές και απειλές, που προέρχονται από παραμέτρους και παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος. Το εξωτερικό περιβάλλον συνήθως είναι ανώτερα επίπεδα διοίκησης, τα οποία διαμορφώνουν με τις πολιτικές και τις κατευθύνσεις τους τις οικονομικές και πολιτιστικο-κοινωνικές εξελίξεις της εκάστοτε περιοχής δράσης τους.

Απόρροια της ανάλυσης SWOT είναι η σύνταξη τεσσάρων σεναρίων, μέσω συνδυασμού των δυνατοτήτων, των αδυναμιών, των προοπτικών και των απειλών. Έτσι, μελετώντας τις δυνατότητες με τις προοπτικές προκύπτει το σενάριο της δυναμικής στρατηγικής, το οποίο είναι και το περισσότερο επιθυμητό λόγω των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης σε αρκετούς τομείς παρέμβασης. Συνδυάζοντας τις δυνατότητες με τις απειλές προκύπτει το σενάριο της επιφυλακτικότητας. Ο συνδυασμός των αδυναμιών με τις προοπτικές μας δίνει το σενάριο της προσοχής, ενώ συνταιριάζοντας τις αδυναμίες με τις απειλές προκύπτει το σενάριο της αποφυγής, το οποίο πρέπει αναπόφευκτα να απορριφθεί από το σχεδιαστή.

Τα σενάρια, όπως παρουσιάζονται και παρακάτω, φαίνονται να έχουν ίσες πιθανότητες υλοποίησης. Ωστόσο, σύμφωνα πάντα με την κρίση του σχεδιαστή, κάποια από αυτά απορρίπτονται από την αρχή (σενάριο αποφυγής), ενώ τα υπόλοιπα αξιολογούνται με βάση τις επιθυμητές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της περιοχής, επιλέγοντας έτσι το καλύτερο δυνατό.

Πίνακας 48: Ανάλυση SWOT

<div style="border: 2px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: auto;">ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT</div>	<p style="text-align: center;">Δυνατότητες (S)</p> <p>Δ1. Φυσικοί πόροι (λίμνες, ορεινοί όγκοι) Δ2. Πολιτισμός (μουσεία, πολιτιστικές εκδηλώσεις) Δ3. Τουριστικές υποδομές Δ4. Πανεπιστημιακά Ιδρύματα Δ5. Ορυκτός πλούτος (λιγνίτης) Δ6. Παρουσία ΔΕΗ Δ7. Γειτνίαση με Βαλκανικές χώρες Δ8. Σύνδεση με Εγνατία Οδό Δ9. Σιδηροδρομική σύνδεση Δ10. Ποιοτικά αγροτικά προϊόντα Δ11. Λειτουργία ΒΙΠΕ</p>	<p style="text-align: center;">Αδυναμίες (W)</p> <p>A1. Υψηλό ποσοστό ανεργίας A2. Γεωγραφική απομόνωση A3. Δυσμενές ανάγλυφο A4. Χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού A4. Δυσμενείς καιρικές συνθήκες A5. Μονοδιάστατη ανάπτυξη A6. Χαμηλή παραγωγικότητα πρωτογενούς τομέα A7. Έλλειψη επιχειρηματικών υποδομών A8. Ελλιπής διαχείριση φυσικών και υδατικών πόρων</p>
<p style="text-align: center;">Προοπτικές (O)</p> <p>P1. Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού P2. Αξιοποίηση πολιτισμικού αποθέματος P3. Αξιοποίηση φυσικών πόρων P4. Ανάπτυξη αγροτικού τομέα (ποιοτικά προϊόντα, δίκτυα διανομής) P5. Ενίσχυση ΒΙΠΕ P6. Ίδρυση νέων Πανεπιστημιακών τμημάτων P7. Αναβάθμιση μεταφορικών υποδομών P8. Συνεργασία με Βαλκανικές χώρες P9. Εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία</p>	<p style="text-align: center;">ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αειφόρος ανάπτυξη 2. Υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης 3. Άρση της γεωγραφικής απομόνωσης 4. Αναβάθμιση της ποιότητας ζωής 5. Ραγδαία μείωση της ανεργίας 6. Βιώσιμες επιχειρήσεις 7. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού 8. Προστασία περιβάλλοντος 	<p style="text-align: center;">ΠΡΟΣΟΧΗ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μη τήρηση των αρχών της αειφορίας 2. Περιβαλλοντική υποβάθμιση 3. Άναρχη τουριστική ανάπτυξη 4. Έλλειψη κατευθύνσεων σχεδιασμού
<p style="text-align: center;">Απειλές (T)</p> <p>T1. Υποβάθμιση φυσικού περιβάλλοντος και υδατικών πόρων T2. Γήρανση πληθυσμού – ερήμωση της υπαίθρου T3. Συρρίκνωση αγροτικού εισοδήματος T4. Δυσχέρειες στην αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα T5. Χαμηλή ανταγωνιστικότητα δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα T5. Άναρχη ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού T6. Διακρατικές σχέσεις με Βαλκανικές χώρες</p>	<p style="text-align: center;">ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΟΤΗΤΑ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ανταγωνισμός από όμορους νομούς 2. Συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα 3. Οικονομική στασιμότητα με το άνοιγμα των συνόρων 4. Λιγότερες βιομηχανικές επενδύσεις 5. Περιβαλλοντική υποβάθμιση 	<p style="text-align: center;">ΑΠΟΦΥΓΗ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αύξηση ποσοστού ανεργίας 2. Μείωση επενδυτικού ενδιαφέροντος 3. Αύξηση κοινωνικού διαχωρισμού 4. Γεωγραφική απομόνωση 5. Εσωτερική μετανάστευση

Πηγή : Ίδια επεξεργασία

B.12.1. Δυνατά σημεία

Ο νομός Φλώρινας παρουσιάζει μια σειρά από δυνατά σημεία, τα οποία αποτελούν και τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα. Τα τελευταία, μέσω ορθολογικής διαχείρισης, θα αποτελέσουν το θεμέλιο για τη διαμόρφωση μιας σαφούς ταυτότητας του νομού αλλά και για τη μετέπειτα αναπτυξιακή του πορεία. Ως σημαντικότερα πλεονεκτήματα του νομού θα μπορούσαν να αναφερθούν οι πλούσιοι φυσικοί πόροι, η δυναμική παρουσία της ΔΕΗ και η ύπαρξη Πανεπιστημιακών τμημάτων.

Στα όρια του νομού απαντάται πλήθος φυσικών πόρων, όπως οι έξι λίμνες και οι δύο ορεινοί όγκοι, προσφέροντας τοπία μοναδικής ομορφιάς. Η περιοχή των Πρεσπών, που είναι ενταγμένη στις περιοχές παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO και η λίμνη Βεγορίτιδα συγκεντρώνουν πλήθος επισκεπτών κάθε χρόνο. Η μοναδικότητα της φυσικής κληρονομιάς του νομού μπορεί να αποτελέσει το θέλγητρο για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, απασχολώντας έτσι νέο εργατικό δυναμικό αλλά και έλκοντας νέες επενδύσεις στην περιοχή.

Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα ακόμα δυνατό σημείο του νομού, που τον βοηθά να ξεχωρίζει ανάμεσα στους άλλους νομούς της Περιφέρειας. Η καλλιτεχνική ανάπτυξη, τα μουσεία, οι λαογραφικές συλλογές, ο λαϊκός πολιτισμός και το πλήθος των βυζαντινών μνημείων είναι ορισμένα μόνο από τα στοιχεία της πολιτιστικής ταυτότητας και του ιστορικού παρελθόντος του τόπου. Ωστόσο, πολλά από αυτά στερούνται ανάλογης προβολής, ενώ πλέον οι καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις (Πρέσπεια, Φωτιές, Λυγκήστεια, Αμύνταια, κ.λπ.) που λαμβάνουν χώρα στο νομό είναι αυτές που συγκεντρώνουν τους περισσότερους επισκέπτες, αφού έχουν πλέον καθιερωθεί ως ετήσιοι θεσμοί. Η συνειδητοποίηση της ταυτότητας και της πολυπολιτισμικότητας από τους κατοίκους θα αποτελέσουν τα κύρια συστατικά της επιτυχούς προβολής του νομού, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Ο τομέας του τουρισμού σημειώνει, τα τελευταία χρόνια, μια ανοδική πορεία μέσα από την οποία διαφαίνονται ιδιαίτερα αισιόδοξες τάσεις. Η ύπαρξη σημαντικών τουριστικών υποδομών, όπως το χιονοδρομικό κέντρο στη Βίγλα αλλά και ο ικανοποιητικός αριθμός καταλυμάτων στους παραδοσιακούς οικισμούς (Νυμφαίο, Ψαράδες) ενισχύει τη θετική εικόνα του νομού ως τουριστικού προορισμού, ευνοώντας τη δημιουργία ενιαίου τουριστικού προϊόντος με βάση το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Η παρουσία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία μάλιστα είναι από τα πρώτα που ιδρύθηκαν στη Δυτική Μακεδονία, καθιστά το νομό έναν από τους ισχυρότερους πόλους ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Σήμερα, λειτουργούν τρεις σχολές τεχνολογικής εκπαίδευσης και τρεις πανεπιστημιακές σχολές, ενώ υπολογίζεται ότι διαμένουν στην πόλη της Φλώρινας περίπου 2.500 φοιτητές, οι οποίοι έχουν συνεισφέρει δυναμικά στην οικονομική ανάπτυξη του νομού και ουσιαστικά αποτελούν τον οικονομικό πνεύμονα της πόλης. Τα οφέλη από την παρουσία τους είναι πολλαπλασιαστικά και διαχρονικά, όπως άλλωστε και τα οφέλη που προκύπτουν από την έρευνα και τεχνολογία στους κόλπους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Χάρη σε αυτά, θα μπορέσει να υπάρξει σύζευξη της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματική δραστηριότητα της περιοχής.

Οι πλούσιοι ορυκτοί πόροι του νομού (λιγνίτης, ξυλίτης) αποτέλεσαν την κύρια αιτία για την κατασκευή των δύο εργοστασιακών μονάδων της ΔΕΗ στο νομό, καθιστώντας τον έναν από του κυριότερους ηλεκτροπαραγωγικούς νομούς της χώρας. Η απασχόληση πολλών εργαζομένων της περιοχής στους ατμοηλεκτρικούς σταθμούς της ΔΕΗ προσφέρει στο νομό εξασφαλισμένες εισροές εισοδημάτων και κατά συνέπεια εισφέρει τα μέγιστα στην οικονομική ανάπτυξη του. Εξάλλου, συγκέντρωση της ενεργειακής παραγωγής προσφέρει δυνατότητες σύνδεσης με τα διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα.

Ο νομός συνορεύει με τη FYROM και την Αλβανία και καθίσταται φυσικός χώρος για τη διακίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων από και προς τις χώρες αυτές, ευνοώντας παράλληλα τη διασυνοριακή συνεργασία. Ακόμα, τα πρόσφατα έργα βελτίωσης του σιδηροδρομικού δικτύου συνεχίζονται και προς την κατεύθυνση της FYROM, καθιστώντας τη Φλώρινα διαμετακομιστικό κέντρο.

Ένα ακόμα δυνατό σημείο που αναμένεται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του νομού είναι η σύνδεσή του με την Εγνατία οδό, μέσω κάθετων αξόνων. Τα έργα για τη σύνδεση αυτή, μέσω του κάθετου οδικού άξονα Νίκης – Κοίλα, βρίσκονται στο τελικό τους στάδιο, αναβαθμίζοντας ουσιαστικά το συγκοινωνιακό δίκτυο του νομού. Με την ολοκλήρωσή τους, η Φλώρινα θα έχει άμεση πρόσβαση στον αυτοκινητόδρομο της Εγνατίας, καθιστώντας ανταγωνιστικότερη τη διακίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων, ενισχύοντας την εξωστρέφεια των επιχειρήσεών της και δημιουργώντας τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη σύνδεσή της με τα διευρωπαϊκά δίκτυα.

Στα ισχυρά πλεονεκτήματα του νομού κατατάσσονται και τα ποιοτικά αγροτικά προϊόντα, πολλά από τα οποία έχουν ήδη ταυτοποιημένη ποιότητα παραγωγής. Χάρη σε νέες μεθόδους παραγωγής, μπορεί να ενισχυθεί η δυνατότητα καλλιέργειας βιολογικών προϊόντων και ανάδειξη της αυθεντικότητάς τους, τα οποία είναι φιλικά προς το περιβάλλον και δύνανται να ενισχύσουν τον πρωτογενή τομέα.

Τέλος, στο δήμο Μελίτης λειτουργεί βιομηχανική περιοχή του νομού, η οποία τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε κατάσταση στασιμότητας, απασχολώντας μέρος του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Η ΒΙΠΕ Φλώρινας, λόγω της εγγύτητας με τα σύνορα της FYROM, αποτελεί άριστο χώρο για την εγκατάσταση επιχειρήσεων με εξαγωγικό προσανατολισμό. Η Τράπεζα Πειραιώς, ως νέος ιδιοκτήτης των ΒΙΠΕ, έχει εκδηλώσει την πρόθεση της για ουσιαστικότερη αναβάθμιση και αξιοποίηση τους στο μέλλον.

B.12.2. Αδύνατα σημεία

Το κυριότερο μειονέκτημα του νομού είναι ο ιδιαίτερα υψηλός δείκτης ανεργίας στην περιοχή. Δυστυχώς ο νομός παρουσιάζει υψηλά ποσοστά ανεργίας, κάτι που παρατηρείται σε όλη την περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Τα υψηλά ποσοστά οφείλονται στη διαρθρωτική ανεργία. Τα τελευταία χρόνια λόγω του περιορισμού του αγροτικού εισοδήματος πολλές οικογένειες εγκατέλειψαν τον αγροτικό τομέα προς αναζήτηση πιο επικερδών επαγγελμάτων, μια διαδικασία που απαιτεί αρκετό χρονικό διάστημα για να φανούν τα αποτελέσματά της.

Η παραμεθόρια γεωγραφική θέση του νομού είναι ένα ακόμα αδύνατο σημείο που αποτελεί ταυτόχρονα και εμπόδιο στην αναπτυξιακή του πορεία. Η μη ολοκλήρωση των κάθετων αξόνων προς την Εγνατία οδό αλλά και η κακή κατάσταση του εθνικού δικτύου δυσχεραίνουν τη σύνδεσή του νομού με την υπόλοιπη Μακεδονία και την Κεντρική Ελλάδα.

Η γεωγραφική απομόνωση ενισχύεται και από το δυσμενές ανάγλυφο του νομού και τον υψηλό δείκτη ορεινότητας, που κατατάσσουν μεγάλο μέρος του στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Οι ανωμαλίες του αναγλύφου δυσχεραίνουν τόσο την κατασκευή αναγκαίων υποδομών όσο και την ομαλή παραγωγική δραστηριότητα.

Όπως προκύπτει και από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, ο νομός εμφανίζει χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού παρά την ύπαρξη πανεπιστημιακών τμημάτων στην περιοχή. Αυτό οφείλεται κυρίως στην εξειδίκευση

του ανθρώπινου δυναμικού σε συγκεκριμένους, κορεσμένους πλέον, τομείς αλλά και στην απουσία σύγχρονων προγραμμάτων κατάρτισης με έμφαση σε νέες τεχνολογίες και νέες δεξιότητες. Επιβάλλεται η άμεση παρέμβαση στην επίλυση του προβλήματος αυτού γιατί διαφορετικά θα ενισχυθούν ακόμα περισσότερο τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και οι τάσεις φυγής των νέων προς άλλα αστικά κέντρα.

Ο νομός χαρακτηρίζεται από την παρουσία έντονων καιρικών φαινομένων κατά τους χειμερινούς μήνες, γεγονός που δυσκολεύει την ομαλή μετακίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων. Επιπλέον, οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες κατά την περίοδο του χειμώνα συνεπάγονται αύξηση του κόστους διαβίωσης για τους κατοίκους της περιοχής λόγω των υψηλών εξόδων για θέρμανση.

Τα τελευταία χρόνια, τα οικονομικά στοιχεία του νομού δείχνουν ουσιαστική βελτίωση βγάζοντας το νομό από τη λίστα με τους φτωχότερους της χώρας. Για να συνεχιστεί αυτή η πορεία, απαιτείται μια πολυδιάστατη ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Είναι αλήθεια ότι η μέχρι σήμερα ανάπτυξη του νομού στηρίχθηκε στην πολυάριθμη παρουσία των φοιτητών στην πόλη που συνέβαλε τα μέγιστα στην ισχυρή ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας και στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παρουσία τους. Η άλλη μεγάλη πηγή ανάπτυξης του νομού ήταν η κατασκευή του ατμοηλεκτρικού σταθμού Μελίτης που βρίσκεται πλέον σε λειτουργία. Στο εξής, από την εξασθένιση της οικοδομικής δραστηριότητας, λόγω κορεσμού, και την περάτωση των έργων στον ΑΗΣ Μελίτης, η τοπική αγορά απασχόλησης δείχνει να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα.

Η χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα και η συρρίκνωση των αγροτικών εισοδημάτων αποτελούν ένα ακόμη πλήγμα για την οικονομία της περιοχής. Επιπρόσθετα, η έλλειψη καινοτόμων μεθόδων καλλιέργειας, η παύση επιδοτήσεων αλλά και οι χαμηλές τιμές πώλησης των αγροτικών προϊόντων ενέτειναν τη δυσκολία ευελιξίας του γεωργικού τομέα.

Η έλλειψη επιχειρηματικών υποδομών στο νομό είναι ένα ακόμα στοιχείο που βεβαιώνει την αδυναμία ανταγωνιστικότητας και ευελιξίας των επιχειρήσεων, το χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης και τον μειωμένο επαγγελματισμό κατά την παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών. Ο παραδοσιακός τρόπος ανάπτυξης της περιοχής, ο μικρός βαθμός συγκέντρωσης επιχειρήσεων και η απουσία κεφαλαίων και επενδυτικών δραστηριοτήτων δεν ευνόησαν τη δημιουργία επιχειρηματικής κουλτούρας στο νομό.

Η ύπαρξη σημαντικών οικοσυστημάτων στο νομό επιβάλλει την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων αλλά και την παρουσία έντονης οικολογικής συνείδησης, κάτι που εκλείπει από το νομό λόγω της έλλειψης ενημέρωσης και των προγραμμάτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Ως αποτέλεσμα, η αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, η επιβάρυνση του αέρα και των εδαφών από τις βιομηχανικές δραστηριότητες της ΔΕΗ οδηγούν στη μη συστηματική και με βραδείς ρυθμούς αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

B.12.3. Ευκαιρίες

Όπως προαναφέρθηκε, ο νομός χαρακτηρίζεται από πλούσιο φυσικό περιβάλλον και πολιτιστικό απόθεμα, κάτι που μπορεί να αποτελέσει το κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αυξάνοντας το εισόδημα στους αποδέκτες των υπηρεσιών εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η τοπική παραγωγή του νομού οφείλει να συμβαδίζει με την τουριστική ζήτηση, ενώ η δημιουργία πακέτων για την αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να δώσει νέα ώθηση στον τριτογενή τομέα, αναδεικνύοντας τον τουρισμό ως κυρίαρχη πηγή εισοδημάτων και ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα αποτελεί μια ακόμα ευκαιρία για την οικονομική ευρωστία και πρόοδο της περιοχής. Η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, τα οποία θα προβάλλουν την αυθεντικότητά τους ως συγκριτικό τους πλεονέκτημα, στη δικτύωση και τα δίκτυα διανομής, ώστε να γίνεται άμεση και γρήγορη ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών. Εξάλλου, ο νομός Φλώρινας έχει περάσει στη συνείδηση του καταναλωτικού κοινού ως ένας τόπος παρθένας φυσικής ομορφιάς όπου το περιβάλλον παραμένει αναλλοίωτο και τα παραγόμενα προϊόντα χαρακτηρίζονται από την παρουσία της παράδοσης και της αγνότητας. Στην κατεύθυνση αυτή, είναι απολύτως εφικτή η παραγωγή στο νομό πιστοποιημένων βιολογικών προϊόντων, τα όποια εμπεριέχουν υψηλή προστιθέμενη αξία για τους παραγωγούς τους. Ήδη, πολλοί επιχειρηματίες κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση αλλά είναι ολοφάνερη η απουσία του κατάλληλου μείγματος marketing.

Η ύπαρξη της ήδη θεσμοθετημένης ΒΙΠΕ στο νομό, αποτελεί μοναδική ευκαιρία για την προσέλκυση νέων επενδυτικών κεφαλαίων με την κατασκευή νέων μονάδων μεταποίησης και με τη διεύρυνση του κλαδικού τους προσανατολισμού. Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος εξάλλου, παρέχει τη δυνατότητα αυξημένων κινήτρων για επενδύσεις, κάτι που δεν πρέπει να παραμείνει αναξιοποίητο από τους επιχειρηματίες.

Η επιτυχημένη πορεία των τμημάτων Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στο νομό αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη ευκαιρία για ανάπτυξη όχι μόνο του μορφωτικού επιπέδου των κατοίκων αλλά και μέσω των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων που επιφέρει η οικονομική ανάπτυξη που σχετίζεται με αυτά. Έτσι, η διεκδίκηση νέων εκπαιδευτικών τμημάτων στο νομό δεν αποτελεί απλώς πλεόνασμα και ικανοποίηση πολιτικών συμφερόντων αλλά αδήριτη ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της οικονομικής θέσης του νομού.

Τα προς ολοκλήρωση οδικά έργα στην περιοχή θα δώσουν μια νέα πνοή στο νομό, βοηθώντας τον να ξεφύγει από τη γεωγραφική του απομόνωση και να βελτιώσει την προσπελασιμότητά του, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ευκαιρία σε αυτήν την περίπτωση είναι διπλή, αφού η αναβάθμιση των μεταφορικών υποδομών (οδικοί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο) θα προσελκύσει υπηρεσίες οικονομικού ενδιαφέροντος.

Ο νομός αποτελεί τη φυσική διέξοδο της FYROM προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και προς το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, αλλά ωστόσο αυτή δεν έχει αξιοποιηθεί κατάλληλα. Η δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης με τις Βαλκανικές χώρες και τους αντίστοιχους φορείς θα προωθήσει τα τοπικά προϊόντα στις γειτονικές και ευρωπαϊκές αγορές ενώ ταυτόχρονα θα ενισχύσει την εξαγωγή τεχνογνωσίας σε ζητήματα δημόσιας διοίκησης, περιβάλλοντος, ενέργειας, κ.λπ. Δυστυχώς, τα ασταθή πολιτικά και διοικητικά συστήματα των γειτονικών κρατών ενισχύουν την αβεβαιότητα και τους πιθανούς κινδύνους, γεγονός που θέτει σε επιφυλακτικότητα τις διακρατικές αυτές σχέσεις.

Τέλος, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, των Πανεπιστημίων, των Τεχνολογικών Ινστιτούτων και των κέντρων καινοτομίας αφού υπάρχει η ευκαιρία διασύνδεσης της έρευνας με τη βιομηχανική παραγωγή.

B.12.4. Απειλές

Μια από τις σοβαρότερες απειλές για το νομό είναι η γήρανση του πληθυσμού του με παράλληλη ερήμωση της υπαίθρου, η οποία έχει προέλθει από τη συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα παραγωγής, την έλλειψη νέων θέσεων εργασίας αλλά και κινήτρων, ικανών να συγκρατήσουν τον ενεργό πληθυσμό στους τόπους καταγωγής τους. Συχνό είναι το φαινόμενο της εγκατάλειψης και ερήμωσης μικρών οικισμών, εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης, γεγονός που δρα αναδραστικά αφού δεν

ικανοποιούνται οι απαραίτητες προδιαγραφές για την κατασκευή κοινωνικών και τεχνικών υποδομών.

Η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και των υδατικών πόρων από το εξωτερικό περιβάλλον είναι μια ακόμη σοβαρή απειλή για το νομό. Η κοινή νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος, εναρμονιζόμενη πάντα με τις αρχές της αειφορίας και η επιβολή προστίμων στις χώρες που ρυπαίνουν τους υδάτινους πόρους (Πρέσπες, ποταμός Σακουλέβας) θα αποτρέψουν συνήθη φαινόμενα του παρελθόντος.

Ο νομός ενδέχεται να χάσει το χαρακτηρισμό ως τον πλέον γεωργοκτηνοτροφικό της δυτικής Μακεδονίας εξαιτίας της απειλής για σταδιακή συρρίκνωση του αγροτικού εισοδήματος. Οι δυσχέρειες στην αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα εξαιτίας λανθασμένων κρατικών κατευθύνσεων και η αδυναμία των αγροτών να προσαρμοστούν στις νέες εξελίξεις της ΚΑΠ οδηγούν σε μααρασμό της αγροτικής οικονομίας.

Οι εξωτερικές αγορές δημιουργούν ένα κλίμα υψηλού ανταγωνισμού το οποίο αδυνατούν να ακολουθήσουν τα τοπικά προϊόντα του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα. Η έλλειψη επιχειρηματικών υποδομών και δυναμικών διευρωπαϊκών δικτύων δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση.

Η σύγχρονη τάση για ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νομό αναμένεται να έχει ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης και ανεξέλεγκτη αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε άναρχη ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού με παντελή απουσία σχεδιασμού.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση φυγής των ελληνικών επιχειρήσεων προς τις βαλκανικές χώρες, προσπαθώντας να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος. Η τάση αυτή ήδη πλήττει και το νομό Φλώρινας αφού αρκετές επιχειρήσεις έχουν μετεγκατασταθεί έξω από τα σύνορα. Επιπλέον, λόγω των χαμηλότερων τιμών των προϊόντων στη γειτονική χώρα πολλοί κάτοικοι της περιοχής διαθέτουν σημαντικό μέρος του διαθέσιμου εισοδήματός τους στην αγορά αυτή. Το αποτέλεσμα είναι να περιορίζονται διαρκώς τα έσοδα των επιχειρήσεων του νομού, ενώ εμφανή είναι τα σημάδια επιδείνωσης στο μέλλον.

Ο νομός Κοζάνης είναι ο πιο οικονομικά ισχυρός νομός της περιοχής και αποτελεί την έδρα πολλών Υπηρεσιών μείζονος σημασίας, όπως η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, η έδρα του πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κ.λπ. Σε μεγάλο βαθμό η συγκέντρωση όλων αυτών των υπηρεσιών σε ένα Νομό έχουν

οδηγήσει σε μια ταύτιση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας με το νομό Κοζάνης. Ως αποτέλεσμα, ο ανταγωνισμός με τα υπόλοιπα αστικά κέντρα είναι ιδιαίτερα ισχυρός. Τα δύο σημαντικά πλεονεκτήματα που διαθέτει ο νομός Φλώρινας έναντι του Νομού Κοζάνης κινδυνεύουν άμεσα να εκλείψουν. Συγκεκριμένα στο νομό Κοζάνης έχει δρομολογηθεί η δημιουργία ΒΙΠΕ και Χιονοδρομικού Κέντρου. Είναι πολύ πιθανόν με τη λειτουργία τους να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά έναντι της ΒΙΠΕ και του Χιονοδρομικού κέντρου στο νομό της Φλώρινας.

Από την άλλη, ο νομός Καστοριάς παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με το νομό Φλώρινας και για αυτό είναι πολύ πιθανόν να στραφεί προς τις ίδιες δράσεις. Ήδη λειτουργεί Χιονοδρομικό Κέντρο στην περιοχή (σε υποτυπώδη για την ώρα μορφή), είναι δρομολογημένη η ίδρυση ΒΙΠΕ και καταβάλλονται προσπάθειες για τη δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών. Εφόσον τα έργα αυτά ολοκληρωθούν και λειτουργήσουν, είναι πολύ πιθανόν να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά με τα ανάλογα του νομού Φλώρινας.

B.13. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

B.13.1. Το Σενάριο της Αποφυγής

Το σενάριο της αποφυγής προκύπτει από το συνδυασμό των αδύνατων σημείων με τις απειλές. Πρόκειται για το πλέον επικίνδυνο σενάριο αφού τα μειονεκτήματα και οι απειλές που προκύπτουν από την ανάλυση SWOT δεν επιτρέπουν κανένα περιθώριο ανάπτυξης και βελτίωσης. Είναι το σενάριο που απορρίπτεται κατευθείαν από το σχεδιαστή γιατί εμπεριέχει λανθασμένες επιλογές και μη ορθολογικές κατευθύνσεις, οι οποίες είναι αδύνατον να οδηγήσουν μια περιοχή στην πρόοδο.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό αυτού του σεναρίου είναι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας στο νομό, ως αποτέλεσμα της αδράνειας των αρμόδιων φορέων και της έλλειψης προγραμμάτων κατάρτισης και σεμιναρίων επαγγελματικής εξειδίκευσης. Εξάλλου, η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και τα προβλήματα στο δευτερογενή τομέα παραγωγής δεν επιτρέπουν την ομαλή απορρόφηση του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Επομένως, την ευθύνη για την αύξηση της ανεργίας δεν έχει μόνο η πολιτεία και κατ' επέκταση οι τοπικοί φορείς αλλά και οι ίδιοι οι ενεργοί πολίτες οι οποίοι αδυνατούν να καταρτιστούν.

Ακόμα ένα βασικό χαρακτηριστικό του παρόντος σεναρίου είναι η μείωση του επενδυτικού ενδιαφέροντος στην περιοχή, τόσο εξαιτίας της έλλειψης ανταγωνιστικότητας και ευελιξίας όσο και των λιγοστών επιχειρηματικών δομών, παράγοντες οι οποίοι είναι ικανοί να δημιουργήσουν νέες θέσεις απασχόλησης στην περιοχή. Ο νομός δεν ευνοεί την προσέλκυση κεφαλαίων και επενδυτικών δραστηριοτήτων, αν και υπάρχει ήδη θεσμοθετημένη ΒΙΠΕ στην περιοχή αλλά λείπουν οι αναγκαίες υπηρεσίες συμβουλευτικού χαρακτήρα που θα τονώσουν και θα ενθαρρύνουν την επιχειρηματική κουλτούρα.

Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τις διαφαινόμενες απειλές οδηγούν στην αύξηση του κοινωνικού διαχωρισμού και των ανισοτήτων, αφού η αυξανόμενη ανεργία στην περιοχή ευνοεί τη δημιουργία κοινωνικών στρωμάτων και τον αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού (άνεργοι, μετανάστες, αθίγγανοι).

Η γεωγραφική απομόνωση θα ενισχυθεί, εντείνοντας έτσι το δυσμενή της χαρακτήρα, εφόσον οι δράσεις και κινητοποιήσεις για τη δημιουργία κοινωνικών και τεχνικών υποδομών δεν υλοποιηθούν. Το σενάριο της αποφυγής εμφανίζει δηλαδή το νομό αποκομμένο από τα υπόλοιπα εθνικά και ευρωπαϊκά δίκτυα, αφήνοντάς του ελάχιστα περιθώρια ανάπτυξης.

Εάν συνεχιστούν οι μη συντονισμένες δράσεις για να οδηγηθεί ο νομός στην ανάπτυξη, βγαίνοντας από το αδιέξοδο που έχουν δημιουργήσει τα μειονεκτήματα και οι εξωτερικές απειλές, τότε η εσωτερική μετανάστευση που θα πλήξει το νομό θα είναι αναπόφευκτη. Οι επιπτώσεις της τελευταίας θα είναι εμφανείς σε όλα τα επίπεδα, μιας και οι κάτοικοι θα αναζητήσουν καλύτερες ευκαιρίες για απασχόληση και ποιοτική ζωή σε γειτονικά αστικά κέντρα.

Σε περίπτωση επικράτησης του σεναρίου αποφυγής, το μόνο σίγουρο θα είναι η παντελής αδιαφορία των τοπικών αρχόντων και φορέων για μια αναπτυξιακή πορεία.

B.13.2. Το Σενάριο της Προσοχής

Συνδυάζοντας τα αδύνατα σημεία με τις προοπτικές της περιοχής προκύπτει το σενάριο που εφιστά την προσοχή του σχεδιαστή κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης των αναπτυξιακών του δράσεων. Από το σενάριο αυτό δεν προκύπτει μια ραγδαία ανάπτυξη, αφού γίνεται προσπάθεια να επιλυθούν τα προβλήματα που απορρέουν από τα αδύνατα σημεία εκμεταλλεόμενοι τις διαφαινόμενες προοπτικές.

Καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη του σεναρίου αυτού θα είναι η ενδεχόμενη μη τήρηση των αρχών της βιωσιμότητας, εξαιτίας της ελλιπούς διαχείρισης των φυσικών πόρων. Ως παρεπόμενο, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η άγνοια των κατοίκων απέναντι σε περιβαλλοντικά και οικολογικά ζητήματα θα επηρεάσει τα φυσικά οικοσυστήματα του τόπου, με επιπτώσεις και στην ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Η ραγδαία τουριστική ανάπτυξη με τη μορφή του εναλλακτικού κυρίως τουρισμού σε συνδυασμό με την απουσία οργανωμένων διαχειριστικών δομών που σχετίζονται με τους προς εκμετάλλευση πόρους, αναμένεται να προκαλέσει άναρχη τουριστική ανάπτυξη. Η έλλειψη περιβαλλοντικής συνείδησης και τα σύγχρονα φαινόμενα κερδοσκοπίας αποτελούν τις καλύτερες προϋποθέσεις για άναρχη δόμηση, καταπάτηση δασικών εκτάσεων, ρύπανση των υδάτινων πόρων και βεβήλωση ιερών ναών. Οι κάτοικοι θα είναι αυτοί που θα γευτούν τα οφέλη της τουριστικής άνθησης αλλά ταυτόχρονα θα αναγκαστούν να υποστούν και τις αρνητικές συνέπειες που θα προκύψουν από τη μη ισόρροπη και ορθολογική ανάπτυξη.

Σε γενικότερο επίπεδο, το σενάριο της προσοχής κρούει τον κώδωνα του κινδύνου στους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς για την έλλειψη στρατηγικών κατευθύνσεων και σχεδιασμού. Η εκπόνηση συγκεκριμένων μελετών και αναπτυξιακών σχεδίων θα βοηθήσουν στο να αποφευχθούν ασυντόνιστες και

επιτόλαιες κινήσεις αλλά και στο να θεμελιωθεί ένα μια ενιαία αναπτυξιακή κατεύθυνση που θα λαμβάνει υπόψη και θα αξιοποιεί τις προοπτικές του νομού.

B.13.3. Το Σενάριο της Επιφυλακτικότητας

Μελετώντας στη συνέχεια τις δυνατότητες σε συνδυασμό με τις απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον, συντάσσεται το σενάριο στο οποίο απαιτούνται επιφυλακτικές κινήσεις, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις που είναι δυνατό να επιφέρουν οι απειλές.

Παρά τη δυναμική παρουσία και τα οφέλη που επιφέρουν τα δυνατά σημεία στο νομό, οι ενδεχόμενες απειλές είναι ικανές να υποσκάψουν κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια, εάν δεν γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες διαφύλαξης και σχεδιασμού. Αρχικά, ο ανταγωνισμός από τους γειτονικούς νομούς και τα δυναμικά αστικά κέντρα δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να επηρεάσει την ανοδική πορεία ανάπτυξης του νομού και να εμποδίσει σχετικές ενέργειες.

Οι δυσκολίες στην αναδιάρθρωση του πρωτογενούς τομέα και η συμμόρφωση των αγροτών στο νέο οικονομικό περιβάλλον επιφέρουν συρρίκνωση στον αγροτικό τομέα και στα εισοδήματα που προκύπτουν από αυτόν.

Η πολιτική και οικονομική αστάθεια που υφίσταται στις γειτονικές Βαλκανικές χώρες δεν ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών, αφού μετά το άνοιγμα των συνόρων, η ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών παρέμεινε σε στάσιμα επίπεδα.

Παρά τη λειτουργία της ΒΙΠΕ στο νομό, η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων παραμένει σε χαμηλό επίπεδο. Το κλίμα αστάθειας και αβεβαιότητας που επικρατεί αλλά και η έλλειψη στηρικτικών μηχανισμών προς τις επιχειρήσεις αποτελούν αποτρεπτικούς παράγοντες επενδύσεων στην περιοχή.

Και σε αυτό το σενάριο, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η επιβάρυνση των φυσικών πόρων που ανήκουν σε παραπάνω από μία χώρες εξαιτίας των ρυπαντικών φορτίων είναι αναμενόμενη αφού οι προτεινόμενες πολιτικές των γειτονικών χωρών δεν ακολουθούν πάντοτε τις αρχές της προστασίας του περιβάλλοντος.

B.13.4. Το Σενάριο της Δυναμικής Στρατηγικής

Το σενάριο της Δυναμικής Στρατηγικής είναι αυτό που αναπτύσσεται τελευταίο αφού ουσιαστικά αποτελεί την πρόταση στην οποία έχουμε καταλήξει, οι παρεμβάσεις και οι πολιτικές της οποίας αναλύονται διεξοδικότερα και με

περισσότερη λεπτομέρεια στην τρίτη ενότητα που ακολουθεί. Ο συνδυασμός των δυνατών σημείων και των ευκαιριών από το εξωτερικό περιβάλλον συνθέτουν το δυναμικό σενάριο και ευνοούν την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη του νομού.

Οι παρεμβάσεις του δυναμικού σεναρίου είναι σύμφωνες με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή εκμεταλλεύονται τους φυσικούς πόρους του νομού σεβόμενες και τις επόμενες γενεές. Αυτό επιτυγχάνεται με την ορθολογική χρήση και διαχείριση του φυσικού αποθέματος που θέτει ως προτεραιότητα την ποιότητα ζωής του σύγχρονου κατοίκου αλλά και προωθεί το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, παραμερίζοντας προσωπικά οφέλη.

Απώτερος στόχος του στρατηγικού σχεδίου είναι οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στην περιοχή που είναι ταυτόσημοι με την κατασκευή των απαιτούμενων υποδομών, τη βελτίωση των ήδη υπαρχόντων, την κοινωνική οργάνωση με παράλληλη άνοδο του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών και την προώθηση των συμμετοχικών διαδικασιών. Χάρη, λοιπόν, στη δικτύωση του νομού με την υπόλοιπη Ελλάδα και με το εξωτερικό, επιτυγχάνεται η άρση της γεωγραφικής απομόνωσης, ένα χαρακτηριστικό για το οποίο έχει τόσο κατηγορηθεί ο νομός. Παράλληλα, ως απόρροια όλων των παραπάνω προκύπτει η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων που σχετίζεται με τις μετακινήσεις, την ασφάλεια, την εξυπηρέτηση και τις ευκαιρίες απασχόλησης στην περιοχή.

Συνεπώς, οι νέες ευκαιρίες απασχόλησης, δηλαδή οι θέσεις εργασίας που θα δημιουργηθούν θα επιφέρουν κατακόρυφη μείωση της ανεργίας, μιας και τα υψηλά ποσοστά της ταλανίζουν για χρόνια την οικονομία της περιοχής. Ως αποτέλεσμα αυτής της μείωσης θα επέλθει αναζωογόνηση σε όλους τους κλάδους παραγωγής και γενικότερα τόνωση της τοπικής οικονομίας.

Τα αυξημένα κίνητρα για επενδύσεις βάσει του νέου Αναπτυξιακού Νόμου, η κινητοποίηση των αρμόδιων τοπικών και κρατικών φορέων και η θετική ανταπόκριση του επιχειρηματικού κόσμου στην υιοθέτηση νέων τεχνολογικών μεθόδων παραγωγής, νέων ιδεών και προτύπων θα ανανεώσει το προφίλ των επιχειρήσεων, κάνοντας τες εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές. Έτσι, οι επιχειρήσεις καθίστανται βιώσιμες και διαδραματίζουν πλέον το δικό τους ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής.

Η ισχυρή παρουσία των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί το κλειδί για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Τόσο η προώθηση προγραμμάτων κατάρτισης όσο και η εξειδίκευση σε τομείς πολυδιάστατου

χαρακτήρα θα βελτιώσουν το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων του νομού, δίνοντας νέα ώθηση στους τομείς της οικονομίας.

Τελευταίο αλλά καθόλου ασήμαντο χαρακτηριστικό του δυναμικού σεναρίου είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Όλες οι παραπάνω ενέργειες οφείλουν να σέβονται τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος, θέτοντάς το στις κύριες προτεραιότητες των αναπτυξιακών τους κατευθύνσεων.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ'

**ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ -
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ**

Η γεωγραφική ιδιαιτερότητα, οι κλιματολογικές συνθήκες και η οικονομική και κοινωνική απομόνωση του νομού Φλώρινας συμβάλλει στο να εμφανίζει μία εικόνα βραδείας και ανεπαρκούς ανάπτυξης σε όλους τους τομείς: οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, τουριστικό κ.λπ. Ωστόσο, η αντίληψη αυτή θεωρείται εσφαλμένη, αν αναλογιστούμε τις ουσιαστικές αλλαγές και τη σηματοδοτούμενη πρόοδο του νομού κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών.

Η τρίτη ενότητα της εργασίας περιλαμβάνει τις προτεινόμενες πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν, καθώς και τις αναπτυξιακές παρεμβάσεις για το νομό. Οι παρεμβάσεις αυτές αποτελούνται από τους κύριους άξονες προτεραιότητας, τα προτεινόμενα μέτρα και τους ειδικότερους στόχους. Για τη διατύπωση των παρακάτω προτάσεων και κατευθύνσεων υιοθετήθηκαν αρκετοί άξονες και μέτρα από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Δυτικής Μακεδονίας, στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ, αφού προηγουμένως εναρμονίστηκαν με τις νέες αναπτυξιακές κατευθύνσεις της επόμενης προγραμματικής περιόδου (2007 – 2013) για το Δ' ΚΠΣ. Επιπρόσθετα, οι προτάσεις εμπλουτίστηκαν με ιδέες και δράσεις που προτάθηκαν από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας, στο πρόσφατο αναπτυξιακό συνέδριο που έλαβε μέρος τον περασμένο Ιούνιο στη Φλώρινα.

Σύμφωνα με τις αρχές του στρατηγικού σχεδιασμού, οι παρεμβάσεις έχουν μακροχρόνιο χαρακτήρα υλοποίησης και ακολουθούν αυστηρά μια σειρά προτεραιότητας ανάλογα με την οπτική του εκάστοτε σχεδιαστή. Εξάλλου, σκοπός του στρατηγικού σχεδίου δεν είναι η εξεύρεση των φορέων υλοποίησης αλλά η ιεράρχηση των συγκεκριμένων παρεμβάσεων.

Οι άξονες παρέμβασης που υιοθετήθηκαν είναι ιεραρχημένοι με βάση τη σημαντικότητα και τις επιπτώσεις που δύνανται να επιφέρουν στην αναπτυξιακή προσπάθεια του νομού. Έτσι, η μείωση της ανεργίας και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού είναι μείζονος σημασίας για την ενίσχυση των τοπικών εισοδημάτων και την άνοδο τα του μορφωτικού επιπέδου. Η καίρια θέση του νομού επιτρέπει την αξιοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων ώστε να συμβαδίζει η πρόοδος του νομού με τις ευρωπαϊκές τάσεις και εξελίξεις. Η ενίσχυση των αστικών περιοχών δε θα πρέπει να γίνεται εις βάρος του αγροτικού χώρου, ο οποίος αποτελεί ζωτικό κομμάτι του νομού. Ο τομέας του τουρισμού αναμένεται να δώσει νέα ώθηση στην οικονομία της περιοχής, μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υφιστάμενων πόρων. Λόγω έλλειψης της δυναμικότητας στο δευτερογενή τομέα, η ενίσχυση της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας του επιχειρηματικού κόσμου θα αποβεί θετικός

παράγοντας για την αναδιάρθρωση της οικονομίας, ενώ απαραίτητη κρίνεται η κάθε μορφής συνεργασία με το εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον. Οι άξονες παρέμβασης είναι οι παρακάτω:

1. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, Διεύρυνση των Ευκαιριών Απασχόλησης, Μείωση της Ανεργίας
2. Αξιοποίηση Διευρωπαϊκών Δικτύων από τα Αστικά και Παραγωγικά Κέντρα του νομού
3. Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου
4. Ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη
5. Αναδιάρθρωση της Τοπικής Οικονομίας - Ενίσχυση της Εξωστρέφειας και της Ανταγωνιστικότητας των Επιχειρήσεων
6. Ενίσχυση Αστικών Περιοχών
7. Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη Ορεινών και Παραλίμνιων Περιοχών
8. Ενίσχυση της διασυνοριακής, της διακρατικής και της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Οι προτάσεις και οι παρεμβάσεις που ακολουθούν έχουν κατά κύριο λόγο ρεαλιστικό χαρακτήρα και δεν αιωρούνται στη σφαίρα του παραλόγου. Πρόκειται για κατευθύνσεις και πολιτικές που λαμβάνουν υπόψη τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις προοπτικές του νομού και επομένως είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν με τη συνεργασία τοπικών φορέων με τα ανώτερα κρατικά επίπεδα διοίκησης. Για την υλοποίηση των παρακάτω προτάσεων είναι απαραίτητη η εξεύρεση οικονομικών πόρων και κονδυλίων που θα καταμεριστούν ανάλογα με την σπουδαιότητα και τις ανάγκες της περιοχής. Κύριες πηγές χρηματοδότησης θα αποτελέσουν, όπως άλλωστε ισχύει και μέχρι σήμερα, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα της επόμενης προγραμματικής περιόδου, τα κρατικά κονδύλια και οι ιδιωτικές επενδύσεις.

Γ.1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ένας από τους κυριότερους στόχους για την ανάπτυξη του νομού αποτελεί η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τοπικής οικονομίας και η αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής, έτσι ώστε να δημιουργηθούν ευκαιρίες απασχόλησης και να μειωθεί το ποσοστό ανεργίας.

Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα επιτυχίας γι' αυτή την προσπάθεια και συνεπώς ο ρόλος της κατάρτισης είναι καίριος και καθοριστικός.

Απαραίτητη κρίνεται η προώθηση τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης μέσω της ολοκληρωμένης προσέγγισης σε μικρή κλίμακα, αφού ενισχύει τα μέτρα για την απασχόληση σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πληθυσμιακών ομάδων που χρήζουν ειδικής αντιμετώπισης για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας (γυναίκες, ΑΜΕΑ, νέοι, μακροχρόνια άνεργοι, κ.λπ.).

Ως κύριοι στόχοι της διεύρυνσης των ευκαιριών απασχόλησης και της μείωσης της ανεργίας είναι η προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στις ανάγκες της τοπικής αγοράς εργασίας, η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, η βελτίωση της απασχολησιμότητας και η παροχή ίσων ευκαιριών απασχόλησης σε όλες τις ομάδες ενεργού πληθυσμού.

Γ.1.1. Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση ίσων ευκαιριών

Όπως έχει προαναφερθεί, το ποσοστό ανεργίας που πλήττει το γυναικείο πληθυσμό στο νομό βρίσκεται σε ανησυχητικά υψηλά επίπεδα και συνεπώς επιδιώκεται η άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και η διευκόλυνση της ένταξής της στην αγορά εργασίας με σκοπό την κατάρτιση ή επανακατάρτισή τους. Κύριο μέλημα των φορέων απασχόλησης αποτελεί η προώθηση της γυναικείας απασχόλησης με ταυτόχρονη εξειδίκευση των γυναικών σε υπηρεσίες του κοινωνικού τομέα.

Γ.1.2. Ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην αναβάθμιση του εργατικού και στελεχιακού δυναμικού της περιοχής, με την παροχή ποιοτικής επαγγελματικής κατάρτισης (προγράμματα κατάρτισης, επιδοτούμενα σεμινάρια, κ.λπ.) και προώθησης της απασχόλησης σε συγκεκριμένους τομείς προτεραιότητας, όπως οι

ΜΜΕ, οι μέθοδοι Καινοτομίας, ο τομέας Έρευνας και Τεχνολογίας, η Κοινωνία της Πληροφορίας, ο τομέας του Πολιτισμού και του Τουρισμού και το Περιβάλλον.

Γ.1.3. Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης

Οι ενέργειες αυτές στοχεύουν στην προώθηση της τοπικής απασχόλησης και τη βελτίωση της απασχολησιμότητας μέσω εξειδικευμένων παρεμβάσεων για ανέργους ή υποαπασχολούμενους και σε τομείς που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα απασχόλησης ή παραγωγικής υποβάθμισης. Επίσης, προτείνονται παρεμβάσεις βελτίωσης και αύξησης των ευκαιριών απασχόλησης για ειδικές πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες θα δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για την κοινωνική ένταξη, την προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους και την ενσωμάτωση των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων στην τοπική αγορά εργασίας. Απαραίτητες κρίνονται και οι δράσεις αναβάθμισης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, στήριξης, δικτύωσης, ευαισθητοποίησης και διάχυσης της γνώσης.

Όλες οι παραπάνω δράσεις και πρωτοβουλίες τοπικής ανάπτυξης προϋποθέτουν την ενεργή συμμετοχή των τοπικών εταίρων. Οι πρωτοβουλίες αυτές θα είναι εναρμονισμένες με τις ιδιαιτερότητες των τοπικών οικονομικών και κοινωνικών αναγκών και προϋποθέσεων, θα είναι μικρής κλίμακας και θα στοχεύουν στην προώθηση της απασχόλησης με συνδυασμό επαγγελματικής κατάρτισης, επιδότησης της απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης.

Γ.2. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Η γεωγραφική θέση του νομού Φλώρινας καθιστά τον τομέα των μεταφορών νευραλγικό στόχο για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητάς του και την αξιοποίηση των ευκαιριών οικονομικής ανάπτυξης. Η αναπτυξιακή προοπτική του νομού συνδέεται άμεσα με την ολοκλήρωση και αξιοποίηση των μεγάλων δικτύων μεταφορών (Εγνατία Οδός και κάθετοι οδικοί άξονες).

Πιο συγκεκριμένα, μεγάλη έμφαση πρέπει να δοθεί στην ολοκλήρωση λειτουργικών τμημάτων των κάθετων αξόνων 'Σιάτιστα – Κρυσταλλοπηγή' και 'Νίκη - Φλώρινα - Κοζάνη – Λάρισα' που συνδέουν το νομό με την Κεντρική Ελλάδα και τις γειτονικές χώρες.

Αμεσότητα σχέση με την ανάπτυξη των μεταφορικών δικτύων έχουν οι επιχειρηματικές υποδομές, που πρέπει να ενισχυθούν και να αναπτυχθούν, καθώς αποτελούν κομβικά σημεία στους οδικούς άξονες και αποκτούν στρατηγικό αναπτυξιακό ρόλο.

Ταυτόχρονα, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί ακόμα στη δημιουργία συνθηκών συνδυασμένων συστημάτων μεταφορών με τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση του σιδηροδρομικού δικτύου της περιοχής και την ανάπτυξη υποδομών μεταφορών.

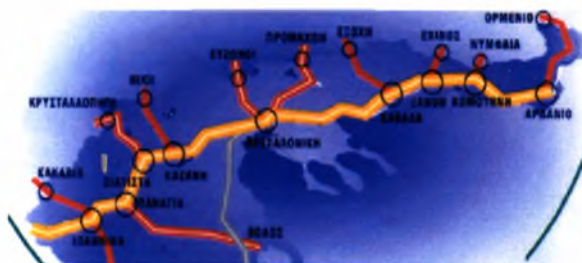
Επομένως, κύριοι στόχοι είναι η ολοκλήρωση λειτουργικών τμημάτων των μεγάλων οδικών έργων για τη μεγιστοποίηση των επιπτώσεών τους στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, η βελτίωση της προσπελασιμότητας στο νομό, η λειτουργική διασύνδεση με τα Διευρωπαϊκά δίκτυα Μεταφορών, η ενίσχυση των επιχειρηματικών υποδομών και η διάχυση της ανάπτυξης της ενδοχώρας και η ενίσχυση του τουρισμού.

Γ.2.1. Υποδομές μεταφορών

Η μορφολογία του εδάφους και η γεωγραφική της θέση του νομού συντελούν στην απομόνωσή του από την υπόλοιπη χώρα. Στο πρόβλημα της μορφολογίας, πρέπει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος του συγκοινωνιακού δικτύου παραμένει δύσβατο για μεγάλες περιόδους του χειμώνα, λόγω καιρικών συνθηκών.

Γ.2.1.1. Οδικοί άξονες

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τοπικής οικονομίας μέσω της μείωσης του χρόνου και του κόστους μεταφοράς θα επιτευχθεί με την ολοκλήρωση των

διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, την Εγνατία Οδό και τους κάθετους άξονες ‘Σιάτιστα - Κρυσταλλοπηγή / Ιεροπηγή’, ‘Νίκη - Φλώρινα - Κοζάνη – Λάρισα’, την ολοκλήρωση, βελτίωση και ανάπτυξη του οδικού δικτύου μεταφορών και τη σύνδεση των περιοχών οικονομικού ενδιαφέροντος.

Ακολουθώντας βέβαια της αρχές της αειφορίας, θα πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα για τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον, στο τοπίο και στην άγρια πανίδα και χλωρίδα των περιοχών από όπου διέρχονται οι υπό κατασκευή μεγάλοι οδικοί άξονες στο νομό Φλώρινας, όχι μόνο στο σχεδιασμό των έργων, αλλά και σε επόμενα στάδια κατασκευής και παρακολούθησής τους, από πλευράς επιπτώσεων.

Γ.2.1.2. Σιδηροδρομικό δίκτυο

Ακόμα, επιβάλλεται και η βελτίωση του σιδηροδρομικού δικτύου του νομού, το οποίο κρίνεται ανεπαρκές. Ήδη ολοκληρώνεται η ανακατασκευή της σύνδεσης Φλώρινα – Θεσσαλονίκη, η οποία αναμένεται να δοθεί σε λειτουργία τους επόμενους μήνες, ενώ αναγκαία είναι και η σιδηροδρομική σύνδεση με την Κοζάνη και τα Φάρσαλα, ώστε να εξυπηρετούνται και μετακινήσεις προς την Κεντρική Ελλάδα. Επιπρόσθετα, και στο πλαίσιο της διαπεριφερειακής συνεργασίας με τη FYROM, χρήσιμη θα αποβεί και η σύνδεση του νομού με τη γειτονική πόλη Bitola, η οποία θα εξυπηρετεί όχι μόνο ανθρώπινες μετακινήσεις αλλά θα ενισχύσει και τον τομέα του εμπορίου και των μεταφορών αγαθών.

Οι ανάγκες βελτίωσης και συντήρησης του δικτύου σιδηροδρόμων είναι άμεσες, όπως άμεσες είναι και οι ανάγκες βελτίωσης της ασφάλειας και φύλαξης των σημείων όπου ο σιδηρόδρομος συναντά το οδικό δίκτυο ή διέρχεται από κατοικημένες περιοχές.

Γ.2.2. Ανάπτυξη επιχειρηματικών υποδομών και δραστηριοτήτων

Για να μπορέσει η τοπική οικονομία να γίνει ανταγωνιστική και να διαδραματίσει αναπτυξιακό ρόλο στο διεθνή χώρο πρέπει να αξιοποιήσει τον κομβικό της ρόλο στα μεγάλα οδικά δίκτυα και ταυτόχρονα να ενισχύσει τις επιχειρηματικές της υποδομές και δραστηριότητες. Η ΒΙΠΕ, εκτός από τόπο εγκατάστασης των επιχειρήσεων, πρέπει να εξελιχθεί ταυτόχρονα σε εργαλείο προσέλκυσης νέων επενδύσεων, δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και εισοδημάτων, προώθησης της επιχειρηματικής συνεργασίας και στήριξης του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, κρίνεται αναγκαία η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων της περιοχής με ανώτατα εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα, η οποία αναμένεται να προσδώσει ιδιαίτερη δυναμική στον τρόπο ανάπτυξης της ΒΙΠΕ και να την καταστήσει σημείο διεπαφής του επιχειρηματικού κόσμου με το ερευνητικό δυναμικό της χώρας (Φλώρινα, Κοζάνη, Θεσσαλονίκη). Συνεπώς, η ΒΙΠΕ θα είναι σε θέση να λειτουργήσει ως πόλος έλξης καινοτόμων επιχειρήσεων και, μακροπρόθεσμα, ως κομβικό σημείο πρωτογενούς δημιουργίας καινοτομίας.

Επιπρόσθετα, η δημιουργία εκθεσιακού κέντρου στο χώρο της ΒΙΠΕ θα δώσει τη δυνατότητα προβολής και διαφήμισης τόσο των καινοτόμων όσο και των τοπικών προϊόντων της περιοχής.

Επιτακτική ανάγκη αποτελεί η ενημέρωση και κατάρτιση των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στο νομό για τις σύγχρονες τάσεις εξέλιξης, καθώς και ανταλλαγή εμπειριών με οργάνωση επισκέψεων σε άλλες περιοχές ή χώρες επιχειρηματικού ενδιαφέροντος. Παράλληλα, θετικό μπορεί να αποβεί το γεγονός της θεσμοθέτησης βράβευσης επαγγελματιών, τόσο με χρηματικά ποσά όσο και με επενδυτικά κίνητρα, ώστε να αποτελέσουν παράδειγμα προς μίμηση και για άλλους επιχειρηματίες.

Γ.2.3. Λοιπά δίκτυα

Προτείνεται η ανάπτυξη και βελτίωση πέραν των εθνικών δικτύων μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και των νέων μορφών ενέργειας (Τηλεθέρμανση, φυσικό αέριο).

Στο νομό, χάρη στους δύο ατμοηλεκτρικούς σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, δίδεται η δυνατότητα, μέσω ολοκληρωμένου δικτύου διανομής, της

χρήσης Τηλεθέρμανσης, τόσο για οικιακή χρήση όσο και για εξωαστικούς σκοπούς και νέες μεθόδους στον πρωτογενή τομέα (θερμοκήπια), με ταυτόχρονη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των υφιστάμενων μονάδων της ΔΕΗ. Πρόκειται εξάλλου και για μαζική επιθυμία των ίδιων των κατοίκων του νομού, όπως προέκυψε από την έρευνα των ερωτηματολογίων.

Η σύγχρονη τάση χρησιμοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, δηλαδή το φυσικό αέριο, όπως και η απαγορευτική πλέον τιμή στη χρήση του πετρελαίου δεν πρέπει να αφήσουν αδιάφορο και το νομό Φλώρινας. Έτσι, στις σύγχρονες μελέτες θα πρέπει να συμπεριληφθεί και αυτή της σύνδεσης με το δίκτυο φυσικού αερίου.

Γ.3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας καταλαμβάνει το 21% του ΑΕΙΠ του νομού. Τελευταία, παρουσιάζεται το φαινόμενο της εξόδου των αγροτών από το χώρο και της εγκατάλειψης της γεωργίας και κτηνοτροφίας. Ακόμα, το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων στο νομό είναι χαμηλό παρά τα άφθονα επιφανειακά νερά που διαθέτει.

Η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου απαιτεί μία νέα προσέγγιση 'ολοκληρωμένης ανάπτυξης της υπαίθρου'. Στοιχεία αυτής της προσέγγισης είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων, η αύξηση της προσφοράς επώνυμων και ποιοτικών προϊόντων, η προστασία, αποκατάσταση και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων στα πλαίσια της υιοθέτησης περιβαλλοντικά φιλικότερων καλλιεργητικών μεθόδων και η αξιοποίηση των επιφανειακών απορροών.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη συγκράτηση των νέων της υπαίθρου με την υλοποίηση ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης με μακροχρόνια εκπαίδευση γεωργών και κτηνοτρόφων. Ειδικότερα, οι ενέργειες κατάρτισης αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση καλλιεργειών, στη διασύνδεση των βασικών κλάδων της αγροτικής παραγωγής (κτηνοτροφία με γεωργία), στην ενσωμάτωση τεχνολογίας και καινοτομίας, στην προώθηση παραγωγής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων και στην ολοκληρωμένη παρέμβαση για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Κύριοι στόχοι για αυτή την κατεύθυνση είναι η στήριξη ενεργειών για τη βελτίωση της αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας του τομέα, η εκμετάλλευση των επιφανειακών απορροών και η κατασκευή έργων ταμίευσης, βελτίωσης μεταφοράς και διανομής νερού ταμίευσης. Ακόμα, προτείνεται η ανάπτυξη επώνυμων τοπικών προϊόντων και η παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών, η βελτίωση της ελκυστικότητας του αγροτικού χώρου με τη δημιουργία υποδομών εκπαίδευσης και ποιότητας ζωής, η προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, όπως επίσης και η βελτίωση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και η μείωση της περιθωριοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

Γ.3.1. Νέα Αγροτική Πολιτική

Οι σύγχρονες οικονομικές αλλαγές και εξελίξεις στο Ευρωπαϊκό περιβάλλον, δεν άφησαν ανεπηρέαστη και την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ). Η ΕΕ ποτέ δε

θέλησε να ξεφύγει από τον ακρογωνιαίο λίθο της ΚΑΠ που είναι η διασφάλιση του αγροτικού εισοδήματος.

Τα νέα δεδομένα προκαλούν σύγχυση και έντονο προβληματισμό στους αγρότες, καθώς μέσα από τις νέες ρυθμίσεις βλέπουν το εισόδημά τους να συρρικνώνεται απειλητικά και καλούνται να αναζητήσουν εναλλακτικές πηγές εισοδήματος, μέσα και έξω από τη γεωργία. Η μέχρι σήμερα οριζόντια αντιμετώπιση του προβλήματος του χαμηλού αγροτικού εισοδήματος, μέσα από τη χορήγηση υψηλών επιδοτήσεων, έχει δημιουργήσει μια πλασματική εικόνα στον αγροτικό κόσμο σχετικά με την αγοραστική δύναμη των προϊόντων τους.

Ως αποτέλεσμα, η επικέντρωση της προσοχής των αγροτών στην προσπάθεια παραγωγής ολοένα και μεγαλύτερων ποσοτήτων, αδιαφορώντας παράλληλα για την ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος, οδήγησε την ποιότητα του τελευταίου σε αρκετά χαμηλά επίπεδα, καθιστώντας το πολλές φορές μη ανταγωνιστικό και μη εμπορεύσιμο.

Το νέο σύστημα που άρχισε ήδη να ισχύει από το 2005, επιβάλλει την ενίσχυση των προτύπων για το περιβάλλον και την ασφάλεια των τροφίμων, προωθεί την παροχή συμβουλών προς τους αγρότες για τους τρόπους της παραγωγικής διαδικασίες και για τις ορθές πρακτικές. Έτσι, οι αγρότες θα βοηθηθούν στο να προσαρμοστούν στην εισαγωγή των απαιτητικών προτύπων με βάση τις νομοθεσίες της ΕΕ και να προωθήσουν υψηλά πρότυπα συνθηκών διαβίωσης των ζώων. Επίσης, θα δοθεί δίνεται στήριξη σε ομάδες παραγωγών για δραστηριότητες που αποβλέπουν στην ενημέρωση των καταναλωτών και στην προώθηση των προϊόντων που παράγονται στο πλαίσιο μηχανισμών διασφάλισης της ποιότητας.

Οι ευκαιρίες που δημιουργεί σήμερα το διεθνές περιβάλλον διευρύνονται διαρκώς και ο αγροτικός χώρος, εφόσον απεγκλωβιστεί από τις στρεβλωτικές πολιτικές του παρελθόντος, θα μπορέσει να τις εκμεταλλευτεί.

Γ.3.2. Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης και εναλλακτικών δραστηριοτήτων

Η στήριξη συγκεκριμένων επενδυτικών δράσεων στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, με κύρια κατεύθυνση τη φυτική παραγωγή, θα επιτρέψει τον αναπροσανατολισμό της παραγωγής σε προϊόντα που έχουν περισσότερη ζήτηση και ταυτόχρονα θα ενισχύσει την εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων παραγωγής.

Έτσι, ενθαρρύνονται οι δράσεις για τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και τη δημιουργία πολυαπασχόλησης, με παράλληλη μείωση του κόστους παραγωγής και αφετέρου η στήριξη των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων για την αξιοποίηση των τοπικών πόρων.

Ιδιαίτερη ώθηση θα πρέπει ακόμα να δοθεί και στις μεθόδους τυποποίησης και μεταποίησης των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων του νομού (πατάτα, τεύτλα, καπνός, κ.λπ.), οι οποίες θα τονώσουν τις δραστηριότητες των μεταποιητικών επιχειρήσεων αλλά ταυτόχρονα θα ενισχύσουν και τις εμπορικές δραστηριότητες και έξω από τα όρια του νομού.

Γ.3.3. Ορθολογική Διαχείριση και Αξιοποίηση Υδάτινων Πόρων

Οι αρχές προστασίας του περιβάλλοντος επιτάσσουν την ορθολογική διαχείριση των υδάτων, την ταμίευση και εκμετάλλευση των επιφανειακών απορροών και την κατασκευή έργων μεταφοράς και διανομής νερού ταμίευσης. Αποτέλεσμα αυτής της διαχείρισης θα είναι ο εμπλουτισμός των υπόγειων υδροφορέων και η βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων και η αποδοτικότερη αγροτική παραγωγή, που θα συνοδεύεται από συμπληρωματικά εγγειοβελτιωτικά έργα και έργα αντιπλημμυρικής προστασίας γεωργικών περιοχών, καθώς και φράγματα.

Δυστυχώς, οι λίμνες του νομού εξακολουθούν να έχουν προβλήματα από το αυξανόμενο ρυπαντικό φορτίο που δέχονται από τις γεωργικές καλλιέργειες και τα αστικά λύματα και παρουσιάζουν τάσεις υπερτροφισμού και αυξανόμενης ανισορροπίας των οικοσυστημάτων τους (Βεγορίτιδα, Χειμαδίτιδα, Ζάζαρη, Πετρών). Έτσι, θα πρέπει να είναι άμεση η διαχείριση των αστικών λυμάτων από τα οικιστικά σύνολα της τριγύρω περιοχής και η διαχείριση της ρύπανσης με τη βοήθεια συστημάτων παρακολούθησης. Ωστόσο, κυριότερος παράγοντας για την προστασία των υδατικών πόρων του νομού είναι η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και των αγροτών, οι οποίοι μολύνουν ανεξέλεγκτα τα νερά των λιμνών, μη αναλογιζόμενοι τις επιπτώσεις στα φυσικά οικοσυστήματα αλλά και στην ίδια τους την υγεία. Προτείνονται, επομένως, προγράμματα ενημέρωσης των αγροτών και αντικατάσταση των χημικών λιπασμάτων με βιολογικά.

Γ.3.4. Αναδασμοί – Βελτίωση βοσκοτόπων

Ως κύριοι στόχοι της κατεύθυνσης αυτής διατυπώνονται η αύξηση του μέσου όρου του μεγέθους των αγροτεμαχίων και μείωση του αριθμού τους, λόγω

κατακερματισμού της αγροτικής γης, η βελτίωση της προσπελασιμότητας στα αγροτεμάχια, η αξιοποίηση και προστασία των βοσκοτόπων από την αλόγιστη εκμετάλλευση και η βελτίωση της ορεινής κτηνοτροφίας. Βασικότερες δράσεις για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι τα προγράμματα αναδασμού και οι παρεμβάσεις στους βοσκοτόπους. Όλα αυτά οδηγούν στην ορθολογική διαχείριση βοσκοτόπων με κύριο στόχο την αποδοτικότερη αγροτική παραγωγή.

Γ.3.5. Δάση – Δασοπονία

Εξαιτίας των δυναμικών εκτάσεων δασικής γης, οι δράσεις εστιάζονται στη στήριξη της δασοκομίας (δημόσιας και ιδιωτικής) με τη δάσωση εκτάσεων, την ανάπτυξη δράσεων ορεινού δασοτουρισμού, τις επενδύσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση της οικονομικής, οικολογικής και κοινωνικής τους αξίας, την προώθηση και εμπορία δασοκομικών προϊόντων, την προστασία και ανασύσταση του παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και τη διαμόρφωση κατάλληλων προληπτικών μέσων σε δάση. Ακόμα, προτείνεται η διάνοιξη δασικών δρόμων εύκολης και ταχείας προσπέλασης για πυροπροστασία, καθώς και η δημιουργία χώρων δασικής αναψυχής, μονοπατιών περιήγησης, ποδηλατοδρόμων, δασικών χωριών και άλλων έργων υποδομής.

Γ.3.6. Ανάπτυξη υποδομών αγροτικού χώρου

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου προϋποθέτει σημαντική στήριξη των υποδομών της ποιότητας ζωής. Η συγκρότηση σύγχρονων ημιαστικών κέντρων και οικισμών ικανών να στηρίζουν την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, προϋποθέτει την κατασκευή υποδομών που, αφενός θα καθιστούν εφικτή και ελκυστική τη διαβίωση στην ύπαιθρο και αφετέρου θα επιτρέπουν την περαιτέρω ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στους οικισμούς.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της ανάπτυξης και ανακαίνισης των χωριών, με τη βοήθεια έργων υποδομής αγροτικών περιοχών και έργα περιβάλλοντος - ποιότητας ζωής (υδρεύσεις, αποχετεύσεις, αναπλάσεις οικισμών, κ.λπ.), καθώς και με τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς. Επιπλέον, προτείνεται η δημιουργία κτηνοτροφικών πάρκων, κάτι που θα ενισχύσει τόσο την κτηνοτροφία της περιοχής όσο και την οικονομία της.

Γ.3.7. Προστασία Περιβάλλοντος

Για την ολοκληρωμένη προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του φυσικού τοπίου είναι απαραίτητες δράσεις με συγκεκριμένο χαρακτήρα όπως οι παρεμβάσεις σε περιοχές NATURA 2000, σε Εθνικούς Δρυμούς και σε άλλες περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και η μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων και η βελτίωση της υγιεινής και καλής διαβίωσης των ζώων.

Εναρμονιζόμενοι με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προτείνεται η ευαισθητοποίηση του βιομηχανικού κόσμου απέναντι στις σοβαρές επιπτώσεις της βιομηχανίας για το περιβάλλον και συνεπώς η ανάπτυξη οικολογικών βιομηχανικών μονάδων. Ήδη, εξαιτίας των δραστηριοτήτων της ΔΕΗ κατά μήκος του άξονα Πτολεμαΐδας- Αμυνταίου έχει διαταραχθεί σοβαρά η οικολογική ισορροπία της περιοχής.

Γ.3.8. Ολοκληρωμένη παρέμβαση και ανάπτυξη σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας

Οι ενέργειες του μέτρου αυτού στοχεύουν στη συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου και των ορεινών ή απομακρυσμένων αγροτικών περιοχών και τη βελτίωση και αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης, παράλληλα με τη διαφοροποίηση της οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας.

Γ.3.9. Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης της υπαίθρου

Παρά τις σημαντικές βελτιώσεις στον τομέα της εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια στο νομό, αντικειμενική ανάγκη παραμένει η κάλυψη των αναγκών σε υποδομές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (κυρίως προσχολικής και σχολικής αγωγής), η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και η ολοκλήρωση των υποδομών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Βασικά στοιχεία της βελτίωσης της ποιότητας στην προσφερόμενη εκπαίδευση αποτελούν η ολοκλήρωση, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των υποδομών και η σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή.

Γ.3.10. Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας της υπαίθρου

Η επίτευξη ενός σύγχρονου συστήματος υγείας και πρόνοιας που θα επιτρέπει στους κατοίκους των περιοχών της υπαίθρου να απολαμβάνουν ικανοποιητικό επίπεδο υγειονομικής και κοινωνικής φροντίδας, αποτελεί κύρια παράμετρο για τη

βελτίωση της ποιότητας ζωής. Εξάλλου η εξασφάλιση ολοκληρωμένης κοινωνικής προστασίας αναδεικνύεται ως κρίσιμο σημείο για την κοινωνική συνοχή.

Η αξιοποίηση των υφιστάμενων κτιριακών υποδομών με παράλληλες παρεμβάσεις συμπλήρωσης του εξοπλισμού και ορθολογικότερης οργάνωσης και λειτουργίας των υφιστάμενων υποδομών πρωτοβάθμιας περίθαλψης, με δεδομένες τις νέες ανάγκες που προέκυψαν προς αυτήν την κατεύθυνση λόγω της αναδιοργάνωσης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Σχέδιο 'Ι. Καποδίστριας'), αποτελούν τα κύρια σημεία της παρέμβασης και θα οδηγήσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα, αυτό της συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Καίριας σημασίας είναι και οι δράσεις κοινωνικής φροντίδας για τις ομάδες των ατόμων που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης φροντίδας (ΑΜΕΑ, παιδιά ηλικιωμένοι, γυναίκες).

Γ.4. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και στην υφιστάμενη κατάσταση, η γεωμορφολογία του νομού Φλώρινας παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία με τα τρία διακριτά υψίπεδα – διαζώματα: του Αμυνταίου, της Φλώρινας και των Πρεσπών να περιβάλλονται από τους κυρίαρχους ορεινούς όγκους του Βαρνούντα δυτικά, του Βέρνου νοτιοδυτικά και του Βόρα ανατολικά. Συμπλήρωμα αυτής της μορφολογίας αποτελούν τα τρία ζεύγη λιμνών η Μικρή και η Μεγάλη Πρέσπα, η Ζάζαρη και η Χειμαδίτιδα και η Βεγορίτιδα με την λίμνη Πετρών. Τόσο οι λίμνες όσο και οι τρεις ορεινοί όγκοι συμπεριλαμβάνονται στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών ΦΥΣΗ 2000.

Επιπρόσθετα, τόσο τα λιμναία όσο και τα δασικά οικοσυστήματα έχουν ιδιαίτερη σημασία και αποτελούν φυσική κληρονομιά με τεράστια αξία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα στοιχεία που δίνουν αυτήν την αξία και που αποτελούν τα κυριότερα κριτήρια για την ένταξη των περιοχών αυτών στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών ΦΥΣΗ 2000.

Ο νομός Φλώρινας διαθέτει πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, που αποτελούν ένα δυναμικό κεφάλαιο για την ανάδειξη του τουρισμού σε σημαντικό κλάδο της τοπικής ανάπτυξης.

Τραγική ειρωνεία ωστόσο αποτελεί το γεγονός ότι την αξία αυτών των θησαυρών δυσκολεύεται πολλές φορές να κατανοήσει το ευρύ κοινό, ακόμα και οι ίδιοι οι κάτοικοι της περιοχής, πράγμα το οποίο συνιστά αρνητικό παράγοντα ως προς την ενδεδειγμένη στάση που πρέπει να τηρείται απέναντι στο περιβάλλον και στην προστασία του.

Γ.4.1. Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων

Η τουριστική κίνηση στο νομό παρουσιάζει έντονη αυξητική πορεία τα τελευταία χρόνια, αφού διαθέτει πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους που αποτελούν ένα δυναμικό κεφάλαιο για την ανάπτυξη του τομέα.

Ταυτόχρονα η ολοκλήρωση μεγάλων οδικών έργων και κυρίως της Εγνατίας Οδού και των κάθετων προς αυτήν αξόνων διευκολύνουν την πρόσβαση και την καθιστούν προσιτή γεωγραφικά περιοχή. Σήμερα βρίσκονται σε εξέλιξη σημαντικά έργα όπως αυτά της ανάπτυξης του χιονοδρομικού κέντρου Πισοδερίου, ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε φυσικά οικοσυστήματα που συμβάλλουν στην

ανάπτυξη του τουρισμού, δίκτυα τουριστικών διαδρομών, καθώς και έργα πολιτισμού.

Μια νέα πρόταση αποτελεί η δημιουργία δικτύου χιονοδρομικών κέντρων με τη σύνδεση των χιονοδρομικών του Καϊμακτσαλάν, της Βίγλας, και της Βασιλίτσας και τη διοργάνωση χιονοδρομιών σε διεθνές άλλα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Χάρη στην ανάδειξη των υπό κατασκευή φραγμάτων της Κολχικής και της Τριανταφυλλιάς ως χώρων δραστηριοτήτων αναψυχής, ευνοείται η γοργή ανάπτυξη των αναγκαίων υποδομών και υπηρεσιών στις περιοχές αυτές.

Νέα ώθηση στη σημασία και την παραδοσιακή ταυτότητα των σιδηροδρόμων θα δώσει η αναβίωση του μικρού σιδηρόδρομου από τον Άγιο Νικόλαο Φλώρινας ως τον Άγιο Γεώργιο Αλώνων, μέσα από μια ευχάριστη διαδρομή κοντά στη φύση.

Πρωτοπόρα ιδέα στον τομέα των μεταφορών μπορεί να αποτελέσει η λιμναία σύνδεση της περιοχής των Πρεσπών με την ΠΓΔΜ και την Αλβανία, τόσο στο πλαίσιο ανταλλαγής τουριστών όσο και στην εξυπηρέτηση για εμπορικούς σκοπούς.

Στην προσπάθεια ενίσχυσης των τουριστικών υποδομών με νέες, πιο ελκυστικές, προτείνονται δυο ειδικά θεματικά πάρκα. Πρόκειται για ένα νέο Πάρκο παιδιάς στη φύση στον παραδοσιακό οικισμό του Νυμφαίου, που αποτελεί πρωτοποριακή και αμέσως προσιτή εγκατάσταση παιδιάς για νεαρούς επισκέπτες και ιδίως για τα παιδιά των επισκεπτών με άξονα τη φύση (πίστα διολίσθησης με ειδικές φουσκωτές σαμπρέλες). Επίσης, η δημιουργία θεματικού Πάρκου (χλωρίδα – πανίδα) στον πρώην ζωολογικό κήπο της Φλώρινας με παράλληλες εκπαιδευτικές λειτουργίες.

Η ολοκλήρωση και παραπέρα συνέχιση των έργων υποδομής στον τομέα του τουρισμού θα επιτρέψει να αναδειχθεί σε σημαντικό κλάδο της τοπικής ανάπτυξης.

Γ.4.2. Πολιτιστικά χαρακτηριστικά

Το σύνολο των πολιτιστικών χαρακτηριστικών του νομού Φλώρινας αποτελούν οι ιστορικές τοποθεσίες, οι αρχαιολογικοί χώροι, η αρχιτεκτονική, οι παραδόσεις, τα ήθη και έθιμα, τα τοπικά προϊόντα και ο σύγχρονος πολιτισμός της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας.

Οι κυριότεροι ιστορικοί τόποι του νομού, οι οποίοι και φιλοξενούν επισκέπτες σήμερα, είναι τα δυο αστικά κέντρα του νομού, η Φλώρινα και το Αμύνταιο, καθώς και το Νυμφαίο και οι Πρέσπες και σε μικρότερο βαθμό η Δροσοπηγή. Από την άλλη μεριά, από τα πάρα πολλά σημεία στα οποία υπάρχει ιστορικό και ιδιαίτερα

αρχαιολογικό ενδιαφέρον, μόνο οι αρχαιολογικοί χώροι του λόφου του Αγίου Παντελεήμονα της Φλώρινας και των Πετρών είναι πιο γνωστοί, χωρίς όμως να υπάρχει η παραμικρή δυνατότητα οργανωμένης λειτουργίας ως επισκέψιμων χώρων. Αυτό που χαρακτηρίζει τους χώρους αυτούς μάλλον είναι η εγκατάλειψη και η αδιαφορία των τοπικών αρχών για συντήρηση και προβολή τους.

Συνεπώς, προτείνεται η ανάπτυξη υποδομών προβολής και αξιοποίησης του τοπικού πολιτισμικού προϊόντος, με ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων, κυρίως στο λεκανοπέδιο Αμυνταίου, καθώς και οργάνωση της λειτουργίας τους ως επισκέψιμων χώρων.

Στο πλαίσιο ενίσχυσης και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού, προτείνεται η ανάδειξη του ελληνιστικού χαρακτήρα της περιοχής της Φλώρινας με τοποθέτηση αντιγράφων αρχαιολογικών ευρημάτων σε περίοπτες θέσεις εντός της πόλης, καθώς και με την εγγραφή των ενημερωτικών πινακίδων του ομώνυμου δήμου σε ελληνιστική γραφή που θα παραπέμπει στο ιστορικό παρελθόν.

Όσον αφορά στα βυζαντινά μνημεία της περιοχής, η ανάδειξη και προβολή της Βυζαντινής Ναοδομίας στην περιοχή των Πρεσπών, του Αετού, των Ασπρογείων και του Σκλήθρου κρίνεται καθοριστική για την προσέλκυση τουριστικού ενδιαφέροντος.

Ακολουθώντας την επιτυχημένη αναπτυξιακή πορεία των παραδοσιακών οικισμών Νυμφαίου και Ψαράδων, οι οποίοι έχουν εξελιχθεί σε ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς, προτείνεται η ανάδειξη των οικισμών Πολυποτάμου, Τριανταφυλλιάς, Ατραπού και Δροσοπηγής και των ορεινών όγκων που γειτνιάζουν με αυτούς, καθώς και η ανάδειξη του ακριτικού οικισμού Ακρίτα με σκοπό την προβολή τους και την αναζωογόνηση της τοπικής κοινωνίας τους αλλά και την προσέλκυση των εσωτερικών μεταναστών στους τόπους τους.

Επιπρόσθετα, το Ιστορικό Κέντρο της Φλώρινας έχει παραμεληθεί τα τελευταία χρόνια, αφού οι σύγχρονες τάσεις ανοικοδόμησης οδηγούν τον πληθυσμό στα όρια του πολεοδομικού συγκροτήματος. Ως αποτέλεσμα, η ένταξη των διατηρητέων και νεοκλασικών κτιρίων κατά μήκος του ποταμού Σακουλέβα σε προγράμματα αποκατάστασης και αναπαλαίωσης θα αναδείξει και θα διατηρήσει αυτόν τον παραδοσιακό χαρακτήρα και θα περισώσει στοιχεία της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, ενώ η πεζοδρόμηση των παράπλευρων οδών του ποταμού θα αναζωογονήσει το ιστορικό κέντρο της πόλης.

Γ.4.3. Ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον του νομού, όπως αυτά έχουν παρουσιαστεί στην υφιστάμενη κατάσταση, ενδείκνυνται για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η οποία θα καταστήσει το νομό σε αξιόλογο τουριστικό θέρετρο. Χάρη στις νέες μορφές τουρισμού, τονώνεται ο τριτογενής τομέας του νομού, ενώ τα οφέλη τους μετακυλύονται στην ενίσχυση των τοπικών εισοδημάτων και στη συγκράτηση ομάδων πληθυσμού (νέοι, άνεργοι) στον υπαίθρο χώρο.

Η αφθονία των φυσικών πόρων του νομού είναι το βασικότερο θεμέλιο για την ανάπτυξη μιας σύγχρονης μορφής τουρισμού, αυτής του αγροτουρισμού. Πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η διαμονή των επισκεπτών σε καταλύματα και ξενώνες που ανήκουν στους αγρότες. Με αυτόν τον τρόπο οι τουρίστες έχουν τη δυνατότητα να βιώσουν τις εμπειρίες από μια τυπική καθημερινή αγροτική μέρα και παράλληλα να απολαύσουν τα παραδοσιακά προϊόντα που παράγονται σε κάθε περιοχή.

Συγκριτικό πλεονέκτημα του νομού αποτελεί η ύπαρξη των έξι λιμνών στα όριά του, γεγονός που επιτρέπει και επιβάλλει την ανάπτυξη λιμναίου τουρισμού στην περιοχή. Πρόκειται για μια νέα μορφή τουρισμού που εμφανίστηκε πρόσφατα στη χώρα μας και οργανώνεται με ειδικές διαδρομές και ανάπτυξη δραστηριοτήτων, όπως κέντρα ενημέρωσης σε παραλίμνιους οικισμούς (Πρέσπες, Λιμνοχώρι, Πέτρες) και παρατήρηση πουλιών (bird-watching) στις λίμνες του νομού, όπως συμβαίνει ήδη στις λίμνες των Πρεσπών. Η ενιαιοποίηση των Πρεσπών ως τουριστικού προορισμού θα οδηγήσει σε ισόρροπη ανάπτυξη και θα διευκολύνει την κατασκευή κοινών τουριστικών υποδομών.

Στη Μακεδονία γενικότερα αλλά και στο νομό Φλώρινας, πιο ειδικά, έχει δημιουργηθεί το δίκτυο των δρόμων του κρασιού (Άγιος Παντελεήμονας, Αμύνταιο, Πέτρες, Ξινό Νερό), που ενισχύει την ανάπτυξη του Οινοτουρισμού. Στην περιοχή υπάρχουν επισκέψιμα αγροκτήματα, οινοποιεία και αποστακτήρια για τους επισκέπτες που θέλουν να γνωρίσουν από κοντά τη διαδικασία παραγωγής του τοπικού κρασιού 'Αμύντα', το οποίο έχει ήδη αποσπάσει διακρίσεις και ετικέτες ονομασίας προέλευσης. Παράλληλα, η κατασκευή υπαίθριας έκθεσης θα βοηθήσει στην προβολή και διαφήμιση των κρασιών και του τσίπουρου με ονομασία προέλευσης.

Ο ορεινός τουρισμός παρουσιάζει δυνατότητες ταχείας ανάπτυξης στο νομό και δύναται να προσελκύσει πλήθος τουριστών που είναι λάτρεις της φύσης, του καθαρού αέρα και των ορεινών διαδρομών. Έτσι, οργανωμένες αποδράσεις μέσω μονοπατιών περιήγησης στα όρη Βέρνο, Βαρνούντα, Βόρα καθώς και κέντρα ανάδειξης των ορεινών όγκων στο Νυμφαίο, τον Ακρίτα και τον Σκοπό είναι ορισμένες από τις προτεινόμενες δράσεις.

Η διάνοιξη και αξιοποίηση μονοπατιών που θα διευκολύνουν την προσπέλαση στους ορεινούς όγκους του νομού, ευνοεί την ανάπτυξη του περιπατητικού τουρισμού. Υπάρχουν ήδη κάποια μονοπάτια όπως αυτά που οδηγούν από τη λίμνη Ζάζαρη στις Πέτρες, από τον Αετό στις Αγραπιδιές και από το Σκλήθρο στο Νυμφαίο και στο Ξινό νερό, που όμως ενδείκνυνται για αποδράσεις μόνο όταν οι καιρικές συνθήκες της περιοχής το επιτρέπουν. Ορειβασία μπορεί να κάνεις κανείς σε μια μεγάλη ποικιλία διαδρομών με κυριότερες αυτές που διαβαίνουν κατά μήκος των διεθνών μονοπατιών Ε4 και Ε6, οι οποίες περνούν και συναντιούνται στο νομό.

Η εγκατάσταση των δύο μονάδων ατμοηλεκτρικού σταθμού για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο νομό διατίθενται για την ανάπτυξη εκπαιδευτικού τουρισμού, που σχετίζεται κυρίως με σχολεία αλλά και τεχνικές σχολές συναφών αντικειμένων. Οι σταθμοί αυτοί μπορούν να αποτελέσουν το έναυσμα για εκπαιδευτικές επισκέψεις στους χώρους των σταθμών και των ορυχείων του λιγνίτη. Επιπλέον, η δημιουργία ενός νέου μουσείου πετρωμάτων στο χώρο των παλιών ορυχείων Αχλάδας – Σκοπού θα αποτελέσει συμπληρωματικό πόλο έλξης εκπαιδευτικών εκδρομών.

Ο νομός Φλώρινας είναι γνωστός σε ολόκληρη τη χώρα για το πλήθος των πολιτιστικών εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Έτσι, η ανάδειξη και προβολή των πολιτιστικών εκδηλώσεων 'Πρεσπών', η αναβίωση του Ασύλου των Βαλκάνιων Ποιητών, η αναβάθμιση των πολιτιστικών και εθιμικών εκδηλώσεων του νομού (Φωτιές Φλώρινας, Καρναβάλι Ξινού Νερού, Μπαμπάρια Παπαγιάννη), καθώς και η θεσμοθέτηση των γιορτών Οικοτουρισμού (φύση-τοπικά προϊόντα - γαστρονομία - πολιτισμός, κ.λπ.), αποτελούν το απαραίτητο υπόβαθρο για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.

Η ανάπτυξη και αξιοποίηση της αθλητικής υποδομής του νομού θα αποτελέσει πόλο έλξης αθλητικής προετοιμασίας και αθλητικού τουρισμού, ενώ η κατασκευή πίστας μηχανοκίνητου αθλητισμού (μοτοκρός) και η χάραξη ειδικών διαδρομών για

ορεινή ποδηλασία και πεζοπορία στο λόφο του Αγίου Παντελεήμονα αποτελούν ελκτικούς παράγοντες επισκεπτών στην περιοχή.

Μια ιδιαίτερη μορφή εναλλακτικού τουρισμού είναι αυτή του ιαματικού τουρισμού, η οποία μπορεί να αναπτυχθεί χάρη στα λασπόλουτρα του Δήμου Αετού με παράλληλη κατασκευή των απαραίτητων υποδομών για τη φιλοξενία και την εξυπηρέτηση των επισκεπτών.

Οι δράσεις που αποσκοπούν στην τουριστική ανάπτυξη του νομού θα πρέπει να προωθήσουν την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου οικοτουριστικού δικτύου, συμπεριλαμβάνοντας χωριά και οικισμούς που έχουν να επιδείξουν πλήθος πολιτιστικών και παραδοσιακών δομών (Εθνικό, Παρόρι, Κρατερό).

Ένα άλλο είδος τουρισμού που αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη απήχηση είναι και ο εκκλησιαστικός τουρισμός, ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με την προβολή των ιερών μονών και ναών της περιοχής.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη αν δεν προωθούσαμε την ενίσχυση του χειμερινού τουρισμού, που συνδέεται άμεσα με τις ακραίες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στο νομό και τη μεγάλη διάρκεια της χειμερινής περιόδου. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί κανείς να ασχοληθεί με πλήθος αθλητικών δραστηριοτήτων (σκι, κατάβαση, κ.λπ.) στο χιονοδρομικό κέντρο της Βίγλας, ένα από τα παλιότερα και πλέον σύγχρονα στην Ελλάδα.

Ενδεικτικές δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νομό είναι η πεζοπορία, η ιππασία, το ποδήλατο βουνού, η υπαίθρια κατασκήνωση, το κανό και οι διαδρομές με οχήματα 4X4.

Θα πρέπει εξαρχής να επισημανθεί ότι όλες αυτές οι καινοτόμες και μη μορφές εναλλακτικού τουρισμού που δύνανται να δώσουν μια νέα οικονομική και τουριστική ώθηση στο νομό, οφείλουν να λειτουργούν με παρεμβάσεις 'ήπιας' μορφής που θα σέβονται το περιβάλλον και την ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα του τόπου, χωρίς να την αλλοιώνουν και να την καταστρέφουν.

Γ.4.4. Προβολή του νομού

Ο νομός θα πρέπει να καλύψει τις ελλείψεις του σε θέματα οργανωμένης προβολής και διαφήμισής του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί είτε με τον εμπλουτισμό της ήδη υπάρχουσας ιστοσελίδας με σύγχρονους χάρτες των αστικών κέντρων αλλά

και τουριστικούς χάρτες, καθώς και με τις δυνατότητες πρόσβασης σε διάφορους προορισμούς και με το πλήθος των δραστηριοτήτων που προσφέρουν.

Συνδεδειγμένος κρίκος των κατοίκων του νομού με τους επισκέπτες και τους εραστές αυτού του τόπου μπορεί να αποτελέσει και μια ιστοσελίδα επικοινωνίας μεταξύ τους αλλά και με τους απόδημους Έλληνες, οι οποίοι αγαπούν και σέβονται τον τόπο γέννησής τους και στηρίζουν κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια.

Η δημιουργία ενός χωριού αποδήμων στο νομό, οι οποίοι κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού είναι πάρα πολλοί, θα αναζωογονήσει και θα ενισχύσει τους δεσμούς τους με τον τόπο και παράλληλα θα αποτελέσει ένα ελπιδοφόρο μήνυμα προς τα έξω, όπου θα προβάλλουν τη μοναδικότητα και τη φιλοξενία αυτής της περιοχής.

Συμπερασματικά, είναι ολοφάνερο ότι υπάρχουν όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε ο τόπος μας να καταστεί ένας ισχυρός και διαρκής πόλος έλξης επισκεπτών τους οποίους θα μπορεί όχι να μην τους απογοητεύει, αλλά αντίθετα να τους συναρπάξει και να τους μαγεύει. Αρκεί μόνο να ξεφύγουμε από τη λογική και τις πρακτικές των αποσπασματικών και σπασμωδικών ενεργειών και να περάσουμε στις συλλογικές, συντονισμένες, σχεδιασμένες και προγραμματισμένες δράσεις που δε θα αφήνουν αναξιοποίητο κανένα κομμάτι αυτού του τόπου αλλά και καμία αναπτυξιακή ευκαιρία.

Γ.5. ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Όπως προέκυψε και από την ανάλυση SWOT, η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας και η βελτίωση του 'επιχειρείν' της περιοχής είναι ιδιαίτερα καθοριστική. Απαιτούνται συνεπώς άμεσες ενέργειες για τη στήριξη των κλάδων στρατηγικής σημασίας (ενέργεια, ξύλο, μέταλλο) και τη διεύρυνση του φάσματος των κλάδων της οικονομικής δραστηριότητας.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις του νομού είναι πολύ μικρού μεγέθους και χαρακτηρίζονται από χαμηλή τεχνολογική στάθμη και απουσία επιστημονικού προσωπικού, παράγοντες που τις καθιστούν μη ανταγωνιστικές και συνεπώς μη βιώσιμες. Για να γίνουν ανταγωνιστικές οι επιχειρήσεις της περιοχής χρειάζεται να αποκτήσουν αφενός μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ευελιξία και αφετέρου προσαρμοστικότητα στις αλλαγές της τεχνολογίας και της αγοράς, ώστε να συμβαδίζουν με τις εξελίξεις του διεθνούς ανταγωνισμού. Πρωταρχικής σημασίας είναι η ενσωμάτωση της καινοτομίας και η χρήση τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον (ορθολογική χρήση ενέργειας, επεξεργασία αποβλήτων, κ.λπ.). Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η ενίσχυση και ο εκσυγχρονισμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών.

Η στήριξη της προβολής των προϊόντων της περιοχής μέσα από τη διοργάνωση κλαδικών και άλλων εκθέσεων και τη συμμετοχή σε ανάλογες εκθέσεις και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τη βελτίωση της εξωστρέφειας, την ενδυνάμωση και την αποτελεσματικότητά τους. Οι επιχειρήσεις μπορούν να ξεπεράσουν το μειονέκτημα του μικρού μεγέθους μέσα από την ανάπτυξη συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις ή την εντατικοποίηση της συνεργασίας, καθώς και τη διασύνδεση με τα επιστημονικά και άλλα τεχνολογικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής.

Πέραν της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της ευελιξίας των επιχειρήσεων, τελικός σκοπός όλων των παραπάνω δράσεων είναι η δημιουργία όσο το δυνατόν περισσότερων θέσεων απασχόλησης στην περιοχή.

Γ.5.1. Ενίσχυση επιχειρήσεων

Ο νομός Φλώρινας χαρακτηρίζεται από χαμηλό ρυθμό δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, ενώ η τάση για επενδύσεις στις υφιστάμενες επιχειρήσεις είναι ελάχιστη.

Οι στρατηγικοί κλάδοι της τοπικής οικονομίας χρειάζονται περισσότερες προσπάθειες για ολοκληρωμένη προσέγγιση και πλήρη αξιοποίηση. Επιπλέον, συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής αποτελεί το πλήθος παραδοσιακών προϊόντων, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται νέες ευκαιρίες για οικονομική δραστηριότητα στις αγορές των Βαλκανικών χωρών.

Απαιτείται άμεση στήριξη της δημιουργίας νέων και του εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων επιχειρήσεων (καθετοποίηση παραγωγής, χρήση νέων τεχνολογιών, συστημάτων ποιότητας, συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, κ.λπ.) και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της περιοχής στα πλαίσια του Αναπτυξιακού Νόμου.

Γ.5.2. Στήριξη – ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων και προώθηση τοπικών προϊόντων

Στο νομό δραστηριοποιείται ένας σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων, οι οποίες αν και κατατάσσονται στις ΜΜΕ, παρουσιάζουν μεγέθη που είναι πολύ μικρότερης κλίμακας σε σύγκριση με τα αντίστοιχα μεγέθη των ΜΜΕ σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Ωστόσο, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων είναι οικογενειακής μορφής και χαρακτηρίζεται από την έλλειψη σύγχρονης τεχνολογίας και την απουσία του επιστημονικού προσωπικού.

Η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων θα έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην οικονομία της περιοχής. Οι ιδιομορφίες και οι αδυναμίες των μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων στη μεταποίηση, τη χειροτεχνία, το εμπόριο και τις υπηρεσίες καθιστούν αναγκαία τη στήριξη και ενίσχυσή τους για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της αποδοτικότητας και της εξωστρέφειάς τους.

Προτείνεται, επομένως, η δημιουργία νέων ΜΜΕ και παράλληλα ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των υφιστάμενων επιχειρήσεων, καθώς και δράσεις οριζόντιας προβολής του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Γ.5.3. Ενσωμάτωση καινοτομίας και τεχνολογίας – Ενίσχυση εφαρμοσμένης έρευνας

Η ανάπτυξη υπηρεσιών έρευνας και τεχνολογίας είναι ιδιαίτερα χαμηλή στο νομό. Η διασύνδεση μεταξύ Έρευνας - Τεχνολογίας και οικονομικής δραστηριότητας είναι σήμερα σχεδόν μηδαμινή. Επομένως, προτείνεται δυναμική ενίσχυση της 'έρευνας και ανάπτυξης' και της παραγωγής καινοτομίας και ενθάρρυνση της ενεργότερης συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα σε αυτές.

Η ανάπτυξη και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων συναρτάται άμεσα με την ενίσχυση της βασικής και της εφαρμοσμένης έρευνας και την ενσωμάτωση της καινοτομίας και των νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία. Αυτό, μπορεί να επιτευχθεί μέσω της διάχυσης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας από τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της περιοχής.

Γ.5.4. Ενίσχυση δικτύων συνεργασιών και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων

Η ύπαρξη ΒΙΠΕ στο νομό ευνοεί την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων και την ανταλλαγή νέων μεθόδων τεχνογνωσίας για τη βελτίωση των οικονομικών αποδοχών τους. Ακόμα, χάρη στα δίκτυα συνεργασίας και επωφελούμενοι από τις οικονομίες κλίμακας που δημιουργούνται, οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν κοινά δίκτυα υποδομών (τράπεζες, ταχυδρομείο, συγκοινωνιακές συνδέσεις), μειώνοντας έτσι τα λειτουργικά τους έξοδα.

Γ.5.5. Κοινωνία της Πληροφορίας

Η εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών έχει γίνει ζωτικός παράγοντας ανάπτυξης και απασχόλησης στη 'νέα οικονομία', η οποία στηρίζεται στο Διαδίκτυο (Internet). Έτσι, ο νομός Φλώρινας, ακολουθώντας τις σύγχρονες τάσεις ανάπτυξης, επιδιώκει να επιταχύνει την εισαγωγή των ψηφιακών τεχνολογιών σε όλους τους τομείς που συνδέονται άμεσα με την ποιότητα ζωής και την εξυπηρέτηση του πολίτη και την εξυπηρέτηση και αναβάθμιση του παραγωγικού περιβάλλοντος και να διασφαλίσει ότι όλοι οι πολίτες θα έχουν τις αναγκαίες δεξιότητες για να τις χρησιμοποιήσουν.

Ο νομός θα οδηγηθεί στο στόχο αυτό μέσω της εισαγωγής των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη Δημόσια Διοίκηση, στο περιβάλλον, στην παιδεία, στον πολιτισμό και στους άλλους τομείς ανάπτυξης.

Γ.6. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Η οικονομική ανάπτυξη των πόλεων και η ανταγωνιστικότητά τους εξαρτάται βασικά από την υλοποίηση επενδύσεων σε τομείς αιχμής καθώς και από την ταχύτητα της διαρθρωτικής προσαρμογής τους στα εκάστοτε επικρατούμενα δεδομένα των αγορών και της τεχνολογίας (Κότιος 1999, στο Οικονόμου και Πετράκος, 1999: 566).

Για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων ως 'μηχανισμών' υποστήριξης και προώθησης της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης, απαιτείται η εξειδίκευση και ο προσδιορισμός του αναπτυξιακού ρόλου τους. Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από την υλοποίηση δράσεων όπως η βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας, η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος, η ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, παράδοσης και του σύγχρονου πολιτισμού, η ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης και κατάρτισης, η ανάπτυξη και βελτίωση βασικών υποδομών και τέλος η βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών με την υλοποίηση δράσεων υποδομών και υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Πίνακας 49: Ο ρόλος της πόλης της Φλώρινας

	Αναπτυξιακός Ρόλος	Προωθητικές Δραστηριότητες
Φλώρινα	Κέντρο πολιτισμού, Κέντρο Τουριστικής Ανάπτυξης, Εμπορικό Κέντρο	Εμπόριο, Ειδικές Μορφές Τουρισμού, Πολιτισμός, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Πηγή: ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας

Η ολοκλήρωση των υποδομών των νοσοκομειακών και προνοιακών μονάδων, με έμφαση στην ποιότητα της λειτουργίας τους και τον σύγχρονο εξοπλισμό, θα συμβάλλει άμεσα στην υποστήριξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αστικών περιοχών (Φλώρινα και Αμύνταιο).

Επίσης, η υλοποίηση έργων υποδομής καθώς και η ανάπτυξη διαχειριστικών δομών αποτελούν πτυχές της παρέμβασης στον τομέα του περιβάλλοντος οι οποίες θα αναβαθμίσουν και θα αποκαταστήσουν το ανθρωπογενές δομημένο περιβάλλον των αστικών περιοχών του νομού.

Οι δράσεις για την ανάδειξη και προβολή της σύγχρονης πνευματικής δραστηριότητας και της πολιτιστικής κληρονομιάς στις αστικές περιοχές, εστιάζονται αφενός στους πλούσιους πολιτιστικούς πόρους του νομού και αφετέρου στην πλούσια παράδοση την οποία διατηρούν οι κάτοικοι μέσα από πολιτιστικές εκδηλώσεις και διατήρηση των ηθών και των εθίμων τους.

Ακόμα, προτείνονται δράσεις βελτίωσης των υποδομών και αναβάθμισης του εξοπλισμού των βαθμίδων εκπαίδευσης με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης ως παράγοντα άμεσης ενδυνάμωσης του κοινωνικοοικονομικού ιστού της περιοχής.

Για την αξιοποίηση των αστικών οικιστικών συνόλων ως στοιχείο της αναπτυξιακής διαδικασίας απαιτείται η βελτίωση των υποδομών στους τομείς των μεταφορών και περιβάλλοντος, η ανάδειξη και προστασία του αστικού περιβάλλοντος και η αναβάθμιση και ανασυγκρότηση του πολεοδομικού ιστού τους. Η υλοποίηση των δράσεων αυτών θα προσφέρει στη βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων των αστικών κέντρων, στη βελτίωση και προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος και στην αύξηση της λειτουργικότητας και δυναμικότητας των πολεοδομικών συγκροτημάτων του νομού (Φλώρινα, Αμύνταιο).

Επιπρόσθετα, πρόκειται να ακολουθηθούν ολοκληρωμένες δράσεις αναβάθμισης των υποβαθμισμένων περιοχών με σαφή προσανατολισμό προς την τουριστική ανάδειξη αυτών των περιοχών, οι δράσεις των οποίων θα είναι συγκεντρωμένες στον τομέα των υποδομών και σε αυτόν της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Ως κύριοι στόχοι τίθενται η στήριξη ενεργειών που αναδεικνύουν την συμπληρωματικότητα και τη συνεργασία μεταξύ πόλεων (τόσο εντός όσο και εκτός του νομού), την ανταγωνιστικότητα των αστικών κέντρων και ενθαρρύνουν τον αναπτυξιακό τους ρόλο.

Γ.6.1. Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας στις αστικές περιοχές

Κύρια παράμετρο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές του νομού αποτελεί η επίτευξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος υγείας και πρόνοιας που θα επιτρέπει τόσο στους κατοίκους των αστικών περιοχών όσο και σε αυτούς του υπόλοιπου νομού να απολαμβάνουν ικανοποιητικό επίπεδο υγειονομικής και κοινωνικής φροντίδας.

Η ολοκλήρωση σημαντικού μέρους των υποδομών των νοσοκομειακών και προνοιακών μονάδων και κυρίως η έμφαση στην ποιότητα της λειτουργίας, το σύγχρονο εξοπλισμό και τη στελέχωση με έμπειρο ιατρικό δυναμικό, αναμένεται να αναβαθμίσουν τη γενικότερη εικόνα του τομέα των υποδομών υγείας.

Στις άμεσες προτεραιότητες της αναβάθμισης του ΓΝΦ θα πρέπει να είναι η ίδρυση μίας Μονάδας Εντατικής Θεραπείας, μίας νεογνολογικής μονάδας, ενός τμήματος Χημειοθεραπείας, την ίδρυση οδοντιατρικού τμήματος με εξειδικευμένο προσωπικό για τα ΑΜΕΑ, καθώς και η ίδρυση ενός τμήματος 'Οικογενειακού Προγραμματισμού' με στόχο τον προγραμματισμό της οικογένειας, τον προγεννητικό έλεγχο και την ενημέρωση σχετικά με τις μεθόδους αντισύλληψης.

Το κυριότερο πρόβλημα στον τομέα της υγείας του νομού είναι αυτό της ψυχικής υγείας και συνεπώς η αναγκαιότητα της αναβάθμισης του τομέα αυτού διαφαίνεται ακόμη πιο επιτακτική, αν λάβουμε υπόψη μας ότι η ψυχιατρική νοσηρότητα στην περιοχή είναι πολύ αυξημένη βάσει των υπάρχοντων στοιχείων (τα οποία βεβαίως δεν προκύπτουν από επίσημη καταγραφή). Ο νομός κατατάσσεται στις πρώτες θέσεις νοσηρότητας και οι λόγοι είναι κυρίως οι κλιματολογικές συνθήκες, η μεγάλη διάρκεια του χειμώνα, η γεωγραφική απομόνωση της περιοχής, κ.λπ. Η στελέχωση του κέντρου ψυχικής υγείας πρέπει να έχει επαρκές και εξειδικευμένο προσωπικό και να προωθεί τη συνεργασία με άλλους παρεμφερείς φορείς (Κέντρο Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών, Κοινωνική Πρόνοια κ.λπ.)

Ειδικό βάρος έχουν οι δράσεις που σχετίζονται με την κοινωνική φροντίδα για τις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (ΑΜΕΑ, παιδιά, ηλικιωμένοι, γυναίκες)

Γ.6.2. Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές

Η διαφύλαξη και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος σε αναπτυξιακό πόλο του νομού, όπου αναπτύσσεται ένα ειδυλλιακό περιβάλλον με περιοχές υψηλής αξίας, και παράλληλα η αναβάθμιση και αποκατάσταση του ανθρωπογενούς δομημένου περιβάλλοντος των αστικών περιοχών αποτελούν τα κύρια σημεία δράσης που σχετίζονται με το περιβάλλον.

Η πραγματοποίηση έργων υποδομής στους τομείς των υδρεύσεων, αποχετεύσεων και διαχείρισης απορριμμάτων, καθώς και η ανάπτυξη διαχειριστικών δομών οδηγούν σε βελτίωση της ποιότητας ζωής στην περιοχή.

Γ.6.3. Ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παράδοσης και του σύγχρονου πολιτισμού στις αστικές περιοχές

Οι δράσεις για την ανάδειξη και προβολή της σύγχρονης πνευματικής δραστηριότητας και της πολιτιστικής κληρονομιάς στις αστικές περιοχές εστιάζονται αφενός στους πλούσιους πολιτιστικούς πόρους του νομού που ξεκινούν από τους

προϊστορικούς χρόνους, την κλασική εποχή, τη Ρωμαϊκή μέχρι και το Βυζάντιο και συνεχίζει με τα μνημεία της νεότερης ιστορίας και αφετέρου στην πλούσια παράδοση την οποία διατηρούν οι ντόπιοι κάτοικοι με πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Τα παραπάνω πολιτιστικά δρώμενα δύνανται να συνδυαστούν με την προσέλκυση τόσο τουριστών όσο και τουριστικών επενδύσεων στην περιοχή.

Ενδεικτικά, ως προτεινόμενες δράσεις σε αυτήν την κατεύθυνση αναφέρονται η δημιουργία διαδρομών πολιτισμού (αρχαιοτήτων, βυζαντινών, παραδοσιακών οικισμών και τεχνών και σύγχρονου πολιτισμού), οι δράσεις διάσωσης, αναβίωσης και προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παράδοσης, καθώς και δράσεις ενίσχυσης της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.

Ακόμη, προτείνεται η απομάκρυνση του Στρατοπέδου από τον πολεοδομικό ιστό της Φλώρινας και η δημιουργία πάρκου – χώρου πολιτισμού.

Γ.6.4. Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης στις αστικές περιοχές

Παρά τις σημαντικές βελτιώσεις που έγιναν τελευταία στον τομέα της εκπαίδευσης, αντικειμενική ανάγκη παραμένει η κάλυψη των αναγκών σε υποδομές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (αίθουσες διδασκαλίας, εργαστήρια πληροφορικής, βιβλιοθήκες), η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και η ολοκλήρωση των υποδομών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται άμεση κατασκευή νέων εγκαταστάσεων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που σχετίζονται με αίθουσες διδασκαλίας, εργαστήρια και φοιτητικές εστίες και προτείνεται ακόμα η ανάπτυξη πανεπιστημιακής κοινότητας (campus).

Τα δύο μεγάλα εργοστάσια της ΔΕΗ επιβάλλουν την επαναλειτουργία της αντίστοιχης ταχύρυθμης σχολής, το ανθρώπινο δυναμικό της οποίας θα στελεχώνει τους ΑΗΣ ως εξειδικευμένο πλέον. Ακόμα προτείνεται η λειτουργία νέων τμημάτων ΙΕΚ (Ίδρυμα επαγγελματικής κατάρτισης) με εύκολα απορροφηθείσες ειδικότητες (τουρισμός, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, περιβάλλον).

Ακολουθώντας τις σύγχρονες ευρωπαϊκές τάσεις, προτείνεται η λειτουργία ενός δημοτικού κέντρου επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΕΚ), μέσω του οποίου θα ενισχύεται η δια βίου κατάρτιση (life long learning).

Βασικά στοιχεία της βελτίωσης της ποιότητας στην προσφερόμενη εκπαίδευση αποτελούν η ολοκλήρωση, η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και η

σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή και η εισαγωγή νέων τεχνολογιών, καθώς επίσης και η προσαρμογή υποδομών όλων των σχολικών μονάδων στις ανάγκες των ΑΜΕΑ.

Γ.6.5. Ανάπτυξη – Βελτίωση βασικών υποδομών και μεταφορών αστικών κέντρων

Τα αστικά κέντρα αποτελούν τα υποστηρικτικά και προωθητικά κέντρα της οικονομικής - κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων στην αναπτυξιακή διαδικασία απαιτείται να εξειδικευθεί και να προσδιορισθεί ο αναπτυξιακός τους ρόλος και να αναδειχθεί η ταυτότητά τους, να αξιοποιηθούν και να συμπληρωθούν οι επιχειρηματικές και αναπτυξιακές τους υποδομές, να βελτιωθούν οι αστικές υποδομές και να στηριχθούν οι λειτουργικές δραστηριότητές τους.

Έτσι, ως κύριες κατευθύνσεις ορίζονται η συμπληρωματικότητα και συνεργασία των πόλεων, η τόνωση της ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας των αστικών κέντρων του νομού, η ανάπτυξη των πόλεων υπό το πρίσμα της βιωσιμότητας και η εταιρική σχέση πόλεων – υπαίθρου, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα αποκτούν τόσο η ανάπτυξη και βελτίωση αστικού περιβάλλοντος όσο και η εκπόνηση χωροταξικών και πολεοδομικών μελετών, όπως το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) και το Σχέδιο Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ), με αναπλάσεις που αποσκοπούν στην οικιστική αναβάθμιση της περιοχής.

Γ.7. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη διακριτών χωρικών μονάδων που θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις ενδογενούς ανάπτυξης και θα συγκρατήσει τον πληθυσμό στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αποτελεί προτεραιότητα και αδήριτη ανάγκη για την το νομό.

Η ανάπτυξη αυτή θα στηριχθεί σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις και αλληλοσυμπληρούμενες δράσεις που αφορούν στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας με την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και προϊόντων, τη διεύρυνση των αγορών της τοπικής παραγωγής και την κατοχύρωση των προϊόντων, τη δημιουργία εναλλακτικών πηγών εισοδήματος, την ενίσχυση - αναβίωση των κωμοπόλεων στις ορεινές περιοχές, την ενίσχυση του ρόλου των Καποδιστριακών δήμων, την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της πρωτότυπης και μοναδικής τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης.

Κύριοι στόχοι είναι η στήριξη ενεργειών για την ενδυνάμωση της υπαίθρου, την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και την ορθολογική αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των ορεινών και παραλίμνιων περιοχών του νομού και κυρίως των ορεινών περιοχών Νυμφαίου, ευρύτερης περιοχής Αμυνταίου, Βιτσιού, Πισσοδερίου και Πρεσπών.

Γ.7.1. Ανάπτυξη βασικών υποδομών, υπηρεσιών και μεταφορών

Η παροχή επαρκών υποδομών ποιότητας ζωής αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συγκράτηση του πληθυσμού των ορεινών περιοχών και τη δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της τοπικής επιχειρηματικότητας και του τουρισμού, με αποτέλεσμα την αναθέρμανση της ορεινής οικονομίας. Παρά τις σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης που έχει η περιοχή χάρη στο αξιόλογο φυσικό τους περιβάλλον και τα ποιοτικά τοπικά τους προϊόντα, το φαινόμενο της εγκατάλειψης είναι έντονο και συνοδεύεται από την εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας και γενικά την έξοδο από τον πρωτογενή τομέα.

Βασικά στοιχεία αυτών των υποδομών είναι η άμεση οδική σύνδεση με το κύριο οδικό δίκτυο της περιοχής, η κάλυψη των αναγκών σε βασικές δομές και υποδομές ποιότητας ζωής, αναψυχής - πολιτισμού - περιβάλλοντος και η βελτίωση των υπηρεσιών στην περιοχή.

Γ.7.2. Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος

Το φυσικό περιβάλλον στις ορεινές περιοχές αποτελεί το συγκριτικό τους πλεονέκτημα. Ένα πλήθος δράσεων τουριστικής ανάπτυξης όπως οι περιηγητικές ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες βασίζονται σ' αυτό.

Η σπάνια βιοποικιλότητα των υδάτινων οικοσυστημάτων, των περιοχών Natura 2000 και Ramsar και οι παραδοσιακοί οικισμοί (Νυμφαίο, Ψαράδες), αποτελούν στοιχεία της ζητούμενης περιβαλλοντικής προστασίας και ανάδειξης. Έτσι, επιδιώκεται η συμβολή του φυσικού περιβάλλοντος στη βιώσιμη ανάπτυξη ορεινών και παραλίμιων περιοχών, ενεργοποιώντας δράσεις ανάδειξης του οικιστικού συνόλου, αναπλάσεις χειμάρρων - ποταμών, με σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον, δράσεις στις περιοχές Natura 2000 και ορθολογική διαχείριση απορριμμάτων, προστασία υδάτινων πόρων, ύδρευση - αποχέτευση και συστήματα επεξεργασίας λυμάτων.

Γ.7.3. Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς

Τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά έργα αναστήλωσης μοναστηριών, βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων στο νομό και συνεπώς η προσπάθεια αυτή πρέπει να συνεχισθεί με έμφαση στα πολιτιστικά μνημεία όλων των περιόδων που βρίσκονται σε συγκεκριμένες διαδρομές μοναστηριακού, φυσιολατρικού και πολιτιστικού τουρισμού.

Η τουριστική αξιοποίηση των πολιτιστικών στοιχείων του νομού αναμένεται να δώσει νέα ώθηση στον τουριστικό τομέα, η οποία σε συνδυασμό με τη δημιουργία ανταγωνιστικών πολιτιστικών προϊόντων και θεματικών διαδρομών εμπλουτισμένων με πολιτιστικά στοιχεία θα ενισχύσει τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επιπρόσθετα, η ήδη πλούσια πολιτιστική ζωή του τόπου οφείλει να συνεχίσει τη δυναμική της πορεία και να εμπλουτιστεί με νέα πολιτιστικά γεγονότα.

Γ.7.4. Αξιοποίηση τοπικών πόρων

Για να μπορέσει ο νομός να οδηγηθεί στην ανάπτυξη θα πρέπει να αξιοποιήσει εκτός από τους πόρους των προγραμμάτων της ΕΕ και τοπικούς πόρους, ώστε να προωθήσει τις επενδυτικές δραστηριότητες τόσο στον πρωτογενή όσο και στο δευτερογενή τομέα παραγωγής.

Απαραίτητη κρίνεται η διεύρυνση της ικανότητας συνεργασίας δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και κινητοποίησης (μόχλευσης) ιδιωτικών πόρων για τη συγχρηματοδότηση επενδύσεων.

Γ.7.4.1. Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης

Η στήριξη συγκεκριμένων επενδυτικών δράσεων στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, θα επιτρέψει τον αναπροσανατολισμό της παραγωγής σε προϊόντα που έχουν περισσότερη ζήτηση και ταυτόχρονα θα ενισχύσει την εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων παραγωγής.

Οι επενδύσεις που θα πραγματοποιηθούν στη γεωργική εκμετάλλευση θα πρέπει να πληρούν ελάχιστες προϋποθέσεις (ελάχιστα πρότυπα) σχετικά με το περιβάλλον, την υγιεινή και την καλή διαβίωση των ζώων.

Γ.7.4.2. Ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων

Η ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα συνδέεται άμεσα με την ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα των τοπικών πόρων. Η ενθάρρυνση των παραγωγικών δραστηριοτήτων για την αξιοποίηση των τοπικών πόρων, αλλά και την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, αποτελεί ένα αλληλένδετο σύστημα δραστηριοτήτων.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, ο οποίος έχει ήδη επιδειξει μια πετυχημένη πορεία τα τελευταία χρόνια, με παράλληλη αξιοποίηση των προϊόντων αγροτικής προέλευσης, με παροχή των βασικών υπηρεσιών για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό, με ανακαινίσεις και αναπλάσεις χωριών που ευνοούν την προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς, καθώς και με τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για τη δημιουργία πολυαπασχόλησης με αξιοποίηση των τοπικών πόρων.

Γ.8. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ, ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Με την ενίσχυση κάθε μορφής συνεργασίας προωθείται η αρμονική και ισορροπημένη ανάπτυξη στο χώρο της ΕΕ. Ο νομός, εξαιτίας της γεωγραφικής του θέσης, μπορεί να αξιοποιήσει τη θέση του στα Βαλκάνια και τις ευκαιρίες για συνεργασία, αφού αποτελεί την πύλη από και προς τις γειτονικές Βαλκανικές χώρες.

Έτσι, προωθείται η διασυνοριακή συνεργασία, μεταξύ γειτονικών αρχών, για την από κοινού επίλυση προβλημάτων που αφορούν στην αστική και στην αγροτική ανάπτυξη και την ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων και δικτύωσης των ΜΜΕ.

Επίσης, πρέπει να στηριχθούν ενέργειες σχετικές με τη διακρατική συνεργασία, μέσω ζωνών διακρατικής συνεργασίας με κοινά συμφέροντα και ευκαιρίες, για την προώθηση της 'έρευνας και ανάπτυξης', της κοινωνίας της πληροφορίας, της αναβάθμισης και προστασίας του περιβάλλοντος και πρόληψης των κινδύνων και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων (Τριεθνές σημείο Μ. Πρέσπας).

Σημαντική ώθηση θα πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας, για ανταλλαγές εμπειριών, συνεργασία και δικτύωση των περιφερειών που θα τονώσουν τις εκάστοτε τοπικές οικονομίες.

Τέλος, οι δύο οικισμοί που αποτελούν τις πύλες εισόδου – εξόδου από την Αλβανία και τη FYROM είναι η Κρυσταλλοπηγή και η Νίκη αντίστοιχα. Και στους δύο οικισμούς υπάρχουν τελωνεία τα οποία χρειάζονται τόσο αισθητική αναβάθμιση όσο και αναβάθμιση των υπηρεσιών τους.

Πίνακας 50: Άξονες προτεραιότητας και μέτρα δράσης

	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΜΕΤΡΑ	
1	Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, Διεύρυνση των Ευκαιριών Απασχόλησης, Μείωση της Ανεργίας	Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση ίσων ευκαιριών	
		Ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων	
		Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης	
2	Βελτίωση και αξιοποίηση Διευρωπαϊκών Δικτύων από τα Αστικά και Παραγωγικά Κέντρα του νομού	Υποδομές μεταφορών	Οδικοί άξονες Σιδηροδρομικό δίκτυο
		Ανάπτυξη επιχειρηματικών υποδομών και δραστηριοτήτων	
		Λοιπά δίκτυα (Τηλεθέρμανση, Φυσικό αέριο)	
3	Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου	Νέα Αγροτική Πολιτική	
		Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης και εναλλακτικών δραστηριοτήτων	
		Ορθολογική Διαχείριση και Αξιοποίηση Υδάτινων Πόρων	
		Αναδασμοί – Βελτίωση βοσκοτόπων	
		Δάση – Δασοπονία	
		Ανάπτυξη υποδομών αγροτικού χώρου	
		Προστασία Περιβάλλοντος	
		Ολοκληρωμένη παρέμβαση και ανάπτυξη σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας	
		Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης της υπαίθρου	
		Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας της υπαίθρου	

4	Ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη	<p>Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων</p> <p>Πολιτιστικά χαρακτηριστικά</p> <p>Ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού</p> <p>Προβολή του νομού</p>	
5	Αναδιάρθρωση της Τοπικής Οικονομίας - Ενίσχυση της Εξωστρέφειας και της Ανταγωνιστικότητας των Επιχειρήσεων	<p>Ενίσχυση επιχειρήσεων</p> <p>Στήριξη – ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων και προώθηση τοπικών προϊόντων</p> <p>Ενσωμάτωση καινοτομίας και τεχνολογίας – Ενίσχυση εφαρμοσμένης έρευνας</p> <p>Ενίσχυση δικτύων συνεργασιών και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων</p> <p>Κοινωνία της Πληροφορίας</p>	
6	Ενίσχυση Αστικών Περιοχών	<p>Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας στις αστικές περιοχές</p> <p>Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές</p> <p>Ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παράδοσης και του σύγχρονου πολιτισμού στις αστικές περιοχές</p> <p>Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης στις αστικές περιοχές</p> <p>Ανάπτυξη – Βελτίωση βασικών υποδομών και μεταφορών αστικών κέντρων</p>	

7	Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη Ορεινών και Παραλίμνιων Περιοχών	Ανάπτυξη βασικών υποδομών, υπηρεσιών και μεταφορών	
		Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος	
		Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς	
		Αξιοποίηση τοπικών πόρων	Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης Ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων
8	Ενίσχυση της διασυνοριακής, της διακρατικής και της διαπεριφερειακής συνεργασίας.		

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πρωταρχικό σκοπό της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η σύνταξη αναπτυξιακού σχεδίου για το νομό Φλώρινας, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις προϋποθέσεις του στρατηγικού σχεδιασμού όσο και τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι, μέσα από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης προέκυψαν τα ισχυρότερα πλεονεκτήματα και τα βασικότερα μειονεκτήματα, καθώς και οι σύγχρονες τάσεις (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, κ.λπ.) που επικρατούν εντός των ορίων του νομού. Κατόπιν, καταστρώθηκε η αναπτυξιακή στρατηγική για το νομό που περιλαμβάνει τους βασικούς άξονες προτεραιότητας και τα μέτρα δράσης, μέσω των οποίων επιδιώκεται η ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας με παράλληλη μείωση του υψηλού ποσοστού ανεργίας, καθώς και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων με σκοπό τη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή.

Η διατύπωση των γενικών συμπερασμάτων που αφορούν στο νομό Φλώρινας κρίνεται απαραίτητη, με το κλείσιμο αυτής της εργασίας, για να ανακεφαλαιώσουμε τα όσα ήδη έχουν διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας.

Ο ακριτικός νομός της Φλώρινας, όντας σε μία στρατηγική γεωγραφική θέση, διαδραμάτισε και εξακολουθεί να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο τόσο στην ανάπτυξη διασυνοριακών σχέσεων με τις γειτονικές βαλκανικές χώρες όσο και στην ελληνική ιστορία. Τις τελευταίες δεκαετίες ο νομός σημείωσε πληθυσμιακή μείωση εξαιτίας των φαινομένων της εξωτερικής και εσωτερικής μετανάστευσης, με αποτέλεσμα να κατοικούν σήμερα στο νομό 54.768 κάτοικοι (απογραφή ΕΣΥΕ, 2001). Ωστόσο, η πληθυσμιακή πυραμίδα του νομού εμφανίζεται αρκετά γηρασμένη, μιας και ο νεανικός πληθυσμός εγκαταλείπει τον τόπο γέννησής του προς αναζήτηση νέων ευκαιριών απασχόλησης.

Αρνητικό παράγοντα ανάπτυξης αποτελεί το υψηλό ποσοστό ανεργίας που πλήττει όλες τις πληθυσμιακές ομάδες του νομού αλλά και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων, το οποίο δύναται να αναβαθμιστεί χάρη στην ισχυρή παρουσία των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στην περιοχή. Επίσης με την ενίσχυση των επιχειρηματικών δομών και με την εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης αναμένεται σταδιακή μείωση της ανεργίας.

Συμπερασματικά με την οικονομική διάρθρωση στο νομό, ο τριτογενής τομέας εμφανίζεται να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της πίτας, με ποσοστό που αγγίζει το 62%. Πρόκειται για ακόμη έναν ελληνικό νομό που ακολουθεί τις έντονες τάσεις τριτογενοποίησης, μιας και ο τομές των υπηρεσιών ενδυναμώνεται ολοένα και

περισσότερο. Ο πρωτογενής τομέας, με ποσοστό 21%, εμφανίζεται ως ο περισσότερο αδικημένος, αφού λίγες δεκαετίες πριν κατείχε την κυρίαρχη θέση στους τομείς παραγωγής. Τέλος, ο δευτερογενής τομέας καταλαμβάνει το μικρότερο ποσοστό (μόλις 17,3%), αφού ο μεταποιητικός κλάδος περνά κρίση.

Ο αγροτικός τομέας βασίζεται στην καλλιέργεια σιτηρών και στην παραγωγή τοπικών προϊόντων όπως οι πιπεριές, τα φασόλια και τα αμπέλια. Η ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ενδυνάμωση και στήριξη της τοπικής οικονομίας αφού ανέκαθεν ο νομός είχε χαρακτήρα γεωροκτηνοτροφικό. Στην προσπάθεια αυτή είναι απαραίτητες οι επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης και εναλλακτικών δραστηριοτήτων, η εκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει η νέα ΚΑΠ, η παραγωγή και πιστοποίηση τοπικών προϊόντων, η προστασία του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη υποδομών στον αγροτικό χώρο, η εκπαίδευση των αγροτών και οι ενέργειες για *αναδασμούς*.

Το δευτερογενή τομέα απαρτίζουν πλήθος μικρομεσαίων και οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεων που βρίσκονται διάσπαρτες στο νομό, αδυνατώντας να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που προκύπτουν από τις οικονομίες κλίμακας. Η ύπαρξη ΒΠΠΕ στο νομό επιβάλλει την ενίσχυση του μεταποιητικού κλάδου μιας και φιλοξενεί λιγότερες δραστήριες επιχειρήσεις.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική άθηση στον τομέα του τουρισμού, κυρίως μέσω εναλλακτικών μορφών αυτού. Ήδη, οι τουριστικές δραστηριότητες ενισχύουν το τοπικό εισόδημα αφού παρατηρείται σημαντικό ενδιαφέρον ενασχόλησης με τον κλάδο αυτό. Έτσι, απαιτείται άμεσα κατασκευή νέων τουριστικών υποδομών και ανακαίνιση των ήδη υπάρχοντων με απώτερο στόχο την αξιοποίηση των φυσικών πόρων και τη γενικότερη προβολή του νομού τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Η ανάπτυξη διασυνοριακών σχέσεων μεταξύ των βαλκανικών βαρύνει ιδιαίτερα το νομό Φλώρινας αφού λόγω της θέσης του εξακολουθεί να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για τη συνεργασία της Ελλάδας με τις γείτονες χώρες. Έτσι, η δημιουργία εμπορευματικού κόμβου στην περιοχή των συνόρων αλλά και η ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας αποτελούν τα κλειδιά για μια πετυχημένη διασυνοριακή συνεργασία.

Όλα τα παραπάνω μπορούν να δημιουργήσουν μια μοναδικότητα με συγκεκριμένα γεωγραφικά, φυσικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά

χαρακτηριστικά και να συνθέσουν το μοναδικό και αξεπέραστο ‘τοπίο’ του νομού, που για την άριστη ένταξή του στην στρατηγική ανάπτυξη απαιτείται διατήρηση και προστασία, ανάδειξη, προβολή και αξιοποίηση των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών, των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του νομού.

Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται:

- ❑ Καθορισμός στρατηγικών όρων και αναπτυξιακών στόχων
- ❑ Επιλογή συγκεκριμένης πολιτικής
- ❑ Καθορισμός προτεραιοτήτων, όπως επιβάλλει ο στρατηγικός σχεδιασμός
- ❑ Οργάνωση και προγραμματισμός
- ❑ Ιδιωτικές και δημόσιες πρωτοβουλίες
- ❑ Συμμετοχικές διαδικασίες
- ❑ Συνεργασία μεταξύ φορέων και κατοίκων
- ❑ Καθορισμός ρόλων και ευθυνών
- ❑ Συντονισμός ενεργειών
- ❑ Πρόβλεψη
- ❑ Επενδυτική πολιτική

Συνεπώς, ο νομός Φλώρινας μπορεί να αξιοποιήσει τον στρατηγικό σχεδιασμό με σκοπό να επέλθει σημαντική οικονομική ανάκαμψη και να αποτελέσει πόλο ανάπτυξης στη Δυτική Μακεδονία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

1. ΑΝ.ΦΛΩ. Α.Ε. (2005α), Συλλογή περιγραφικών γεωγραφικών στοιχείων από προηγούμενες μελέτες, Φλώρινα
2. ΑΝ.ΦΛΩ. Α.Ε. (2005β) Συλλογή στοιχείων με τη διάρθρωση των τομέων παραγωγής από οικονομικές μελέτες, Φλώρινα
3. ΑΝ.ΦΛΩ. Α.Ε. (2005γ), Συλλογή πολιτιστικών στοιχείων από υφιστάμενες μελέτες, Φλώρινα
4. Γλύκα, Μ., Καρτσιούνης, Α., Κυριακοπούλου, Δ., Μάνου, Ε. (2003), 'Αειφόρος ανάπτυξη ορεινών περιοχών', Προπτυχιακή εργασία στα πλαίσια του μαθήματος Διαχείριση φυσικών πόρων με τίτλο: 'Αειφόρος ανάπτυξη ορεινών περιοχών', Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος
5. Γούσιος, Δ. (2003), 'Ανάπτυξη Αγροτικού χώρου', πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, σ.σ. 39 - 40
6. Δ.Ε.Κ.Α.Φ. (2003), 'Ισχυρά και Αδύνατα Σημεία, Ευκαιρίες και Απειλές που σχετίζονται με την αγορά εργασίας στο νομό Φλώρινας', Φλώρινα
7. Δημητρίου, Ι. (2005), Εισήγηση για το ανθρώπινο δυναμικό, Αναπτυξιακό Συνέδριο Νομού Φλώρινας, Φλώρινα
8. Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Φλώρινας – ΔΕΥΑΦ (2001), Διαφημιστικό Φυλλάδιο, Φλώρινα
9. ΔΙΑ.ΔΥ.ΜΑ. Α.Ε. (2005), 'Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Απορριμμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας', Διαφημιστικό Φυλλάδιο, Κοζάνη
10. Ε.Β.Ε. Φλώρινας (2004-2005), 'Φχ3: Φλώρινα – Φοιτητές – Φιλοξενία', Φλώρινα
11. Εταιρία Οικοτουρισμού Βιτσιού (2004), 'Περιβάλλον, Παράδοση, Πολιτισμός, Γαστρονομία', Φλώρινα
12. ΘΕΩΡΗΜΑ Α.Ε. (2000), 'Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας – Φάση Γ'', Αθήνα
13. Ι.Μ.Ο.Α. – Δ.Ε.Κ.Α.Φ. (2002), 'Μελέτη Υφιστάμενης Κατάστασης της αγοράς εργασίας του νομού Φλώρινας, Θεσσαλονίκη

14. Καρανικόλας, Α. (2003), 'Διπλωματική Εργασία: Προοπτικές ανάπτυξης του ν. Έβρου στο πλαίσιο μιας νέας διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας', Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
15. Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001), 'Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον', 1^η έκδοση, εκδ. Κριτική, Αθήνα
16. Κολίτσης, Α. (1999), 'Διασυνοριακή Συνεργασία, Μοχλός ανάπτυξης για Δυτική Μακεδονία και Π.Γ.Δ.Μ.', Βόλος
17. Κοτζαμάνης, Β. (2002), 'Εισαγωγή στις μεθόδους Κοινωνικής Έρευνας', πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, σ.σ. 62-63
18. Κότιος, Α. (1999), 'Η πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αστικό χώρο' στο Δ. Οικονόμου και Γ. Πετράκος (επ) 'Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων – Διεπιστημονικές προσεγγίσεις Αστικής Ανάλυσης και Πολιτικής', Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας – Gutenberg, σ.σ. 566-567
19. Κούτρας, Γ. και Μάνου, Ε. (2005), 'Πληθυσμιακές εξελίξεις και προοπτικές του νομού Φλώρινας', Προπτυχιακή εργασία στα πλαίσια του μαθήματος: Ειδικά θέματα Δημογραφίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος
20. Λουκίσσας, Φ. (2001), 'Θεωρίες και πρακτικές προγραμματισμού', πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
21. Μαλέας, Σ. (2002), 'Διπλωματική Εργασία: Σχέδιο Ανάπτυξης Μάνης', Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
22. Μιχαηλίδης, Γ. (2003), 'Σχεδιάζοντας την ανάπτυξη: Μεθοδολογία και Πρακτικές σχεδιασμού, αξιολόγησης και διαχείρισης', α' έκδοση, εκδ. παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
23. Μπασιακούλης, Σ. (2004), 'Διπλωματική Εργασία: Αξιολόγηση των Αναπτυξιακών Δυνατοτήτων της πόλης της Βέροιας: Προς ένα νέο Αναπτυξιακό Σχεδιασμό', Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

24. Μπεριάτος, Η. (2004), 'Χωροταξία IV – Στρατηγικός χωροταξικός σχεδιασμός', πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, σ.σ. 10-13
25. Μπουτάρης, Ι. (2004) 'Συνέδρια & Ημερίδες: Ημερίδα XENIA 2004 για Ειδικές Μορφές Τουρισμού', Φλώρινα
26. Νάστος, Γ. (1997), 'Διπλωματική Εργασία: Στρατηγικός Σχεδιασμός Ν. Καβάλας', Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
27. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας (2004), 'Περιηγήσεις στη γη της Φλώρινας'
28. Οικονόμου, Δ. (2002), 'Εισαγωγή στη χωροταξική πολιτική', πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σ.σ. 61- 62
29. Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης, Γ. (2004), 'Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα', πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σ.σ. 31-79
30. Τζεπραηλίδης, Κ. (2005), 'ΑΗΣ Μελίτης / Μονάδα Ι, Φλώρινα
31. Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας (2003), 'Τουριστικός Οδηγός Νομού Φλώρινας', Λάρισα
32. Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Φλώρινας (2002), 'Φλωρινιώτικες πινελιές στο χώρο και στο χρόνο', Φλώρινα
33. Φίλιας, Β. (2003), 'Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών, Δεύτερη συμπληρωματική έκδοση, Αθήνα
34. 'Χωροταξία: Θεωρία, Τεχνικές. Πολιτική - Φάκελος Κειμένων' (2002), πανεπιστημιακές σημειώσεις τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, σ.σ. 7, 20 – 22, 72

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

1. Bryson, J. and Einsweiler, R. (1988), 'Strategic Planning – Threats and Opportunities for Planners', Planners Press, Chicago, Illinois Washington, D.C.

Ιστοσελίδες Διαδικτύου

- <http://1lyk-florin.flo.sch.gr/peribalontiki/AHS/apoblita.html>
- <http://gym-melit.flo.sch.gr/library/frpap/fp1.htm>
- <http://foni.now.nu/>
- http://www.algorithmos.edu.gr/osfl/info_florina.htm
- <http://www.algorithmos.edu.gr/ski.htm>
- <http://www.anflo.gr>
- http://www.arcturos.gr/news_Natura.htm
- <http://www.ariadni-prespes.gr/main.php>
- http://www.auth.gr/eled-fl/istoria_poli.htm#link1
- <http://www.axiosvios.gr/static/whatis.htm>
- <http://www.cityoflorina.gr/arxikiselida.htm>
- http://www.cordis.lu/greece/el/priorities_a.htm
- <http://www.ebef.gr/>
- <http://www.epp-ed.org/Policies/ppolicies/el/11-sustainable-development.asp>
- <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/g24204.htm>
- http://www.florina-fishing.com/Selides/bait_technical.htm
- <http://www.ggea.gr/programper4/html/keimena/default.htm>
- <http://www.interreg.gr>
- <http://www.itia.ntua.gr/filotis/>
- <http://www.myflorina.gr>
- <http://www.oikoen.gr/dekleris.htm>
- <http://www.spp.gr>
- http://www.spp.gr/article_detail.asp?e_cat_serial=&e_cat_id=118&e_article_id=92
- <http://www.tedk-florinas.gr>
- http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=609
- <http://www.vigla-ski.gr/html/snow.html>
- <http://www.ypes.gr/topiki.htm>

Συνεντεύξεις

- Αβραμοπούλου – Ρόμπη Ερμιόνη (2005), Διευθύντρια ΔΕΥΑΦ
- Ασπρίδης Α. (2005), Δήμαρχος Δ. Περάσματος και Πρόεδρος ΤΕΔΚ
- Γκέσου Φ. (2005), Υπάλληλος Διεύθυνσης Προγραμματισμού
- Ζαφειρίδης Ι. (2005), Τεχνικός ISDN
- Κοντίνης Ν. (2005), Υπάλληλος Τεχνικής Υπηρεσίας Δ. Αμυνταίου
- Μπλάγας Γ. (2005), Υπάλληλος Νομαρχίας Φλώρινας – Επιστημονικός Σύμβουλος
- Στρατάκης Ι. (2005), Νομάρχης Φλώρινας
- Τέγας Μ. (2005), Τηλεπικοινωνιακός Μηχανικός ΟΤΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΩΝ,
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το ερωτηματολόγιο αυτό συμπληρώνεται ανώνυμα. Απευθύνεται σε εκπροσώπους φορέων και κοινωνικών ομάδων της ευρύτερης περιοχής της Φλώρινας, σε εκπροσώπους της τοπικής και περιφερειακής διοίκησης, αλλά και σε πολίτες με θεσμικό ρόλο και μια σημαντική συμμετοχή στο διάλογο για το μέλλον της πόλης. Επιδιώκει να καταγράψει τις στάσεις, αντιλήψεις και προτάσεις όσων έχουν – λόγω θέσης – διαμορφώσει απόψεις ή θέσεις για την ανάπτυξη της πόλης. Τα ερωτηματολόγια θα ομαδοποιηθούν και θα χρησιμοποιηθούν μόνο στατιστικοί μέσοι όροι.

1. Αξιολογήστε την υφιστάμενη κατάσταση στο νομό Φλώρινας και εκφράστε το βαθμό ικανοποίησής σας σε σχέση με κάθε ένα από τους παρακάτω τομείς.

	ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	ΚΑΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΚΑΚΗ	ΠΟΛΥ ΚΑΚΗ
• Ποιότητα ζωής στην πόλη της Φλώρινας*					
• Ποιότητα αστικών υποδομών (δρόμοι, πλατείες, ελεύθεροι χώροι, δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, κλπ)					
• Ποιότητα κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευση, υγεία, πρόνοια, κλπ.)					
• Εικόνα της πόλης (αισθητική των κτιρίων, των γειτονιών, κλπ.)					
• Ανταγωνιστικότητα τοπικής βιομηχανίας (να οριστεί ή να εξηγηθεί)					
• Ανταγωνιστικότητα μικρών μεταποιητικών επιχειρήσεων					
• Ποιότητα προϊόντων από τις παραγωγικές μονάδες της περιοχής					
• Σχέση τιμής – ποιότητας των προϊόντων των εμπορικών επιχειρήσεων (ακριβή ή φθηνή αγορά)					
• Σχέση τιμής – ποιότητας των υπηρεσιών του ιδιωτικού τομέα					
• Σχέση τιμής – ποιότητας των υπηρεσιών του τομέα αναψυχής - ψυχαγωγίας					
• Σχέση τιμής – ποιότητας των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων					
• Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιες υπηρεσίες					
• Δυνατότητα εύρεσης εργασίας ως ανειδίκευτος (εργάτης ή υπάλληλος)					
• Δυνατότητα εύρεσης εργασίας ως ειδικευμένος (με σπουδές ή εμπειρία ή και τα δύο)					
• Η οικονομική κατάσταση της μέσης οικογένειας στο νομό Φλώρινας					
• Η Αξιοποίηση των πόρων της Ε.Ε. κατά την τελευταία δεκαετία προς όφελος του νομού					
• Η οικονομική κατάσταση ομάδων που κινδυνεύουν με αποκλεισμό (άνεργοι, ατίγανοι, μετανάστες)					

*Εξαρτάται κυρίως από τον 'χαμένο' χρόνο σε μετακινήσεις, το επίπεδο ασφάλειας, ρύπανσης, ηχορύπανσης αλλά και τις δυνατότητες που παρέχει η πόλη για αναψυχή και πολιτιστικές δραστηριότητες.

2. Εκφράστε τις προσδοκίες σας για την επόμενη 5ετία σε σχέση με τους παρακάτω τομείς:

	ΜΕΓΑΛΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ	ΒΕΛΤΙΩΣΗ	ΚΑΜΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗ	ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΥΣΗ	ΜΕΓΑΛΗ ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΥΣΗ
• Το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων του νομού					
• Το βιοτικό επίπεδο της χώρας					
• Η δυνατότητα των νέων να εξασφαλίζουν απασχόληση στο νομό Φλώρινας					
• Η ποιότητα ζωής της περιοχής					
• Η θέση του νομού Φλώρινας στον Ελληνικό χώρο και στο χώρο της Δυτικής Μακεδονίας					
• Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της περιοχής					

3. Δηλώστε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις.

	ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΩΣ	ΣΥΜΦΩΝΩ ΕΝ ΜΕΡΕΙ	ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΩΣ	ΔΙΑΦΩΝΩ ΕΝ ΜΕΡΕΙ	ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ
• Η συμμετοχή της Ελλάδας στη ζώνη του Ευρώ δημιουργεί <u>κυρίως</u> ευκαιρίες για την Ελληνική οικονομία και την περιφέρεια					
• Οι αλλαγές της τελευταίας δεκαετίας στα Βαλκάνια δημιουργούν για τη χώρα <u>περισσότερες</u> ευκαιρίες παρά κινδύνους					
• Η στρατηγική της ανάπτυξης στην Ελληνική Περιφέρεια προϋποθέτει την ενδο-περιφερειακή συνεργασία σε επίπεδο πόλεων. Συνεπώς, η ανάπτυξη της Φλώρινας θα είναι πιο γρήγορη αν οι πόλεις συνεργαστούν στενά.					
• Οι πόλεις μεσαίου μεγέθους, για να ανταγωνιστούν στο νέο Ευρωπαϊκό περιβάλλον θα πρέπει να διαμορφώσουν μια σαφή ταυτότητα με βάση υπάρχοντα και νέα συγκριτικά πλεονεκτήματα					
• Η ζωή στην περιοχή ήταν καλύτερη πριν από 20-30 χρόνια					
• Η Φλώρινα θα είχε καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης αν ο πληθυσμός της πλησίαζε τις 50 χιλιάδες κατοίκους					
• Αν η Αθήνα λύσει τα βασικά της προβλήματα, θα υπάρξει πάλι μετανάστευση προς την Αθήνα από όλες τις πόλεις (και τη Φλώρινα)					
• Αν η Φλώρινα λύσει τα βασικά της προβλήματα, θα υπάρξει μετακίνηση από την Αθήνα και άλλες πόλεις προς τη Φλώρινα					
• Θα συνεχίσει η πόλη της Φλώρινας να δέχεται ομάδες πληθυσμών από τον υπόλοιπο Νομό τα επόμενα 10 –15 χρόνια.					
• Οι υποδομές είναι απαραίτητες, αλλά από μόνες τους δεν αρκούν για να φέρουν την ανάπτυξη.					
• Η Φλώρινα απέχει από τα σύνορα πολύ λιγότερο από ότι απέχει από την Αθήνα. Θα πρέπει συνεπώς να διαθέτει μια Ευρωπαϊκή αλλά και μία Βαλκανική πολιτική.					

4. Ποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά θεωρείτε ότι αποτελούν ισχυρά πλεονεκτήματα του νομού Φλώρινας (έως 3 επιλογές)

• Η θέση του νομού στον Ελλαδικό χώρο και στο χώρο της Δυτικής Μακεδονίας	
• Η γειτνίαση με άλλες βαλκανικές χώρες (Αλβανία, FYROM)	
• Η γειτνίαση με την Κοζάνη, την Καστοριά και τη Θεσσαλονίκη	
• Η ιστορία της περιοχής και τα ιστορικά της μνημεία	
• Οι βιομηχανικές μονάδες της περιοχής	
• Το αγροτικό εισόδημα της περιοχής	
• Τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της περιοχής	
• Η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού	
• Το μέγεθος του αστικού πληθυσμού	
• Η ποιότητα των υποδομών	
• Η ποιότητα, ποικιλία και σχέση τιμής - ποιότητας του εμπορικού κλάδου της περιοχής	
• Η πολιτιστική ζωή της περιοχής (Πρέσπεια, Φωτιές, πανηγύρια, κλπ.)	
• Η τουριστική κίνηση της περιοχής	
• Η ποιότητα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (σύμβουλοι επιχειρήσεων, σύμβουλοι πληροφορικής, τεχνικοί, νομικοί, οικονομικοί σύμβουλοι, κλπ.)	
• Η επάρκεια δημόσιων υπηρεσιών και φορέων στην πόλη της Φλώρινας	
• Η ποιότητα των υπηρεσιών Υγείας	
• Το φυσικό περιβάλλον της περιοχής (Πρέσπες, προστατευόμενες περιοχές, ορεινοί όγκοι κλπ.)	
• Οι φυσικοί πόροι της περιοχής (λιγνίτης, γρανίτης, δάση, λίμνες, κλπ.)	
• Άλλο	

5. Ποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά θεωρείτε ότι αποτελούν σοβαρά μειονεκτήματα του νομού Φλώρινας (έως 3 επιλογές)

• Η χαμηλή προσπελασιμότητα	
• Η ποιότητα των αστικών υποδομών	
• Η εξάρτηση της οικονομίας από τα αγροτικά εισοδήματα	
• Οι δύσκολες κλιματολογικές συνθήκες	
• Ο ανταγωνισμός από τις άλλες πόλεις της Δυτικής Μακεδονίας	
• Οι παραδοσιακές επιχειρηματικές δομές	
• Η γειτνίαση με χώρες χαμηλότερου βιοτικού επιπέδου (FYROM, Αλβανία)	
• Η αδυναμία των επιχειρήσεων να εκσυγχρονιστούν και να αναπτυχθούν	
• Η πολιτιστική ζωή της περιοχής	
• Ο τρόπος ανάπτυξης της περιοχής	
• Η έλλειψη επιχειρηματικών υποδομών (π.χ. ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ)	
• Άλλο	

6. Πόσο σημαντικές ή αναγκαίες είναι οι παρακάτω κατηγορίες πολιτικών για το μέλλον του νομού Φλώρινας; Αξιολογήστε τη σημασία τους σε μια κλίμακα από το '1 = η λιγότερο σημαντική' έως το '5 = η πιο σημαντική'. – Απαγορεύεται η χρήση του ίδιου αριθμού περισσότερο από 2 φορές.

• Πολιτικές υποδομών (δρόμοι, δίκτυα τηλεπικοινωνιών, ύδρευσης κλπ)	
• Πολιτικές για την ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό (κατάρτιση ανέργων και νέων στην αγορά εργασίας, ενίσχυση ανέργων, επιδότηση επιχειρήσεων για την πρόσληψη ανέργων, προγράμματα για ομάδες υψηλού κινδύνου, κλπ)	
• Πολιτικές εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης των μεταποιητικών επιχειρήσεων (κίνητρα τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, ενίσχυση μηχανισμών υποστήριξης μικρών επιχειρήσεων, ενίσχυση δομών και μηχανισμών πιστοποίησης και ποιοτικού ελέγχου, νέες βιομηχανικές υποδομές, ΒΙΟΠΑ, κλπ.)	

• Πολιτικές ανάπτυξης του Τουρισμού (ενίσχυση ξενοδοχειακών υποδομών με μονάδες 4-5*, ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, παροχή τουριστικών υπηρεσιών, ανάπτυξη, διαφοροποίηση και διαχείριση τουριστικού προϊόντος του νομού ..... κλπ).	
• Πολιτικές οργάνωσης των οικιστικών συνόλων (διαμόρφωση ελεύθερων χώρων, αναπλάσεις, παρεμβάσεις αισθητικής κτιρίων και συνοικιών, νέα μέσα μαζικής μεταφοράς, αναβάθμιση δημοσίων υπηρεσιών και δημοσίων κτιρίων κλπ.)	
• Πολιτικές Προβολής της περιοχής και Προσέλκυσης νέων επενδύσεων (Ολοκληρωμένο επιχειρησιακό σχέδιο προβολής, δημιουργία εξειδικευμένου γραφείου προβολής, δημιουργία γραφείου ή φορέα εξυπηρέτησης νέων επενδυτών: one-stop-shop, κλπ)	
• Πολιτικές για τη βελτίωση των Υπηρεσιών προς τον Πολίτη (αναβάθμιση Δημοτικών Υπηρεσιών)	
• Πολιτικές για τη βελτίωση του Περιβάλλοντος (Καθαρισμός – Προστασία και Διευθέτηση των χειμάρρων, περιβαλλοντική εκπαίδευση, δράσεις ανακύκλωσης)	
• Πολιτικές για την ανάπτυξη του Πολιτισμού και του Αθλητισμού	

7. Επιλέξτε τις 5 πιο σημαντικές από συγκεκριμένες προτάσεις που έχουν γίνει για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ανάπτυξη του νομού Φλώρινας.

➤ Αναβάθμιση μεταφορικών υποδομών (οδικό δίκτυο, αστικές συγκοινωνίες, κτλ)	
➤ Σχεδιασμός και Κατασκευή Περιφερειακών οδών προς FYROM και Αλβανία	
➤ Αναβάθμιση υπαρχόντων Τουριστικών – Ξενοδοχειακών Υποδομών και δημιουργία νέων ξενοδοχείων 4-5*	
➤ Αναβάθμιση ΒΙΠΕ και ίδρυση ΒΙΟΠΑ με σκοπό την προσέλκυση επενδυτών	
➤ Ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων της Φλώρινας με ανώτατα εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα (Φλώρινα, Κοζάνη, Θεσσαλονίκη)	
➤ Παραχώρηση – Ανταλλαγή των στρατοπέδων και αξιοποίηση των εκτάσεων τους σε άλλες χρήσεις (εμπορικά κέντρα, συνεδριακό κέντρο, πάρκα – χώρους πρασίνου, κατοικίες σύγχρονων αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών προδιαγραφών κ.α)	
➤ Αναπλάσεις, πεζοδρομήσεις, παρεμβάσεις αισθητικής αναβάθμισης, ανάδειξη αρχιτεκτονικής κληρονομιάς	
➤ Αξιοποίηση χώρου ζωολογικού κήπου με παράλληλες εκπαιδευτικές λειτουργίες	
➤ Δημιουργία Πολυκέντρου (κινηματογράφος, θέατρο, χώροι αναψυχής, κλπ.)	
➤ Ρυθμίσεις των χρήσεων γης γύρω από τις πόλεις για προστασία από ακατάλληλες χρήσεις	
➤ Απομάκρυνση ΚΤΕΛ από το κέντρο της Φλώρινας	
➤ Σιδηροδρομική σύνδεση Αλβανίας (Κορυτσά) – Ελλάδα (Φλώρινα) και επέκταση γραμμής προς FYROM (Bitola)	
➤ Μετεγκατάσταση - Αναβάθμιση Λαϊκής Αγοράς	
➤ Δημιουργία Εμπορευματικού Κόμβου – Ζώνη ελεύθερου εμπορίου στα σύνορα με γείτονες χώρες	
➤ Δημιουργία Σφαγείων	
➤ Ρυθμίσεις για επίλυση του κυκλοφοριακού – Δημιουργία χώρων στάθμευσης για Ι.Χ. και φορτηγά	
➤ Εφαρμογή προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος (Πρέσπες, προστατευόμενες περιοχές, κλπ.) – Ενημέρωση πολιτών	
➤ Δημιουργία ΧΥΤΑ και νέων μεθόδων διαχείρισης απορριμμάτων	
➤ Ίδρυση νέων Ακαδημαϊκών τμημάτων	
➤ Εφαρμογή Τηλεθέρμανσης (οικιακή χρήση, ΒΙΠΕ, αγροτικός τομέας, κλπ.)	
➤ Ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας με τη γειτονική πόλη Bitola (Μοναστήρι)	
➤ Προβολή και διαφύλαξη της μοναδικότητας του παραδοσιακού οικισμού «Νυμφαίου»	
➤ Ανάπτυξη των υποδομών και προβολή του χιονοδρομικού κέντρου «Βίγλας – Πισοδερίου»	
➤ Προβολή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (πιπεριές Φλωρίνης, φασόλια Πρεσπών, κρασιά Αμυνταίου, κτλ.)	
➤ Διαμόρφωση στρατηγικής, πολιτικών και δράσεων με στόχο την αποτελεσματική προβολή και υποστήριξη της «εικόνας» της Φλώρινας σε Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο	
➤ Διαμόρφωση στρατηγικής εκσυγχρονισμού και βελτίωσης των υπηρεσιών του Δήμου, της Νομαρχίας και των υπολοίπων Φορέων Διοίκησης	

8. Αξιολογήστε τη σημασία των παρακάτω τομέων δράσης που πρέπει να ακολουθήσουν οι Δήμοι του νομού Φλώρινας σε μια κλίμακα από το '1 = η λιγότερο σημαντική' έως το '5 = η πιο σημαντική'.

➤ Διοικητική Οργάνωση	
➤ Χωροταξική Οργάνωση – Πολεοδόμηση – Χρήσεις Γης	
➤ Κυκλοφοριακή οργάνωση – Στάθμευση	
➤ Ανάπτυξη Πολιτισμού – Αθλητισμού – Παιδείας	
➤ Κοινωνική Πολιτική	
➤ Ανάπτυξη του Τουρισμού	
➤ Ανάπτυξη Υποδομών (Δίκτυα μεταφορών, Σχολεία, Αντλιοστάσιο, ΧΥΤΑ, Βιολογικός Καθαρισμός κλπ)	
➤ Διασυνοριακή συνεργασία με τις γειτονικές χώρες (Αλβανία, FYROM)	
➤ Ανάπτυξη Συνεργασιών σε περιφερειακό επίπεδο με τους άλλους μεγάλους Δήμους για την προώθηση κοινών αιτημάτων	
➤ Ανάπτυξη Συνεργασιών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο με αντίστοιχους Δήμους για την ανταλλαγή εμπειριών	
➤ Συνεργασία με τοπικούς φορείς (Νομαρχία, Επιμελητήριο, ΑΝ.ΦΛΩ., κ.α.) για την προώθηση των θεμάτων της περιοχής	

9. Αν σας ζητούσαν να χαρακτηρίσετε τη Φλώρινα, ποιον από τους παρακάτω χαρακτηρισμούς θα επιλέγατε; (επιλέγετε δυο μόνο επιλογές)

➤ Σύγχρονη Ευρωπαϊκή πόλη	
➤ Παραδοσιακή Ελληνική πόλη	
➤ Σύγχρονη Ελληνική πόλη	
➤ Πόλος ανάπτυξης στη Δυτική Μακεδονία	
➤ Ιστορική και Πολιτιστική Πόλη	

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΑ:

➤ ΗΛΙΚΙΑ: 18 - 25 26 - 40 41- 55 56- 65 άνω των 65

➤ ΦΥΛΟ: ΑΡΡΕΝ ΘΗΛΥ

➤ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: Α' ΒΑΘΜΙΑ Β'ΒΑΘΜΙΑ Γ' ΒΑΘΜΙΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

➤ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ _____

Σε ποιο Δήμο του νομού Φλώρινας κατοικείτε;

Δ. Φλώρινας	
Δ. Αετού	
Δ. Αμυνταίου	
Δ. Κάτω Κλεινών	
Δ. Μελίτης	
Δ. Περάσματος	
Δ. Πρεσπών	
Δ. Φιλώτα	
Κ. Βαρικού	
Κ. Κρυσταλλοπηγής	
Κ. Λεχόβου	
Κ. Νυμφαίου	

Ευχαριστούμε θερμά για τη συμμετοχή σας

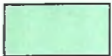

Ιούλιος 2005

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΧΑΡΤΕΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Νομός Φλώρινας
- Νομοί Περιφέρειας Δυτ. Μακεδονίας
- Λοιποί νομοί
- Βαλκανικές χώρες
- Υδάτινοι πόροι

Χάρτης 1:
Η θέση του νομού Φλώρινας
στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
 ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΕΚΠΟΝΗΤΕΣ:
 ΚΟΥΤΡΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
 ΜΑΝΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΤΙΟΣ Α.

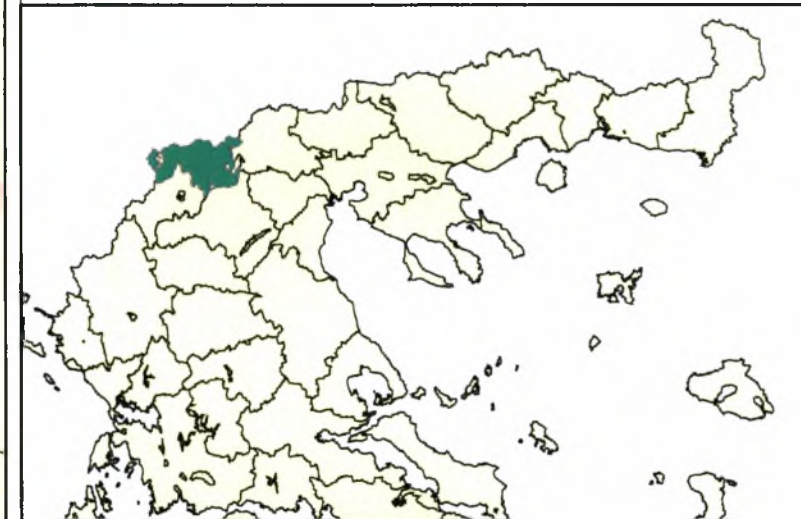
Βόλος, Σεπτέμβριος 2005

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Έδρα δήμου και νομού
- Έδρα δήμου
- Λοιποί οικισμοί
- Εθνικό δίκτυο
- Υπερτοπικό δίκτυο
- Τοπικό δίκτυο
- Λοιποί νομοί
- Βαλκανικές χώρες
- Υδάτινοι πόροι

Χάρτης 2:
Διοικητική Διάρθρωση
του νομού Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

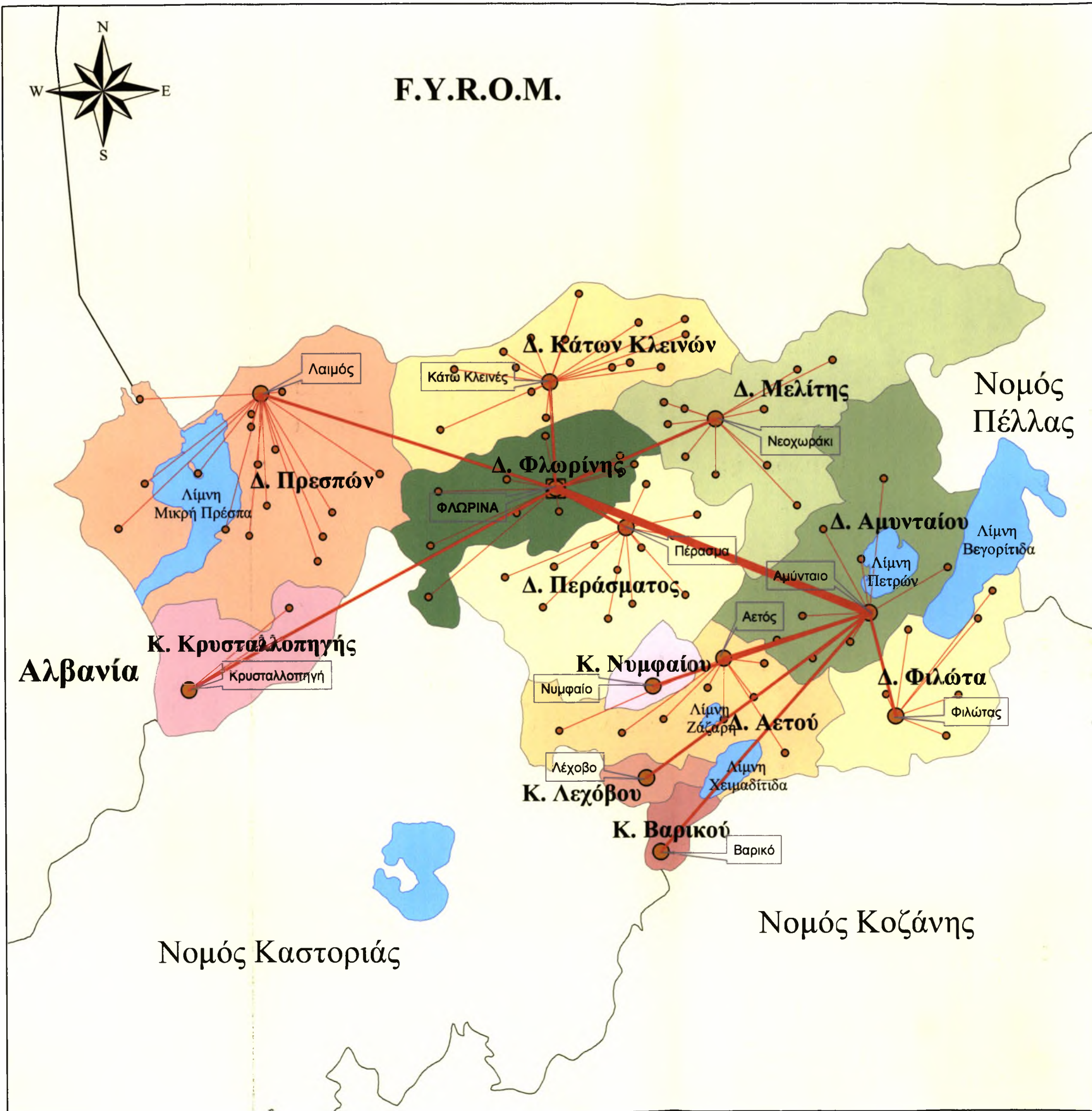
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
 ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΕΚΠΟΝΗΤΕΣ:
 ΚΟΥΤΡΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
 ΜΑΝΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΤΙΟΣ Α.

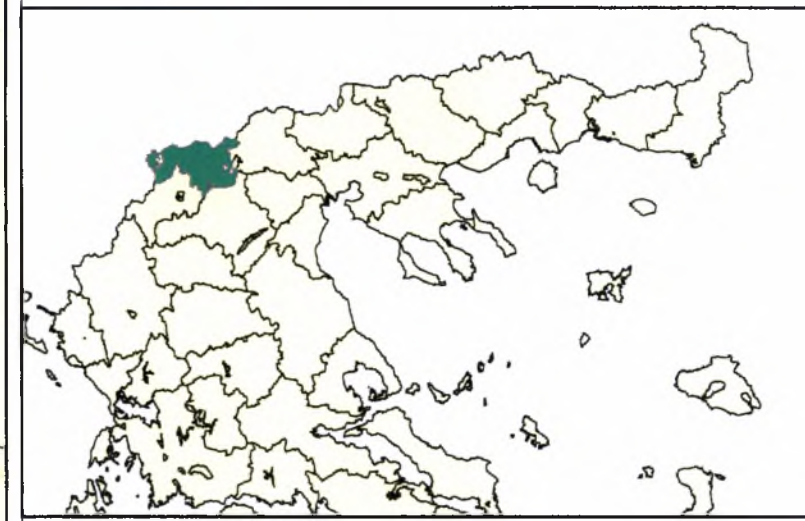
Βόλος, Σεπτέμβριος 2005

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Έδρα δήμου και νομού
- Έδρα δήμου
- Λοιποί οικισμοί
- Εξαρτήσεις 1ου βαθμού
- Εξαρτήσεις 2ου βαθμού
- Εξαρτήσεις 3ου βαθμού
- Λοιποί νομοί
- Βαλκανικές χώρες
- Υδάτινοι πόροι

**Χάρτης 3:
Εξαρτήσεις Οικιστικού δικτύου
του νομού Φλώρινας**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
 ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΕΚΠΟΝΗΤΕΣ:
 ΚΟΥΤΡΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
 ΜΑΝΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΤΙΟΣ Α.

Βόλος, Σεπτέμβριος 2005

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074753